

પીએમ ગતિ શક્તિ

હેનલી પાસપોર્ટ ઇન્ડેક્સ 2021

ડૉ.એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ પ્રેરણા સ્થળનું ઉદ્ઘાટન

INDEX

1. બંધારણ અને રાજ્યવ્યવસ્થા...1

- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ સાથે સુઓ મોટોની નોંધની સત્તાઓ.....01
- રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર પંચ.....02
- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ (NGT)ની સ્થિતિ પર સુપ્રીમ કોર્ટની ટિપ્પણી.....03
- ગર્ભાવસ્થાની તબીબી સમાપ્તિ માટેના નિયમો.....03
- પ્રશ્નોત્તરી.....04

2. અર્થતંત્ર.....05

- માર્કેટ આધારિત ઇકોનોમિક રેમિટન્સ (MBED) સ્ટેપ 1.....05
- શિક્ષણમાં ડિજિટલ વિભાજન.....05
- ભારતમાં કોલસાની અછત કટોકટી (Coal Shortage Crisis in India).....07
- વૈશ્વિક લઘુત્તમ કર સોદો.....07
- નાણા મંત્રાલયે માસિક આર્થિક સમીક્ષા બહાર પાડી.....08
- પાવર ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશને મહારત્નનો દરજ્જો આપ્યો.....09
- પ્રશ્નોત્તરી.....09

3. આંતરરાષ્ટ્રીય ઘટનાઓ.....11

- નેપાળ અને ભારત વચ્ચે રેલ જોડાણ.....11
- ઉર્જા પર ભારત અને યુકે ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન (Forward Action Plan).....11

- યુનાઇટેડ સ્ટેટ્સમાં ટેક્સ હેવન.....12
- ભારત કિર્ગીસ્તાનને ટેકો આપવા માટે \$ 200 મિલિયન LoC માટે સંમત.....13
- પીએમ મોદીએ અફઘાનિસ્તાન પર G-20 અસાધારણ નેતાઓના સંમેલનમાં હાજરી આપી.....13
- IEAએ ભારતને પૂર્ણ સમયના સભ્ય બનવા આમંત્રણ આપ્યું.....14
- CICAના વિદેશ મંત્રીઓની 6ઠ્ઠી બેઠક.....14
- 2022-24 માટે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવાધિકાર પરિષદમાં ભારત ફરી ચૂંટાયું.....15
- ચીને \$ 233 મિલિયન કુનમિંગ જૈવ વિવિધતા કોષ (Kunming Biodiversity Fund) ની સ્થાપના કરી.....16
- પ્રશ્નોત્તરી.....16

4. વિજ્ઞાન અને ટેકનોલોજી....19

- લ્યુસી મિશન : NASA.....19
- તેલંગણા મોબાઇલ આધારિત ઇ-વોટિંગ સિસ્ટમનું પરીક્ષણ કરશે.....20
- કાટોલ ઉલ્ટ્રાપિંડ.....20
- 6G ટેકનોલોજી.....21
- SCR પર લાંબા અંતરની માલગાડીઓ 'ત્રિશુલ' અને 'ગરૂડ' રજૂ કરવામાં આવી.....22
- ઇન્ડિયન સ્પેસ એસોસિએશન (ISpA).....23
- ઇન્ટરમિડિયેટ-માસ બ્લેક હોલ.....23
- ફ્લોન્ટમનું વિતરણ.....24

- કિશોરોનું જાતીય અને પ્રજનન સ્વાસ્થ્ય: રાજસ્થાન.....27
- સરકારે 'વન હેલ્થ કોન્સોર્ટિયમ' (One Health Consortium) શરૂ કર્યું.....27

5. યોજના/પોર્ટલ/રિપોર્ટ.....30

- ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES).....30
- ઇકોલોજિકલ ગ્રેટ રિપોર્ટ.....31
- ગ્લોબલ ગર્લહૂડ રિપોર્ટ 2021: ગર્લ્સ રાઈટ ઇન કાઈસીસ.....32
- પ્રધાનમંત્રી ગતિ શક્તિ યોજના.....33
- 'MyParkings' એપ લોન્ચ કરી.....34
- ટેલિકોમ પ્રોડક્ટ્સ માટે PLI સ્કીમ શરૂ કરી..35
- પ્રશ્નોત્તરી.....35

6. પર્યાવરણ અને ભૌગોલિક ઘટનાઓ.....37

- સ્વચ્છ પર્યાવરણનો અધિકાર.....37
- ભારતમાં 'હીટવેવ'માં અવકાશી ફેરફારો...38
- યુએન હ્યુમન રાઈટ્સ કાઉન્સિલે 'સ્વચ્છ પર્યાવરણના અધિકાર' ને માન્યતા આપી.....39
- જૈવવિવિધતા પર કુનમિંગ ઘોષણા.....40
- ભારતીય ઝૂ માટે વિઝન પ્લાન (2021-2031).....41
- ચીનમાં યુએન બાયોડાયવર્સિટી સમિટ (UN Biodiversity Summit) શરૂ થઈ.....41
- પ્રશ્નોત્તરી.....42

7. અન્ય સંક્ષિપ્ત વર્તમાન પ્રવાહો.....44

- વૈશ્વિક બહુમુખી ગરીબી સૂચકાંક 2021.....44
- ભારતમાં કોવિડ-19 રસીકરણનો આંકડો 95 કરોડને પાર.....45
- પીએમ મોદી 'પીએમ ગતિ શક્તિ' (PM Gati Shakti) માસ્ટરપ્લાન લોન્ચ કરશે.....46
- ભારત-કોએશિયાએ પરંપરાગત દવા પ્રણાલીમાં સંશોધન માટે સાથે કામ કરવાનું નક્કી કર્યું....46
- 11 ઓક્ટોબર: આંતરરાષ્ટ્રીય કન્યા દિવસ (International Day of the Girl Child)...47
- ઉત્તર પ્રદેશમાં રાષ્ટ્રવ્યાપી રિવરિંગ કાર્યક્રમ (Nationwide River Ranching Programme) શરૂ થયો.....47
- અર્થશાસ્ત્રમાં નોબેલ પુરસ્કાર 2021 (Nobel Prize in Economics)ની જાહેરાત કરી.....48
- સુનીલ છેત્રીએ 77મા ગોલ સાથે પેલેની બરાબરી કરી.....48
- 10 ઓક્ટોબર: વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ (World Mental Health Day).....48
- ગ્રેડેડ રિસ્પોન્સ એક્શન પ્લાન (GRAP).....49
- ડ્રાફ્ટ EPR નોટિફિકેશન: પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ વેસ્ટ.....50
- એલેક્ઝાન્ડર શેલેનબર્ગને ઓસ્ટ્રિયાના નવા ચાન્સેલર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા.....51
- રજનીશ કુમાર ભારતપે(BharatPe)ના પ્રમુખ બન્યા.....51

- નાગરિક ઉકુચન મંત્રીએ અકાસા એરને ભારતમાં સંચાલન કરવાની મંજૂરી આપી.....52
- ઈરાને વેલાયત નામની વાર્ષિક હવાઈ સં રક્ષણ કવાયત શરૂ કરી.....52
- 12 ઓક્ટોબર: વિશ્વ સંઘિવા દિવસ.....52
- સૈનિક સ્કૂલ સોસાયટી સાથે 100 શાળાઓના જોડાણને મંત્રીમંડળે મંજૂરી આપી.....53
- ટ્યુનિશિયાના રાષ્ટ્રપતિએ નવી સરકારનું અનાવરણ કર્યું.....53
- કોવિડ: WHO એ ઇમ્યુનોકોમ્પ્રિમાઇઝ માટે ત્રીજી માત્રા સૂચવી.....53
- સિલિકોસિસ.....54
- વૈશ્વિક આબોહવા જોખમ સૂચકાંક 2021.....55
- ડ્રાફ્ટ પ્રાદેશિક યોજના 2041: NCR.....56
- ભારત WHO ને રાષ્ટ્રીય રસીકરણ યોજના અને લક્ષ્યો રજૂ કરશે.....57
- હેનલી પાસપોર્ટ ઇન્ડેક્સ (Henley Passport Index) 2021.....58
- દિલ્હી સરકારે 'દેશ કે મેન્ટર' (Desh ke Mentors) કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો.....58
- કોવેક્સિન (Covaxin) 2-18 વર્ષના બાળકોમાં કટોકટીના ઉપયોગ માટે મંજૂર.....59
- પૂર્વ IAS અમિત ખરેને પીએમ મોદીના સલાહકાર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા.....59
- 14 ઓક્ટોબર: આંતરરાષ્ટ્રીય ઇ-વેસ્ટ દિવસ (International E-Waste Day).....59
- દરિયાઈ કવાયત 'મલાબાર' નો બીજો તબક્કો શરૂ થયો.....60
- ભારતના પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ રિસાયક્લિંગ લક્ષ્ય...60
- 13 ઓક્ટોબર: આપત્તિ જોખમ ઘટાડવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ (International Day for Disaster Risk Reduction).....61
- ભારત Renewable Energy (RE) Country Attractiveness Indexમાં ત્રીજા ક્રમે.....61
- કેન્દ્રીય ગૃહ મંત્રાલયે ગોરખાઓ અને પશ્ચિમ બંગાળ સાથે ત્રિપક્ષીય વાટાઘાટો શરૂ કરી..62
- BSFના અધિકારક્ષેત્રનું વિસ્તરણ.....62
- ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ 2021.....63
- AIIMS એ 'હેલ્થી સ્માઈલ' મોબાઈલ એપ લોન્ચ કરી.....65
- ચીન અને રશિયા દ્વારા 'સંયુક્ત સમુદ્ર 2021 નૌકા કવાયત'નું આયોજન.....65
- ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે 'યુદ્ધ અભ્યાસ 2021' (Yudh Abhyas 2021) નામની કવાયત શરૂ થઈ.....66
- ભારત પાયલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે 1000 મેગાવોટની બેટરી એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ (BESS) શરૂ કરશે.....67
- ડો.એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ પ્રેરણા સ્થળનું ઉદ્ઘાટન.....67
- પ્રશ્નોત્તરી.....68

નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ સાથે સુઓ મોટોની નોંધની સત્તાઓ

- તાજેતરમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ (NGT) ને 'વિશિષ્ટ' મંચ તરીકે જાહેર કર્યું હતું અને કહ્યું હતું કે તે દેશભરમાં પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ ઉઠાવવા માટે 'સુઓમોટો સંજ્ઞાન' (Suo Motu) લેવાની સત્તાઓ થી સંપન્ન છે.

નિર્ણયના મુખ્ય મુદ્દાઓ

- નિર્ણાયક ભૂમિકા પૂરતી મર્યાદિત નથી: નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલની ભૂમિકા માત્ર યુકાદા પૂરતી મર્યાદિત નથી, ટ્રિબ્યુનલે અન્ય ઘણી મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકાઓ પણ ભજવવી પડે છે, જે નિવારક, સુધારાત્મક અથવા ઉપચારાત્મક પ્રકૃતિની હોઈ શકે છે.
- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલને કાર્યાત્મક ક્ષમતા આપવાનો ઉદ્દેશ પર્યાવરણીય જનાદેશમાં સંપૂર્ણ ન્યાય માટે વ્યાપક સત્તાઓનો લાભ લેવાનો છે.
- કોર્ટના જણાવ્યા અનુસાર, કલમ 21 હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલી સત્તાઓ અર્થઘટનના સંકુચિત અવકાશ પર ટકી શકતી નથી. એ જાણી શકાય છે કે બંધારણની કલમ 21 જીવન અને વ્યક્તિગત સ્વતંત્રતાના અધિકારનું રક્ષણ કરે છે.
- બહુશિસ્તની ભૂમિકા:**
  - નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ પાસે એક વિશેષ મંચ તરીકે તમામ પર્યાવરણીય બહુ-શિસ્તના મુદ્દાઓ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે 'મૂળભૂત' અને 'અપીલ' અધિકારક્ષેત્ર છે.
- આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રતિબદ્ધતા:**
  - પર્યાવરણ પ્રત્યે ભારતની તમામ આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રતિબદ્ધતાઓને પણ નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલના અધિકાર ક્ષેત્રમાં સામેલ કરવામાં આવી છે.
  - કોર્ટે 'નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ'ને વિશ્વની સૌથી પ્રગતિશીલ ટ્રિબ્યુનલ તરીકે માન્યતા આપી છે.
  - કોર્ટના આ નિર્ણયથી ભારતને રાષ્ટ્રોના એક વિશિષ્ટ જૂથમાં પ્રવેશવાની મંજૂરી મળી છે જેણે વ્યાપક સત્તાઓ સાથે આવી સંસ્થાઓની સ્થાપના કરી છે.

Back to basics : નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ વિશે

- તે પર્યાવરણીય સંરક્ષણ અને જંગલો અને અન્ય કુદરતી સંસાધનોના સંરક્ષણ સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓના અસરકારક અને ઝડપી નિકાલ માટે નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ (2010) હેઠળ સ્થાપિત એક વિશેષ સંસ્થા છે.

- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના સાથે ભારત ઓસ્ટ્રેલિયા અને ન્યૂઝીલેન્ડ બાદ વિશ્વનો ત્રીજો દેશ બન્યો હતો, જે વિશેષ પર્યાવરણ ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના કરતો હતો અને આવું કરતો પ્રથમ વિકાસશીલ દેશ પણ છે.
- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ (2010)એ ટ્રિબ્યુનલને સાત નિર્ધારિત કાયદાઓ હેઠળ વિવાદો ઊભા થાય તેવા મુદ્દાઓ પર કાર્યવાહી કરવા માટે વિશેષ ભૂમિકા આપી છે (કાયદાના સમયપત્રક 1માં ઉલ્લેખિત): જળ અધિનિયમ, જળ ઉપકર અધિનિયમ, જળ સેસ અધિનિયમ, વન સંરક્ષણ અધિનિયમ, હવાઈ સંરક્ષણ અધિનિયમ, જાહેર જવાબદારી વીમા અધિનિયમ અને જૈવિક વિવિધતા અધિનિયમ.
- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલે આખરે અરજીઓ અથવા અપીલો ફાઈલ કર્યાના 6 મહિનાની અંદર નિકાલ કરવો જરૂરી છે.
- NGTનું મુખ્ય મથક દિલ્હીમાં છે, જ્યારે અન્ય ચાર પ્રાદેશિક કચેરીઓ ભોપાલ, પુણે, કોલકાતા અને ચેન્નાઈમાં આવેલી છે.
- ટ્રિબ્યુનલમાં એક અધ્યક્ષનો સમાવેશ થાય છે, જે પ્રિન્સિપલ બેન્ચમાં બેસે છે અને તેમાં ઓછામાં ઓછા દસ ન્યાયિક સભ્યો (વીસથી વધુ નહીં) અને ઓછામાં ઓછા દસ નિષ્ણાત સભ્યો (વીસથી વધુ નહીં)નો સમાવેશ થાય છે.
- ટ્રિબ્યુનલનો નિર્ણય બંધનકર્તા છે. ટ્રિબ્યુનલ પાસે તેના નિર્ણયની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે. આ નિર્ણયને 90 દિવસની અંદર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડકારી શકાય છે.

સંબંધિત પડકારો

- ખાલી જગ્યાઓ:**
  - છેલ્લા 9 વર્ષ દરમિયાન ટ્રિબ્યુનલમાં પર્યાવરણીય કેસોની વધતી સંખ્યાને પહોંચી વળવા માટે ઓછામાં ઓછા 10 ન્યાયિક અને 10 નિષ્ણાત સભ્યોની પણ નિમણૂક કરવામાં આવી નથી.
- આદેશોનો અમલ:**
  - નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલના આદેશોના અમલીકરણના સંદર્ભમાં ગંભીર પડકારો પણ છે.
  - નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ સ્પષ્ટ કરે છે કે ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા આદેશ આપવામાં આવેલા વળતરની રકમ આદેશની તારીખથી 30 દિવસના સમયગાળામાં ઓથોરિટી ઓફ ધ એન્વાયર્નમેન્ટ રિલીફ ફંડને મોકલવામાં આવે.
  - જોકે, એવું જોવા મળ્યું છે કે ઘણા પ્રદૂષકો આ નિયમનું પાલન કરતા નથી.
  - વધુમાં, પર્યાવરણ નિયમનકારી સત્તામંડળ ટ્રિબ્યુનલના આદેશોનું પાલન કરે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે કોઈ સંસ્થાકીય વ્યવસ્થા નથી.

■ સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ:

- ટ્રિબ્યુનલના અનેક આદેશોને સુપ્રીમ કોર્ટમાં પડકારવામાં આવી રહ્યા છે, જેમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ભારે દંડ ફટકારવામાં આવ્યો હોય તેવા અનેક કેસોનો પણ સમાવેશ થાય છે.

આગળનો રસ્તો

- માનવ વિકાસ પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંતુલનમાં પર્યાવરણના અસરકારક રક્ષણ માટે ટ્રિબ્યુનલનો વ્યાપ અને વધુ સ્વાયત્તા વધારવાની જરૂર છે.
- સરકારે ટ્રિબ્યુનલનું અસ્તિત્વ જાળવવા માટે પૂરતા નાણાકીય અને માનવ સંસાધનો પૂરા પાડવાનો આગ્રહ રાખવો જોઈએ.
- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ વૈકલ્પિક વિવાદ નિવારણ વ્યવસ્થા સ્થાપિત કરીને પર્યાવરણીય ન્યાયશાસ્ત્રના વિકાસ માટે એક માર્ગ પ્રદાન કરે છે. તે પર્યાવરણીય બાબતો પર ઉચ્ચ અદાલતોમાં મુકદ્દમાનો બોજ ઘટાડવામાં પણ મદદ કરે છે.

રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર પંચ

- રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર આયોગ (NHRC)ની 28મી વર્ષગાંઠ 12 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ઉજવવામાં આવી હતી.

Back to basics : પરિચય

- તે દેશમાં માનવ અધિકારોનું વોયડોગ છે, એટલે કે, ભારતીય બંધારણ દ્વારા બાંધેલી આપવામાં આવે છે અથવા આં તરરાષ્ટ્રીય કરારોમાં શામેલ છે અને ભારતમાં અદાલતો દ્વારા લાગુ કરાયેલા કાયદામાં વ્યક્તિના જીવન, સ્વતંત્રતા, સમાનતા અને ગૌરવને લગતા અધિકારોનો સમાવેશ થાય છે.

■ સ્થાપના:

- રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર આયોગ (National Human Rights Commission -NHRC)ની સ્થાપના 12 ઓક્ટોબર, 1993ના રોજ માનવ અધિકાર સંરક્ષણ અધિનિયમ (PHRA), 1993ની જોગવાઈઓ હેઠળ કરવામાં આવી હતી. તેમાં માનવ અધિકાર સંરક્ષણ (સુધારા) અધિનિયમ, 2006 અને માનવ અધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, 2019 દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.
- તેની સ્થાપના પેરિસના સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ કરવામાં આવી હતી, જે માનવ અધિકારોના પ્રચાર અને સંરક્ષણ માટે પેરિસ (ઓક્ટોબર 1991)માં અપનાવવામાં આવી હતી અને ડિસેમ્બર 1993માં સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભા દ્વારા તેને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.

માનવ

■ મુખ્ય સભ્યો:

- તે એક બહુ-સભ્ય સંસ્થા છે જેમાં એક અધ્યક્ષ અને ચાર સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે. જે વ્યક્તિ ભારતના મુખ્ય ન્યાયાધીશ અથવા સુપ્રીમ કોર્ટના ન્યાયાધીશ રહી ચૂક્યા છે તે અધ્યક્ષ છે.

■ નિમણૂક:

- તેના અધ્યક્ષ અને સભ્યોની નિમણૂક રાષ્ટ્રપતિ દ્વારા વડા પ્રધાનની અધ્યક્ષતાવાળી છ સભ્યોની સમિતિની ભલામણોના આધારે કરવામાં આવે છે, જેમાં લોકસભાના અધ્યક્ષ, રાજ્યસભાના નાયબ અધ્યક્ષ, સંસદના બંને ગૃહોના મુખ્ય વિપક્ષી નેતા અને કેન્દ્રીય ગૃહપ્રધાનનો સમાવેશ થાય છે.

■ પદનો કાર્યકાળ:

- રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર પંચના અધ્યક્ષ અને સભ્યોની મુદત 3 વર્ષ છે અથવા તેઓ 70 વર્ષની ઉંમર સુધી (જે પણ વહેલો હોય) પદ સંભાળે છે.

- રાષ્ટ્રપતિ અમુક સંજોગોમાં સ્પીકર અથવા સભ્યને હોદ્દા પરથી દૂર કરી શકે છે.

■ ભૂમિકાઓ અને કાર્યો:

- આયોગ પાસે સિવિલ કોર્ટની તમામ સત્તાઓ છે અને તેની કાર્યવાહી ન્યાયિક સુવિધા છે.

- તે માનવ અધિકારોના ઉલ્લંઘનની ફરિયાદોની તપાસના હેતુ થી કેન્દ્ર સરકાર અથવા રાજ્ય સરકારની સત્તાવાર અથવા તપાસ એજન્સીની સેવાઓનો ઉપયોગ કરવાની સત્તા ધરાવે છે.

- તે તેની ઘટનાના એક વર્ષમાં કેસ જોઈ શકે છે, એટલે કે, માનવ અધિકારોના ઉલ્લંઘનની તારીખથી એક વર્ષના અંત પછી કોઈ પણ બાબતની તપાસ કરવાનો પંચને અધિકાર નથી.

- આયોગની કામગીરી મુખ્યત્વે ભલામણ પાત્ર પ્રકૃતિની છે.
- તેની પાસે માનવ અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરનારાઓને સજા કરવાની સત્તા નથી, કે તેની પાસે પીડિતાને નાણાકીય સહાય સહિત કોઈ રાહત આપવાની સત્તા નથી.

- સશસ્ત્ર દળોના સભ્યો દ્વારા માનવ અધિકારોના ઉલ્લંઘનના સંદર્ભમાં તેની ભૂમિકા, સત્તાઓ અને અધિકારક્ષેત્રનો હિસ્સો મર્યાદિત છે.

- જ્યારે ખાનગી પક્ષો મારફતે માનવ અધિકારોનું ઉલ્લંઘન કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેને કાર્યવાહી કરવાનો અધિકાર નથી.

નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ (NGT)ની સ્થિતિ પર સુપ્રીમ કોર્ટની ટિપ્પણી

- > એક સીમાચિહ્નરૂપ ચુકાદામાં, સુપ્રીમ કોર્ટે કહ્યું, 'નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ પાસે સુઓમોટો સત્તા (suo moto powers) છે અને તે પર્યાવરણીય મુદ્દાઓ તેની મરજીથી સાંભળી શકે છે'.
- > કેન્દ્ર સરકારે કહ્યું કે NGT પાસે પર્યાવરણીય બાબતો સાંભળવાની સત્તા નથી.
- > કોર્ટે એમ પણ કહ્યું હતું કે અન્ય કોઈ અર્થઘટન રાખવું એ જાહેર હિતની વિરુદ્ધ હશે અને પર્યાવરણીય દેખરેખને બિનઅસરકારક અને દાંત વગરનું બનાવશે.
- > આ નિર્ણય રાષ્ટ્ર અને લોકોની સુખાકારી માટે મહત્વપૂર્ણ છે.
- > તે ભવિષ્યના બાળકો અને પછીની પેઢીઓ માટે વધુ સારી પર્યાવરણીય વારસોને પાછળ છોડી દેવા માટે પર્યાવરણીય નુકસાન અને પરિણામે આબોહવા પરિવર્તનને લગતા તમામ મુદ્દાઓને ઉકેલવા માટે સ્થિતિસ્થાપક પદ્ધતિ લાવશે.

Back to basics : નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ (NGT)

- > NGTની સ્થાપના 18 ઓક્ટોબર, 2010ના રોજ નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, 2010 હેઠળ કરવામાં આવી હતી. તે પર્યાવરણને લગતા કોઈપણ કાયદાકીય અધિકારોના અમલ ઉપરાંત જંગલોના સંરક્ષણ, પર્યાવરણીય સંરક્ષણ અને અન્ય કુદરતી સંસાધનોના સંરક્ષણને લગતી બાબતોના અસરકારક અને ઝડપી નિકાલ માટે સ્થાપવામાં આવી હતી.

■ નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, 2010:

- > તે સંસદનો કાયદો છે જે પર્યાવરણીય મુદ્દાઓને લગતા કેસોના ઝડપી નિકાલ માટે વિશેષ ટ્રિબ્યુનલની રચના તરફ દોરી જાય છે. તે કલમ 21ની બંધારણીય જોગવાઈથી પ્રેરિત હતી.

■ ટ્રિબ્યુનલનું કાર્ય:

- > આ ટ્રિબ્યુનલ પર્યાવરણીય બાબતોમાં સમર્પિત અધિકારક્ષેત્ર ધરાવે છે. આમ, તે ઝડપી પર્યાવરણીય ન્યાય પૂરો પાડે છે અને ઉચ્ચ અદાલતોનું ભારણ ઘટાડવામાં મદદ કરે છે. 6 મહિનાની અંદર અરજીઓ અથવા અપીલોનો નિકાલ કરવાનો પ્રયાસ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે.

ગર્ભાવસ્થાની તબીબી સમાપ્તિ માટેના નિયમો

- > તાજેતરમાં સરકારે ગર્ભાવસ્થાની તબીબી સમાપ્તિ (Medical Termination of Pregnancy) (સુધારા) એક્ટ, 2021 હેઠળ નવા નિયમો જાહેર કર્યા છે.

- > 2021નો કાયદો મેડિકલ ટર્મિનેશન ઓફ પ્રેગ્નન્સી (MPT) એક્ટ, 1971માં સુધારો કરવા માટે પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

Back to basics : નિયમો વિશે

- > ગર્ભાવસ્થાની મર્યાદામાં વધારો: કેટલીક કેટેગરીની મહિલાઓ માટે ગર્ભાવસ્થાની મર્યાદા 20 થી વધારીને 24 અઠવાડિયા કરવામાં આવી છે. તેમાં સાત વિશિષ્ટ કેટેગરી છે:
  - > જાતીય હુમલો અથવા બળાત્કારની સ્થિતિમાં;
  - > સગીર;
  - > વૈવાહિક સ્થિતિમાં પરિવર્તન સમયે ગર્ભાવસ્થા, જેમ કે વિધવા અને છૂટાછેડા;
  - > શારીરિક રીતે પડકારિત સ્ત્રીઓ;
  - > માનસિક રીતે બીમાર સ્ત્રીઓ;
  - > ગર્ભની પેથોલોજી કે જેમાં અસામાન્ય બાળકનું પૂરતું જોખમ હોય છે અથવા બાળકના જન્મ પછી ગંભીર શારીરિક અથવા માનસિક અસામાન્યતાથી પીડાઈ શકે છે;
  - > જટિલ માનવ પરિસ્થિતિઓ, આપત્તિઓ અથવા કટોકટી દરમિયાન ગર્ભાવસ્થા ધરાવતી મહિલાઓ.
- > રાજ્ય સ્તરનું મેડિકલ બોર્ડ: ગર્ભવિકૃતિના કિસ્સાઓમાં ગર્ભાવસ્થા 24 અઠવાડિયા પછી સમાપ્ત કરી શકાય છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે રાજ્ય સ્તરના મેડિકલ બોર્ડની રચના કરવામાં આવશે.
- > તબીબી બોર્ડ વિનંતી મળ્યાના ત્રણ દિવસની અંદર ગર્ભાવસ્થાની તબીબી સમાપ્તિની દરખાસ્ત સ્વીકારવી પડશે અથવા નકારી કાઢવી પડશે.
- > વિનંતી મળ્યાના પાંચ દિવસની અંદર બોર્ડ દ્વારા ગર્ભપાતની પ્રક્રિયા કરવી જોઈએ.

મહત્વ

- > નવા નિયમો ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG) 3.1, 3.7 અને 5.6ને પહોંચી વળવામાં મદદ કરવા માટે માતાના મૃત્યુદરનું સંચાલન કરવામાં ફાળો આપશે.
- > SDG માતામૃત્યુ દરમાં 3.1નો ઘટાડો કરવા સાથે સંબંધિત છે, જ્યારે SDG 3.7 અને 5.6 જાતીય અને પ્રજનન આરોગ્ય અને અધિકારોની સાર્વત્રિક પહોંચ સાથે સંબંધિત છે.
- > નવા નિયમોથી ગર્ભપાતની સલામત સેવાઓ માટે મહિલાઓની અવકાશ અને પહોંચમાં વધારો થશે અને ગર્ભાવસ્થા સમાપ્ત કરવાની જરૂર હોય તેવી મહિલાઓ માટે ગૌરવ, સ્વાયત્તતા, ગોપનીયતા અને ન્યાય સુનિશ્ચિત થશે.

સંબંધિત મુદ્દાઓ

- > નવા નિયમોએ અમુક અંશે ગર્ભપાતની પહોંચ વધારી છે, પરંતુ તેઓ MPT એક્ટમાં મૂળભૂત ખામીને સુધારવામાં નિષ્ફળ ગયા છે કે શું સ્ત્રીનો ગર્ભાવસ્થા સમાપ્ત કરવાનો નિર્ણય મૂળભૂત અધિકાર છે.

- > સ્ટેટ મેડિકલ બોર્ડનું બંધારણ તેમની પહોંચ માટે વધારાની ચિંતાઓ પેદા કરે છે, ખાસ કરીને ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં મહિલાઓ માટે.
- > આ કાયદામાં ફક્ત સ્ત્રીરોગ અથવા પ્રસૂતિમાં નિષ્ણાત ડોક્ટરો દ્વારા ગર્ભપાતની જરૂર છે.
- > ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં સામુદાયિક આરોગ્ય કેન્દ્રોમાં આવા ડોક્ટરોની 75 ટકા અછત હોવાથી ગર્ભવતી મહિલાઓને સલામત ગર્ભપાત માટેની સુવિધાઓ મેળવવામાં મુશ્કેલી પડી શકે છે.
- > સમાજ હજી પણ મહિલાઓ માટે પ્રજનન સ્વાયત્તતા સુનિશ્ચિત કરવામાં અસમર્થ છે, જેમાંથી ઘણામાં ગર્ભાવસ્થા માટે યોજના બનાવવાની સ્વતંત્રતાનો અભાવ છે, પરંતુ ગર્ભપાત માટે ઘણા અવરોધોનો પણ સામનો કરવો પડે છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ સાથે સુઓ મોટોની નોંધની સત્તાઓ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. માનવ વિકાસ પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંતુલનમાં પર્યાવરણના અસરકારક રક્ષણ માટે ટ્રિબ્યુનલનો વ્યાપ અને વધુ સ્વાયત્તતા વધારવાની જરૂર છે.
  2. ટ્રિબ્યુનલ પાસે તેના નિર્ણયની સમીક્ષા કરવાની સત્તા છે. આ નિર્ણયને 90 દિવસની અંદર સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડકારી શકાય છે.
  3. નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલને કાર્યાત્મક ક્ષમતા આપવાનો ઉદ્દેશ પર્યાવરણીય જનાદેશમાં સંપૂર્ણ ન્યાય માટે વ્યાપક સત્તાઓનો લાભ લેવાનો છે.
  4. કોર્ટે 'નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ'ને વિશ્વની સૌથી પ્રગતિશીલ ટ્રિબ્યુનલ તરીકે માન્યતા આપી છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3   (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4   (D) 1,2,3 અને 4

- 2) રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર પંચ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તે દેશમાં માનવ અધિકારોનું વોચડોગ છે, એટલે કે, ભારતીય બંધારણ દ્વારા બાંધેલી આપવામાં આવે છે અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય કરારોમાં શામેલ છે.
  2. તેમાં માનવ અધિકાર સંરક્ષણ (સુધારા) અધિનિયમ, 2006 અને માનવ અધિકાર (સુધારા) અધિનિયમ, 2019 દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.
  3. તે એક બહુ-સભ્ય સંસ્થા છે જેમાં એક અધ્યક્ષ અને ચાર સભ્યોનો સમાવેશ થાય છે.
  4. રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકાર પંચના અધ્યક્ષ અને સભ્યોની મુદત 3 વર્ષ છે અથવા તેઓ 70 વર્ષની ઉંમર સુધી (જે પણ વહેલો હોય) પદ સંભાળે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3   (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4   (D) 1,2,3 અને 4
- 3) નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ (NGT)ની સ્થિતિ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. NGTની સ્થાપના 18 ઓક્ટોબર, 2010ના રોજ નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, 2010 હેઠળ કરવામાં આવી હતી.
  2. અન્ય કોઈ અર્થઘટન રાખવું એ જાહેર હિતની વિરુદ્ધ હશે અને પર્યાવરણીય દેખરેખને બિનઅસરકારક અને દાંત વગરનું બનાવશે.
  3. તે કલમ 21ની બંધારણીય જોગવાઈથી પ્રેરિત હતી.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2   (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3   (D) 1,2, અને 3
- 4) ગર્ભાવસ્થાની તબીબી સમાપ્તિ માટેના નિયમો વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. નવા નિયમોએ અમુક અંશે ગર્ભપાતની પહોંચ વધારી છે, પરંતુ તેઓ MPT એક્ટમાં મૂળભૂત ખામીને સુધારવામાં નિષ્ફળ ગયા છે.
  2. આ કાયદામાં ફક્ત સ્ત્રીરોગ અથવા પ્રસૂતિમાં નિષ્ણાત ડોક્ટરો દ્વારા ગર્ભપાતની જરૂર છે.
  3. નવા નિયમો ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG) 3.1, 3.7 અને 5.6ને પહોંચી વળવામાં મદદ કરવા માટે માતાના મૃત્યુદરનું સંચાલન કરવામાં ફાળો આપશે.
  4. વિનંતી મળ્યાના પાંચ દિવસની અંદર બોર્ડ દ્વારા ગર્ભપાતની પ્રક્રિયા કરવી જોઈએ.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3   (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4   (D) 1,2,3 અને 4

માર્કેટ આધારિત ઇકોનોમિક રેમિટન્સ (MBED) સ્ટેપ 1

- તાજેતરમાં, ઉજા મંત્રાલયે ગ્રાહકોની વીજ ખરીદીના ખર્ચમાં 5 ટકાનો ઘટાડો કરવા માટે માર્કેટ બેઝ્ડ ઇકોનોમિક રેમિટન્સ (Market Based Economic Despatch -MBED) ફેઝ-1ના અમલીકરણ માટે એક માળખું બહાર પાડ્યું હતું.
- વીજળી બજારના સંચાલનમાં સુધારો કરવા અને 'એક રાષ્ટ્ર, એક ગ્રીડ, એક આવૃત્તિ, એક કિંમત' માળખા તરફ આગળ વધવામાં આ એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે. આ અમલીકરણ 1 એપ્રિલ, 2022થી શરૂ થવાની યોજના છે.
- આ પહેલા સરકારે પાવર સેક્ટર માટે સાયબર સિક્યોરિટી ગાર્ડલાઈન જારી કરી હતી.

Back to basics : પરિચય

- કેન્દ્રીય પૂલ મારફતે તમામ રાજ્યોની સત્તાની માંગને પૂર્ણ કરવાની દરખાસ્ત છે, જેમાં મહત્તમ ભાવે વીજળી ફાળવવામાં આવે છે.
- હાલમાં, વીજ વિતરણ કંપનીઓ (ડિસ્કોમ્સ) રાજ્યોની અંદર ઉપલબ્ધ સ્ત્રોતોમાંથી વીજળીનું વિતરણ કરી રહી છે, જે હંમેશાં ઉચ્ચ ઉજા ખર્ચ સાથે સમાપ્ત થાય છે.
- MBED એ સુનિશ્ચિત કરશે કે દેશભરમાં સૌથી સસ્તા ઉત્પાદન સંસાધનોનો ઉપયોગ એકંદરે સિસ્ટમની માંગને પહોંચી વળવા માટે કરવામાં આવે.
- આમ, આ સિસ્ટમ વિતરણ કંપનીઓ અને વીજ ઉત્પાદકો બંને માટે સફળ પ્રયાસ હશે અને આખરે વીજ ગ્રાહકોને નોંધપાત્ર વાર્ષિક બચત તરફ દોરી જશે.
- MBEDનો ઉદ્દેશ એક સમાન ભાવ માળખું સ્થાપિત કરવાનો છે જે સસ્તા ખર્ચ અને સૌથી કાર્યક્ષમ જનરેટરોને પ્રાથમિકતા આપે છે, જે ઊંચી કિંમતના ઉપકરણોને ઘટાડે છે, જે રાષ્ટ્રીય ક્ષમતામાં વ્યવસ્થિત સુધારો સુનિશ્ચિત કરશે.
- આ રાષ્ટ્રીય વીજળી નીતિ (NEP) 2021ના મુસદ્દાને અનુરૂપ છે, જેનો ઉદ્દેશ 2023-2024 સુધીમાં ટૂંકા ગાળાના વીજ બજારોની પહોંચબમણી કરવાનો છે.

વન નેશન, વન ગ્રીડ, વન ફિફ્વર્સી

- ભારત તેની જટિલ એકબીજા સાથે જોડાયેલી પાવર ગ્રીડ મારફતે મહત્વપૂર્ણ આંતર-ક્ષેત્રીય વીજ પ્રસારણ ક્ષમતા ધરાવે છે, જેમાં કેન્દ્ર, રાજ્યો અને ખાનગી ક્ષેત્ર દ્વારા સંચાલિત કોલસા, ગેસ, હાઈડ્રો, પરમાણુ અને ગ્રીન એનર્જી સ્ત્રોતોમાં ગ્રીડ ઓપરેટરો અને પાવર પ્રોજેક્ટ જનરેટર્સ વચ્ચે ગાઢ સંકલનની જરૂર છે.

- છેલ્લા દાયકામાં નોંધપાત્ર રોકાણ સાથે, ભારતીય વીજળી પ્રણાલીએ વીજ ક્ષેત્રમાં મુખ્ય આંતર-પ્રાદેશિક હસ્તાંતરણ કર્યું છે અને 'એક રાષ્ટ્ર, એક ગ્રીડ, એક આવૃત્તિ (One Nation, One Grid, One Frequency) તરીકેની તેની સ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરીને મોટાભાગની અડચણોને દૂર કરી છે.'
- તે સરકારી માલિકીની પાવર સિસ્ટમ ઓપરેશન કોર્પોરેશન લિમિટેડ (Power System Operation Corporation Limited- POSOCO) છે જે રાષ્ટ્રીય લોડ ડિસ્પેચ સેન્ટર (National Load Despatch Centre- NLDC), પ્રાદેશિક લોડ ડિસ્પેચ સેન્ટર (Regional Load Despatch Centres- RLDC) અને સ્ટેટ લોડ ડિસ્પેચ સેન્ટર (State Load Despatch Centres- SLDC) મારફતે આ જટિલ કાર્યોનું સંચાલન કરે છે.
- દેશમાં 33 SLDC, પાંચ RLDC (નેશનલ ગ્રીડ ની રચના કરનાર પાંચ પ્રાદેશિક ગ્રીડ માટે) અને એક NLDC છે.
- આ ક્ષમતા હોવા છતાં, દેશમાં હાલની વીજ નિર્ધારણ અને ટ્રાન્સમિશન સિસ્ટમ નિષ્ક્રિય રહે છે અને રોજબરોજની પ્રક્રિયાઓ દેશના ઉત્પાદન સંસાધનોનો મહત્તમ ઉપયોગ કરે છે.
- ડે-ફોરવર્ડ માર્કેટ (Day-Ahead Market) એક નાણાકીય બજાર છે જ્યાં બજારના સહભાગીઓએ આગામી દિવસ માટે આર્થિક રીતે બંધનકર્તા ડે-ફોરવર્ડ ભાવે વીજ ઉજા ખરીદી અને વેચાણ કર્યું છે.

શિક્ષણમાં ડિજિટલ વિભાજન

- તાજેતરમાં સુપ્રીમ કોર્ટ (SC)એ ચેતવણી આપી છે કે ઓનલાઈન વર્ગોને કારણે થતું 'ડિજિટલ વિભાજન' દરેક ગરીબ બાળકના શાળામાં અભ્યાસ કરવાના મૂળભૂત અધિકારનું ઉલ્લંઘન કરી રહ્યું છે.
- સુપ્રીમ કોર્ટે અફસોસ વ્યક્ત કર્યો હતો કે નાના બાળકોનો 'શિક્ષણનો અધિકાર' હવે ઓનલાઈન વર્ગો માટે ગેજેટ કોણ ખરીદી શકે છે અને કોણ કરી શકતું નથી તેના પર આધાર રાખે છે.
- કોવિડ-19ના રોગચાળા દરમિયાન શાળાઓ ઓનલાઈન શિક્ષણ તરફ વળી હોવાથી ડિજિટલ વિભાજનના ગંભીર પરિણામો આવ્યા છે.

Back to basics : ડિજિટલ વિભાજન

- ડિજિટલ વિભાજન એવા ક્ષેત્રો અથવા જનસંખ્યા વચ્ચેના તફાવતનો સંદર્ભ આપે છે કે જેમની પાસે આધુનિક માહિતી અને સંદેશાવ્યવહાર તકનીકની એક્સેસ છે અને જેમની પાસે આ આધુનિક તકનીકોની પહોંચ નથી.

- આ મુખ્યત્વે એવા લોકો વચ્ચેનો તફાવત છે જેમની પાસે આધુનિક માહિતી અને સંદેશાવ્યવહાર તકનીકની એક્સેસ છે અને જેમની પાસે પ્રવેશ નથી.
- 'ડિજિટલ ડિવાઈડ' વિકસિત અને વિકાસશીલ દેશો, શહેરી અને ગ્રામીણ વસ્તી, યુવાન અને શિક્ષિત અને વૃદ્ધ અને ઓછા શિક્ષિત અને પુરૂષો અને મહિલાઓમાં હાજર છે.
- શહેરી-ગ્રામીણ વિભાજન એ ભારતમાં 'ડિજિટલ વિભાજન'નું સૌથી મોટું ઉદાહરણ છે.

રોગચાળા પૂર્વેનું વિભાજન

- રોગચાળા પહેલાં શહેરી વિસ્તારો અને સમૃદ્ધ પરિવારોના બાળકો આધુનિક ટેકનોલોજી અને અન્ય ઈ-લર્નિંગ પ્લેટફોર્મની મદદથી વિજ્ઞાનની વિભાવનાઓ સરળતાથી શીખી રહ્યા હતા, જ્યારે ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં શાળાઓ અને ગરીબ પરિવારોમાં શૌચાલય, યોગ્ય વર્ગખંડો અને પીવાના પાણી જેવી મૂળભૂત સુવિધાઓનો અભાવ હતો.
- ગ્રામીણ ભારતમાં છોકરીઓની સ્થિતિ છોકરાઓ કરતાં પણ ખરાબ હતી, એવું જોવા મળ્યું હતું કે ઘણી છોકરીઓ માસિક ધર્મ શરૂ થતાંની સાથે જ ઘણીવાર શાળાઓમાંથી બહાર નીકળી રહી હતી, કારણ કે શાળાઓમાં શૌચાલય અને પ્રાથમિક સંભાળ જેવી મૂળભૂત સુવિધાઓનો અભાવ હતો.
- કેટલાક વિસ્તારોમાં વિદ્યાર્થીઓને પાયાનું શિક્ષણ મેળવવા માટે 10-12 કિલોમીટર ચાલવું પડતું હતું.

રોગચાળા પછી 'ડિજિટલ ડિવાઈડ'

- શહેરી વિસ્તારો અને સમૃદ્ધ પરિવારોના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો ડિજિટલ શિક્ષણથી પરિચિત છે અને તુલનાત્મક રીતે ઊંચી આવકને કારણે પરિવારો સરળતાથી શિક્ષણ માટે ડિજિટલ ઉપકરણો ખરીદી શકે છે તેમજ વિવિધ ઈ-લર્નિંગ પ્લેટફોર્મ પરવડે છે.
- ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં અને ગરીબ પરિવારોમાં આ પરિસ્થિતિ લગભગ વિપરીત છે. મોટા ભાગના કિસ્સાઓમાં, પરિવારના માત્ર એક સભ્ય પાસે સ્માર્ટફોન હોય છે, આમ વિદ્યાર્થીઓને ઓનલાઈન વ્યાખ્યાનોમાં ભાગ લેવો ખૂબ મુશ્કેલ લાગી રહ્યો છે. જે લોકો સ્માર્ટફોન ખરીદી શકે છે તેમને નેટવર્કની સમસ્યાઓનો સામનો કરવો પડી રહ્યો છે.
- કેટલાક કિસ્સાઓમાં, શિક્ષકો પણ ઓનલાઈન શિક્ષણ તકનીકથી પરિચિત નથી.

પરિણામ

- વંચિતોમાં સૌથી વધુ પ્રભુત્વ:
  - 'આર્થિક રીતે નબળા વર્ગો'[EWS]/વંચિત જૂથો [DG] સાથે સંબંધિત બાળકો તેમનું શિક્ષણ પૂર્ણ ન કરવાના પરિણામો

ભોગવી રહ્યા છે, તેમજ કેટલાક બાળકોને ઈન્ટરનેટ અને કમ્પ્યુટરની એક્સેસના અભાવને કારણે અભ્યાસ છોડવો પડે છે.

- તે બાળકો બાળ મજૂરી અથવા બાળ તસ્કરી માટે પણ સંવેદનશીલ બન્યા છે.

■ અયોગ્ય સ્પર્ધાને પ્રોત્સાહન આપવું:

- ગરીબ બાળકો ઘણીવાર ઓનલાઈન ઉપલબ્ધ માહિતીથી વંચિત રહે છે અને આ રીતે કાયમ માટે પાછળ રહે છે, જે તેમના શૈક્ષણિક પ્રદર્શનને અસર કરે છે.

- આમ, ઈન્ટરનેટનો ઉપયોગ કરવા સક્ષમ વિદ્યાર્થીઓ અને ઓછા વિશેષાધિકાર ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેની અયોગ્ય સ્પર્ધાને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવે છે.

■ શીખવાની ક્ષમતામાં અસમાનતા:

- નીચા સામાજિક-આર્થિક વર્ગોના લોકો ઘણી વાર વંચિત રહે છે અને અભ્યાસક્રમ પૂર્ણ કરવા માટે લાંબા સમય સુધી બોજરૂપ અભ્યાસમાંથી પસાર થવું પડે છે.

- જ્યારે શ્રીમંત પરિવારોના વિદ્યાર્થીઓ સરળતાથી ઓનલાઈન શાળાકીય સામગ્રી મેળવી શકે છે.

■ ગરીબોમાં ઉત્પાદકતામાં ઘટાડો:

- મોટાભાગના અવિકસિત દેશો અથવા ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં મર્યાદિત સંશોધન ક્ષમતાઓ અને અપૂરતી તાલીમને કારણે, અડધા અધૂરા સ્નાતકોનો જન્મ થાય છે, કારણ કે તાલીમ ઉપકરણોના અભાવની સાથે આ વિસ્તારોમાં ઈન્ટરનેટ કનેક્ટિવિટી પણ મર્યાદિત છે.

■ શિક્ષણના અધિકાર માટે બંધારણીય જોગવાઈઓ:

- મૂળભૂત રીતે, ભારતીય બંધારણના 'ભાગ-4' ['રાજ્ય નીતિના નિર્દેશ સિદ્ધાંત 'હેઠળ કલમ 45 અને કલમ 39-(f)] રાજ્ય ભંડોળવાળા શિક્ષણ તેમજ સમાન અને સુલભ શિક્ષણની જોગવાઈ કરે છે.

- 2002માં, 86મા બંધારણીય સુધારાએ બંધારણના ભાગ-3માં શિક્ષણના અધિકારને મૂળભૂત અધિકાર તરીકે સ્થાપિત કર્યો હતો.

- તેમાં બંધારણમાં કલમ 21A નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો, જેના કારણે શિક્ષણનો અધિકાર 6-14 વર્ષની વયના બાળકો માટે મૂળભૂત અધિકાર બની ગયો હતો.

- આ પછી રાઈટ ટુ એજ્યુકેશન એક્ટ, 2009 નો સમય આવ્યો હતો.

સંબંધિત પહેલ

- શિક્ષણ પર રાષ્ટ્રીય નીતિ, 2020
- નોલેજ શેરિંગ માટે ડિજિટલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર (DIKSHA)
- પ્રધાનમંત્રી ઈ-વિદ્યા
- સ્વયંપ્રભા ટીવી ચેનલ
- 'સ્વયં' પોર્ટલ

આગળનો રસ્તો

- > જોકે હવે ઘટતા જતા રોગચાળાના વળાંકને કારણે શાળાઓ ધીરે ધીરે ફરી ખુલી રહી છે, પરંતુ હજી પણ ‘બાળકો માટે ઓનલાઇન સુવિધાઓની એક્સેસ સુનિશ્ચિત કરવી તેમજ તેમને પૂરતા કમ્પ્યુટર આધારિત ઉપકરણો પૂરા પાડવાનું ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે’.
- > ઓછી સુવિધા ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને પ્રાધાન્ય આપવું જોઈએ જેમને ઈ-લર્નિંગની સુવિધા નથી.
- > દરેક બાળક માટે મૂળભૂત અધિકાર તરીકે સારી ગુણવત્તાયુક્ત સમાન શિક્ષણ સુનિશ્ચિત કરવાના પ્રયાસો પણ કરવા જોઈએ.
- > સરકારે તમામ સામાજિક સ્તરના બાળકો અને સંસાધનોના અભાવથી અસરગ્રસ્ત લોકોને શિક્ષણની પહોંચથી વંચિત ન રહે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે રાજ્ય અને કેન્દ્રના તમામ સ્તરે ઉકેલો શોધવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

ભારતમાં કોલસાની અછત કટોકટી (Coal Shortage Crisis in India)

- > Central Electricity Authority of Indiaના ડેટા અનુસાર, ભારત થર્મલ પ્લાન્ટ્સમાં કોલસાના ભંડારની અભૂતપૂર્વ અછતનો સામનો કરી રહ્યું છે, જેના કારણે વીજ સંકટ આવી શકે છે.
- > 5 ઓક્ટોબર સુધી, વીજ ઉત્પાદન માટે કોલસાનો ઉપયોગ કરતા કુલ 135 થર્મલ પ્લાન્ટમાંથી 106, અથવા લગભગ 80%, ક્યાં તો જટિલ અથવા સુપરક્રિટિકલ તબક્કામાં હતા. આ પાવર પ્લાન્ટ્સમાં માત્ર આગામી 6-7 દિવસો માટે જ સ્ટોક હતો.
- > હમણાં સુધી, કોલસાની અછતને કારણે પંજાબમાં ત્રણ, મહારાષ્ટ્રમાં 13, કેરળમાં 4 થર્મલ પાવર સ્ટેશન બંધ છે.
- > જોકે કેન્દ્રીય ઊર્જા મંત્રી આર.કે. સિંહે કહ્યું કે દિલ્હીમાં વીજળીની કોઈ અછત નથી. તેમણે એ પણ ખાતરી આપી કે આવનારા સમયમાં કોલસાનો પુરવઠો ચાલુ રહેશે.
- > કોલસા મંત્રાલયે એમ પણ કહ્યું કે ભારતમાં પૂરતા પ્રમાણમાં કોલસાનો ભંડાર છે. કોલસા મંત્રાલયના જણાવ્યા અનુસાર, ઓછી ઈન્વેન્ટરીનો અર્થ એ નથી કે કોલસાનો સ્ટોક સતત ફરી ભરાઈ રહ્યો હોવાથી વીજ ઉત્પાદન બંધ થઈ જશે.

કોલસાની અછતના કારણ

- > ભારતમાં કોલસાની અછતનાં સંભવિત કારણોમાં શામેલ છે—
- > અતિશય વરસાદ, કોલસાની હિલચાલને અસર કરે છે.
- > આયાતી કોલસાથી ચાલતા પાવર પ્લાન્ટ ઉંચા ભાવને કારણે તેમની ક્ષમતાના અડધા કરતા પણ ઓછા ઉત્પાદન કરી રહ્યા છે.

- > વીજળીની માંગમાં વધારો થતાં અર્થતંત્ર COVID-19 રોગચાળામાંથી પુનઃપ્રાપ્ત થઈ રહ્યું છે.
- > કોલસા આધારિત થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ્સએ માંગમાં વધારાનું ઉંચું પ્રમાણ પૂરું પાડ્યું છે. થર્મલ પાવરનો હિસ્સો 2019 માં 61.9% થી વધીને 66.4% થયો છે.
- > ઉંચી આંતરરાષ્ટ્રીય કોલસાની કિંમતો સાથે ધીમી આયાત આયાત ઘટાડા તરફ દોરી ગઈ છે.

વૈશ્વિક લઘુત્તમ કર સોદો

- > તાજેતરમાં ઓર્ગેનાઇઝેશન ફોર ઈકોનોમિક કોઓપરેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ (OECD)એ જાહેરાત કરી છે કે 136 દેશો (ભારત સહિત) મોટી કંપનીઓને વૈશ્વિક લઘુત્તમ કર (GMT) દર 15 ટકા ચૂકવવાની ખાતરી કરવા સંમત થયા છે.
- > જે દેશો સમાધાન કરે છે તે વૈશ્વિક અર્થતંત્રના 90 ટકાથી વધુ નું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

Back to basics : GMT વિશે

- ઉદ્દેશ:
- > GMT ને વિશ્વના કેટલાક મોટા કોર્પોરેશનો દ્વારા ઓછા અસરકારક કર દરોને પહોંચી વળવા માટે ડિઝાઇન કરવામાં આવી છે, જેમાં એપલ, આલ્ફાબેટ અને ફેસબુક જેવી મોટી ટેક કંપનીઓનો સમાવેશ થાય છે.
- > આ કંપનીઓ સામાન્ય રીતે આયર્લેન્ડ, બ્રિટિશ વર્જિન આઇલેન્ડ્સ, બહામાસ અથવા પનામા વગેરે જેવા મુખ્ય બજારો અથવા ટેક્સ હેવન કરતા ઓછા દેશોમાં નફો વધારવા માટે પેટાકંપનીઓ સ્થાપે છે.
- > GMTનો ઉદ્દેશ બહુરાષ્ટ્રીય સાહસો (MNEs) ને નફાના સ્થાનાંતરણમાં સંલગ્ન રહેવાની તકો પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો છે, તેમજ તે ખાતરી કરે છે કે તેઓ પોતાનો અમુક કર ચૂકવે છે જ્યાં તેઓ વ્યવસાય કરે છે.
- પ્રસ્તાવિત બે આધારસ્તંભ ઉકેલ:
- > વૈશ્વિક લઘુત્તમ કર દર વૈશ્વિક સ્તરે 868 મિલિયન ડોલરના વેચાણમાં બહુરાષ્ટ્રીય કંપનીઓના વિદેશી નફા પર લાગુ થશે.
- કોલમ 1 (લઘુત્તમ કર અને કરનિયમોને આધિન):
- > સરકારો હવે તેઓ જે પણ સ્થાનિક કોર્પોરેટ ટેક્સ દર ઈચ્છે તે નક્કી કરી શકે છે, પરંતુ જો કંપનીઓ કોઈ ચોક્કસ દેશમાં નીચા દર ચૂકવે છે, તો તેમની ગૃહ સરકારો તેમના કરને ઓછામાં ઓછા 15 ટકા સુધી વસૂલી શકે છે. તેનો ઉદ્દેશ નફો ટ્રાન્સફર કરવાથી નફો દૂર કરવાનો છે.

- કોલમ 2 (બજારના અધિકારક્ષેત્રમાં નફાના વધારાના હિસ્સાની પુનઃ ફાળવણી):
- > તે એવા દેશોને મંજૂરી આપે છે જ્યાં નફો બહુરાષ્ટ્રીય કંપનીઓની વધારાની આવક (આવકના 10 ટકાથી વધુ નફો) પર 25% કર લગાવવા માટે પ્રાપ્ત થયો છે.
- > અંતિમ તારીખ: આ સમજૂતીમાં હસ્તાક્ષર કરનારાઓને 2022 સુધીમાં કાયદો ઘડવાની અપીલ કરવામાં આવી છે જેથી આ સમજૂતી 2023થી અમલમાં આવી શકે.
- > જે દેશોએ તાજેતરના વર્ષોમાં નેશનલ ડિજિટલ સર્વિસ ટેક્સ (દા.ત. ભારત સરકાર દ્વારા વસૂલવામાં આવતી સમાનતા લેવી)લાદવામાં આવ્યો છે તેને રદ કરવો પડશે.

અસર

- > લઘુત્તમ કર વેરા અને અન્ય જોગવાઈઓનો ઉદ્દેશ વિદેશી રોકાણને આકર્ષવા માટે સરકારો વચ્ચે દાયકાઓની કર સ્પર્ધાનો અંત લાવવાનો છે.
- > અર્થશાસ્ત્રીઓ અપેક્ષા રાખે છે કે આ સોદો બહુરાષ્ટ્રીય કંપનીઓને તેમના હોમ હેડક્વાર્ટરમાં મૂડી પરત મોકલવા માટે પ્રોત્સાહિત કરશે, જે તે અર્થતંત્રોને વેગ આપશે.

GMT આવશ્યકતા

- ટેક્સ હેવન માટે નાણાકીય ડાયવર્ઝનને કાબૂમાં કરવું:
- > ડ્રગ પેટન્ટ, સોફ્ટવેર અને બૌદ્ધિક સંપત્તિ પર રોયલ્ટી જેવા અમૂર્ત સ્ત્રોતોમાંથી આવક ઝડપથી ટેક્સ હેવનમાં ગઈ છે, જે કંપનીઓને તેમના દેશોમાં વધુ કર ચૂકવવાનું ટાળવાની મંજૂરી આપે છે.
- નાણાકીય સંસાધનો વધારવા:
- > કોવિડ-19 કટોકટીને પગલે બજેટમાં તણાવ સાથે, ઘણી સરકારો ઈચ્છે છે કે બહુરાષ્ટ્રીય કંપનીઓના નફાને કરની આવક ઘટાડીને તેમના દેશોમાં સ્થળાંતર કરવાથી નિરૂત્સાહિત કરવામાં આવે.
- > OECDએ અનુમાન લગાવ્યું હતું કે લઘુત્તમ કર મારફતે વાર્ષિક વધારાની વૈશ્વિક કર આવકમાં 150 અબજ ડોલરનો નફો થશે.
- વૈશ્વિક કર સુધારણા:
- > બેઝ ઈરોશન એન્ડ પ્રોફિટ શિફ્ટિંગ (BEPS) પ્રોગ્રામની સ્થાપના પછી GMTની દરખાસ્ત વૈશ્વિક કરવેરા સુધારાઓ તરફનું બીજું સકારાત્મક પગલું છે.
- > BEPS કર ટાળવાની વ્યૂહરચનાનો ઉલ્લેખ કરે છે જે કૃત્રિમ રીતે નફાને નીચા અથવા કર વિનાના સ્થળોએ ખસેડવા માટે કર નિયમોમાં ગાબડાં અને અસંગતતાનો લાભ લે છે. OECDએ તેની સાથે વ્યવહાર કરવા માટે 15 કાર્યકારી વસ્તુ ઓ બહાર પાડી છે.

સંબંધિત પડકારો

- નજીકની સાર્વભૌમત્વ:
- > તે રાષ્ટ્રની કરનીતિ નક્કી કરવાના સાર્વભૌમ અધિકારને અસર કરે છે.
- > વૈશ્વિક લઘુત્તમ દર અનિવાર્યપણે એક સાધનથી દૂર જશે જેનો ઉપયોગ દેશો તેમને અનુકૂળ નીતિઓને આગળ વધારવા માટે કરે છે.
- યુસ્ત સમયરેખા:
- > કરારને એટલા મર્યાદિત સમયમાં લાગુ કરવો મુશ્કેલ છે કે કરારને 2022માં જ લાગુ કરી શકાય છે.
- અસરકારકતાનો પ્રશ્ન:
- > ઓફ્સકેમ જેવા જૂથોએ આ સોદાની ટીકા કરી છે કે તે ટેક્સ હેવન-સને સમાપ્ત કરશે નહીં.

આર્થિક સહકાર અને વિકાસ માટેનું સંગઠન

- > OECD એ આર્થિક પ્રગતિ અને વિશ્વ વેપારને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સ્થાપિત આંતરસરકારી આર્થિક સંગઠન છે.
- > સ્થાપન: 1961
- > મુખ્ય મથક: પેરિસ, ફ્રાન્સ
- > કુલ સભ્યો: 36
- > ભારત તેનો સભ્ય નથી, પરંતુ મુખ્ય આર્થિક ભાગીદાર છે.

નાણા મંત્રાલયે માસિક આર્થિક સમીક્ષા બહાર પાડી

- > નાણાં મંત્રાલયે તાજેતરમાં 'સપ્ટેમ્બર 2021 માટે માસિક આર્થિક સમીક્ષા' જારી કરી છે. આ અહેવાલ મુજબ, ભારતીય અર્થતંત્ર કોવિડ-19 રોગચાળાની અસરોમાંથી ઝડપથી પુનઃપ્રાપ્તિના માર્ગ પર છે.

મુખ્ય તારણો

- > આર્થિક સર્વેક્ષણના અહેવાલ મુજબ, કૃષિમાં સતત અને મજબૂત વૃદ્ધિ, ઉત્પાદન અને ઉદ્યોગમાં સુધારો, સેવા પ્રવૃત્તિ ફરી શરૂ કરવી અને આવક દર્શાવે છે કે ભારતીય અર્થતંત્ર સારી પ્રગતિ કરી રહ્યું છે.
- > બાહ્ય ક્ષેત્ર ભારતમાં વૃદ્ધિ પુનઃસજીવન માટે ઉજ્જવળ સંભાવનાઓ આપી રહ્યું છે. નાણાકીય વર્ષ 2021-2022માં સતત ઇછા મહિને ભારતની વેપારી નિકાસ 30 અબજ ડોલરને વટાવી ગઈ છે.
- > બાહ્ય દેવું-થી-GDP રેશિયો જૂન 2021 માં ઘટીને 20.2% થયો જે માર્ચ 2021 માં 21.1% હતો.
- > સપ્ટેમ્બર 2021 દરમિયાન બેન્ક ક્રેડિટનો વૃદ્ધિ દર 6.7% હતો જે વર્ષ 2020 ના સમાન ગાળામાં 5.3% હતો.

- > ઈ-વે બિલ, વીજ વપરાશમાં સતત સુધારો, રેલ નૂર પ્રવૃત્તિ, મજબૂત GST કલેક્શન, એર ફેઇટ અને પેસેન્જર ટ્રાફિક દ્વારા રિકવરી જોવા મળી છે.
- > હાઈવે ટોલ કલેક્શન પણ 21 મહિનાની ઉંચી સપાટીએ પહોંચી ગયું છે.
- > ડિજિટલ વ્યવહારો પણ વધ્યા છે.

નિષ્કર્ષ

- > અહેવાલમાં તારણ કાઢવામાં આવ્યું છે કે વ્યૂહાત્મક સુધારા અને ઝડપી રોગપ્રતિકારક અભિયાનએ ભારતને પુનઃપ્રાપ્તિના માર્ગ પર મૂકી દીધું છે.

દેવું-થી-GDP ગુણોત્તર

- > દેવું-થી- GDP ગુણોત્તર સરકારી દેવું અને તેના કુલ ઘરેલુ ઉત્પાદન (GDP) વચ્ચેનો ગુણોત્તર છે. ઓછું દેવું-થી- GDP ગુણોત્તર સૂચવે છે કે, અર્થતંત્ર વધુ દેવા વગર દેવું ચૂકવવા માટે પૂરતા પ્રમાણમાં માલ અને સેવાઓનું ઉત્પાદન અને વેચાણ કરી રહ્યું છે.

પાવર ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશને મહારત્નનો દરજ્જો આપ્યો

- > કેન્દ્ર સરકારે પાવર ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન (PFC) ને 'મહારત્ન'નો દરજ્જો આપ્યો છે. PFC ભારતની 11મી સરકારી માલિકીની સંસ્થા બની છે જે મહારત્ન શ્રેણીમાં પ્રવેશ કરે છે.
- > PFC હવે ONGC, સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (સેલ), ભેલ અને ઈન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન જેવી અન્ય કંપનીઓની હરોળમાં જોડાય છે.

સ્થિતિનું મહત્વ

- આ ઉન્નત સ્થિતિ PFCને સક્ષમ કરશે:
- ગુણવત્તાયુક્ત રોકાણ કરવા
- > નાણાકીય સંયુક્ત સાહસો અને સંપૂર્ણ માલિકીની પેટાકંપનીઓની રચના કરવી
- > ભારતમાં તેમજ વિદેશમાં મર્જર અને એક્રિવિઝિશનનું મોનિટરિંગ
- > PFC 2030 સુધીમાં નેશનલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પાઈપલાઈન અને 40% ગ્રીન એનર્જી લક્ષ્ય હેઠળ સરકારના ભંડોળના એજન્ડાને પણ પ્રાપ્ત કરી શકશે.

કઈ કંપનીને મહારત્નનો દરજ્જો મળે છે?

- > મહારત્નનો દરજ્જો એવી કંપનીને આપવામાં આવે છે કે જેણે સતત ત્રણ વર્ષ માટે રૂ. 5,000 કરોડથી વધુનો ચોખ્ખો નફો નોંધાવ્યો હોય અથવા સતત ત્રણ વર્ષ સુધી સરેરાશ રૂ. 25,000 કરોડનું ટર્નઓવર નોંધ્યું હોય. આ દરજ્જો મેળવવા માટે, કંપની પાસે ત્રણ વર્ષ માટે સરેરાશ 15,000 કરોડ રૂપિયાની વાર્ષિક નેટવર્થ હોવી જોઈએ. કંપની પાસે વૈશ્વિક પદચિહ્ન અથવા કામગીરી પણ હોવી જોઈએ.

Back to basics : PFC

- > PFCનો સમાવેશ 1986માં થયો હતો. તે કેન્દ્રીય વીજ મંત્રાલયના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ કામ કરે છે. તે ભારતમાં વીજ ક્ષેત્રની આર્થિક કરોડરજી છે. 30 સપ્ટેમ્બર 2018 સુધીમાં તેની કુલ સંપત્તિ 383 અબજ રૂપિયા છે. નાણાકીય વર્ષ 2017-18 માટે જાહેર સાહસોના સર્વેક્ષણ વિભાગ અનુસાર, PFC 8મો સૌથી વધુ નફો કમાવનાર સેન્ટ્રલ પબ્લિક સેક્ટર એન્ટરપ્રાઇઝ (CPSE) છે. તે ભારતની સૌથી મોટી NBFC તેમજ સૌથી મોટી ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ફાઇનાન્સ કંપની છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) માર્કેટ આધારિત ઈકોનોમિક રેમિટન્સ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
    1. તાજેતરમાં, ઉજા મંત્રાલયે ગ્રાહકોની વીજ ખરીદીના ખર્ચમાં 5 ટકાનો ઘટાડો કરવા માટે માર્કેટ બેઝ્ડ ઈકોનોમિક રેમિટન્સ (Market Based Economic Despatch -MBED) ફેઝ-1ના અમલીકરણ માટે એક માળખું બહાર પાડ્યું હતું.
    2. વીજળી બજારના સંચાલનમાં સુધારો કરવા અને 'એક રાષ્ટ્ર, એક ગ્રીડ, એક આવૃત્તિ, એક કિંમત' માળખા તરફ આગળ વધવામાં આ એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે.
    3. આ અમલીકરણ 1 એપ્રિલ, 2022થી શરૂ થવાની યોજના છે.
    4. દેશમાં 33 SLDC, પાંચ RLDC (નેશનલ ગ્રીડ ની રચના કરનાર પાંચ પ્રાદેશિક ગ્રીડ માટે) અને એક NLDC છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3   (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4   (D) 1,2,3 અને 4

2) શિક્ષણમાં ડિજિટલ વિભાજન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- ભારતીય બંધારણના 'ભાગ-4' ['રાજ્ય નીતિના નિર્દેશ સિદ્ધાંત 'હેઠળ કલમ 45 અને કલમ 39-(f)] રાજ્ય ભંડોળ વાળા શિક્ષણ તેમજ સમાન અને સુલભ શિક્ષણની જોગવાઈ કરે છે.
- ઓછી સુવિધા ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓને પ્રાધાન્ય આપવું જોઈએ જેમને ઈ-લર્નિંગની સુવિધા નથી.
- શહેરી-ગ્રામીણ વિભાજન એ ભારતમાં 'ડિજિટલ વિભાજન'નું સૌથી મોટું ઉદાહરણ છે.
- કેટલાક કિસ્સાઓમાં, શિક્ષકો પણ ઓનલાઈન શિક્ષણ તકનીકથી પરિચિત નથી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

3) ભારતમાં કોલસાની અછત વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- Central Electricity Authority of Indiaના ડેટા અનુસાર, ભારત થર્મલ પ્લાન્ટ્સમાં કોલસાના ભંડારની અભૂતપૂર્વ અછતનો સામનો કરી રહ્યું છે, જેના કારણે વીજ સંકટ આવી શકે છે.
- 5 ઓક્ટોબર સુધી, વીજ ઉત્પાદન માટે કોલસાનો ઉપયોગ કરતા કુલ 135 થર્મલ પ્લાન્ટમાંથી 106, અથવા લગભગ 80%, કયાં તો જટિલ અથવા સુપરક્રિટિકલ તબક્કામાં હતા.
- કોલસા આધારિત થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ્સએ માંગમાં વધારાનું ઉંચું પ્રમાણ પૂરું પાડ્યું છે. થર્મલ પાવરનો હિસ્સો 2019 માં 61.9% થી વધીને 66.4% થયો છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

4) વૈશ્વિક લઘુત્તમ કર સોદા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- ઓક્સફેમ જેવા જૂથોએ આ સોદાની ટીકા કરી છે કે તે ટેક્સ હેવન્સને સમાપ્ત કરશે નહીં.
- OECDએ અનુમાન લગાવ્યું હતું કે લઘુત્તમ કર મારફતે વાર્ષિક વધારાની વૈશ્વિક કર આવકમાં 150 અબજ ડોલરનો નફો થશે.
- આ સમજૂતીમાં હસ્તાક્ષર કરનારાઓને 2022 સુધીમાં કાયદો ઘડવાની અપીલ કરવામાં આવી છે જેથી આ સમજૂતી 2023થી અમલમાં આવી શકે.
- OECD એ આર્થિક પ્રગતિ અને વિશ્વ વેપારને પ્રોત્સાહન આપવા માટે સ્થાપિત આંતરસરકારી આર્થિક સંગઠન છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

5) નાણા મંત્રાલયની માસિક આર્થિક સમીક્ષા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- નાણાં મંત્રાલયે તાજેતરમાં 'સપ્ટેમ્બર 2021 માટે માસિક આર્થિક સમીક્ષા' જારી કરી છે.
- આ અહેવાલ મુજબ, ભારતીય અર્થતંત્ર કોવિડ-19 રોગચાળાની અસરોમાંથી ઝડપથી પુનઃપ્રાપ્તિના માર્ગ પર છે.
- આર્થિક સર્વેક્ષણના અહેવાલ મુજબ, કૃષિમાં સતત અને મજબૂત વૃદ્ધિ, ઉત્પાદન અને ઉદ્યોગમાં સુધારો, સેવા પ્રવૃત્તિ ફરી શરૂ કરવી અને આવક દર્શાવે છે કે ભારતીય અર્થતંત્ર સારી પ્રગતિ કરી રહ્યું છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

6) પાવર ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- કેન્દ્ર સરકારે પાવર ફાઇનાન્સ કોર્પોરેશન (PFC) ને 'મહારત્ન'નો દરજ્જો આપ્યો છે. PFC ભારતની 11મી સરકારી માલિકીની સંસ્થા બની છે જે મહારત્ન શ્રેણીમાં પ્રવેશ કરે છે.
- PFC હવે ONGC, સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (સેલ), ભેલ અને ઈન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન જેવી અન્ય કંપનીઓની હરોળમાં જોડાય છે.
- PFC કેન્દ્રીય વીજ મંત્રાલયના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ કામ કરે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

નેપાળ અને ભારત વચ્ચે રેલ જોડાણ

- નેપાળ અને ભારત વચ્ચે રેલ જોડાણનો પ્રથમ તબક્કો પડોશી દેશની પ્રથમ બ્રોડગેજ પેસેન્જર સર્વિસ (જયનગર-બિજલપુરા-બાર્દિહાસ રેલવે પ્રોજેક્ટ) ફરી શરૂ કરવા માટે તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- નેપાળ અને ભારત વચ્ચે રેલ જોડાણ 20મી સદીની શરૂઆતથી લોકપ્રિય છે.
- 1937માં અંગ્રેજોએ નેપાળથી ભારત સુધી મુખ્યત્વે લોકો અથવા માલસામાનની હેરફેર માટે નેરોગેજ લાઈનનું નિર્માણ કર્યું હતું.
- જોકે તે સમય જતાં લોકપ્રિય પેસેન્જર સર્વિસ બની હતી, પરંતુ અગાઉ તેને 2014માં બ્રોડગેજમાં રૂપાંતરિત થવાથી અટકાવવામાં આવી હતી.

પુનર્વસન પ્રોજેક્ટ્સ

- પ્રથમ તબક્કો:**
  - બિહારના જયનગર અને નેપાળમાં કુર્થા (હિન્દુ તીર્થશહેર જનકપુર ધામ (નેપાળમાં) વચ્ચેની 34 કિમીની લાઈન લંબાવવામાં આવશે.
- બીજો તબક્કો:**
  - કુર્તાથી બિજલપુરા સુધીની 17 કિમી લાંબી રેલવે લાઈનને પણ આખરી ઓપ આપવામાં આવી રહ્યો છે.
  - બાર્દિહાસ સુધીના બાકીના ભાગ માટેની જમીન ઈરકોન (IRCON) ઈન્ટરનેશનલ લિમિટેડ (ભારત સરકાર ઉપક્રમ)ને સોંપવામાં આવી રહી છે.
- પ્રોજેક્ટની કિંમત:**
  - તમામ તબક્કાઓનો કુલ બાંધકામ ખર્ચ 784 કરોડ રૂપિયા થવાનો અંદાજ છે, આ રકમ ભારત દ્વારા નેપાળને અનુદાન તરીકે આપવામાં આવી રહી છે.
- મેનેજમેન્ટ બોડી:**
  - કોંકણ રેલવે કોર્પોરેશન લિમિટેડને લાઈનના સંચાલન અને જાળવણી માટે કોન્ટ્રાક્ટ મળ્યો છે અને દ્વિપક્ષીય સમજૂતી મુજબ તે નેપાળ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી માનવશક્તિને તાલીમ આપશે અને તેનો વિકાસ કરશે.
- ઇલેક્ટ્રિક રેલ ટ્રેક:**
  - ભારતમાં કાઠમંડુને રક્ષાઉલ (બિહાર) સાથે જોડતો ઇલેક્ટ્રિક રેલ ટ્રેક મૂકવા બદલ બંને સરકારો વચ્ચે સમજૂતી કરાર (MOU) પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા છે.

પરિવહન ટ્રેન સેવાઓ:

- ભારત અને નેપાળે ભારત-નેપાળ રેલ સેવા સમજૂતી (RSA), 2004 માટે એક વિનિમય પત્ર (LOE) પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે.
- તે તમામ અધિકૃત કાર્ગો ટ્રેન ઓપરેટરોને ભારતીય રેલવે નેટવર્કનો ઉપયોગ નેપાળ (ભારત અને નેપાળ અથવા ત્રીજા દેશ વચ્ચે ભારતીય બંદરોથી નેપાળ સુધી) કન્ટેનર અને અન્ય માલ લઈ જવા માટે કરવાની મંજૂરી આપશે.

મહત્વ

- વ્યૂહાત્મક રીતે મહત્વપૂર્ણ ક્ષેત્રમાં અન્ય પડોશી દેશોના પ્રભાવને અવગણીને રેલવે મારફતે નેપાળ સાથે ભારતના સંબંધોને મજબૂત કરવાની મોટી યોજના માટે આ રેખાને એક નાની કડી તરીકે જોવામાં આવે છે.

અન્ય કનેક્ટિવિટી પ્રોજેક્ટ્સ

- આંતરિક જળમાર્ગો: ભારત વેપાર અને પરિવહન વ્યવસ્થાના માળખામાં કાર્ગોની અવરજવર માટે આંતરિક જળમાર્ગો વિકસાવવા માંગે છે, તે નેપાળને સાગરમથા (માઉન્ટ એવરેસ્ટ)ને સમુદ્ર (હિંદ મહાસાગર) સાથે જોડવા માટે સમુદ્રમાં વધારાની પહોંચ આપે છે.
- પેટ્રોલિયમ પાઈપલાઈન: 2019માં ભારત અને નેપાળે સંયુક્ત પણે સરહદ પારની પેટ્રોલિયમ પ્રોડક્ટ પાઈપલાઈનનું ઉદ્ઘાટન કર્યું હતું.
- આ પાઈપલાઈન ભારતના મોતીહારી (બિહાર)થી નેપાળના અમલેખગંજ સુધી પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદનોનું વહન કરે છે.
- તે દક્ષિણ એશિયાની પ્રથમ સરહદ પાર પેટ્રોલિયમ ઉત્પાદન પાઈપલાઈન છે.

ઉર્જા પર ભારત અને યુકે ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન (Forward Action Plan)

- ભારત અને યુનાઈટેડ કિંગડમ તેમના 2030 રોડમેપના ભાગરૂપે 'વીજળી અને સ્વચ્છ પરિવહન, નવીનીકરણીય ઉર્જા, ગ્રીન ફાઈનાન્સ અને ગ્રીન એનર્જી રિસર્ચ પર ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન' પર કરાર કર્યા છે.
- 'ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન' પર 3જી 'India-UK Energy for Growth Partnership – Ministerial Energy Dialogue', "યુનાઈટેડ નેશન્સ ક્લાઈમેટ ચેન્જ કોન્ફરન્સ (COP-26)"ની પૃષ્ઠભૂમિમાં ચર્ચા કરવામાં આવી હતી, જે 31 ઓક્ટોબર થી ગ્લાસગોમાં શરૂ થવાની છે.

બેઠક દરમિયાન મુખ્ય ચર્ચાઓ

- > બંને દેશોએ 'ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન' પર ચર્ચા કરી અને સંમત થયા. એક્શન પ્લાનમાં ઉર્જા સંગ્રહ, સ્માર્ટ ગ્રીડ, ચાર્જિંગ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર, ગ્રીન હાઈડ્રોજન, બેટરી સ્ટોરેજ અને રિન્યુએબલ એનર્જીમાં રોકાણ એકત્ર કરવાની જરૂરિયાત જેવા વિષયો આવરી લેવામાં આવ્યા છે.
- > એક્શન પ્લાન ભારતની પૃષ્ઠભૂમિમાં સંમત થયો હતો અને 'વર્લ્ડ બેંક ફોર ગ્રીન એનર્જી' ની સ્થાપનાની સંભાવના શોધવા માટે યુકેની યોજના હતી.
- > યુકેએ અગાઉ ગ્રીન અને રિન્યુએબલ એનર્જી પ્રોજેક્ટ્સમાં જાહેર અને ખાનગી રોકાણ માટે 1.2 અબજ ડોલરના પેકેજની જાહેરાત કરી હતી. તેણે ગ્રીન હાઈડ્રોજન પર ભારતને સહકાર આપવાની યોજના પણ વ્યક્ત કરી હતી.

Back to basics : ગ્રીન હાઈડ્રોજન

- > તે ઈલેક્ટ્રોલાઈઝર દ્વારા પાણીને હાઈડ્રોજન અને ઓક્સિજનમાં વિભાજિત કરીને ઉત્પન્ન થાય છે જે પવન અને સૌર જેવી નવીનીકરણીય ઉર્જામાંથી વીજળી દ્વારા સંચાલિત થાય છે. આ ભારતમાં ઉર્જા ક્ષેત્ર માટે ગેમ ચેન્જર બની શકે છે અને આયાત ઘટાડવામાં મદદ કરી શકે છે. ભારત હાલમાં તેના 85% તેલ અને 53% ગેસની માંગની આયાત કરે છે.

યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં ટેક્સ હેવન

- > તાજેતરના એક અહેવાલમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે કે કેવી રીતે વિશ્વના નેતાઓ અને વિશ્વના કેટલાક ધનિક લોકો યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ (US)માં તેમના પૈસા છુપાવે છે.
- > અહેવાલની માહિતીએ ટેક્સ હેવનના વિકાસ માટે નવી પરીક્ષણ પ્રણાલી રજૂ કરી છે.
- > પાન્ડોરા પેપર્સના પ્રકાશનથી અબજો ડોલરની સંપત્તિ પર કરને ટાળવા માટે બાહ્ય ખાતાઓ અને ટેક્સ હેવનનો ઉપયોગ કરીને ભદ્ર અને ભ્રષ્ટ લોકોના નાણાકીય વ્યવહારો પ્રકાશમાં આવ્યા છે.

Back to basics : પરિચય

- > અહેવાલમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં ફેલાયેલા ટ્રસ્ટોમાં ગુપ્ત ખાતાઓ (સામાન્ય રીતે ઓફશોર દેશો સાથે) પણ બહાર આવ્યા છે, જેમાં સાઉથી ડાકોટામાં 81, ફ્લોરિડામાં 37 અને ડેલાવેરમાં 35 નો સમાવેશ થાય છે.

યુ.એસ. રાજ્યો ટેક્સ હેવન બનવાનું કારણ

- અનંતકાળ સામે કોઈ નિયમો નથી:
- > આ રાજ્યોના ધારાશાસ્ત્રીઓએ કહેવાતા રાજવંશ ટ્રસ્ટોની સ્થાપનાની મંજૂરી આપનાર શાશ્વતતા સામેના નિયમને નાબૂદ કર્યો છે, જેમાં સંઘીય મિલકત વેરને ટાળીને પેઠી દર પેઠી ભંડોળ ટ્રાન્સફર કરી શકાય છે.
- > અનંતકાળ એ એક પ્રકારની વાર્ષિકી છે જે કાયમ રહે છે. રોકડનો પ્રવાહ અનંતકાળ સુધી ચાલુ રહે છે.
- સંપત્તિ સુરક્ષા ટ્રસ્ટ:
- > કેટલાક રાજ્યો પ્રોપર્ટી પ્રોટેક્શન ટ્રસ્ટને પણ મંજૂરી આપે છે, જે લેણદારો સામેના દાવાઓથી ભંડોળનું રક્ષણ કરે છે. આવા ટ્રસ્ટો તેમની સંપત્તિને ગેરવર્તણૂકના દાવાઓથી બચાવવા માટે શ્રીમંત વકીલો અને ડોક્ટરોને આકર્ષિત કરી શકે છે.
- ટ્રસ્ટો પર કરની બોગવાઈ નથી:
- > કર ટાળવો એ બીજું મોટું અંતર (ડ્રો) છે, જ્યારે મોટાભાગના રાજ્યો ટ્રસ્ટોની આવક પર કર વેરો લે છે, જો લાભાર્થીઓ ડેલાવેરના રહેવાસીઓ ન હોય તો ડેલાવેરમાં સ્થાપિત ટ્રસ્ટો રાજ્યના આવકવેરને આધિન નથી.
- > દક્ષિણ અથવા સાઉથી ડાકોટા વ્યક્તિગત આવક, કોર્પોરેટ આવક અથવા મૂડી નફા પર કર લાદતું નથી.
- ગોપનીયતા સંરક્ષણ:
- > સાઉથી ડાકોટા ટ્રસ્ટમાં રાખવામાં આવેલી મિલકતો માટે વ્યાપક ગોપનીયતા સુરક્ષા પ્રદાન કરે છે, જેમાં કોર્ટના દસ્તાવેજો અને ટ્રસ્ટને લગતી અદાલતી કાર્યવાહી પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો સમાવેશ થાય છે.
- > ડેલાવેર લિમિટેડ જવાબદારી કંપનીઓ (LLC)ની નોંધણી માટેનું લોકપ્રિય સ્થળ છે, જેમાં ખાસ કરીને સંપત્તિ અથવા નાણાકીય વ્યવહારો છુપાવવા માટે સ્થાપિત શેલ કંપનીઓનો સમાવેશ થઈ શકે છે. ડેલાવેર કાયદામાં LLC માલિકો અથવા સભ્યોના નામો જાહેર કરવાની જરૂર નથી.

રાજ્યોને લાભ

- > ટ્રસ્ટ ઉદ્યોગ માત્ર શ્રીમંત લોકો અને કંપનીઓને જ નહીં પરંતુ સરકારી ભંડારને આકર્ષવામાં પણ મદદ કરે છે તેના માટે ફાયદાકારક હોઈ શકે છે. રાજ્ય સરકારો ટ્રસ્ટ કંપનીઓ દ્વારા ચૂકવવામાં આવતા ઉચ્ચ ફેન્ડાઈઝ ટેક્સની કમાણી કરી રહી છે.
- > ફેન્ડાઈઝ ટેક્સ એ કાનૂની સંસ્થા તરીકે અસ્તિત્વના અધિકાર માટે અને ચોક્કસ અધિકારક્ષેત્રમાં વેપાર કરવા માટે કેટલાક વ્યવસાયો પર વસૂલવામાં આવતો રાજ્ય કર છે.

લેવામાં આવેલા પગલાં

- > જ્યારે યુએસ કોંગ્રેસ કેટલાક વિદેશી ગ્રાહકો સાથે કામ કરતી ટ્રસ્ટ કંપનીઓની કડક તપાસની માંગ કરી રહી છે, ત્યારે ડેલાવેરમાં પેન્ડોરા પેપર્સનો પ્રતિસાદ અત્યાર સુધી નિષ્ક્રિય રહ્યો છે.

- > દરમિયાન ફેડરલ અધિકારીઓએ આ વર્ષની શરૂઆતમાં કોર્પોરેટ ટ્રાન્સપરન્સી એક્ટ લાગુ કરવામાં આવતા કેટલાક ગોપનીયતા સંરક્ષણોનું લક્ષ્ય નક્કી કર્યું છે.
- > તેનો ઉદ્દેશ અનામી શેલ કંપનીઓ પર પ્રતિબંધ મૂકવાનો છે, જેનો ઉપયોગ ગુનેગારો અને વિદેશી અધિકારીઓએ નાણાકીય વ્યવહારો છુપાવવા અને નાણાંને કાયદેસર બનાવવા માટે કર્યો છે, પરંતુ તેમાં છૂટ અને અપવાદોનો સમાવેશ થાય છે.

ટેક્સ હેવન

■ પરિચય:

- > ટેક્સ હેવન સામાન્ય રીતે એક ઓફશોર દેશ છે જ્યાં વિદેશી નાગરિકો અને વ્યવસાયોને રાજકીય અને આર્થિક રીતે સ્થિર વાતાવરણમાં ઓછો અથવા કોઈ કર ચૂકવવો પડે છે.
- > ટેક્સ હેવન દેશોની લાક્ષણિકતાઓમાં સામાન્ય રીતે ઓછો આવકવેરો, માહિતીનું ન્યૂનતમ રિપોર્ટિંગ, પારદર્શિતાની જવાબદારીઓનો અભાવ, સીધી હાજરીની આવશ્યકતા અને ટેક્સ હેવન વાહનોનું માર્કેટિંગ શામેલ હોય છે.
- > સામાન્ય રીતે, ટેક્સ હેવન દેશોમાં નાગરિકો અને વ્યવસાયોને તેમની કર નીતિઓનો લાભ મેળવવા માટે રહેઠાણ અથવા વ્યવસાયિક હાજરીની જરૂર હોતી નથી.
- > વ્યક્તિઓ અને નિગમોને વિદેશમાં આવક પર વસૂલવામાં આવતા ઓછા અથવા કોઈ કરનો લાભ થઈ શકે છે જ્યાં કાયદા અનુસાર, ખામીઓ, કેડિટ અથવા અન્ય વિશેષ કર વિચારોને મંજૂરી આપી શકાય છે.

■ લોકપ્રિય ટેક્સ હેવન:

- > પોપ્યુલર ટેક્સ હેવન: કેટલાક સૌથી લોકપ્રિય ટેક્સ હેવન દેશોની યાદીમાં એન્ડોરા, બહામાસ, બર્મુડા, ચેનલ આઈલેન્ડ્સ, કૂક આઈલેન્ડ્સ, હોંગકોંગ, મોરેશિયસ, લિયેનસ્ટેઈન, પનામા, બ્રિટિશ વર્જિન આઈલેન્ડ્સ અને કેમેન આઈલેન્ડ્સનો સમાવેશ થાય છે.

■ નિયમનકારી નિરીક્ષણો:

- > વિશ્વભરમાં વિદેશી/ઓફશોર રોકાણ રિપોર્ટિંગના અમલીકરણને વધારવા માટે કેટલાક કાર્યક્રમો છે.
- > આર્થિક સહકાર અને વિકાસ સંગઠન (OECD) દ્વારા દેખરેખ રાખવામાં આવે છે, નાણાકીય માહિતીનું આપોઆપ આદાનપ્રદાન એ તેનું ઉદ્દેશ્ય છે.

ભારત કિર્ગિસ્તાનને ટેકો આપવા માટે \$ 200 મિલિયન LoC માટે સંમત

- > વિદેશ મંત્રી એસ. જયશંકરના જણાવ્યા અનુસાર, ભારત કિર્ગિસ્તાનમાં વિકાસ પ્રોજેક્ટ્સ માટે 200 મિલિયન ડોલરની કેડિટ લાઈન માટે સંમત થયું છે.

- > બિશકેકમાં વિદેશ મંત્રી એસ. જયશંકર અને કિર્ગિસ્તાન વિદેશ મંત્રી રૂસલાન કઝાકબાયેવ વચ્ચેની બેઠક બાદ કેડિટની આ લાઈન પર સહમતિ બની હતી.
- > કઝાકિસ્તાન CICA ફોરમના વર્તમાન પ્રમુખ અને આરંભ કરનાર છે.
- > જયશંકર કઝાકિસ્તાનના નાયબ વડાપ્રધાન અને વિદેશ મંત્રી મુખ્તાર તિલુબર્દી સાથે દ્વિપક્ષીય વાતચીત પણ કરશે.
- > આ બેઠક દરમિયાન, જયશંકરે ભારતીય વિદ્યાર્થીઓની વહેલી મુસાફરીની જરૂરિયાત અને બે દેશો વચ્ચે ઉદાર વિજ્ઞાન શાસન અંગે પણ ચર્ચા કરી હતી.

ભારત-કિર્ગિસ્તાન પ્રજાસત્તાક સંબંધો

- > 21મી સદીમાં ભારત અને કિર્ગિસ્તાન પ્રજાસત્તાક વચ્ચે રાજદ્વારી સંબંધો વધુ મહત્વના બન્યા છે. બંને દેશો મધ્ય એશિયા ક્ષેત્રમાં વ્યાપક વ્યાપારી અને વ્યૂહાત્મક ભાગીદારી વિકસાવવા માગે છે. 1992માં સોવિયેત સંઘના વિઘટન બાદ ભારતે સોવિયેત સંઘમાંથી કઝાકિસ્તાનની સ્વતંત્રતાને માન્યતા આપી. તાજેતરના વર્ષોમાં, ભારત કઝાકિસ્તાન સાથે તેના વાણિજ્ય અને વ્યૂહાત્મક સંબંધોને વધારવાની દિશામાં કામ કરી રહ્યું છે. કઝાકિસ્તાન મહત્વનું છે કારણ કે તે મધ્ય એશિયાના એક મોટા પ્રદેશને નિયંત્રિત કરે છે જેમાં વ્યાપક તેલ, કુદરતી ગેસ અને ખનિજ ભંડાર છે. ચીનના વધતા આર્થિક અને વ્યૂહાત્મક પ્રભાવની પૃષ્ઠભૂમિમાં ભારત તેના સંબંધો વિસ્તૃત કરવા માગે છે.

ભારત-કઝાકિસ્તાન ઉર્જા સહકાર

- > ભારત પોતાની વિશાળ ઉર્જા જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા માટે સ્વચ્છ વિકલ્પ તરીકે પરમાણુ ઉર્જા ઉદ્યોગના વિકાસ માટે કામ કરી રહ્યું છે. કઝાકિસ્તાનમાં પરમાણુ ઉર્જા માટે જરૂરી યુરેનિયમની વિશાળ માત્રા છે. આમ, ભારત કઝાકિસ્તાન સાથે મજબૂત સંબંધો વિકસાવી રહ્યું છે.

પીએમ મોદીએ અફઘાનિસ્તાન પર G-20 અસાધારણ નેતાઓના સંમેલનમાં હાજરી આપી

- > પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ G20 અસાધારણ નેતાઓ સમિટમાં હાજરી આપી હતી.
- > અફઘાનિસ્તાનની સ્થિતિ પર ચર્ચા કરવા માટે G20 અસાધારણ નેતાઓનું સમિટ યોજાયું હતું.
- > ઇવેન્ટ G20 ના ઇટાજયન પ્રેસિડેન્સી હેઠળ વર્ચ્યુઅલ મોડમાં યોજાઈ હતી.

બેઠકનો એજન્ડા

- > આ બેઠક દરમિયાન, વિશ્વના ટોચના નેતાઓએ માનવતાવાદી જરૂરિયાતોના પ્રતિભાવ તેમજ અફઘાનિસ્તાનમાં મૂળભૂત સેવાઓ અને આજીવિકાની પહોંચ અંગે ચર્ચા કરી હતી. આ દરમિયાન નેતાઓએ આતંકવાદ વિરોધી, સુરક્ષા અને માનવાધિકારના મુદ્દાઓ પર પણ ચર્ચા કરી.

SCO-CSTO આઉટરીય સમિત

- > પીએમમોદીએ અફઘાનિસ્તાન પર 'એસસીઓ-સીએસટીઓ આઉટરીય સમિત' માં પણ ભાગ લીધો હતો. આ પ્રસંગે તેમણે પ્રદેશમાં શાંતિ અને સુરક્ષાને લગતા પડકારો પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો.

અફઘાનિસ્તાનમાં G20 ની ભૂમિકા

- > G20 જૂથમાં વિશ્વની 20 મોટી અર્થવ્યવસ્થાઓ છે. ફોરમ આંતરરાષ્ટ્રીય સર્વસંમતિ બનાવવામાં મદદ કરે છે તેમજ સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘ અને તેની એજન્સીઓ સહિત બહુપક્ષીય સંસ્થાઓ વચ્ચે સંકલિત અભિગમની સુવિધા આપે છે. તે અફઘાનિસ્તાનમાં બગડતા માનવતાવાદી સંકટને ઉકેલવા માટે વૈશ્વિક અને પ્રાદેશિક અભિનેતાઓ વચ્ચે સંકલનની સુવિધા પણ આપે છે.

G-20

- > G20 એક આંતરસરકારી મંચ છે જેમાં 19 દેશો અને યુરોપિયન યુનિયન (EU) નો સમાવેશ થાય છે. આ જૂથ વૈશ્વિક અર્થવ્યવસ્થાને લગતા મુખ્ય મુદ્દાઓ પર ધ્યાન આપે છે જેમ કે આબોહવા પરિવર્તન શમન, આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાકીય સ્થિરતા અને ટકાઉ વિકાસ. આ જૂથની સ્થાપના 1999 માં અનેક વૈશ્વિક આર્થિક કટોકટીની પૃષ્ઠભૂમિમાં કરવામાં આવી હતી.

સહયોગી સભ્ય તરીકે ભારત

- > ભારત માર્ચ 2017 માં IEA નો સહયોગી સભ્ય બન્યો. IEA એક પેરિસ સ્થિત સંસ્થા છે જે ઔદ્યોગિક દેશોને ઉર્જા નીતિઓ પર સલાહ આપે છે. જાન્યુઆરી 2021 માં, IEA ના સભ્યો અને ભારત ઉર્જા સુરક્ષા અને સ્વચ્છ ઉર્જા સંક્રમણના સંબંધમાં તેમના સહકારને મજબૂત કરવા માટે વ્યૂહાત્મક ભાગીદારી કરવા માટે સંમત થયા.

IEA રિપોર્ટ

- > IEA ના અહેવાલ મુજબ, વૈશ્વિક ઉર્જા ક્ષેત્રમાં ભારત વધુને વધુ પ્રભાવશાળી બની રહ્યું છે.
- > ભારતમાં ખાસ કરીને વીજળીના ઉપયોગમાં ઉર્જાની માંગ આગામી દાયકાઓમાં ઝડપથી વધવા જઈ રહી છે.

IEA સભ્ય

- > IEA માં 30 સભ્ય દેશો અને આઠ ભાગીદાર દેશો છે. ચાર દેશો સંપૂર્ણ સભ્યપદ મેળવવા માંગે છે: કોલંબિયા, ચિલી, ઈઝરાયેલ અને લિથુઆનીયા.

IEA સભ્યો માટે શરતો

- > IEA મુજબ, સભ્ય દેશે અગાઉના વર્ષની ચોખ્ખી આયાતના 90 દિવસો જેટલું ક્રૂડ તેલ અને/અથવા ઉત્પાદન અનામત જાળવવું જોઈએ. ભારતમાં વર્તમાન વ્યૂહાત્મક તેલનો ભંડાર તેની જરૂરિયાતના 9.5 દિવસની સમક્ષ છે. આ ઉપરાંત, IEA ના સભ્યોએ 'રાષ્ટ્રીય તેલનો વપરાશ 10% ઘટાડવા માટે માંગ સંયમ કાર્યક્રમ' બતાવવો આવશ્યક છે.

Back to basics : IEA

- > IEA ની સ્થાપના 1974 માં ઔદ્યોગિક દેશો દ્વારા ઓર્ગેનાઈઝેશન ફોર ઈકોનોમિક કો-ઓપરેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ (OECD) ના માળખા હેઠળ કરવામાં આવી હતી.

IEAએ ભારતને પૂર્ણ સમયના સભ્ય બનવા આમંત્રણ આપ્યું

- > આંતરરાષ્ટ્રીય ઉર્જા એજન્સી (IEA) એ ભારતને તેના સંપૂર્ણ સમયના સભ્ય બનવા માટે આમંત્રણ આપ્યું છે.
- > આ સભ્યપદનું આમંત્રણ એ હકીકતના પ્રકાશમાં આપવામાં આવ્યું હતું કે ભારત વિશ્વનો ત્રીજો સૌથી મોટો ઉર્જા ગ્રાહક છે.
- > જો દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં આવે તો ભારતને તેના તેલનો અનામત 90 દિવસની જરૂરિયાત સુધી વધારવાની જરૂર પડશે.
- > પેટ્રોલિયમ મંત્રી હરદીપ સિંહ પુરીએ IEA ના એક્ઝિક્યુટિવ ડિરેક્ટર ફ્રાંક બિરોલ સાથે ચર્ચા કરી. આ ચર્ચા દરમિયાન IEA ના એક્ઝિક્યુટિવ ડિરેક્ટરે ભારતને IEA સાથે સંપૂર્ણ સભ્ય બનીને સહકાર વધારવા આમંત્રણ આપ્યું.

CICANA વિદેશ મંત્રીઓની 6ઠ્ઠી બેઠક

- > વિદેશ મંત્રીએ તાજેતરમાં કઝાખસ્તાનના નૂર-સુલતાન ખાતે વાતચીત અને આત્મવિશ્વાસ નિર્માણ કોષ્ટકો (CICA) પર પરિષદની 6મી મંત્રીસ્તરીય બેઠકને સંબોધન કર્યું હતું.
- > કઝાખસ્તાનએ ગયા વર્ષે CICAનું અધ્યક્ષપદ સંભાળ્યું હતું.
- > CICAના વિદેશ મંત્રીઓની 5મી બેઠક 2016માં બેઈજિંગમાં યોજાઈ હતી.

બેઠકમાં ભારતનું વલણ

- વેકસીન મૈત્રી:
  - ભારતની આંતરરાષ્ટ્રીયતા (વસુધૈવ કુટુમ્બકમ)દેશની 'વેક્સિન મૈત્રી' પહેલનો સૌથી મહત્વપૂર્ણ ચાલક છે.
  - જાન્યુઆરી 2021માં ભારતે વેક્સિન મૈત્રી ઇનિશિયેટિવ શરૂ કરી હતી, જે વૈશ્વિક સ્તરે ઓછી આવક ધરાવતા અને વિકાસશીલ દેશોને ભારતીય બનાવટની રસીઓ પૂરી પાડવાનો મોટો રાજદ્વારી પ્રયાસ છે.
- સરહદ પારનો આતંકવાદ:
  - ભારતે ફોરમને સલાહ આપી હતી કે આતંકવાદ, શસ્ત્રોની હેરાફેરી, ડ્રગ્સની હેરાફેરી અને આંતરરાષ્ટ્રીય ગુનાઓના અન્ય સ્વરૂપોનો સામનો કરવાના સામૂહિક સંકલ્પને મજબૂત કરવામાં આવે.
- બહુપક્ષીયતા:
  - એશિયા તેમજ આફ્રિકા અને લેટિન અમેરિકાને સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (UN)ની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં પૂરતું પ્રતિનિધિત્વ મળ્યું નથી.
  - કોવિડ-19 રોગચાળાનો બહુપક્ષીય પ્રતિસાદ મોટા ભાગે મર્યાદિત હતો. આ સુધારેલા બહુપક્ષીયવાદને વધુ જરૂરી બનાવે છે.
- અફઘાનિસ્તાન:
  - ભારતે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સુરક્ષા પરિષદના ઠરાવ 2593માં ઉલ્લેખિત આંતરરાષ્ટ્રીય સમુદાયની અપેક્ષાઓને પૂર્ણ કરવા માટે તાલિબાન શાસનના મહત્વને રેખાંકિત કર્યું હતું.
  - UNSC ઠરાવ 2593માં સ્પષ્ટતા કરવામાં આવી છે કે અફઘાનિસ્તાનની ભૂમિનો ઉપયોગ આતંકવાદી આતંકવાદીઓને આશ્રય આપવા, તાલીમ આપવા, યોજના બનાવવા અથવા નાણાં પૂરા પાડવા માટે ન થવો જોઈએ; આ ઠરાવમાં ખાસ કરીને લશ્કર-એ-તૈયબા અને જૈશ-એ-મોહમ્મદ સહિત સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સુરક્ષા પરિષદ દ્વારા પ્રતિબંધિત આતંકવાદી જૂથોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.
- કનેક્ટિવિટી:
  - કનેક્ટિવિટીને પ્રોત્સાહન આપવામાં પણ આંતરરાષ્ટ્રીય સંબંધોના સૌથી મૂળભૂત સિદ્ધાંતો – સાર્વભૌમત્વ અને પ્રાદેશિક અખંડિતતાનું પણ સન્માન થવું જોઈએ.
  - તેણે ભારત દ્વારા ચીન-પાકિસ્તાન ઇકોનોમિક કોરિડોર (CPEC) હેઠળ પાકિસ્તાનમાં ચીનની મહત્વાકાંક્ષી માળખાગત વિકાસ યોજનાઓનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો.
  - બલુચિસ્તાનના ગ્વાદર બંદરને ચીનના શિનજિયાંગ પ્રાંત સાથે જોડતું CPEC ચીનના રાષ્ટ્રપતિ શી જિનપિંગની મહત્વાકાંક્ષી બેલ્ટ એન્ડ રોડ ઇનિશિયેટિવ (BRI)નો મોટો પ્રોજેક્ટ છે.
  - ભારતે CPECને લઈને ચીન સામે વિરોધ નોંધાવ્યો છે કારણ કે તેને પાક કબજા હેઠળના કાશ્મીરમાં લંબાવવામાં આવી રહ્યો છે.

Back to basics : CICA વિશે

- CICA એક આંતરસરકારી મંચ છે જેનો ઉદ્દેશ પ્રાદેશિક સહકારને મજબૂત કરવાનો અને એશિયામાં શાંતિ, સુરક્ષા અને સ્થિરતા સુનિશ્ચિત કરવાનો છે.
- CICAના આયોજનનો વિચાર સૌ પ્રથમ યુએન જનરલ એસેમ્બલીના 47માં સત્રમાં 5 ઓક્ટોબર, 1992ના રોજ કઝાખસ્તાન પ્રજાસત્તાકના પ્રથમ રાષ્ટ્રપતિ નુરસુલતાન નઝરબાયેવ (Nursultan Nazarbayev) દ્વારા સૂચવવામાં આવ્યો હતો. પ્રથમ CICA સમિટ જૂન 2002માં યોજાઈ હતી.
- CICAનો સૌથી વધુ નિર્ણય લેવાનો ભાગ CICAના વડાઓ અને સરકારના વડાઓ (સમિટ)ની બેઠક છે. CICA સમિટ દર ચાર વર્ષે CICAની પ્રવૃત્તિઓ માટે પરામર્શ, પ્રગતિની સમીક્ષા અને પ્રાથમિકતાઓ નક્કી કરવા માટે યોજવામાં આવે છે.
- તેમાં દર બે વર્ષે તેના વિદેશ પ્રધાનોની બેઠક થવી જોઈએ.
- CICAના સભ્યોમાં અઝરબૈજાન, બહેરીન, ચીન, ઈજિપ્ત, ભારત, ઈરાન, ઈઝરાયલ, રશિયા, દક્ષિણ કોરિયા અને તુર્કી, નવ નિરીક્ષક રાજ્યો અને પાંચ આંતરરાષ્ટ્રીય સંગઠનો સહિત 27 એશિયન દેશોનો સમાવેશ થાય છે.
- ભારત 'પરિવહન કોરિડોરની સલામત અને અસરકારક પ્રણાલીઓનો વિકાસ' અને 'ઉજા સુરક્ષા' પર બે CICA CBM (આત્મવિશ્વાસ નિર્માણ પગલાં)ની સહ-અધ્યક્ષતા કરે છે.
- CICA સચિવાલય જૂન 2006થી અલ્માટી (કઝાકિસ્તાન)માં સ્થિત છે.

2022-24 માટે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવાધિકાર પરિષદમાં ભારત ફરી ચૂંટાયું

- યુનાઈટેડ નેશન્સ જનરલ એસેમ્બલી (UNGA)માં જબરજસ્ત બહુમતી સાથે 14 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ભારતને 2022-24ના સમયગાળા માટે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવાધિકાર પરિષદમાં ફરીથી ચૂંટવામાં આવ્યા છે.
- નવી દિલ્હીના રાજદૂતે ચૂંટણીને ભારતના લોકશાહી, મૂળભૂત અધિકારો અને બંધારણમાં સમાવિષ્ટ બહુમતીવાદના મજબૂત મૂળના 'મજબૂત સમર્થન' તરીકે વર્ણવી છે.
- આ નિર્ણય સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભાના 76માં સત્રમાં લેવામાં આવ્યો હતો.
- સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવાધિકાર પરિષદના 18 નવા સભ્યો માટે આ બેઠક યોજાઈ હતી.
- આ નવા સભ્યો જાન્યુઆરી, 2022 થી ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે સેવા આપશે.

ભારતની પસંદગી

- > 193 સભ્યોની વિધાનસભામાં ભારતે 184 મતથી ચૂંટણી જીતી. ભારતનો વર્તમાન કાર્યકાળ 31 ડિસેમ્બર 2021ના રોજ સમાપ્ત થશે. એશિયા-પેસિફિક રાજ્યોની શ્રેણીમાં 2022-2024ની ચૂંટણી માટે પાંચ ખાલી બેઠકો હતી, જેમ કે કઝાખસ્તાન, મલેશિયા, ભારત, કતાર અને સંયુક્ત આરબ અમીરાત.

નવા સભ્યો

- > 193 સભ્યોની સામાન્ય સભાએ ટર્મ 2022-2024માં આર્જન્ટિના, કેમરૂન, બેનિન, ફિનલેન્ડ, એરિટ્રિયા, હોન્ડુરાસ, ઘ ગાંબિયા, લિથુનીયા, ભારત, કઝાકિસ્તાન, મલેશિયા, લક્ઝમબર્ગ, મોન્ટેનેગ્રો, કતાર, પેરાગ્વે, યુએઈ, સોમાલિયા અને યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સને ગુપ્ત મતદાન દ્વારા ચૂંટ્યા.

સભ્યોની કાર્યાલયની મુદત

- > કાઉન્સિલના સભ્યો ત્રણ વર્ષની મુદત માટે સેવા આપશે. તે સતત બે ટર્મ પછી તાત્કાલિક ફરી ચૂંટણી માટે પાત્ર રહેશે નહીં.

ચીને \$ 233 મિલિયન કુનમિંગ જૈવ વિવિધતા કોષ (Kunming Biodiversity Fund) ની સ્થાપના કરી

- > ચીને તાજેતરમાં વિકાસશીલ દેશોમાં જૈવવિવિધતાના સંરક્ષણ માટે 'કુનમિંગ જૈવ વિવિધતા કોષ' (Kunming Biodiversity Fund) નામના નવા ભંડોળ માટે \$ 233 મિલિયનનું વચન આપ્યું છે.
- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંરક્ષણ સમિટ દરમિયાન આ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો, જોકે મોટા દાતાઓ અસંમત હતા.
- > ચીન જૈવવિવિધતા સંરક્ષણ પર આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે અગ્રણી ભૂમિકા ભજવવા માંગે છે.

સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંરક્ષણ સમિટ

- > ચીને લગભગ 195 દેશોના પ્રતિનિધિઓ સાથે ચીનના શહેર કુનમિંગમાં છોડ, પ્રાણીઓ અને ઇકોસિસ્ટમ્સના રક્ષણ પર એક સમિટનું આયોજન કર્યું હતું.
- > આ સમિટ 2030 અને 2050 માટે લક્ષ્યો નક્કી કરીને એક નવો કરાર સ્થાપિત કરવા માંગે છે.

30 બાય 30 એજન્ડા (30 by 30 Agenda)

- > દેશો આ પરિષદમાં '30 બાય 30 એજન્ડા' નામના પ્રસ્તાવ પર પણ ચર્ચા કરી રહ્યા છે. આ એજન્ડા 2030 સુધીમાં પૃથ્વીની સુરક્ષિત સ્થિતિની 30% જમીન અને મહાસાગરોને હાંસલ કરવાનો પ્રયત્ન કરશે.

કુનમિંગ જૈવ વિવિધતા કોષ (Kunming Biodiversity Fund)

- > કુનમિંગ જૈવ વિવિધતા કોષ માટે ભંડોળનો મુદ્દો જાન્યુઆરી 2022માં જિનીવામાં મંત્રણામાં ઉઠાવવામાં આવશે. વિશ્વભરના સંરક્ષણ પ્રોજેક્ટ્સ માટે યુકેની \$ 4 બિલિયનની પ્રતિબદ્ધતા કરતાં ચીનની પ્રતિબદ્ધતા ઓછી છે.

જૈવવિવિધતા પર સંયુક્ત રાષ્ટ્ર સંમેલન

- > આ સંમેલનને 195 દેશો અને યુરોપિયન યુનિયન દ્વારા બહાલી આપવામાં આવી છે. જોકે, ઐતિહાસિક રીતે વિશ્વનું સૌથી મોટું પ્રદૂષક રહ્યું હોવા છતાં અમેરિકાએ તેને બહાલી આપી નથી.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) નેપાળ અને ભારત વચ્ચે રેલ જોડાણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
  1. ભારતમાં કાઠમંડુને રફસૌલ (બિહાર) સાથે જોડતો ઇલેક્ટ્રિક રેલ ટ્રેક મૂકવા બદલ બંને સરકારો વચ્ચે સમજૂતી કરાર (MOU) પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા છે.
  2. 1937માં અંગ્રેજોએ નેપાળથી ભારત સુધી મુખ્યત્વે લોકો અથવા માલસામાનની હેરફેર માટે નેરોગેજ લાઇનનું નિર્માણ કર્યું હતું.
  3. નેપાળ અને ભારત વચ્ચે રેલ જોડાણ 20મી સદીની શરૂઆતથી લોકપ્રિય છે.
  4. ભારત વેપાર અને પરિવહન વ્યવસ્થાના માળખામાં કાર્ગોની અવરજવર માટે આંતરિક જળમાર્ગો વિકસાવવા માંગે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

2) ભારત અને યુકે ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારત અને યુનાઈટેડ કિંગડમ તેમના 2030 રોડમેપના ભાગરૂપે 'વીજળી અને સ્વચ્છ પરિવહન, નવીનીકરણીય ઊર્જા, ગ્રીન ફાઇનાન્સ અને ગ્રીન એનર્જી રિસર્ચ પર ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન' પર કરાર કર્યા છે.

2. 'ફોરવર્ડ એક્શન પ્લાન' પર 3જી 'India-UK Energy for Growth Partnership – Ministerial Energy Dialogue', " યુનાઈટેડ નેશન્સ ક્લાઈમેટ ચેન્જ કોન્ફરન્સ (COP-26)" ની પૃષ્ઠભૂમિમાં ચર્ચા કરવામાં આવી હતી,

3. યુનાઈટેડ નેશન્સ ક્લાઈમેટ ચેન્જ કોન્ફરન્સ 31 ઓક્ટોબર થી ગ્લાસગોમાં શરૂ થવાની છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2

(B) 2 અને 3

(C) 1 અને 3

(D) 1,2, અને 3

3) યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં ટેક્સ હેવન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ટેક્સ હેવન સામાન્ય રીતે એક ઓફશોર દેશ છે જ્યાં વિદેશી નાગરિકો અને વ્યવસાયોને રાજકીય અને આર્થિક રીતે સ્થિર વાતાવરણમાં ઓછો અથવા કોઈ કર ચૂકવવો પડે છે.

2. ટેક્સ હેવન દેશોમાં નાગરિકો અને વ્યવસાયોને તેમની કર નીતિઓનો લાભ મેળવવા માટે રહેઠાણ અથવા વ્યવસાયિક હાજરીની જરૂર હોતી નથી.

3. કેટલાક રાજ્યો પ્રોપર્ટી પ્રોટેક્શન ટ્રસ્ટને પણ મંજૂરી આપે છે, જે લેણદારો સામેના દાવાઓથી ભંડોળનું રક્ષણ કરે છે.

4. જો લાભાર્થીઓ ડેલાવેરના રહેવાસીઓ ન હોય તો ડેલાવેરમાં સ્થાપિત ટ્રસ્ટો રાજ્યના આવકવેરાને આધિન નથી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3

(B) 2,3 અને 4

(C) 1,2 અને 4

(D) 1,2,3 અને 4

4) ભારતના કિર્ગિસ્તાનને ટેકા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વિદેશ મંત્રી એસ. જયશંકરના જણાવ્યા અનુસાર, ભારત કિર્ગિસ્તાનમાં વિકાસ પ્રોજેક્ટ્સ માટે 200 મિલિયન ડોલરની ક્રેડિટ લાઈન માટે સંમત થયું છે.

2. બિશ્કેકમાં વિદેશ મંત્રી એસ. જયશંકર અને કિર્ગિઝના વિદેશ મંત્રી રૂસલાન કઝાકબાયેવ વચ્ચેની બેઠક બાદ ક્રેડિટની આ લાઈન પર સહમતિ બની હતી.

3. કઝાકિસ્તાન CICA ફોરમનો વર્તમાન પ્રમુખ અને આરંભ કરનાર છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2

(B) 2 અને 3

(C) 1 અને 3

(D) 1,2 અને 3

5) અફઘાનિસ્તાન પર G-20 અસાધારણ નેતાઓના સંમેલન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીએ 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ G20 અસાધારણ નેતાઓ સમિટમાં હાજરી આપી હતી.

2. અફઘાનિસ્તાનની સ્થિતિ પર ચર્ચા કરવા માટે G20 અસાધારણ નેતાઓનું સમિટ યોજાયું હતું.

3. આ બેઠક દરમિયાન, વિશ્વના ટોચના નેતાઓએ માનવતાવાદી જરૂરિયાતોના પ્રતિભાવ તેમજ અફઘાનિસ્તાનમાં મૂળભૂત સેવાઓ અને આજીવિકાની પહોંચ અંગે ચર્ચા કરી હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2

(B) 2 અને 3

(C) 1 અને 3

(D) 1,2 અને 3

6) IEAના ભારતને પૂર્ણ સમયના સભ્ય બનવા આમંત્રણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આંતરરાષ્ટ્રીય ઊર્જા એજન્સી (IEA) એ ભારતને તેના સંપૂર્ણ સમયના સભ્ય બનવા માટે આમંત્રણ આપ્યું છે.

2. જો દરખાસ્ત સ્વીકારવામાં આવે તો ભારતને તેના તેલનો અનામત 90 દિવસની જરૂરિયાત સુધી વધારવાની જરૂર પડશે.

3. પેટ્રોલિયમ મંત્રી હરદીપ સિંહ પુરીએ IEA ના એક્ઝિક્યુટિવ ડિરેક્ટર ફતાહ બિરોલ સાથે ચર્ચા કરી. આ ચર્ચા દરમિયાન IEA ના એક્ઝિક્યુટિવ ડિરેક્ટરે ભારતને IEA સાથે સંપૂર્ણ સભ્ય બનીને સહકાર વધારવા આમંત્રણ આપ્યું.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2

(B) 2 અને 3

(C) 1 અને 3

(D) 1,2 અને 3

7) CICAના વિદેશ મંત્રીઓની 6મી બેઠક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. CICA એક આંતરસરકારી મંચ છે જેનો ઉદ્દેશ પ્રાદેશિક સહકારને મજબૂત કરવાનો અને એશિયામાં શાંતિ, સુરક્ષા અને સ્થિરતા સુનિશ્ચિત કરવાનો છે.

2. CICAના વિદેશ મંત્રીઓની 5મી બેઠક 2016માં બેઈજિંગમાં યોજાઈ હતી.

3. એશિયા તેમજ આફ્રિકા અને લેટિન અમેરિકાને સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (UN)ની નિર્ણય લેવાની પ્રક્રિયામાં પૂરતું પ્રતિનિધિત્વ મળ્યું નથી.

4. CICA સચિવાલય જૂન 2006થી અલ્માટી (કઝાકિસ્તાન)માં સ્થિત છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3

(B) 2,3 અને 4

(C) 1,2 અને 4

(D) 1,2,3 અને 4

8) 2022-24 માટે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવાધિકાર પરિષદ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 193 સભ્યોની વિધાનસભામાં ભારતે 184 મતથી ચૂંટણી જીતી.
2. નવી દિલ્હીના રાજદૂતે ચૂંટણીને ભારતના લોકશાહી, મૂળભૂત અધિકારો અને બંધારણમાં સમાવિષ્ટ બહુમતીવાદના મજબૂત મૂળના 'મજબૂત સમર્થન' તરીકે વર્ણવી છે.
3. આ નિર્ણય સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભાના 76માં સત્રમાં લેવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1,2, અને 3

9) કુનમિંગ જૈવ વિવિધતા કોષ (Kunming Biodiversity Fund) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ચીન જૈવવિવિધતા સંરક્ષણ પર આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે અગ્રણી ભૂમિકા ભજવવા માંગે છે.
2. વિશ્વભરના સંરક્ષણ પ્રોજેક્ટ્સ માટે યુકેની \$ 4 બિલિયનની પ્રતિબદ્ધતા કરતાં ચીનની પ્રતિબદ્ધતા ઓછી છે.
3. આ સંમેલનને 195 દેશો અને યુરોપિયન યુનિયન દ્વારા બહાલી આપવામાં આવી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2
(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3
(D) 1,2, અને 3

★★★ **સેવા, સુરક્ષા, શાંતી શૂરવીરોની શાન છે...** ★★★

પોલીસ ક્ષેત્રની કારકિર્દી બહાદુરોની પહેચાન છે....

પોલીસ કોન્સ્ટેબલ

સર્વશ્રેષ્ઠ તૈયારીની ખાતરી

10%
DISCOUNT

ફ્રી ટ્રાયલ લેક્ચર

દિવસ
5

નવી બેચ શરૂ

ગુજરાત પોલીસમાં
1270થી વધુ સફળ વિદ્યાર્થીઓ

રજિસ્ટ્રેશન ફરજિયાત
93757-01110
93280-01110

કાયદાની અસંખ્ય કલમો અને જોગવાઈઓમાંથી પરીક્ષાલક્ષી કલમોની ઓળખ અને તેનો સમજશક્તિ સાથે અભ્યાસ

ગણિત અને REASONINGમાં સ્કોર કરાવવા ગેરન્ટેડ તૈયારી

હેતુલક્ષી અને વર્ણનાત્મક એમ બંને પ્રકારનું ટુ ધી પોઈન્ટ પરીક્ષાલક્ષી મટીરિયલ્સ

સમાજશાસ્ત્ર અને મનોવિજ્ઞાન જેવા વિષયોની સચોટ તૈયારી

ICE®
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

સદગુરુ કોમ્પ્લેક્ષ, બીજો માળ
સ્વામિનારાયણ મંદિર પાસે,
કાલાવડ રોડ

offline
રાજકોટ

લ્યુસી મિશન : NASA

- નેશનલ એરોનોટિક્સ એન્ડ સ્પેસ એડમિનિસ્ટ્રેશન (NASA) નો ગુરૂ ટ્રોજન એસ્ટરોઈડ્સને શોધવા માટે પ્રથમ 'લ્યુસી' (Lucy) મિશન શરૂ કરવા તૈયાર છે.

લ્યુસીનું મિશન

- સમયગાળો:
  - સૌર ઉજ્જથી ચાલતા મિશનમાં 12 વર્ષથી વધુનો સમય લાગે છે, જે દરમિયાન અવકાશયાન 'યુવા સૌર મંડળ' (Young Solar System) વિશે વધુને વધુ માહિતી મેળવવા માટે લગભગ 6.3 અબજ કિમીના અંતરને આવરી લેતા આઠ લઘુ ગ્રહોની મુસાફરી કરશે.
- નામ અને પ્રદેશ:
  - આ મિશનનું નામ 3.2 મિલિયન વર્ષીય પૂર્વજ 'લ્યુસી'ના નામ પરથી રાખવામાં આવ્યું છે, જે હોમિનિનની પ્રજાતિ (મનુષ્ય અને તેમના પૂર્વજો સહિત)ની હતી. આ અવકાશયાનને એટલાસ વી401 (Atlas V 401) રોકેટ દ્વારા લોન્ચ કરવામાં આવશે.
- એસ્ટરોઈડ ડોનાલ્ડ જહોન્સન:
  - અવકાશયાનનો સામનો સૌ પ્રથમ મુખ્ય પટ્ટામાં સ્થિત લઘુ ગ્રહ સામે થશે, તે મંગળ અને ગુરૂ વચ્ચે મળી શકે છે. આ લઘુગ્રહનું નામ 'ડોનાલ્ડ જહોન્સન' રાખવામાં આવ્યું છે, જેણે 'લ્યુસી'ના અશ્મિભૂત અવશેષો શોધી કાઢ્યા હતા.

મહત્વ

- એવું માનવામાં આવે છે કે ટ્રોજન એસ્ટરોઈડ્સ એ જ સામગ્રીમાંથી રચાયા હતા જેના કારણે લગભગ 4 અબજ વર્ષ પહેલા ગ્રહો અને સૌરમંડળની રચના થઈ હતી.
- તેથી, આ મિશન વિવિધ લઘુગ્રહોની રચનાને સમજવા માટે બનાવવામાં આવ્યું છે જે ટ્રોજન એસ્ટરોઈડ્સનો એક ભાગ છે, જેનો ઉપયોગ સામગ્રીના સમૂહ અને ઘનતા નક્કી કરવા અને ટ્રોજન એસ્ટરોઈડ્સની પરિક્રમા કરતા ઉપગ્રહો અને રિંગ્સને જોવા અને તેનો અભ્યાસ કરવા માટે કરવામાં આવશે.
- તેમનો અભ્યાસ વૈજ્ઞાનિકોને તેની ઉત્પત્તિ અને વિકાસને સમજવામાં મદદ કરશે, તેમજ તે શા માટે દેખાય છે તે શોધવામાં મદદ કરશે.

Back to basics : લઘુગ્રહ

- પરિચય:
  - લઘુગ્રહો સૂર્યની પરિક્રમા કરતા ખડકાળ શરીરો છે જે ગ્રહો કરતા ઘણા નાના છે. તેમને નાના ગ્રહો (Minor Planets) તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.

- લઘુગ્રહોનો મુખ્ય પટ્ટો:
  - પ્રથમ કેટેગરીમાં મંગળ અને ગુરૂ વચ્ચેના લઘુગ્રહપટ્ટા/પટ્ટીમાં જોવા મળતા લઘુગ્રહોનો સમાવેશ થાય છે. આ પટ્ટામાં 1.1-1.9 મિલિયન સુધીના લઘુગ્રહો હોવાનો અંદાજ છે.
- ટ્રોજન:
  - ટ્રોજનને બીજી કેટેગરી હેઠળ શામેલ કરવામાં આવ્યા છે. ટ્રોજન એ લઘુગ્રહો છે જે મોટા ગ્રહ સાથે ભ્રમણકક્ષા (Orbit) વહેંચે છે.
  - NASAએ ગુરૂ, નેપ્ચ્યુન અને મંગળ ગ્રહોના ટ્રોજન એસ્ટરોઈડ્સની જાણ કરી છે. 2011માં NASAએ પૃથ્વીના ટ્રોજન એસ્ટરોઈડ્સની પણ જાણ કરી હતી.
  - ગુરૂના લઘુગ્રહોને 'પશુપાલકો' તરીકે ઓળખાવી શકાય છે જે સૂર્યની આસપાસ તેની ભ્રમણકક્ષા સાથે ગુરૂને દોરી જાય છે અને અનુસરે છે.
  - લ્યુસી ઓગસ્ટ 2027 સુધીમાં ગુરૂની ભ્રમણકક્ષામાં પહોંચતા પહેલા આ લઘુગ્રહોના જૂથ સુધી પહોંચશે.
  - આ લઘુગ્રહોને પ્રારંભિક સૌરમંડળના અવશેષો માનવામાં આવે છે.

પૃથ્વીની નજીકનો લઘુગ્રહ

- આમાં પૃથ્વીની નજીકના લઘુગ્રહો (NEA)નો સમાવેશ થાય છે, જેમની ભ્રમણકક્ષા પૃથ્વીની નજીક પસાર થાય છે. પૃથ્વીની ભ્રમણકક્ષાને પાર કરતા લઘુગ્રહોને પૃથ્વી-કોસર કહેવામાં આવે છે.
- અત્યાર સુધીમાં કુલ 10,000થી વધુ નજીકના પૃથ્વીના લઘુ ગ્રહો નોંધાયા છે, જેમાંથી 1,400થી વધુને 'સંભવિત ખતરનાક લઘુગ્રહો' (PHA) તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા છે.

ગુરૂ

- ગુરૂ સૂર્યથી પાંચમી હરોળમાં સૌરમંડળનો સૌથી મોટો ગ્રહ છે, જે અન્ય તમામ ગ્રહો કરતા બમણાથી વધુ મોટો છે.
- ગુરૂ, શનિ, યુરેનસ અને નેપ્ચ્યુનને જોવિયન ગ્રહો અથવા વાયુયુક્ત વિશાળ ગ્રહો કહેવામાં આવે છે. તેમાં વાતાવરણનું જાડું સ્તર હોય છે જેમાં મોટે ભાગે હિલિયમ અને હાઈડ્રોજન ગેસ હોય છે.
- ગુરૂ દર 10 કલાકે (એક જોવિયન દિવસ) એક વખત ફરે છે, પરંતુ સૂર્યની પરિક્રમા કરવામાં લગભગ 12 વર્ષ લાગે છે (એક જોવિયન વર્ષ). ગુરૂના 75થી વધુ ચંદ્ર હોય છે.
- ગુરૂના મુખ્ય ચંદ્રોનું નામ આયો, યુરોપા, ગેનિમેડ અને કેલિસ્ટો છે.
- 1979માં, વોયેજર મિશનએ ગુરૂની અસ્પષ્ટ રિંગ સિસ્ટમ શોધી કાઢી. નવ અવકાશયાન ગુરૂને મોકલવામાં આવ્યા છે. છેવટે, જુનો વર્ષ 2016 માં ગુરૂ પર પહોંચ્યો.

તેલંગણા મોબાઇલ આધારિત ઇ-વોટિંગ સિસ્ટમનું પરીક્ષણ કરશે

- > તેલંગણા રાજ્ય ચૂંટણી પંચે 'મોબાઇલ આધારિત ઇ-વોટિંગ સિસ્ટમ' ચલાવવાની યોજના બનાવી છે.
- > આ સિસ્ટમનો વિકાસ COVID-19 રોગચાળા વચ્ચે ભારતમાં ચૂંટણી યોજવાની જરૂરિયાત દ્વારા માર્ગદર્શન આપે છે.
- > જો સિસ્ટમ સફળ થશે તો ઘરેથી સ્માર્ટફોનનો ઉપયોગ કરીને મતદાનની સુવિધા આપશે.
- > ડ્રાય રન 20 ઓક્ટોબરે તેલંગણાના ખમ્મમ જિલ્લામાં થશે.
- > આ ભારતની પ્રથમ સ્માર્ટફોન આધારિત ઇ-વોટિંગ પ્રક્રિયા હશે.

નોંધણી પ્રક્રિયા

- > 8 થી 18 ઓક્ટોબર વચ્ચે ડ્રાય રન માટે મતદારો સ્માર્ટફોન એપ્લિકેશનનો ઉપયોગ કરીને નોંધણી કરાવી શકે છે.

કૃત્રિમ બુદ્ધિનો ઉપયોગ

- > મોબાઇલ આધારિત ઇ-વોટિંગ સિસ્ટમ માન્ય મતદારના ત્રણ પરિબળ પ્રમાણીકરણ માટે કૃત્રિમ બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરશે. સિસ્ટમ મતદારના નામને આધાર સાથે મેચ કરશે, વ્યક્તિગત સપ્રધરતા અને લગભગ 20 વર્ષ જૂના રેકોર્ડ ધરાવતા EPIC ડેટાબેઝનો ઉપયોગ કરીને ઈમેજ મેચિંગને ટ્રેસ કરશે.

બ્લોકચેન (વિતરિત ખાતાવહી) ટેકનોલોજી

- > આ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ બિન-ઓખાચેલ અને એનક્રિપ્ટ થયેલ મતોને સુરક્ષિત કરવા માટે કરવામાં આવ્યો છે જેથી તેને અપરિવર્તનક્ષમ રેકોર્ડ તરીકે જાળવી શકાય.

Back to basics : TSEC eVote એપ

- > આ સ્માર્ટફોન એપ્લિકેશન ન્યૂનતમ ડિઝાઇન અભિગમને અનુસરે છે, જે અંગ્રેજી અને તેલુગુ બંને ભાષાઓને ટેકો આપે છે. તેમાં ટ્યુટોરીયલ વિડીયો માટે વિગતવાર સહાય વિભાગ અને નાગરિકોને મદદ કરવા માટે હેલ્પલાઇન નંબરનો સમાવેશ થાય છે. તે એક સુરક્ષિત મોબાઇલ એપ્લિકેશન છે જે કોઈપણ પ્રકારની છેડતી અટકાવશે. આ સિસ્ટમનો દુરુપયોગ કરી શકાતો નથી કારણ કે તે ડિવાઇસ ID અને ફોન નંબરને ચોક્કસ નાગરિક નોંધણી પ્રક્રિયા સાથે જોડે છે. મતદાન દરમિયાન માત્ર તે ઉપકરણનો ઉપયોગ કરી શકાય છે.

કાટોલ ઉલ્કાપિંડ

- > તાજેતરમાં કેટલાક સંશોધકોએ મહારાષ્ટ્રના કટોલમાંથી ઉલ્કાપિંડનો અભ્યાસ કર્યો હતો જે 2012ના ઉલ્કા વર્ષા સાથે સંબંધિત હતો.
- > ઉલ્કાપિંડ એ ધૂમકેતુ અથવા લઘુગ્રહના કાટમાળનો નક્કર ટુકડો છે જે અવકાશમાં ભ્રમણ કરે છે, જે અવકાશથી ગ્રહ અથવા ચંદ્રની સપાટી સુધી તેમના વાતાવરણમાં પ્રવેશ કરે છે.

નિષ્કર્ષ

- **ઓલિવિન(Olivine) ની ઊંડાઈ:**
  - > પ્રાથમિક અધ્યયનોએ બતાવ્યું છે કે ઉલ્કાપિંડ મુખ્યત્વે ઓલિવ-ગ્રીન ખનિજોથી બનેલો હતો.
  - > ઓલિવિન-સ પૃથ્વીના ઉપરના આવરણમાં જોવા મળે છે.
  - > પૃથ્વી બાહ્ય પોપડા, ત્યારબાદ મેન્ટલ અને આંતરિક કોરથી બનેલી છે.
  - > એવું માનવામાં આવતું હતું કે જો લગભગ 410 કિલોમીટર સુધી ડ્રિલ કરવામાં આવે તો ઉપરના આવરણ સુધી પહોંચી શકાય છે.
  - > જોકે આ ઉલ્કાપિંડોના ટુકડાઓની રચનાનો અભ્યાસ કરીને સંશોધકોએ પૃથ્વીના નીચલા આવરણમાં આવા ખનિજો હોવાની આગાહી કરી છે, જે લગભગ 660 કિમી ઊંડું છે.
- **બ્રિજમેનાઈટ(Bridgmanite)નું નિર્માણ:**
  - > વિવિધ કમ્પ્યુટેશનલ અને પ્રાયોગિક અભ્યાસોએ બતાવ્યું છે કે પૃથ્વીનો લગભગ 80 ટકા આંતરિક ભાગ બ્રિજમેનાઈટનો બનેલો છે. આ ઉલ્કાપિંડના નમૂનાનો અભ્યાસ કરીને વૈજ્ઞાનિકો સમજી શકે છે કે આપણી પૃથ્વીની રચનાના છેલ્લા તબક્કા દરમિયાન બ્રિજમેનાઈટ કેવી રીતે સ્ફટિકિત થયું હતું.
  - > બ્રિજમેનાઈટ એ મેગનેશિયમ-સિલિકેટ ખનિજ, MgSiO3 છે, જે પૃથ્વી પર સૌથી વધુ ઉપલબ્ધ છે.
  - > આ ખનિજનું નામ 2014માં પ્રોફેસર પર્સી ડબલ્યુ બ્રિજમેનના નામ પરથી રાખવામાં આવ્યું હતું, જેમને ભૌતિકશાસ્ત્રમાં 1946નો નોબેલ પુરસ્કાર મળ્યો હતો.
  - > જેમ કે કાટોલ ઉલ્કાપિંડના નમૂનાનું બ્રિજમેનાઈટ પૃથ્વી પર હાજર બ્રિજમેનાઈટ સાથે ગાઢ રીતે સંબંધિત છે.
- **પૃથ્વી પર બ્રિજમેનાઈટ વિરૂદ્ધ ઉલ્કાપિંડ:**
  - > આ ઉલ્કાપિંડ બ્રિજમેનાઈટ શોક ઈવેન્ટમાંથી ઉદ્ભવતા લગભગ 23 થી 25 ગીગાપાસ્કલના દબાણ હેઠળ હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.
  - > પૃથ્વીના આંતરિક ભાગમાં ઊંચું તાપમાન અને દબાણ અબજો વર્ષોમાં બદલાઈ ગયું છે, જેના કારણે સ્ફટિકીકરણ, પીગળવું, વિવિધ ખનિજોનું પીગળવું વર્તમાન રાજ્યમાં પહોંચતા પહેલા જ ઓગળવાનું શરૂ થયું છે.

મહત્વ

- > ઉલ્કાપિંડનો અભ્યાસ આપણને મેગમા મહાસાગરથી ખડકાળ ગ્રહ સુધી આપણી પૃથ્વી કેવી રીતે વિકસિત થઈ તે વિશે વધુ માહિતી આપી શકે છે અને સંશોધકો પૃથ્વીની રચના વિશે વધુ શોધી શકે છે.
- > પૃથ્વીના સ્તરો કેવી રીતે અને ક્યારે રચાયા તેનો ઊંડાણ પૂર્વકનો ખ્યાલ મેળવવા માટે આ ખનિજોનો અભ્યાસ કરવો મહત્વપૂર્ણ છે.
- > વૈજ્ઞાનિકો આપણી પૃથ્વીની રચનાના છેલ્લા તબક્કા દરમિયાન બ્રિજમેનાઈટ કેવી રીતે સ્ફટિકિત થયું તે પણ ડિકોડ કરી શકે છે.

Back to basics : આંતરિક ગ્રહોની રચના (પૃથ્વી)

- > આંતરિક ગ્રહ અથવા પાર્થિવ ગ્રહ અથવા ખડકાળ ગ્રહ બુધ, શુક્ર, પૃથ્વી અને મંગળની રચના વધતી વૃદ્ધિ અથવા ખડકાળ ટુકડાઓના એકસાથે આવવા અને કિરણોત્સર્ગી તત્વો અને ગુરૂત્વાકર્ષણ બળોને કારણે દબાણ અને ઉચ્ચ તાપમાનને કારણે થાય છે.
- > તવોને સ્ફટિકિત અને સ્થિર કરવામાં આવે તે પહેલાં, પૃથ્વી મેગમાનો સમુદ્ર હતો, ત્યારબાદ કોર, મેન્ટલ અને કસ્ટ જેવા વિવિધ સ્તરો હતા.
- > ગ્રહોની રચનાની પ્રક્રિયા દરમિયાન, લોખંડ જેવા ભારે તત્વો મૂળમાં ગયા હતા, જ્યારે હળવા સિલિકેટ્સ મેન્ટલમાં રહ્યા હતા.

6G ટેકનોલોજી

- > તાજેતરમાં સરકારે સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ ટેલિમેટિક્સ (C-DOT)ને સમય જતાં વૈશ્વિક બજાર પર પકડ જાળવી રાખવા માટે 6G અને અન્ય ભાવિ તકનીકો વિકસાવવાનું શરૂ કરવા જણાવ્યું છે.
- > આગામી પેઢીની ટેલિકોમ ટેકનોલોજી (6G) 5G કરતા 50 ગણી ઝડપી બનાવવામાં આવશે અને 2028-2030ની વચ્ચે વ્યાપારી ધોરણે લોન્ચ થવાની સંભાવના છે.

પરિચય

- > 6G (છઠ્ઠી પેઢી વાયરલેસ), 5G સેલ્યુલર ટેકનોલોજીનો અનુગામી છે.
- > તે 5G નેટવર્ક કરતા વધુ આવર્તનોનો ઉપયોગ કરી શકશે અને નોંધપાત્ર રીતે વધુ ક્ષમતા અને ખૂબ ઓછી લેટેન્સી (વિલંબ) શરતો પ્રદાન કરશે.
- > 6G ઈન્ટરનેટનો ઉદ્દેશ માઈક્રોસેકન્ડ-લેટેન્સી કમ્યુનિકેશન (સંદેશાવ્યવહારમાં માઈક્રોસેકન્ડ વિલંબ)ને ટેકો આપવાનો છે.

- > તે મિલિસેકન્ડ પ્રવાહ ક્ષમતા કરતાં 1,000 ગણી ઝડપી અથવા 1/1000મી લેટેન્સી (વિલંબ) સ્થિતિ પ્રદાન કરશે.
- > તે આવર્તનના ટેરાહર્ટ્ઝ બેન્ડનો ઉપયોગ કરશે જે હાલમાં બિનઉપયોગી છે.
- > ટેરાહર્ટ્ઝ તરંગો ઇલેક્ટ્રોમેગ્નેટિક સ્પેક્ટ્રમ પર ઈન્ફ્રારેડ તરંગો અને માઈક્રોવેવ વચ્ચે પડે છે.
- > આ તરંગો ખૂબ નાના અને નાજુક હોય છે, પરંતુ સ્પેક્ટ્રમ મુક્તની સૌથી વધુ માત્રા હોય છે જે અસરકારક ડેટા દરોને મંજૂરી આપે છે.

મહત્વ**વધુ અનુકૂળ:**

- > 6G ટેકનોલોજી માર્કેટ ઈમેજિંગ, હાલની ટેકનોલોજી અને લોકેશન ડિટેક્શન જેવી મોટી સુધારાત્મક સુવિધાઓની આગાહી કરી છે.
- > વધુ સારી પ્રવાહ ક્ષમતા અને ઉચ્ચ ડેટા દર પ્રદાન કરવા ઉપરાંત, 6Gની ઉચ્ચ આવર્તનો સૌથી ઝડપી નમૂના દરોને સક્ષમ બનાવશે.

વાયરલેસ સેન્સિંગ તકનીકમાં પ્રગતિ:

- > પેટા-MM તરંગો (જેમ કે એક મિલિમીટરથી નાની તરંગલંબાઈ) અને સાપેક્ષ વિદ્યુતચુંબકીય શોષણ દરોનું સંયોજન નક્કી કરવાની આવૃત્તિ પસંદગી સંભવિત રીતે વાયરલેસ સેન્સિંગ તકનીકમાં નોંધપાત્ર પ્રગતિ તરફ દોરી શકે છે.

ડિજિટલ ક્ષમતાઓનો ઉદય:

- > તે ડિજિટલ ક્ષમતાઓના વિશાળ સેટ સાથે એપ્લિકેશનમાં સરળ, અનુકૂળ અને સરળ-વહન ઉપકરણોના ઉદભવને પ્રદર્શિત કરશે.

- > આનાથી પેરામેડિક્સ, શિક્ષકો અને કૃષિ ટેકનિશિયન, ડોક્ટરો, પ્રોફેસરો અને કૃષિ નિષ્ણાતોને સ્થળ પર ઉપકરણોની ઓછી અથવા મર્યાદિત જરૂરિયાત સાથે ગામની ઈકોસિસ્ટમને આગળ વધારવામાં મદદ મળશે.

સામૂહિક જાહેર પરિવહનનું ઓપ્ટિમાઇઝેશન:

- > ભારત માટે ટેકનોલોજીના આવા સક્ષમ સાધનનો ઉપયોગ રેલ, હવાઈ અને માર્ગ નેટવર્ક જેવા દુર્લભ વિસ્તારોમાં અનેકગણો કરવામાં આવશે જે સામૂહિક પરિવહનને વધુ કાર્યક્ષમ બનાવશે; આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ (AI) અને મોટા પાયે સમાંતર કમ્પ્યુટિંગ આર્કિટેક્ચર પરિવહન અને શિડ્યુલિંગ કામગીરી સંશોધન સમસ્યાઓ હલ કરવામાં મદદ કરશે.

પડકારો**■ સંરક્ષણ વ્યવસ્થા જાળવવી:**

- મુખ્ય તકનીકી પડકારો ઉજા કાર્યક્ષમતા છે, હવાના પ્રતિકાર અને પાણીના ટીપાંને કારણે સિગ્નલની નબળાઈ ટાળે છે અને મજબૂત સાયબર સુરક્ષા અને ડેટા પ્રોટેક્શન મિકેનિઝમ મારફતે ચોક્કસપણે એન્ડ-ટુ-એન્ડ એનક્રિપ્શન જાળવે છે.

■ નવા મોડેલો અપનાવવી:

- એન્ટેના ડિઝાઇન, મુસાફરી, ધાર વાદળ અને વિતરિત કૃત્રિમ બુદ્ધિ મોડેલોમાં નવીનતાઓની જરૂર છે. આ ઉપરાંત, આપણે ભવિષ્યની ડિઝાઇન મારફતે સંપૂર્ણ સલામતી અને ગોપનીયતા સુનિશ્ચિત કરવાની જરૂર છે.

■ સેમિકન્ડક્ટર્સની ઉપલબ્ધતા:

- અમારી પાસે અર્ધચાલક/સેમિકન્ડક્ટર સામગ્રી નથી જે મલ્ટિ-ટેરાહર્ટ્ઝ ફિક્વન્સીનો ઉપયોગ કરી શકે. તે આવર્તનોમાંથી કોઈ પણ મર્યાદા મેળવવા માટે, ખૂબ નાના એન્ટેનાની વિશાળ એરેની જરૂર પડી શકે છે.

■ વાહક તરંગો માટે જટિલ ડિઝાઇન:

- વાતાવરણમાં પાણીની વરાળ ટેરાહર્ટ્ઝ (THz) તરંગોને અવરોધે છે અને પ્રતિબિંબિત કરે છે, તેથી ગણિતશાસ્ત્રીઓએ એવા મોડેલો બનાવવા પડશે જે ડેટાને તેમના ગંતવ્ય સુધી ખૂબ જ જટિલ માર્ગ દ્વારા લઈ જવા દે.

Back to basics : સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ ટેલિમેટિક્સ (C-DOT)

- તેની સ્થાપના વર્ષ 1984માં કરવામાં આવી હતી. તે DoT, ભારત સરકારનું એક સ્વાયત્ત ટેલિકોમ સંશોધન અને વિકાસ કેન્દ્ર છે.
- તે સોસાયટી નોંધણી અધિનિયમ, 1860 હેઠળ નોંધાયેલી સોસાયટી છે.
- તે ભારત સરકારના વૈજ્ઞાનિક અને ઔદ્યોગિક સંશોધન વિભાગ (DSIR)માં નોંધાયેલી જાહેર ભંડોળ ધરાવતી સંશોધન સંસ્થા છે.
- હાલમાં C-DOT સરકારના વિવિધ મોટા કાર્યક્રમોના ઉદ્દેશને સાકાર કરવાની દિશામાં કામ કરી રહ્યું છે. જેમાં ભારતનું ડિજિટલ ઈન્ડિયા, ભારતનેટ, સ્માર્ટ સિટી વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

આગળનો રસ્તો

- સરકારે લાંબા ગાળાના અભિગમો, બહુવર્ષીય (બહુ-દાયકા) યોજનાઓ, મજબૂત રોકાણો અને લઘુત્તમ અમલદારશાહીની જાહેરાત કરીને 6G તકનીકી વિચારણાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું જોઈએ.

- સરકારે ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને ઇન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી મંત્રાલયના ઈન્ડિયા ટ્રિલિયન ડોલર ડિજિટલ ઓપોર્ચુનિટી ડેવલપમેન્ટ (2019) મુજબ નવી ઇલેક્ટ્રોનિક્સ ઉત્પાદન નીતિ લાગુ કરવાની જરૂર છે.

- વિશ્વમાં ગૂગલ અને માઈક્રોસોફ્ટે માત્ર નેતૃત્વ પ્રદાન કરવાની જ નહીં પરંતુ 'ટેલેન્ટ, ટેકનોલોજી એન્ડ ટ્રસ્ટ (Talent, Technology and Trust)ના મજબૂત પાયા પર આધારિત ભારતીય નવીનતા ઇકોસિસ્ટમમાં પણ તેમનું નિર્માણ કરવાની જરૂર છે.

- ભારતે સ્પેસ એન્ડ ન્યુક્લિયર ટેકનોલોજી મિશનના અનુભવની નકલ કરવાની જરૂર છે, જેણે આત્મનિર્ભરતા અને આત્મવિશ્વાસ મેળવ્યો હતો. આ તકનીકી નેતૃત્વ વધુ સારા વિશ્વ, સમાજ અને પોતાને માટે ભેટ હોવી જોઈએ. 6Gની આગેવાની હેઠળ, આપણી સ્વતંત્રતાની શતાબ્દી (2047)ની ઉજવણી કરવાનો આ શ્રેષ્ઠ માર્ગ હોઈ શકે છે.

SCR પર લાંબા અંતરની માલગાડીઓ 'ત્રિશુલ' અને 'ગરૂડ' રજૂ કરવામાં આવી

- રેલવેએ દક્ષિણ-મધ્ય રેલવે (SCR)માં પ્રથમ વખત 'ત્રિશુલ' અને 'ગરૂડ' નામની બે લાંબા અંતરની માલગાડીઓનું સફળતાપૂર્વક સંચાલન કર્યું.
- આ ટ્રેનો માલગાડી ટ્રેનોના સામાન્ય માળખા કરતા બે કે ઘણી ગણી લાંબી છે.
- તેઓ નિર્ણાયક વિભાગોમાં ક્ષમતાના અભાવની સમસ્યાનો અસરકારક ઉકેલ પૂરો પાડે છે.

ત્રિશુલ

- ત્રિશુલ દક્ષિણ મધ્ય રેલવેની પ્રથમ લાંબા અંતરની ટ્રેન છે જેમાં ત્રણ માલગાડીઓ એટલે કે 177 વેગનનો સમાવેશ થાય છે. આ ટ્રેનને 'વિજયવાડા વિભાગના કોંડાપલ્લી સ્ટેશન' થી 'ખુરદા ડિવિઝન ઈસ્ટ કોસ્ટ રેલવે' માટે ફ્લેગ ઓફ કરવામાં આવી હતી.

ગરૂડ

- આ ટ્રેન ગુંતકલ વિભાગના રાયચુરથી સિકંદરાબાદ વિભાગના મનુગુરુ સુધી શરૂ કરવામાં આવી હતી.

ટ્રેનોની સુવિધાઓ

- બંને ટ્રેનોમાં મુખ્યત્વે થર્મલ પાવર સ્ટેશન માટે કોલસો લોડ કરવા માટે ખાલી ખુલ્લી વેગન હોય છે. SCR એ પાંચ મુખ્ય નૂર વહન કરતી રેલવેમાંની એક છે. SCR નૂર ટ્રાફિક કેટલાક મુખ્ય માર્ગો જેવા કે વિશાખાપટ્ટનમ, વિજયવાડા, રેનીગુંટા, ગુડુર, કાઝીપેટ, બલ્લારશાહ, સિકંદરાબાદ, ગુંતકલ વિભાગ અને ગુંટૂરમાં ચાલે છે.

Back to basics : દક્ષિણ મધ્ય રેલવે (South Central Railway)

- તે ભારતીય રેલવેના 18 ઝોનમાંથી એક છે. તેનું કાર્યક્ષેત્ર તેલંગાણા, કર્ણાટક, મહારાષ્ટ્ર, આંધ્રપ્રદેશ અને મધ્યપ્રદેશમાં ફેલાયેલું છે. આ પ્રદેશ તેના વહીવટ હેઠળ ત્રણ વિભાગો ધરાવે છે, એટલે કે, સિકંદરાબાદ, હૈદરાબાદ અને નાંદેડ. વર્ષ 2019માં તેનું પુનર્ગઠન કરવામાં આવ્યું હતું. વિજયવાડા, ગુંતકાલ અને ગુંટર રેલવે સ્ટેશનના વિભાગોને અલગ કરીને સાઉથ કોસ્ટ રેલવે ઝોન બનાવવામાં આવ્યું હતું. તેનું મુખ્યાલય સિકંદરાબાદ રેલવે સ્ટેશન પર છે.

ઇન્ડિયન સ્પેસ એસોસિએશન (ISpA)

- તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રીએ વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા ઇન્ડિયન સ્પેસ એસોસિએશન (ISpA)ની શરૂઆત કરી હતી. ISpA અંતરિક્ષ તકનીકને લગતી બાબતો પર સિંગલ વિન્ડો અને સ્વતંત્ર એજન્સી તરીકે કામ કરશે.
- પ્રધાનમંત્રીએ એમ પણ નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે, અંતરિક્ષ સુધારા માટે સરકારનો અભિગમ 4 સ્તંભો પર આધારિત છે.

ISpA વિશે

- ભારતીય અંતરિક્ષ ઉદ્યોગને એકીકૃત કરવાના ઉદ્દેશસાથે ISpA શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. ISpAનું પ્રતિનિધિત્વ મુખ્ય સ્થાનિક અને વૈશ્વિક કોર્પોરેશનો દ્વારા કરવામાં આવશે, જેમની અવકાશ અને ઉપગ્રહ તકનીકોમાં અદ્યતન ક્ષમતાઓ છે.
- ISpA ભારતને આત્મનિર્ભર, તકનીકી રીતે અદ્યતન અને અંતરિક્ષ ક્ષેત્રમાં અગ્રણી બનાવવા માટે સરકાર અને તેની એજન્સીઓ સહિત ભારતીય અંતરિક્ષ ક્ષેત્રના તમામ હિસ્સેદારો સાથે નીતિગત સંકલન અને પરામર્શ કરશે.
- ISpA દેશમાં મહત્વપૂર્ણ તકનીક અને રોકાણ લાવવા અને વધુ ઉચ્ચ કુશળ રોજગારીનું સર્જન કરવા માટે ભારતીય અંતરિક્ષ ઉદ્યોગ માટે વૈશ્વિક સંબંધો બનાવવાની દિશામાં પણ કામ કરશે.

ISpAનું મહત્વ

- સંસ્થાનો એક મુખ્ય ધ્યેય ભારતને વાણિજ્યિક અવકાશ આધારિત સેવા પ્રદાતાઓના ક્ષેત્રમાં વૈશ્વિક નેતા બનાવવાની દિશામાં સરકારના પ્રયાસોને પૂર્ણ કરવાનો છે.
- હાલમાં, વિવિધ દેશોના પેલોડ અને સંદેશાવ્યવહાર ઉપગ્રહો ઇસરો રોકેટ દ્વારા વહન કરવામાં આવે છે; હવે ખાનગી ભાગીદારો પણ આ સંસ્થા સાથે જોડાવાનો પ્રયાસ કરશે.
- ખાનગી ક્ષેત્રની ઘણી કંપનીઓએ ભારતના અંતરિક્ષ ક્ષેત્રમાં રસ દાખવ્યો છે, જેમાં અવકાશ આધારિત સંદેશાવ્યવહાર નેટવર્ક આગળ છે.

અન્ય સંબંધિત સંસ્થાઓ

- ઇન-સ્પેસ:**
  - નેશનલ સેન્ટર ફોર સ્પેસ પ્રમોશન એન્ડ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (IN-SPACE)ને 2020માં ભારતીય અંતરિક્ષ માળખાનો ઉપયોગ કરવા માટે ખાનગી કંપનીઓને સમાન રમતનું મેદાન પ્રદાન કરવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.
- NSIL:**
  - 2019ના બજેટમાં સરકારે ન્યૂ સ્પેસ ઇન્ડિયા લિમિટેડ (NSIL)ની સ્થાપનાની જાહેરાત કરી હતી, જે જાહેર ક્ષેત્રની કંપની છે જે ઇસરો (ઇન્ડિયન સ્પેસ રિસર્ચ ઓર્ગનાઇઝેશન)ની માર્કેટિંગ શાખા તરીકે કામ કરશે.
  - મુખ્ય ઉદ્દેશ ઇસરો દ્વારા વિકસિત તકનીકોનું માર્કેટિંગ કરવાનો અને વધુ ગ્રાહક દેશો શોધવાનો છે જેને અવકાશ આધારિત સેવાઓની જરૂર છે.
  - આ ભૂમિકા અંતરિક્ષ વિભાગ હેઠળ કાર્યરત અન્ય જાહેર ક્ષેત્રના ઉપક્રમ એન્ટ્રીક્સ કોર્પોરેશન દ્વારા પહેલેથી જ કરવામાં આવી રહી હતી અને જે હજી કાર્યરત છે.

અવકાશ સુધારણાના ચાર સ્તંભો

- ખાનગી ક્ષેત્રની નવીનતાની સ્વતંત્રતાને મંજૂરી આપવી.
- પ્રમોટર તરીકે સરકારની ભૂમિકા.
- યુવાનોને ભવિષ્ય માટે તૈયાર કરવા.
- તાજેતરમાં છટ્ટા ધોરણથી બારમા ધોરણ સુધીના વિદ્યાર્થીઓને સંશોધન માટે ખુલ્લું પ્લેટફોર્મ પૂરું પાડવા માટે ATL સ્પેસ ચેલેન્જ 2021 શરૂ કરવામાં આવી છે. જ્યાં તેઓ ડિજિટલ યુગની અવકાશ તકનીકી સમસ્યાઓ હલ કરવા માટે પોતાને નવીનતા લાવી શકે છે.
- સામાન્ય માણસની પ્રગતિ માટે અવકાશ ક્ષેત્રને સંસાધન તરીકે જોવું.
- સેટેલાઇટ ઇમેજિંગ દ્વારા વિકાસ પ્રોજેક્ટ્સ પર નજર રાખવામાં આવી રહી છે, પાક વીમા યોજનાના દાવાઓને પહોંચી વળવા માટે સ્પેસ ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે અને આપત્તિ વ્યવસ્થાપન યોજના અને નાવિક પ્રણાલી માછીમારોને મદદ કરી રહી છે.

ઇન્ટરમિડિયેટ-માસ બ્લેક હોલ

- ચેન્નાઈ મેથેમેટિકલ ઇન્સ્ટિટ્યૂટના વૈજ્ઞાનિકોએ LIGO-VIRGO વેધશાળાઓના ડેટાનું વિશ્લેષણ કર્યું છે અને અંદાજ લગાવ્યો છે કે અત્યાર સુધી દ્વિસંગી બ્લેક હોલ મર્જરનો ભાગ શોધી કાઢવામાં આવ્યો છે જે મધ્યવર્તી-સામૂહિક બ્લેક હોલ બનાવવાની ક્ષમતા ધરાવે છે.

Back to basics : બ્લેક હોલ મર્જર વિશે

- > આ બે કે તેથી વધુ બ્લેક હોલના વિલીનીકરણની ઘટના છે.
- > ત્રણ સુપરમેસિવ બ્લેક હોલનું મર્જર ભારતીય વૈજ્ઞાનિક દ્વારા પહેલેથી જ જોવા મળ્યું છે.
- > બે કે તેથી વધુ બ્લેક હોલનું વિલીનીકરણ વિવિધ પ્રકારના બ્લેક હોલ બનાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે મધ્યવર્તી-માસ બ્લેક હોલ અને બાઈનરી બ્લેક હોલ.
- > ઈન્ટરમિડિયેટ-માસ બ્લેક હોલ (IMBH) એ બ્લેક હોલનો વર્ગ છે જેમાં માસ 102-105 સોલાર માસ એટલે કે તારાકીય બ્લેક હોલ કરતાં ઘણું વધારે છે પરંતુ સુપરમેસિવ બ્લેક હોલ કરતાં ઓછું છે.
- > મધ્યવર્તી-સામૂહિક બ્લેક હોલ બનાવવાનો એક સિદ્ધાંત 'શ્રેણીબદ્ધ વૃદ્ધિ' સાથે સંબંધિત છે.
- > જો વાયરોના ગાઠ સમૂહો વચ્ચે બ્લેક હોલ અસ્તિત્વમાં હોય, તો મર્જરના અવશેષો (બ્લેક હોલ) નજીકના અન્ય બ્લેક હોલ સાથે જોડાઈને દ્વિસંગી બનાવી શકે છે. તે આખરે વધુ વિસ્તૃત બીજા તારાના અવશેષો સાથે ભળી શકે છે. આ પ્રક્રિયા ગ્રેડેડ રીતે થાય છે, જે મધ્યવર્તી-સામૂહિક બ્લેક હોલની રચનાને સમજાવી શકે છે.
- > ગુરૂત્વાકર્ષણ તરંગો (GW) ત્યારે રચાય છે જ્યારે બે બ્લેક હોલ એકબીજાની પરિક્રમા કરે છે અને ભળી જાય છે.

મર્જર શરૂ

- > મર્જર દરમિયાન અવશેષો બ્લેક હોલ દ્વારા મેળવેલી 'કિક્સ' એ વિપરીત ગતિ છે. તે ગુરૂત્વાકર્ષણ તરંગોના પ્રતિભાવમાં વિકસે છે જે મર્જર દરમિયાન ઉજા અને રેખીય ગતિને દૂર કરે છે.
- > આ કિક કદમાં ઘણી મોટી હોઈ શકે છે, જે તેને 1000 કિલોમીટર પ્રતિ સેકન્ડ સુધીની ઝડપ આપી શકે છે.
- > જો આ કિક વેલોસિટી બ્લેક હોલ બનતા સ્ટાર ક્લસ્ટરના એસ્કેપ વેલોસિટી કરતાં વધુ હોય તો તે પર્યાવરણથી બચી જાય છે અને બહાર નીકળી જાય છે. આ શ્રેણીબદ્ધ મર્જરને વધુ અવરોધે છે.
- > અવશેષો દ્વારા મેળવેલી કિકની હદની ગણતરી વિલીનીકરણ બ્લેક હોલ અને તેમની સ્પિનના સમૂહ દ્વારા કરી શકાય છે. કિકના અંદાજો એ સમજવામાં મદદ કરે છે કે કયા મર્જર મધ્યવર્તી-માસ બ્લેક હોલ બનાવે તેવી સંભાવના છે.

બ્લેક હોલ (BLACK HOLE)

- > તે અવકાશના એક બિંદુનો ઉલ્લેખ કરે છે જ્યાં પદાર્થ એટલો સંકોચાય છે કે તે ગુરૂત્વાકર્ષણ ક્ષેત્ર બનાવે છે કે પ્રકાશ પણ છટકી શકતો નથી.

- > આ ખ્યાલનો સિદ્ધાંત આલ્બર્ટ આઈન્સ્ટાઈને વર્ષ 1915માં આપ્યો હતો અને 'બ્લેક હોલ' શબ્દ જહોન આર્ચિબાલ્ડ વ્હીલરે આપ્યો હતો.
- > બ્લેક હોલ ત્યારે રચાય છે જ્યારે એક વિશાળ તારો તેના જીવનકાળના અંતે સુપરનોવા વિસ્ફોટમાંથી પસાર થાય છે. બ્લેક હોલ વિસ્ફોટના અવશેષોથી બનેલા છે.
- > એ જરૂરી નથી કે તારા તેના જીવનકાળના અંતે બ્લેક હોલ બની જાય. તારાઓ જેમ જેમ તેમના જીવનના અંત સુધી પહોંચશે, મોટાભાગના ફેલાશે, સમૂહ ગુમાવશે, અને પછી સફેદ વામન બનાવવા માટે ઠંડા થશે. પરંતુ તેમાંથી સૌથી મોટો, સૂર્ય કરતા ઓછામાં ઓછો 10 થી 20 ગણો મોટો, કાં તો સુપર-ડેય ન્યુટ્રોન તારાઓ અથવા તારા-સમૂહ બ્લેક હોલ બનાવે છે.

બ્લેક હોલ સામાન્ય રીતે બે કેટેગરી ધરાવે છે:

- > એક શ્રેણી તારાઓની બ્લેક હોલ છે જે થોડા સૌર સમૂહમાંથી બને છે. એવું માનવામાં આવે છે કે મોટા તારાઓના મૃત્યુથી બ્લેક હોલ રચાય છે.
- > બીજી કેટેગરી સુપરમેસિવ બ્લેક હોલની છે. તેઓ સૌરમંડળ માં સૂર્યની સંખ્યા કરતા હજારો ગણી છે. એવું માનવામાં આવે છે કે જ્યારે બે કે તેથી વધુ બ્લેક હોલ સાથે જોડાય છે, ત્યારે તે રચાય છે.
- > એપ્રિલ 2019માં ઈવેન્ટ હોરાઈઝન ટેલિસ્કોપ પ્રોજેક્ટના વૈજ્ઞાનિકોએ બ્લેક હોલ (તેની છાયાની વધુ ચોક્કસપણે) ની પ્રથમ તસવીર બહાર પાડી.

ક્વોન્ટમનું વિતરણ

- > તાજેતરમાં સરકારે C-DOT (સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ ટેલિમેટ્રિક્સ) ક્વોન્ટમ કમ્યુનિકેશન લેબનું ઉદઘાટન કર્યું હતું અને સ્વદેશી રીતે વિકસિત ક્વોન્ટમ માટે ડિસ્ટ્રિબ્યુશન (QKD) સોલ્યુશનનું અનાવરણ કર્યું હતું.
- > સરકારે 8 વર્ષના સમયગાળા માટે નેશનલ મિશન ઓન ક્વોન્ટમ ટેકનોલોજીઝ એન્ડ એપ્લિકેશન્સ માટે 1 અબજ યુએસ ડોલાર્સ પણ ફાળવ્યા છે.

Back to basics : QKD વિશે

- > QKD જેને ક્વોન્ટમ ક્રિપ્ટોગ્રાફી તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે તે સુરક્ષિત સંદેશાવ્યવહાર વિકસાવવા માટેની એક પદ્ધતિ છે.
- > તે ક્રિપ્ટોગ્રાફિક પ્રોટોકોલ માટે જરૂરી ગુપ્ત ચાવીઓ (Secret Keys)નું વિતરણ અને શેર કરવાની રીત પ્રદાન કરે છે.
- > ક્રિપ્ટોગ્રાફી એ સુરક્ષિત સંદેશાવ્યવહાર તકનીકોનો અભ્યાસ છે જે ફક્ત સંદેશ મોકલનાર અને ઈચ્છિત પ્રાપ્તકર્તાને તેની સામગ્રી જોવાની મંજૂરી આપે છે.

- > સિસ્ટમનું રક્ષણ કરવા માટે ક્રિપ્ટોગ્રાફિક એલ્ગોરિધમ્સ અને પ્રોટોકોલ આવશ્યક છે, ખાસ કરીને જ્યારે ઈન્ટરનેટ જેવા અવિશ્વસનીય નેટવર્ક્સ દ્વારા સંદેશાવ્યવહાર કરવામાં આવે છે.
- > ડેટા એનક્રિપ્શન માટે વપરાતી પરંપરાગત ક્રિપ્ટોસિસ્ટમ્સ ગાણિતિક એલ્ગોરિધમ્સની જટિલતા પર આધાર રાખે છે, જ્યારે ક્વોન્ટમ સંદેશાવ્યવહાર દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવતી સુરક્ષા ભૌતિકશાસ્ત્રના નિયમો પર આધારિત છે.

સિસ્ટમ (Mechanism)

- > QKDમાં એનક્રિપ્શન કીઓ ઓપ્ટિકલ ફાઇબરને 'ક્યુબિટ્સ' અથવા ક્વોન્ટમ બિટ્સ તરીકે મોકલવામાં આવે છે.
- > ઓપ્ટિકલ ફાઇબર અન્ય માધ્યમોની તુલનામાં લાંબા અંતર અને ઝડપી માટે વધુ ડેટા પ્રસારિત કરવામાં સક્ષમ છે. તે સંપૂર્ણ આંતરિક પ્રતિબિંબના સિદ્ધાંત પર કામ કરે છે.
- > QKD અમલીકરણ માટે કાયદેસર વપરાશકર્તાઓ વચ્ચે ક્રિયાપ્રતિક્રિયાની જરૂર છે અને આ ક્રિયાપ્રતિક્રિયાઓને પ્રમાણિત કરવાની જરૂર છે. તે વિવિધ ક્રિપ્ટોગ્રાફિક માધ્યમો દ્વારા મેળવી શકાય છે.
- > QKD બે દૂરના વપરાશકર્તાઓને મંજૂરી આપે છે જેઓ શરૂઆતમાં સિક્રેટ કીઓ શેર કરતા નથી તેઓ ગુપ્ત બિટ્સની સામાન્ય, રેન્ડમ દોરી ઉત્પન્ન કરે છે, જેને સિક્રેટ કી કહેવામાં આવે છે.
- > અંતિમ પરિણામ એ છે કે QKD પ્રમાણિત સંદેશાવ્યવહાર ચેનલનો ઉપયોગ કરી શકે છે અને તેને સુરક્ષિત સંદેશાવ્યવહાર ચેનલમાં ફેરવી શકે છે.
- > તે એવી રીતે ડિઝાઇન કરવામાં આવ્યું છે કે જો કોઈ ગેરકાયદેસર સંસ્થા ટ્રાન્સમિશન વાંચવાનો પ્રયાસ કરે છે, તો તે ફોટોન પર એનકોડ કરેલા ક્યુબિટ્સને અસ્પષ્ટ કરશે.
- > આ ટ્રાન્સમિશન ભૂલોનું કારણ બનશે, જે કાયદેસર અંતિમ વપરાશકર્તાઓને તાત્કાલિક જાણ કરશે.

ક્યુબિટ્સ (Qubits)

- > પરંપરાગત કમ્પ્યુટર્સ શાસ્ત્રીય ભૌતિકશાસ્ત્રને અનુસરીને બિટ્સ અથવા 1 અને 0માં માહિતીની પ્રક્રિયા કરે છે, જે હેઠળ આપણા કમ્પ્યુટર્સ એક સમયે '1' અથવા '0' પ્રક્રિયા કરી શકે છે.
- > ક્વોન્ટમ કમ્પ્યુટર્સ ક્યુબિટ્સમાં ગણતરી કરે છે. તેઓ ક્વોન્ટમ મિકેનિક્સના ગુણધર્મોનો લાભ લે છે અને પરમાણુ ધોરણે પદાર્થ કેવી રીતે વર્તે છે તે નિયંત્રિત કરે છે.
- > આ સિસ્ટમમાં પ્રોસેસરમાં એક સાથે 1 અને 0 હોઈ શકે છે, આ રાજ્યને ક્વોન્ટમ સુપરપોઝિશન કહેવામાં આવે છે.
- > ક્વોન્ટમ સુપરપોઝિશનને કારણે, ક્વોન્ટમ કમ્પ્યુટર જો યોજના માટે કામ કરે તો સમાંતર રીતે કામ કરતા ઘણા શાસ્ત્રીય કમ્પ્યુટર્સની નકલ કરી શકે છે.

આવશ્યકતા

- > ડેટાને સુરક્ષિત રાખવા માટે ક્વોન્ટમ કમ્પ્યુટિંગમાં બાહ્ય જોખમને દૂર કરવા માટે QKD જરૂરી છે, જેનો ઉપયોગ વર્તમાન સંદેશાવ્યવહાર નેટવર્ક મારફતે વિવિધ મહત્વપૂર્ણ ક્ષેત્રોમાં કરવામાં આવી રહ્યો છે.

લાભ

- > આ ટેકનોલોજી ક્વોન્ટમ માહિતીના ક્ષેત્રમાં વિવિધ સ્ટાર્ટઅપ્સ અને નાના અને મધ્યમ ઉદ્યોગોને સક્ષમ કરવામાં ઉપયોગી થશે.
- > તે ધોરણોને વ્યાખ્યાયિત કરવામાં અને ક્રિપ્ટો તકનીક સાથે સંબંધિત નીતિઓ ઘડવામાં મદદ કરશે તેવી અપેક્ષા છે.

મહત્વ

- ડેટા લીક શોધ:
  - > આ ડેટા લિકેજ અથવા હેકિંગ ડિટેક્શનને મંજૂરી આપે છે કારણ કે તે આવા કોઈપણ પ્રયાસને શોધી શકે છે.
- પૂર્વવ્યાખ્યાયિત ભૂલ સ્તર:
  - > તે ઈન્ટરસેપ્ટ કરેલા ડેટા વચ્ચે ભૂલના સ્તરો સેટ કરવાની પ્રક્રિયાને પણ મંજૂરી આપે છે.
- અતૂટ એનક્રિપ્શન:
  - > ફોટોન્સ મારફતે ડેટાને જે રીતે વહન કરવામાં આવે છે તે અતૂટ એનક્રિપ્શન છે.
  - > ફોટોનની સંપૂર્ણ નકલ કરી શકાતી નથી અને તેને માપવાનો કોઈ પણ પ્રયાસ તેને ખલેલ પહોંચાડશે. આનો અર્થ એ છે કે ગ્રાહક તેને આંતરવાનો પ્રયાસ કરે કે તરત જ ડેટાથી વાકેફ થશે.

કિશોરોનું જાતીય અને પ્રજનન સ્વાસ્થ્ય: રાજસ્થાન

- > તાજેતરમાં 'રાજસ્થાનમાં કિશોરોના સેક્સ્યુઅલ અને રિપ્રોડક્ટિવ હેલ્થમાં રોકાણ પર વળતર' નામના અભ્યાસના તારણો બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા.
- > કિશોરો 10 થી 19 વર્ષની વયના વિશિષ્ટ જૂથો છે, જેઓ વિકાસના વિવિધ તબક્કે છે, વિવિધ પરિસ્થિતિઓમાં જીવે છે અને તેમની જરૂરિયાતો જુદી જુદી હોય છે.

અભ્યાસ વિશે

- > તે રાજસ્થાનમાં કિશોરોના જાતીય અને પ્રજનન આરોગ્ય-વિશિષ્ટ હસ્તક્ષેપોમાં વધતા રોકાણથી પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવા આર્થિક અને આરોગ્ય લાભોની તપાસ કરે છે.

- > આ અભ્યાસમાં બેનિકિટ-કોસ્ટ રેશિયોની ગણતરી કરવામાં આવી છે કે કિશોરોની અન્ય જરૂરિયાતોને પહોંચી વળવા દર 100 રૂપિયા ખર્ચવામાં આવે છે, લગભગ 300 રૂપિયા હેલ્થકેર ખર્ચ બચત તરીકે પરત કરવામાં આવશે.
- > તે ગર્ભનિરોધકોની એક્સેસ જેવી સેવાઓ વધારવાની સંભાવનાની પણ શોધ કરે છે; તેમાં વ્યાપક ગર્ભપાત સંભાળ (CAC); સાપ્તાહિક આયર્ન અને ફોલિક એસિડ સપ્લિમેન્ટેશન (WIFS) અને રાજ્યમાં માસિક ધર્મ સ્વચ્છતા યોજનાઓ (MHS)નો સમાવેશ થાય છે.

ભારતમાં કિશોરો

- વસ્તી:
  - > 253 મિલિયન કિશોરો (એટલે કે ભારતમાં દરેક પાંચમી વ્યક્તિ કિશોર છે), ભારત પાસે આર્થિક વિકાસને વેગ આપવા અને ગરીબી ઘટાડવાની અભૂતપૂર્વ તક છે.
- તંદુરસ્ત વિકાસ માટે પડકારો:
  - > માળખાકીય ગરીબી, સામાજિક ભેદભાવ, પ્રત્યાવર્તી સામાજિક ધોરણો, અપૂરતું શિક્ષણ, અને પ્રારંભિક લગ્ન અને બાળજન્મ સહિત વિવિધ પરિબલો, ખાસ કરીને વસ્તીના હાંસિયામાં અને વંચિત વર્ગમાંથી.

રાજસ્થાનના સંદર્ભમાં

- કિશોરોની વસ્તી:
  - > રાજસ્થાનની કુલ કિશોરવસ્તી રાજ્યની કુલ વસ્તીના 15 મિલિયન અથવા 23% છે. તેમાંથી 53 ટકા પુરૂષો અને 47 ટકા મહિલાઓ છે.
- બાળ લગ્ન અને કિશોરવયની ગર્ભાવસ્થા:
  - > રાજસ્થાનમાં તે ચિંતાનો વિષય છે કારણ કે એક તૃતીયાંશથી વધુ (35.4%) છોકરીઓ 18 વર્ષ પહેલાં લગ્ન કરે છે અને 15-19 વર્ષની ઉંમરના 6.3% પહેલેથી જ માતાઓ છે.
  - > આ રાષ્ટ્રીય સરેરાશ 27 ટકાથી ઘણી વધારે છે.

માતા અને શિશુ પર અસરો

- જન્મ સંબંધિત જટિલતાઓ:
  - > 10-19 વર્ષની કિશોર વયની માતાઓને ઉચ્ચ વયજૂથની મહિલાઓની તુલનામાં એક્લેમ્પ્સિયા, પ્યુપરલ એન્ડોમેટ્રિએટિસ (ગર્ભાશય ચેપ) અને અન્ય પ્રણાલીગત ચેપ જેવી જન્મ જટિલતાઓનું જોખમ વધારે હોય છે.
- નવજાત શિશુઓ માટે જોખમ:
  - > કિશોર વયની માતાઓને જન્મેલા શિશુઓને જન્મ, અકાળ જન્મ, ઈજા, મૃત જન્મ અને શિશુ મૃત્યુદરમાં પણ ઓછું વજન થવાનું જોખમ વધારે હોય છે.

■ કારકિર્દીના વિકલ્પોને મર્યાદિત કરવા:

- > આરોગ્ય સમસ્યાઓ, શિક્ષણનો અભાવ અને માતાપિતાની જવાબદારીઓ કિશોરોની ભાવિ આર્થિક તકો અને કારકિર્દીના વિકલ્પોને મર્યાદિત કરે છે.

સૂચનો

- > પ્રજનન આરોગ્ય સેવાઓની ગુણવત્તા સુધારવા માટે નવા ધોરણો અને માર્ગદર્શિકાનો વિકાસ.
- > રાજ્ય સરકારે એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે સમજદારીપૂર્વક રોકાણ કરવું જોઈએ કે કાર્યકારી વયની વસ્તી તંદુરસ્ત અને સાક્ષર છે અને સંસાધનોની પહોંચ ધરાવે છે.
- > કિશોર-વિશિષ્ટ આરોગ્ય હસ્તક્ષેપોએ તેમની જરૂરિયાતો પ્રત્યેની સંવેદનશીલતાને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે, ત્યારે પોષણ પૂરક કાર્યક્રમોને પણ મજબૂત બનાવવા જોઈએ તેમજ તેમાં વધારો કરવો જોઈએ.
- > 2021-25ના સમયગાળામાં આ અંતરને ભરવા માટે આધુનિક ગર્ભનિરોધક ફેલાવાનો દર હાલના 10.1 ટકાથી વધારીને 32 ટકા કરવામાં આવ્યો છે.
- > Increase in the modern contraceptive prevalence rate for spacing methods from the existing 10.1% to 32% in the 2021-25 period.
- > કિશોરો સુધી પહોંચવા માટે બહુ-આયામી અને નવીન અભિગમ અપનાવવો.

મહત્વપૂર્ણ પહેલો

- રાજસ્થાન:
  - > ઝીરો એડોલેસન્ટ પ્રેગ્નન્સી કેમ્પેઈન: આ અભિયાનનો ઉદ્દેશ રાજસ્થાનમાં કિશોરવયની ગર્ભાવસ્થા વિશે વધુ જાગૃતિ લાવવાનો અને હિસ્સેદારોને કિશોરવયની ગર્ભાવસ્થા સમાપ્ત કરવા માટે પ્રતિબદ્ધ થવા પ્રોત્સાહિત કરવાનો છે.
- નેશનલ ફર્ટિલિટી:
  - > કિશોરો માટે અનુકૂળ આરોગ્ય સંભાળ કાર્યક્રમ: રાષ્ટ્રીય કિશોર આરોગ્ય કાર્યક્રમ હેઠળ, કિશોર છોકરીઓને તેમના સ્વાસ્થ્ય વિશે જાગૃત કરવામાં આવે છે.
  - > કિશોરીઓ માટે યોજના: કિશોર છોકરીઓને સુવિધા આપીને શિક્ષિત અને સશક્ત બનાવવા જેથી તેઓ આત્મનિર્ભર અને જાગૃત નાગરિક બને.
  - > પોષણ અભિયાન અને પીએમ પોષણ યોજના કુપોષણના મુદ્દાને ધ્યાનમાં લેવા માટે.

सरकारे 'वन हेल्थ कॉन्सोर्टियम' (One Health Consortium) शरू करू

- बायोटेक्नोलॉजी विभागे 14 ओक्टोबर, 2021ना रोज वर्युअल मोडमां 'वन हेल्थ' कॉन्सोर्टियम (One Health Consortium) शरू करू. बायोटेक्नोलॉजी विभागना सशिव डो.रेणु स्वरूप द्वारा तेनुं लोकार्पण करवामां आव्युं हुतुं.

वन हेल्थ कॉन्सोर्टियम (One Health Consortium)

- वन हेल्थ कॉन्सोर्टियमने भारतमां जूनोटिक अने ट्रांसबाउंडरी पेथोजेन्सना जटिल वायरल, बैक्टेरियल अने परोपजवी येपनुं निरीक्षण करवानी सत्ता आपवामां आवी छे.
- आ प्रोजेक्ट उभरता रोगोना व्यापने मोनिटर करवा अने समजवा माटे डालना निदान परीक्षणोना उपयोग अने वधारानी पद्धतियोना विकास पर पण विचार करशे.

पृष्ठभूमि

- आ संगठन COVID-19 रोग्याणानी पृष्ठभूमिमां शरू करवामां आव्युं हुतुं, जे येपी रोगोना संयालनमां 'अेक आरोग्य' सिद्धांतनी सुसंगतता दर्शावे छे. विश्वभरमां जूनोटिक रोगोने रोकवा अने नियंत्रित करवा संबंधित अेक आरोग्य सिद्धांत छे. आम, कोविड-19 जेवा रोग्याणाने कारणे थता नुकसानने घटाडवा माटे मनुष्यो, प्राणीओ अने वन्यजवोना स्वास्थ्यने समजवा माटे आ सर्वग्राही अभिगम अपनाववामां आवशे.

आ संगठन हेठणनी संस्थाओ

- वन हेल्थ कॉन्सोर्टियममां DBT-नेशनल इंस्टिट्यूट ओफ़ अेनिमल बायोटेक्नोलॉजी, डैडराबादनी आगेवानी हेठण 27 संस्थाओ छे. कोविड पछीना समयगाणामां भारत सरकार द्वारा शरू करायेल आ सौथी मोटो आरोग्य कार्यक्रम छे. आमां AIIMS दिल्ली, AIIMS जोधपुर, गडवसु लुधियाणा, IVRI बरेली, TANUVAS येन्नई, आसाम कृषि अने पशु चिकित्सा युनिवर्सिटी, MAFSU नागपुर, ICAR अने ICMR केन्द्रो अने वन्यजवन अेजन्सीओनो समावेश थाय छे.

आरोग्य परिप्रेक्ष्य (One Health Approach)

- 'वन हेल्थ अेप्रोच' जषावे छे के लोकोनुं स्वास्थ्य, प्राणीओनुं स्वास्थ्य अने पर्यावरणनुं स्वास्थ्य अेकबीज साथे जोडायेला छे.
- आने कारणे, आ विस्तारोमां प्रवृत्तियो अने प्रथा अनिवार्यपणे अन्त्यने प्रभावित करशे. 'वन हेल्थ' नो प्राथमिक ध्येय मनुष्यो, प्राणीओ अने पर्यावरण माटे श्रेष्ठ आरोग्य परिणामो प्राप्त करवा माटे जषावेल त्रण क्षेत्रोमां डिस्सेडारोना सडयोगी प्रयासोने प्रोत्साहित करवानो छे.

प्रश्नोत्तरी

- 1) ल्यूसी मिशन : NASA विशे नीयेना विधानो ध्यानमां लो.
  1. गुरु सूर्यथी पांयमी डरोणमां सौरमंडणनो सौथी मोटो ग्रह छे, जे अन्त्य तमाम ग्रहो करता भमणथी वधु मोटो छे.
  2. अेवुं मानवामां आवे छे के ट्रोजन अेस्टरोइड्स अे ज सामग्रीमांथी रयाया डता जेना कारणे लगभग 4 अबज वर्ष पडेला ग्रहो अने सौरमंडणनी रयना थई डती.
  3. सौर उजथी यालता मिशनमां 12 वर्षथी वधुनो समय लागे छे.
  4. 1979मां, वोयेजर मिशनअे गुरुनी अस्पष्ट रिंग सिस्टम शोधी काढी.

उपरोक्त आपेल निवेदनोमांथी कयां निवेदनो योग्य छे?

(A) 1,2 अने 3 (B) 2,3 अने 4
(C) 1,2 अने 4 (D) 1,2,3 अने 4

- 2) ई-वोटिंग सिस्टम विशे नीयेना विधानो ध्यानमां लो.
  1. तेलंगाणा राज्य यूटिलिटी पंये 'मोबाईल आधारित ई-वोटिंग सिस्टम' यलाववानी योजना बनावी छे.
  2. आ सिस्टमनो विकास COVID-19 रोग्याणा वर्ये भारतमां यूटिलिटी योजवानी जरूरियात द्वारा मार्गदर्शन आपे छे.
  3. जे सिस्टम सङ्ग थशे तो घरेथी स्मार्टफोननो उपयोग करीने मतदाननी सुविधा आपशे.

उपरोक्त आपेल निवेदनोमांथी कयां निवेदनो योग्य छे?

(A) 1 अने 2 (B) 2 अने 3
(C) 1 अने 3 (D) 1,2, अने 3

- 3) કાટોલ ઉલ્કાપિંડ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. ઉલ્કાપિંડ એ ધૂમકેતુ અથવા લઘુગ્રહના કાટમાળનો નક્કર ટુકડો છે જે અવકાશમાં ભ્રમણ કરે છે.
  2. ઓલિવિન-સ પૃથ્વીના ઉપરના આવરણમાં જોવા મળે છે.
  3. પૃથ્વીનો લગભગ 80 ટકા આંતરિક ભાગ બ્રિજમેનાઈટનો બનેલો છે.
  4. ઉલ્કાપિંડ બ્રિજમેનાઈટ શોક ઈવેન્ટમાંથી ઉદભવતા લગભગ 23 થી 25 ગીગાપાસ્કલના દબાણ હેઠળ હોવાનું જાણવા મળ્યું હતું.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 4) 6G ટેકનોલોજી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં સરકારે સેન્ટર ફોર ડેવલપમેન્ટ ઓફ ટેલિમેટિક્સ (C-DOT)ને સમય જતાં વૈશ્વિક બજાર પર પકડ જાળવી રાખવા માટે 6G અને અન્ય ભાવિ તકનીકો વિકસાવવાનું શરૂ કરવા જણાવ્યું છે.
  2. આગામી પેઢીની ટેલિકોમ ટેકનોલોજી (6G) 5G કરતા 50 ગણી ઝડપી બનાવવામાં આવશે અને 2028-2030ની વચ્ચે વ્યાપારી ધોરણે લોન્ચ થવાની સંભાવના છે.
  3. તે આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સ (AI) અને મોટા પાયે સમાંતર કમ્પ્યુટિંગ આર્કિટેક્ચર પરિવહન અને શિડ્યુલિંગ કામગીરી સંશોધન સમસ્યાઓ હલ કરવામાં મદદ કરશે.
  4. સરકારે ઈલેક્ટ્રોનિક્સ અને ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી મંત્રાલયના ઈન્ડિયા ટ્રિલિયન ડોલર ડિજિટલ ઓપોર્ચ્યુનિટી ડોક્યુમેન્ટ (2019) મુજબ નવી ઈલેક્ટ્રોનિક્સ ઉત્પાદન નીતિ લાગુ કરવાની જરૂર છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 5) લાંબા અંતરની માલગાડી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. રેલવેએ દક્ષિણ-મધ્ય રેલવે (SCR)માં પ્રથમ વખત 'ત્રિશુલ' અને 'ગરૂડ' નામની બે લાંબા અંતરની માલગાડીઓનું સફળતાપૂર્વક સંચાલન કર્યું.
  2. આ ટ્રેનો માલગાડી ટ્રેનોના સામાન્ય માળખા કરતા બે કે ઘણી ગણી લાંબી છે.
  3. તેઓ નિર્ણાયક વિભાગોમાં ક્ષમતાના અભાવની સમસ્યાનો અસરકારક ઉકેલ પૂરો પાડે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 6) ઈન્ડિયન સ્પેસ એસોસિએશન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં પ્રધાનમંત્રીએ વીડિયો કોન્ફરન્સિંગ દ્વારા ઈન્ડિયન સ્પેસ એસોસિએશન (ISpA)ની શરૂઆત કરી હતી. ISpA અંતરિક્ષ તકનીકને લગતી બાબતો પર સિંગલ વિન્ડો અને સ્વતંત્ર એજન્સી તરીકે કામ કરશે.
  2. પ્રધાનમંત્રીએ એમ પણ નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે, અંતરિક્ષ સુધારા માટે સરકારનો અભિગમ 4 સ્તંભો પર આધારિત છે.
  3. ભારતીય અંતરિક્ષ ઉદ્યોગને એકીકૃત કરવાના ઉદ્દેશસાથે ISpA શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
  4. ISpAનું પ્રતિનિધિત્વ મુખ્ય સ્થાનિક અને વૈશ્વિક કોર્પોરેશનો દ્વારા કરવામાં આવશે, જેમની અવકાશ અને ઉપગ્રહ તકનીકોમાં અદ્યતન ક્ષમતાઓ છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 7) ઈન્ટરમિડિયેટ-માસ બ્લેક હોલ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. આ બે કે તેથી વધુ બ્લેક હોલના વિલીનીકરણની ઘટના છે.
  2. મધ્યવર્તી-સામૂહિક બ્લેક હોલ બનાવવાનો એક સિદ્ધાંત 'શ્રેણીબદ્ધ વૃદ્ધિ' સાથે સંબંધિત છે.
  3. બ્લેક હોલ ત્યારે રચાય છે જ્યારે એક વિશાળ તારો તેના જીવનકાળના અંતે સુપરનોવા વિસ્ફોટમાંથી પસાર થાય છે.
  4. ગુરૂત્વાકર્ષણ તરંગો (GW) ત્યારે રચાય છે જ્યારે બે બ્લેક હોલ એકબીજાની પરિક્રમા કરે છે અને ભળી જાય છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 8) ક્વોન્ટમનું વિતરણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. આ ડેટા લિકેજ અથવા હેકિંગ ડિટેક્શનને મંજૂરી આપે છે કારણ કે તે આવા કોઈપણ પ્રયાસને શોધી શકે છે.
  2. ડેટાને સુરક્ષિત રાખવા માટે ક્વોન્ટમ કમ્પ્યુટિંગમાં બાહ્ય જોખમને દૂર કરવા માટે QKD જરૂરી છે.
  3. QKDમાં એનકિપ્શન કીઓ ઓપ્ટિકલ ફાઈબરને 'ફ્યુઝિટ્સ' અથવા ક્વોન્ટમ બિટ્સ તરીકે મોકલવામાં આવે છે.
  4. તે ક્રિપ્ટોગ્રાફિક પ્રોટોકોલ માટે જરૂરી ગુપ્ત ચાવીઓ (Secret Keys)નું વિતરણ અને શેર કરવાની રીત પ્રદાન કરે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES)

- શ્રમ અને રોજગાર મંત્રાલય હેઠળના લેબર બ્યુરોએ 2021ના પ્રથમ ત્રિમાસિક ગાળા (એપ્રિલથી જૂન) માટે ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES)ના પરિણામો જાહેર કર્યા છે.

Back to basics : ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ

- પરિચય:
  - ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES) ઓલ ઈન્ડિયા ક્વાર્ટરલી એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ આધારિત એમ્પ્લોયમેન્ટ સર્વે (AQEES)નો ભાગ છે.
  - આમાં કુલ 9 ક્ષેત્રોના સંગઠિત સેગમેન્ટમાં 10 અથવા તેથી વધુ કામદારોને રોજગારી આપતી સંસ્થાઓનો સમાવેશ થાય છે.
  - આ 9 ક્ષેત્રો ઉત્પાદન, બાંધકામ, વેપાર, પરિવહન, શિક્ષણ, આરોગ્ય, આવાસ અને રેસ્ટોરાં, IT/BPO અને નાણાકીય સેવાઓની પ્રવૃત્તિઓ છે.
  - ઉદ્દેશ: સરકારને 'રોજગારના ક્ષેત્રમાં વધુ સારી રાષ્ટ્રીય નીતિ' ઘડવા માટે સક્ષમ બનાવવા.
  - ભારતે 1998માં આંતરરાષ્ટ્રીયશ્રમસંગઠન(ILO)ના રોજગાર નીતિ સંમેલન (1964)ને બહાલી આપી હતી, જેમાં બહાલી આપતા દેશોને 'સંપૂર્ણ, ઉત્પાદક અને સ્વતંત્ર રીતે ચૂંટાયેલી રોજગારીને પ્રોત્સાહન આપવા માટે રચાયેલી સક્રિય નીતિ'નો અમલ કરવાની જરૂર હતી. એ જાણી શકાય છે કે ભારત પાસે અત્યાર સુધી કોઈ રાષ્ટ્રીય રોજગારનીતિ(NEP) નથી.

QES વિરૂદ્ધ PLFS

- જ્યારે ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES)માં ગ બાજુનું ચિત્ર પ્રદાન કરે છે, નેશનલ સેમ્પલ સર્વે અથવા પિરિઓડિક લેબરફોર્સ સર્વે(PLFS) શ્રમ બજારની પુરવઠા બાજુનું ચિત્ર રજૂ કરે છે.
- 'પિરિઓડિક લેબર ફોર્સ સર્વે' નેશનલ સ્ટેટિસ્ટિકલ ઓર્ગેનાઈઝેશન (NSO) દ્વારા આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલય હેઠળ હાથ ધરવામાં આવે છે.
- QES ડેટા ને લગતી સમસ્યાઓ: ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES) ઓછામાં ઓછા 10 કામદારો ધરાવતી સંસ્થાઓને જ આવરી લે છે, આમ માત્ર ઔપચારિક અર્થતંત્ર સંબંધિત ડેટા પ્રદાન કરે છે.

- અનૌપચારિક કામદારો (લેખિત કરાર વિના) ભારતમાં માનવબળના લગભગ 90% છે તે જોતાં, ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ આ રીતે શ્રમ બજારનું માત્ર આંશિક ચિત્ર પ્રદાન કરે છે.

QES 2021 ડેટાની મુખ્ય સુવિધાઓ

- એપ્રિલ-જૂન 2021ના આંકડા 2013-14 (છટ્ટી આર્થિક વસ્તી ગણતરી)ના આધારે ટોચની કોવિડ-19 મહિના દરમિયાન નવ ક્ષેત્રોમાં રોજગારીમાં 29 ટકાનો વધારો દર્શાવે છે.
- આ સમયગાળા દરમિયાન મહિલા મજૂરોનો હિસ્સો ઘટ્યો છે. છટ્ટી આર્થિક વસ્તી ગણતરી (2013) દરમિયાન તે 31 ટકા હતી, જે હાલમાં ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (2021) મુજબ 29 ટકા છે.
- 9 ક્ષેત્રોમાંથી 7 ક્ષેત્રોમાં રોજગારીમાં વધારો જોવા મળ્યો હતો, જ્યારે માત્ર 2 ક્ષેત્રો (વેપાર અને આવાસ અને રેસ્ટોરાં)માં રોજગારીના આંકડામાં ઘટાડો જોવા મળ્યો હતો.
- IT/BPO સેક્ટરમાં 2013-2021ના સમયગાળા દરમિયાન 15.2 ટકાની વિક્રમી વૃદ્ધિ નોંધાઈ હતી.
- 1998-2021 વચ્ચે રોજગારીના આંકડામાં નોંધપાત્ર વધારો થયો છે. 1998 (4મો આર્થિક સર્વે) પછી રોજગારીમાં સૌથી વધુ વૃદ્ધિ દર (38%) 2005-2013ના સમયગાળામાં નોંધવામાં આવ્યો હતો.
- 1998-2021ની વચ્ચે રોજગારના સરળ વિકાસ દરમાં વધઘટ થઈ છે.
- ઓલ-ઇન્ડિયા ત્રિમાસિક સ્થાપના આધારિત રોજગાર સર્વેક્ષણ:
  - લેબર બ્યુરો દ્વારા ત્રિમાસિક ધોરણે નવ પસંદ કરાયેલા ક્ષેત્રોના સંગઠિત અને અસંગઠિત બંને ક્ષેત્રોમાં રોજગાર અને સંસ્થાઓને અપડેટ કરવા માટે 'ઓલ ઈન્ડિયા ક્વાર્ટરલી એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ આધારિત રોજગાર સર્વેક્ષણ' હાથ ધરવામાં આવે છે.
  - આ ક્ષેત્રો બિન-કૃષિ સંસ્થાઓમાં કુલ રોજગાર વધારવા માટે જવાબદાર છે.
  - AQEES હેઠળ મુખ્યત્વે બે ઘટકો છે:
    - ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES) અને
    - એરિયા ફ્રેમ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ સર્વે (AFES)
  - ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ 10 અથવા તેથી વધુ કામદારોને રોજગારી આપતી સંસ્થાઓનો સર્વે પ્રદાન કરે છે.
  - બીજી તરફ, AFES નમૂના સર્વેક્ષણ દ્વારા અસંગઠિત ક્ષેત્ર (10થી ઓછા કામદારો સાથે) ને આવરી લે છે.

આર્થિક વસ્તી ગણતરી

- આર્થિક વસ્તી ગણતરી એ ભારતની ભૌગોલિક સીમાની અંદર સ્થિત તમામ સંસ્થાઓની સંપૂર્ણ વસ્તી ગણતરી છે.
- આર્થિક વસ્તી ગણતરી ભૌગોલિક વિસ્તરણ/સમૂહો, માલિકી પ્રણાલી, જોડાયેલા વ્યક્તિઓ વગેરે વિશે પણ મહત્વપૂર્ણ માહિતી પ્રદાન કરે છે.
- તે દર પાંચ વર્ષે યોજાય છે અને સરકાર અને અન્ય સંસ્થાઓ માટે નીતિઓ અને યોજનાઓ બનાવવા માટે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે.
- અત્યાર સુધી કેન્દ્રીય આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલયે છ આર્થિક વસ્તી ગણતરી (Economic censuses) હાથ ધરી છે.
- વર્ષ 1977માં પ્રથમ આર્થિક વસ્તી ગણતરી
- વર્ષ 1980માં બીજી આર્થિક વસ્તી ગણતરી
- વર્ષ 1990માં ત્રીજી આર્થિક વસ્તી ગણતરી
- વર્ષ 1998માં ચોથી આર્થિક વસ્તી ગણતરી
- 2005માં પાંચમી આર્થિક વસ્તી ગણતરી
- 2013માં 6મી આર્થિક વસ્તી ગણતરી
- 7મી આર્થિક વસ્તી ગણતરી 2019થી આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલય (MoSPI) દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.
- MoSPI દ્વારા ઇલેક્ટ્રોનિક્સ અને ઇન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી મંત્રાલય હેઠળ સ્પેશિયલ પર્પઝ વ્હીકલ (SPV), કોમન સર્વિસ સેન્ટર (CSC)ના સહયોગથી આ કામગીરી હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.
- પહેલી વાર આઈટી આધારિત ડિજિટલ પ્લેટફોર્મનો ઉપયોગ ડેટાના સંગ્રહ, ચકાસણી, રિપોર્ટ સર્જન અને પ્રસાર માટે કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- 7મી આર્થિક વસ્તી ગણતરીમાં બિન-કૃષિ કૃષિ અને બિન-કૃષિ ક્ષેત્રમાં માલ/સેવાઓ (વપરાશના એકમાત્ર હેતુ સિવાય) ના ઉત્પાદન અથવા વિતરણ સાથે સંકળાયેલા સ્થાનિક ઉદ્યોગો સહિત તમામ સંસ્થાઓને આવરી લેવામાં આવશે.

ઇકોલોજિકલ શ્રેટ રિપોર્ટ

- તાજેતરમાં, આંતરરાષ્ટ્રીય થિંક ટેન્ક ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇકોનોમિક્સ એન્ડ પીસ (IEP)એ ઇકોલોજિકલ શ્રેટ રિપોર્ટ (ETR) 2021 બહાર પાડ્યો હતો: 'ઇકોલોજિકલ જોખમો, સ્થિતિસ્થાપકતા અને શાંતિને સમજવી.'
- 178 દેશોને આવરી લેતી ETRની આ બીજી આવૃત્તિ છે.
- ETRમાં વસ્તી વૃદ્ધિ, જળ તણાવ, ખાદ્ય અસલામતી, દુષ્કાળ, પૂર, ચક્રવાત અને વધતા તાપમાન પર સૌથી તાજેતરના વૈજ્ઞાનિક સંશોધનનો સમાવેશ થાય છે.

સંઘર્ષ અને ઇકોલોજિકલ જોખમો

- 30 દેશોમાં લગભગ 1.26 અબજ લોકો અત્યંત ઇકોલોજિકલ જોખમ અને નીચા સ્તરની લવચીકતાથી પીડાય છે.
- આ દેશો નવા ઇકોલોજિકલ જોખમોને ઘટાડવાની અને અનુકૂળ થવાની સંભાવના ઘણી ઓછી છે, જે મોટા પાયે વિસ્થાપન તરફ દોરી શકે છે.
- ઓછામાં ઓછા 13 દેશોને અત્યંત ઊંચો સામનો કરવો પડ્યો હતો અને અન્ય 34 દેશોને ઉચ્ચ ઇકોલોજિકલ જોખમોનો સામનો કરવો પડ્યો હતો.
- સૌથી નબળા દેશો મધ્યપૂર્વ અને ઉત્તર આફ્રિકા, પેટા-સહારા આફ્રિકા અને દક્ષિણ એશિયામાં જૂથબદ્ધ છે.
- જળવાયુ પરિવર્તનની વ્યાપક અસર દર્શાવવામાં આવશે, જે કેટલાક દેશોમાં લાંબા ગાળે ઇકોલોજિકલ અધોગતિ અને હિંસક પ્રવૃત્તિઓ તરફ દોરી જશે.

ખોરાકનું જોખમ

- 2014થી વૈશ્વિક ખાદ્ય અસલામતીમાં 44 ટકાનો વધારો થયો છે, જે 2020માં વિશ્વની 30.4 ટકા વસ્તીને અસર કરે છે અને તેમાં વધુ વધારો થવાની સંભાવના છે.
- દક્ષિણ એશિયા એ સૌથી ખરાબ પ્રદેશોમાંનો એક છે જેમાં પાણી અને ખોરાકના જોખમમાં સરેરાશ ETR સ્કોર છે.
- કોવિડ-19એ ખાદ્ય અસલામતીમાં વધુ વધારો કર્યો છે અને સ્થિર આર્થિક વૃદ્ધિલાંબા સમય સુધી ભૂખની સાથે વિશ્વ પર નકારાત્મક અસર કરે તેવી સંભાવના છે.

પાણીનું જોખમ

- 2040 સુધીમાં 5.4 અબજથી વધુ લોકોને ગંભીર જળ સંકટનો સામનો કરવો પડશે તેવી આશંકા છે.
- લેબેનોન અને જોર્ડન સૌથી વધુ જોખમમાં રહેલા દેશો છે.
- સબ-સહારા આફ્રિકા એક એવો દેશ છે જેમાં સૌથી વધુ વસ્તી વૃદ્ધિ સાથે સામાજિક લવચીકતાનું સૌથી નીચું સ્તર છે.
- આ વિસ્તારની 70 ટકા વસ્તી સલામત અને સંચાલિત પાણીની પહોંચથી દૂર હોવાથી, વસ્તીમાં ઊંચી વૃદ્ધિને કારણે આ પરિસ્થિતિ વધુ જટિલ બની શકે છે.

ઝડપી વસ્તી વૃદ્ધિ

- 2021થી 2050ની વચ્ચે અગિયાર દેશોની વસ્તી બમણી થવાનો અંદાજ છે. તે બધા સબ-સહારા આફ્રિકામાં છે.
- સૌથી વધુ અંદાજિત વસ્તી વૃદ્ધિ ધરાવતા ત્રણ દેશો નાઈજર, અંગોલા અને સોમાલિયા છે, જ્યાં વસ્તીમાં અનુક્રમે 161, 128 અને 113 ટકાનો વધારો થશે.

તાપમાનની વિસંગતતાઓ અને કુદરતી આપત્તિઓ

- > 1990થી 2020 સુધી વૈશ્વિક સ્તરે કુલ 10,320 કુદરતી આપત્તિઓ આવી હતી. પૂર એ સૌથી સામાન્ય કુદરતી આપત્તિ રહી છે, જે કુલ આપત્તિ સંખ્યાના 42% છે.
- > 2020માં, 177 દેશો અને પ્રદેશોમાં તેમના ઐતિહાસિક સરેરાશ તાપમાન કરતા સરેરાશ તાપમાન વધુ નોંધાયું હતું.

ભલામણો

- > અહેવાલમાં આરોગ્ય, ખોરાક, પાણી, શરણાર્થી રાહત, નાણાં, કૃષિ અને વ્યવસાયિક વિકાસને ઉચ્ચ જોખમી વિસ્તારોમાં સંકલિત એજન્સીમાં જોડવાની અને સ્થાનિક સમુદાયોને સશક્ત બનાવવાની નીતિની ભલામણ કરવામાં આવી હતી.

ભારતમાં આંતરિક વિસ્થાપન

- > યુનાઈટેડ નેશન્સ ચિલ્ડ્રન્સ ફંડ (યુનિસેફ) દ્વારા ગયા વર્ષે પ્રકાશિત 'લોસ્ટ એટ હોમ' શીર્ષક વાળા અહેવાલ અનુસાર, ભારતમાં 2019માં કુદરતી આપત્તિઓ, સંઘર્ષો અને હિંસાથી ભારતમાં પાંચ મિલિયનથી વધુ લોકો આંતરિક રીતે વિસ્થાપિત થયા હતા, જે આ સમયગાળા દરમિયાન ફિલિપાઈન્સ, બાંગ્લાદેશ અને ચીન પછી વિશ્વમાં સૌથી વધુ છે.
- > 2019માં, વિસ્થાપનના લગભગ 33 મિલિયન નવા કેસ નોંધાયા હતા – કુદરતી આપત્તિઓને કારણે લગભગ 25 મિલિયન લોકો વિસ્થાપિત થયા હતા અને સંઘર્ષ અને હિંસાના પરિણામે 8.5 મિલિયન લોકો વિસ્થાપિત થયા હતા.

ગ્લોબલ ગર્લહૂડ રિપોર્ટ 2021: ગર્લ્સ રાઈટ ઇન કાર્ફસીસ

- > તાજેતરમાં 'સેવ ધ ચિલ્ડ્રન' નામની એક બિનસરકારી સંસ્થા (NGO) એ 'ગ્લોબલ ગર્લહૂડ રિપોર્ટ 2021: ગર્લ્સ રાઈટ ઇન કાર્ફસીસ' બહાર પાડ્યો છે.

Back to basics : છોકરીનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ

- **પૃષ્ઠભૂમિ:**
- > તે દર વર્ષે 11 ઓક્ટોબરે ઉજવવામાં આવે છે. તેની જાહેરાત સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (UN) દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને આ દિવસની પ્રથમ ઉજવણી 2012માં કરવામાં આવી હતી.
- > 19 ડિસેમ્બર, 2011ના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભા દ્વારા 11 ઓક્ટોબરને આંતરરાષ્ટ્રીય કન્યા દિવસ જાહેર કરવાનો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.
- > આ દિવસ છોકરીના બાળકના અધિકારોની ખાતરી કરવા અને તેમના માટે તકો સુધારીને લિંગ સમાનતા પર જાગૃતિ વધારવા માટે સમર્પિત છે.

- વર્ષ 2021ની થીમ:
- > 'ડિજિટલ જનરેશન, અવર જનરેશન'.
- 'બાળ લગ્ન'નો દર:
- > પશ્ચિમ અને મધ્ય આફ્રિકામાં વિશ્વમાં બાળ લગ્નનો દર સૌથી વધુ છે.
- બાળ લગ્નને કારણે મૃત્યુ:
- > બાળ લગ્નવૈશ્વિક સ્તરે દરરોજ 60થી વધુ છોકરીઓને મારી નાખે છે, જ્યારે પશ્ચિમ અને મધ્ય આફ્રિકામાં આ આંકડો 26ની આસપાસ અને દક્ષિણ એશિયામાં 6 વર્ષની આસપાસ છે.
- > દક્ષિણ એશિયા પછી પૂર્વ એશિયા અને પેસિફિક અને લેટિન અમેરિકન અને કેરેબિયન છે.
- > મૃત્યુનું કારણ મુખ્યત્વે ગર્ભાવસ્થા અને બાળ લગ્નને પરિણામ સ્વરૂપ બાળકનો જન્મ છે.

બાળ લગ્ન પર કોવિડની અસર

- > શાળાઓ બંધ થવા, આરોગ્ય સેવાઓ પર દબાણ અને વધુ પરિવારોને ગરીબીમાં ધકેલવાને કારણે લાંબા લોકડાઉન દરમિયાન મહિલાઓ અને છોકરીઓને હિંસાના વધતા જોખમનો સામનો કરવો પડ્યો છે.
- > 2030 સુધીમાં 10 મિલિયન છોકરીઓના બાળ લગ્ન થવાની સંભાવના છે, જેના કારણે મૃત્યુદરમાં પણ વધારો થવાની સંભાવના છે.
- > ચાઈલ્ડલાઈન ઈન્ડિયાએ અગાઉ પ્રકાશિત કરેલા અહેવાલ મુજબ મધ્ય પ્રદેશના ગ્રામીણ વિસ્તારોમાં રોગચાળા અને ત્યાર બાદ લોકડાઉન બાળ લગ્નના નવા પરિબળો સાબિત થયા છે.
- > સાથે જ કર્ણાટકના કેટલાક કાર્યકરો અને સંગઠનોએ મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય સાથે લોકડાઉનમાં બાળ લગ્નમાં વધારો કરવાનો મુદ્દો ઉઠાવ્યો છે.
- > અહેવાલમાં સરકારને નીચેના સૂચનો કરવામાં આવ્યા છે:
- છોકરીઓના અવાજને સશક્ત બનાવવો:
- > તમામ જાહેર નિર્ણય લેવામાં સલામત અને અર્થપૂર્ણ ભાગીદારીના અધિકારને ટેકો આપીને છોકરીઓના અવાજને સશક્ત બનાવવો જરૂરી છે.
- લિંગ સમાનતા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું:
- > કોવિડ-19ના કેન્દ્રમાં છોકરીઓના અધિકારો અને લિંગ સમાનતા સાથે અને માનવતાવાદી પ્રતિભાવો, વિકાસ નીતિ અને વધુ સારી રીતે આગળ વધવાના વ્યાપક પ્રયાસો સહિત લિંગ આધારિત હિંસાના તાત્કાલિક અને હાલના જોખમોને દૂર કરવા જરૂરી છે.

■ છોકરીઓના અધિકારોની ખાતરી:

- વિવિધ પ્રકારની અસમાનતા અને ભેદભાવથી પ્રભાવિત છોકરીઓના અધિકારોની ખાતરી સર્વસમાવેશક નીતિઓ અને કાર્યક્રમો વિકસાવીને થવી જોઈએ. વર્તમાન આર્થિક, આબોહવા અને સંઘર્ષની કટોકટી પર કોવિડ-19ની વાસ્તવિક સમયમાં અસરને વધુ સારી રીતે સમજવા અને તેનો પ્રતિસાદ આપવા માટે સલામત અને નૈતિક ડેટા સંગ્રહમાં પણ સુધારો કરવો જોઈએ.

■ મહિલા કર્મચારીઓની ભાગીદારી સુનિશ્ચિત કરવી:

- તમામ માનવતાવાદી પ્રતિસાદ પ્રયાસોએ મહિલા કર્મચારીઓની સલામત અને અબાધિત ભાગીદારી સુનિશ્ચિત કરવી જોઈએ, જેમાં દરેક સ્તરે તમામ માનવતાવાદી સેવાઓની જરૂરિયાતોનું મૂલ્યાંકન અને ડિઝાઇન, અમલીકરણ અને દેખરેખ અને મૂલ્યાંકનનો સમાવેશ થાય છે.

■ જનરેશન ઇક્વિલિટી મૂવમેન્ટમાં જોડાવું:

- આ ચળવળ લિંગ સમાનતા માટે વૈશ્વિક પ્રવેગ યોજના પૂર્ણ કરવાની દિશામાં કામ કરી રહી છે, જેનો ઉદ્દેશ આગામી પાંચ વર્ષમાં નવ મિલિયન 'બાળ લગ્નો' અટકાવવાનો છે.

સંબંધિત ભારતીય પહેલો

- બાળલગ્ન નિવારણ અધિનિયમ 1929 ભારતમાં બાળ લગ્નની પ્રથા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે.
- મહિલાઓ અને પુરૂષો માટે લગ્નની ન્યૂનતમ ઉંમર વિશેષ લગ્ન અધિનિયમ, 1954 અને બાળ લગ્ન પ્રતિબંધ અધિનિયમ, 2006 હેઠળ અનુક્રમે 18 વર્ષ અને 21 વર્ષ નક્કી કરવામાં આવી છે.
- બાળલગ્ન નિવારણ અધિનિયમ (1929)ની ખામીઓને દૂર કરવા માટે બાળ લગ્ન પ્રતિબંધ અધિનિયમ, 2006 અમલમાં મૂકવામાં આવ્યો હતો.
- કેન્દ્રીય મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયે માતૃત્વની ઉંમર, માતામૃત્યુ અને મહિલાઓના પોષણ સ્તરમાં સુધારા સાથે સંબંધિત મુદ્દાઓ પર ધ્યાન આપવા માટે એક સમિતિની રચના કરી છે. જ્યાં જેટલીની અધ્યક્ષતામાં સમિતિની રચના કરવામાં આવી છે.
- આ સમિતિને કેન્દ્રીય બજેટ 2020-21માં પ્રસ્તાવિત કરવામાં આવી હતી.
- બાળલગ્ન જેવી ગેરરીતિને નાબૂદ એ ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્ય-5(SDG-5)નો ભાગ છે. તે લિંગ સમાનતા પ્રાપ્ત કરવા અને તમામ મહિલાઓ અને છોકરીઓને સશક્ત બનાવવા સાથે સંબંધિત છે.

બાળ લગ્નના સંદર્ભમાં ભારતનો ડેટા

- યુનાઈટેડ નેશન્સ ચિલ્ડ્રન્સ ફંડ (યુનિસેફ)નો અંદાજ છે કે ભારતમાં દર વર્ષે 18 વર્ષથી ઓછી વયની ઓછામાં ઓછી 1.5 મિલિયન છોકરીઓના લગ્ન થાય છે, જેના કારણે ભારતમાં વિશ્વમાં સૌથી વધુ (લગભગ એક તૃતીયાંશ) બાળ કન્યાઓ છે.

- હાલમાં 15-19 વર્ષની વયજૂથની લગભગ 16 ટકા કિશોરીઓ પરણેલી છે.
- વર્ષ 2005-2006માં 18 વર્ષની ઉંમર પહેલાં લગ્ન કરનારી છોકરીઓની સંખ્યા 47 ટકા હતી જે 2015-2016માં ઘટીને 27 ટકા થઈ ગઈ છે.

પ્રધાનમંત્રી ગતિ શક્તિ યોજના

- તાજેતરમાં ભારત સરકારે લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચ ઘટાડવા માટે સંકલિત અને મૂળભૂત માળખાગત પ્રોજેક્ટ્સના અમલીકરણ માટે મહત્વાકાંક્ષી ગતિ શક્તિ યોજના અથવા 'મલ્ટી મોડલ કનેક્ટિવિટી પ્લાન' શરૂ કર્યો છે.

Back to basics : યોજના વિશે

■ ઉદ્દેશો:

- જમીન પરના કાર્યને ઝડપી બનાવવા, ખર્ચ ઘટાડવા અને રોજગારીનું સર્જન કરવા તેમજ આગામી ચાર વર્ષમાં માળખાગત પ્રોજેક્ટ્સના સંકલિત આયોજન અને અમલીકરણની ખાતરી કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું.
- ગતિ શક્તિ યોજનામાં વર્ષ 2019માં શરૂ કરવામાં આવેલી 110 લાખ કરોડ રૂપિયાની રાષ્ટ્રીય માળખાગત પાઈપલાઈનને આવરી લેવામાં આવશે.
- લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચમાં ઘટાડા ઉપરાંત, આ યોજનાનો ઉદ્દેશ કાર્ગો હેન્ડલિંગ ક્ષમતા વધારવાનો અને વેપારને વેગ આપવા માટે બંદરો પર ટર્નઅરાઉન્ડ સમય ઘટાડવાનો છે.
- તેનો ઉદ્દેશ 11 ઔદ્યોગિક કોરિડોર અને બે નવા સંરક્ષણ કોરિડોર (એક તમિલનાડુમાં અને બીજો ઉત્તર પ્રદેશમાં) બનાવવાનો પણ છે. આ અંતર્ગત તમામ ગામોમાં 4G કનેક્ટિવિટીનો વિસ્તાર કરવામાં આવશે. ગેસ પાઈપલાઈન નેટવર્કમાં 17,000 કિમીની ક્ષમતા ઉમેરવાની પણ યોજના છે.
- આનાથી વર્ષ 2024-25 માટે સરકારે નિર્ધારિત મહત્વાકાંક્ષી લક્ષ્યાંકોને પૂર્ણ કરવામાં મદદ મળશે, જેમાં રાષ્ટ્રીય ધોરીમાર્ગ નેટવર્કની લંબાઈને 2 લાખ કિમી સુધી વિસ્તૃત કરવી, 200થી વધુ નવા એરપોર્ટ્સનું નિર્માણ, હેલિપોર્ટ્સ અને વોટર એરોસોલ્સનો સમાવેશ થાય છે.

■ સંકલિત અભિગમ:

- તે મૂળભૂત માળખા સાથે સંબંધિત 16 મંત્રાલયોને એકસાથે લાવવા પર ભાર મૂકે છે.
- તે લાંબા સમયથી ચાલતી સમસ્યાઓ જેમ કે અલગ આયોજન, ધોરણીકરણનો અભાવ, ક્વિલયરન્સ પડકારો દૂર કરવા તેમજ ક્ષમતા નિર્માણ અને સમયસર માળખાગત સુવિધાઓનો ઉપયોગ કરવામાં મદદ કરશે.

■ સ્પીડ પાવર ડિજિટલ પ્લેટફોર્મ:

- આમાં એક અમ્બ્રેલા પ્લેટફોર્મની રચનાનો સમાવેશ થાય છે, જેના દ્વારા વિવિધ મંત્રાલયો/વિભાગો વચ્ચે વાસ્તવિક સમયસંકલન દ્વારા માળખાગત પ્રોજેક્ટ્સને અસરકારક રીતે અમલમાં મૂકી શકાય છે.

અપેક્ષિત પરિણામો

- આ યોજના હાલના અને સૂચિત કનેક્ટિવિટી પ્રોજેક્ટ્સના મેપિંગમાં મદદ કરશે.
- આ યોજના દેશના વિવિધ ક્ષેત્રો અને ઔદ્યોગિક કેન્દ્રોને જોડવા માટે પણ સક્ષમ બનાવશે.
- એક સર્વગ્રાહી અને સંકલિત પરિવહન કનેક્ટિવિટી વ્યૂહરચના 'મેકઈન ઈન્ડિયા' ને ટેકો આપશે અને પરિવહનના વિવિધ માધ્યમોને એકીકૃત કરશે.
- આનાથી ભારતને વિશ્વની વેપારી રાજધાની બનવામાં મદદ મળશે.

સંકલિત માળખાગત વિકાસની જરૂરિયાત

- સંકલનના અભાવ અને સુધારેલી માહિતી વહેંચણીને કારણે, મેકો પ્લાનિંગ અને માઈક્રો અમલીકરણ વચ્ચે વ્યાપક અંતર છે, કારણ કે વિભાગો ઘણીવાર એકલતામાં કામ કરે છે.
- એક અભ્યાસ મુજબ ભારતમાં લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચ GDPના લગભગ 13 ટકા છે, જે વિકસિત દેશો કરતા ઘણો વધારે છે.
- આ ઊંચી લોજિસ્ટિક્સ કિંમત ભારતની નિકાસ સ્પર્ધાત્મકતાને ખૂબ ઘટાડે છે.
- વૈશ્વિક સ્તરે એ સ્વીકારવામાં આવે છે કે ટકાઉ વિકાસ માટે ગુણવત્તાયુક્ત મૂળભૂત માળખાગત સુવિધાઓનું નિર્માણ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે, જે વિવિધ આર્થિક પ્રવૃત્તિઓ મારફતે મોટા પાયે રોજગાર પેદા કરે છે.
- આ યોજના નેશનલ મોનેટાઈઝેશન પાર્ટપલાઈન(NMP) સાથે સંકલનમાં અમલમાં મૂકવામાં આવશે.
- રાષ્ટ્રીય મુદ્રીકરણ પાર્ટપલાઈનને મુદ્રીકરણ માટે સ્પષ્ટ માળખું પ્રદાન કરવા અને સંભવિત રોકાણકારોને વધુ સારા વળતર માટે મિલકતોની સૂચિ બનાવવા માટે શરૂ કરવામાં આવી છે.

સંબંધિત ચિંતાઓ

- ટેકની ઓછી ક્રેડિટ:
- જોકે સરકારે બેન્કિંગ ક્ષેત્રને મજબૂત કરવા માટે અનેક સુધારા કર્યા હતા અને ઈન્સોલ્વન્સી એન્ડ બેન્કરપ્સી કોડમાં બેડ લોન પર લગભગ 2.4 લાખ કરોડ રૂપિયાની રિકવરી કરવામાં આવી હતી, પરંતુ ઉધાર લેવાના વલણમાં ઘટાડા અંગે ચિંતા છે.

■ માંગમાં ઘટાડો:

- કોવિડ-19 પછીના દૃશ્યમાં ખાનગી માંગ અને રોકાણનો અભાવ જોવા મળ્યો છે.

■ માળખાગત સમસ્યાઓ:

- જમીન સંપાદન અને મુકદ્દમાના મુદ્દાઓમાં વિલંબને કારણે દેશમાં પ્રોજેક્ટ્સના અમલીકરણનો દર વૈશ્વિક ધોરણો કરતા ઘણો ધીમો છે.
- વધુમાં, જમીનના ઉપયોગ અને પર્યાવરણ મંજૂરીના કેસોમાં વિલંબ, લાંબી કોર્ટ ટ્રાયલ વગેરે.

આગળનો રસ્તો

- પ્રધાનમંત્રી ગતિ શક્તિ એ યોગ્ય દિશામાં લેવામાં આવેલું પગલું છે. જો કે, તેણે ઉચ્ચ જાહેર ખર્ચને કારણે ઉદભવતી માળખાગત અને મેક્રોઈકોનોમિક સ્થિરતાની ચિંતાઓને દૂર કરવાની જરૂર છે.
- આમ, આ પહેલ સ્થિર અને અનુમાનિત નિયમનકારી અને સંસ્થાકીય માળખા પર આધારિત હોય તે જરૂર છે.

'MyParkings' એપ લોન્ચ કરી

- કેન્દ્રીય માહિતી અને પ્રસારણ મંત્રી અનુરાગ ઠાકુરે 14 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ 'MyParkings' એપ લોન્ચ કરી હતી.
- MyParkings એપ તેની પ્રકારની પહેલ છે.
- આ એપ પર લોકો દક્ષિણ દિલ્હી મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન (SDMC)ના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ આવતા વિસ્તારોમાં ઓનલાઈન પાર્કિંગ સ્લોટ બુક કરી શકે છે.

MyParkings એપ

- આ એપ વાહન પાર્કિંગની ભીડના મુદ્દાને હલ કરવાના હેતુથી લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
- આ એપ પાર્ક કરી શકાય તેવા વાહનોની કુલ ક્ષમતા, વપરાયેલી જગ્યા તેમજ દરેક પાર્કિંગ સ્પોટમાં પાર્કિંગ માટે ઉપલબ્ધ જગ્યા વિશે માહિતી આપશે.

આ એપ કોણે વિકસાવી?

- આ એપ બ્રોડકાસ્ટ એન્જિનિયરિંગ કન્સલ્ટન્ટ્સ ઈન્ડિયા લિમિટેડ (BECIL) દ્વારા વિકસાવવામાં આવી છે.
- BECIL એ SDMCના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ એપ આધારિત સ્માર્ટ પાર્કિંગ સિસ્ટમની અમલીકરણ એજન્સી છે.
- BECIL આ એપનાં વિકાસ અને જાળવણીનો સંપૂર્ણ ખર્ચ ઉઠાવશે.

એપનું મહત્વ

- 'MyParkings એપ'ની શરૂઆત સાથે, પાર્કિંગ સ્લોટ બુક કરવાની પ્રક્રિયા સરળ બનશે કારણ કે નાગરિકો આ એપ દ્વારા દૂરથી સ્લોટની ઉપલબ્ધતા જાણી શકશે. આમ, આ મોબાઇલ એપ દિલ્હીના નાગરિકો માટે નવો પાર્કિંગ અનુભવ આપશે. આ સ્માર્ટ પાર્કિંગ એપમાં કેશલેસ અને પેપરલેસ ટ્રાન્ઝેક્શન મોડ છે, જે દૈનિક ધોરણે કાગળની બચત કરશે.

અન્ય એપ્લિકેશન્સ સાથે એકીકરણ

- નવી લોન્ચ થયેલી એપ FASTag, VAHAN એપ, ઈ-ચલણ અને આ પ્રકારની વધુ અન્ય પહેલ સાથે પણ સંકલિત કરવામાં આવશે. BECIL ગ્રાહકોની સંભાળ એકમના રૂપમાં સમર્પિત કોલ સેન્ટર પણ ચલાવશે, જેથી નાગરિકો તેમના પ્રશ્નો અને એપ સંબંધિત સમસ્યાઓના ઉકેલ લાવી શકે.

ટેલિકોમ પ્રોડક્ટ્સ માટે PLI સ્કીમ શરૂ કરી

- રાજ્યના સંચાર મંત્રી દેવસિંહ ચૌહાણે 14 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ ટેલિકોમ અને નેટવર્કિંગ પ્રોડક્ટ્સ માટે પ્રોડક્શન લિંક્ડ ઈન્સેન્ટિવ સ્કીમ (PLI Scheme) શરૂ કરી.

ટેલિકોમ સેક્ટરમાં આ યોજના શા માટે શરૂ કરવામાં આવી?

- PLI સ્કીમ ટેલિકોમ સેક્ટરમાં પ્રધાનમંત્રીના આત્મનિર્ભર ભારતના સ્વપ્નને સાકાર કરવા માટે શરૂ કરવામાં આવી હતી. આ યોજના ટેલિકોમ અને નેટવર્કિંગ પ્રોડક્ટ્સની આયાત માટે અન્ય દેશો પર ભારતની નિર્ભરતા ઘટાડવામાં મદદ કરશે.
- ટેલિકોમ સેક્ટરમાં PLI યોજના ટેલિકોમ વિભાગ દ્વારા ટેલિકોમ અને નેટવર્કિંગ પ્રોડક્ટ્સના ઘરેલું ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવી રહી છે. વધતા જતા રોકાણ અને ટર્નઓવરને પ્રોત્સાહન આપીને મેન્યુફેક્ચરિંગને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવશે. આ યોજના કુલ રૂ. 12,195 કરોડના ખર્ચ સાથે શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- આ યોજના 1 એપ્રિલ, 2021થી અમલમાં છે. 1 એપ્રિલ, 2021 અને નાણાકીય વર્ષ 2024-25 વચ્ચે ભારતમાં સફળ અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલ રોકાણ પાત્ર રહેશે. આ યોજના હેઠળ સહાય પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે આપવામાં આવશે (નાણાકીય વર્ષ 2021-22થી નાણાકીય વર્ષ 2025-26).

કઈ કંપનીઓ આ માટે પાત્ર છે ?

- યોજના અને યોજના માર્ગદર્શિકાઓ અનુસાર, 16 MSMEs અને 15 બિન MSMEs સહિત 31 કંપનીઓ, PLI યોજના હેઠળ મંજૂર કરવામાં આવી રહી છે. કેટલીક લાયક MSME કંપનીઓ છે: કોરલ ટેલિકોમ લિમિટેડ, ફોગ સેલસેટ લિમિટેડ, એહમ IOT પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, GDN એન્ટરપ્રાઇઝ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વગેરે. આ 31 અરજદારો 4 વર્ષના ગાળામાં રૂ. 3345 કરોડનું રોકાણ કરશે અને આશરે 40000 લોકોને રોજગારી આપશે.

પ્રશ્નોત્તરી

- ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
  - 7મી આર્થિક વસ્તી ગણતરી 2019થી આંકડા અને કાર્યક્રમ અમલીકરણ મંત્રાલય (MoSPI) દ્વારા હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.
  - આર્થિક વસ્તી ગણતરી એ ભારતની ભૌગોલિક સીમાની અંદર સ્થિત તમામ સંસ્થાઓની સંપૂર્ણ વસ્તી ગણતરી છે.
  - ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ 10 અથવા તેથી વધુ કામદારોને રોજગારી આપતી સંસ્થાઓનો સર્વે પ્રદાન કરે છે.
  - ત્રિમાસિક રોજગાર સર્વેક્ષણ (QES) ઓલ ઈન્ડિયા ક્વાર્ટરલી એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ આધારિત એમ્પ્લોયમેન્ટ સર્વે (AQEES)નો ભાગ છે.
 ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4
- ઈકોલોજિકલ ગ્રેટ રિપોર્ટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
  - 1990થી 2020 સુધી વૈશ્વિક સ્તરે કુલ 10,320 કુદરતી આપત્તિઓ આવી હતી.
  - લેબેનોન અને જોર્ડન સૌથી વધુ જોખમમાં રહેલા દેશો છે.
  - 178 દેશોને આવરી લેતી ETRની આ બીજી આવૃત્તિ છે.
  - 2020માં, 177 દેશો અને પ્રદેશોમાં તેમના ઐતિહાસિક સરેરાશ તાપમાન કરતા સરેરાશ તાપમાન વધુ નોંધાયું હતું.
 ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

- 3) ગ્લોબલ ગર્લહૂડ રિપોર્ટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં 'સેવ ધ ચિલ્ડ્રન' નામની એક બિનસરકારી સંસ્થા (NGO) એ 'ગ્લોબલ ગર્લહૂડ રિપોર્ટ 2021: ગર્લ્સ રાઈટ ઈન કાઈસીસ' બહાર પાડ્યો છે.
  2. તે દર વર્ષે 11 ઓક્ટોબરે ઉજવવામાં આવે છે. તેની જાહેરાત સંયુક્ત રાષ્ટ્ર (UN) દ્વારા કરવામાં આવી હતી અને આ દિવસની પ્રથમ ઉજવણી 2012માં કરવામાં આવી હતી.
  3. 19 ડિસેમ્બર, 2011ના રોજ સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભા દ્વારા 11 ઓક્ટોબરને આંતરરાષ્ટ્રીય કન્યા દિવસ જાહેર કરવાનો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો.
  4. આ દિવસ છોકરીના બાળકના અધિકારોની ખાતરી કરવા અને તેમના માટે તકો સુધારીને લિંગ સમાનતા પર જાગૃતિ વધારવા માટે સમર્પિત છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 4) પ્રધાનમંત્રી ગતિ શક્તિ યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. તાજેતરમાં ભારત સરકારે લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચ ઘટાડવા માટે સંકલિત અને મૂળભૂત માળખાગત પ્રોજેક્ટ્સના અમલીકરણ માટે મહત્વાકાંક્ષી ગતિ શક્તિ યોજના અથવા 'મલ્ટી મોડલ કનેક્ટિવિટી પ્લાન' શરૂ કર્યો છે.
  2. તેમા જમીન પરના કાર્યને ઝડપી બનાવવા, ખર્ચ ઘટાડવા અને રોજગારીનું સર્જન કરવા તેમજ આગામી ચાર વર્ષમાં માળખાગત પ્રોજેક્ટ્સના સંકલિત આયોજન અને અમલીકરણની ખાતરી કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરાશે.
  3. ગતિ શક્તિ યોજનામાં વર્ષ 2019માં શરૂ કરવામાં આવેલી 110 લાખ કરોડ રૂપિયાની રાષ્ટ્રીય માળખાગત પાઈપલાઈનને આવરી લેવામાં આવશે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

- 5) MyParkings એપ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. BECIL એ SDMCના અધિકારક્ષેત્ર હેઠળ એપ આધારિત સ્માર્ટ પાર્કિંગ સિસ્ટમની અમલીકરણ એજન્સી છે.
  2. આ એપ વાહન પાર્કિંગની ભીડના મુદ્દાને હલ કરવાના હેતુથી લોન્ચ કરવામાં આવી છે.
  3. BECIL આ એપનાં વિકાસ અને જાળવણીનો સંપૂર્ણ ખર્ચ ઉઠાવશે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

- 6) ટેલિકોમ પ્રોડક્ટ્સ માટેની PLI સ્કીમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. ટેલિકોમ સેક્ટરમાં PLI યોજના ટેલિકોમ વિભાગ દ્વારા ટેલિકોમ અને નેટવર્કિંગ પ્રોડક્ટ્સના ઘરેલું ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવી રહી છે.
  2. 1 એપ્રિલ, 2021 અને નાણાકીય વર્ષ 2024-25 વચ્ચે ભારતમાં સફળ અરજદારો દ્વારા કરવામાં આવેલ રોકાણ પાત્ર રહેશે.
  3. આ યોજના હેઠળ સહાય પાંચ વર્ષના સમયગાળા માટે આપવામાં આવશે (નાણાકીય વર્ષ 2021-22થી નાણાકીય વર્ષ 2025-26).
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

GPSC 1/2, PI, PSI/CONSTABLE, S.T.I., Dy.SO, નાલય મામલતદાર, બિનસચિવાલય ક્લાર્ક, ટ્વાઈ, TET, TAT વગેરે વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તક

ગુજરાત તથા ભારત સરકારની યોજના 400

સી વી પુસ્તકો સંસ્થા

Source: Government Ministries, Press Information Bureau, www.india.gov.in (National Portal of India), Government Declarations

- પ્રિવિમ તથા મુખ્ય પરીક્ષા માટે ઉપયોગી
- જાહેર વહીવટ, પંચાયતી રાજ અને વિજ્ઞાન & ટેકનોલોજી સાથે સંબંધિત યોજનાઓ સમાવિષ્ટ
- મહત્વના વેબ પોર્ટલ અને મોબાઈલ એપ યાદ રાખવા QUICK TABLE
- મંત્રાલયો મુજબ યોજનાઓનું વર્ગીકરણ
- સરકારના દરેક લેનોની યોજનાઓનું 380+ કવરેજ
- લાઈસેન્સ કરવા માટે FACTS & DATAનું વિભાગવાર સંકલન
- દરેક યોજનાની ટેગલાઈન, લોગો, તારીખ, સ્વચ અને લાભાર્થી સાથેની વિસ્તૃત અને વિવરણાત્મક માહિતી
- અગાઉની પરીક્ષામાં પુછાયેલી યોજનાનું સંકલન

Available at **amazon**

વધુ માહિતી માટે CALL 93753-01110

આ પુસ્તક તમામ અગ્રગણ્ય બુક સ્ટોર પર ઉપલબ્ધ

સ્વચ્છ પર્યાવરણનો અધિકાર

- તાજેતરમાં, સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવ અધિકાર પરિષદ (UNHRC)એ સર્વસંમતિથી સ્વચ્છ, તંદુરસ્ત અને ટકાઉ વાતાવરણને સાર્વત્રિક માનવ અધિકાર તરીકે માન્યતા આપવા માટે મત આપ્યો હતો.
- જો તમામ સભ્યો દ્વારા માન્યતા આપવામાં આવે તો, સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભાએ 1948માં માનવ અધિકારોની સાર્વત્રિક ઘોષણા (UDHR) અપનાવ્યાના 70 વર્ષથી વધુ સમય પછી આ પ્રકારનો પહેલો અધિકાર હશે.

માનવ અધિકારોની સાર્વત્રિક ઘોષણા (UDHR)

- તેમાં અધિકારો અને સ્વતંત્રતાઓ સાથે સંબંધિત કુલ 30 લેખોને આવરી લેવામાં આવ્યા છે, જેમાં જીવન, સ્વતંત્રતા અને ગોપનીયતા જેવા નાગરિક અને રાજકીય અધિકારો અને સામાજિક સુરક્ષા, આરોગ્ય અને શિક્ષણ જેવા આર્થિક, સામાજિક અને સાંસ્કૃતિક અધિકારોનો સમાવેશ થાય છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- સામાન્ય રીતે માનવ અધિકારોની વિભાવના બીજા વિશ્વયુદ્ધ (1939-45) પછી ઉભરી આવી હતી, પરંતુ તંદુરસ્ત વાતાવરણના અધિકારને ક્યારેય કોઈ પણ સ્વરૂપમાં પ્રાધાન્ય આપવામાં આવ્યું ન હતું.
- સ્વચ્છ પર્યાવરણનો અધિકાર 1972ની સ્ટોકહોમ ઘોષણાપત્રમાં છે, જેને માનવ પર્યાવરણના મેગ્ના કાર્ટા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- તેમાં પર્યાવરણીય નીતિના સિદ્ધાંતો અને ભલામણોનો સમાવેશ થતો હતો.
- પૃથ્વી 1991 અને 1992ની પૃથ્વી શિખર પરિષદની સંભાળ રાખવાથી એવી પણ જાહેરાત કરવામાં આવી હતી કે મનુષ્ય પ્રકૃતિ સાથે તંદુરસ્ત અને ઉત્પાદક જીવનને લાયક છે.

પરિચય

- તંદુરસ્ત વાતાવરણનો માનવ અધિકાર નાગરિક, સાંસ્કૃતિક, આર્થિક, રાજકીય અને સામાજિક અધિકારોના પર્યાવરણીય પરિમાણોને એકસાથે લાવે છે અને કુદરતી પર્યાવરણના મૂળભૂત તત્ત્વોનું રક્ષણ કરે છે, જે ગૌરવપૂર્ણ જીવનને સક્ષમ બનાવે છે.
- ભારતમાં ‘જીવનનો અધિકાર’ (કલમ 21) નો ઉપયોગ વિવિધ રીતે કરવામાં આવ્યો છે. આમાં, અન્ય બાબતો સાથે, અસ્તિત્વનો અધિકાર, જીવનની ગુણવત્તા, પ્રતિષ્ઠિત જીવનનો અધિકાર અને આજીવિકાનો અધિકાર શામેલ છે.

- ભારતીય બંધારણની કલમ 21 અનુસાર, ‘કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા અનુસાર વ્યક્તિ તેના જીવન અથવા શારીરિક સ્વતંત્રતાથી વંચિત રહેશે, નહીં તો નહીં.’
- વધુમાં, 42મા બંધારણીય સુધારા (1976) મારફતે બંધારણમાં બે મહત્વપૂર્ણ લેખો [કલમ 48A અને 51(ગ)] નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો, જે ભારતીય બંધારણને પર્યાવરણીય સંરક્ષણને બંધારણીય દરજ્જો આપનાર વિશ્વનું પ્રથમ બંધારણ બનાવે છે.
- કલમ 48A:રાજ્ય પર્યાવરણનું રક્ષણ અને સુધારણા અને દેશના જંગલો અને વન્યપ્રાણીઓનું રક્ષણ કરવા પ્રયાસ કરશે.
- કલમ 51A (g):
- પર્યાવરણનું રક્ષણ અને રક્ષણ કરવું એ દરેક નાગરિકની ફરજ છે.

ભારતમાં પર્યાવરણ સંરક્ષણ કાયદાઓ

- વન્યપ્રાણી (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1972
- ધ વોટર (પ્રિવેન્શન એન્ડ કન્ટ્રોલ ઓફ પોલ્યુશન) એક્ટ, 1974
- વન (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1989
- ધ એર (પ્રદૂષણ નિવારણ અને નિયંત્રણ) અધિનિયમ, 1981
- પર્યાવરણ (સંરક્ષણ) અધિનિયમ, 1986
- નેશનલ ગ્રીન ટ્રિબ્યુનલ એક્ટ, 2010

પર્યાવરણીય સિદ્ધાંતો

- **આંતર-પેઢીગત સમાનતા:**
- આ મુજબ, પૃથ્વીનું મહત્વ દરેક પેઢી માટે સમાન છે, તેથી તેના સંસાધનોનો ન્યાયિક અને સામાન્ય લાભો માટે યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવો જોઈએ.
- **‘પ્રદૂષક દ્વારા ચુકવણી’નો સિદ્ધાંત:**
- આ સિદ્ધાંત અનુસાર, કુદરતી પર્યાવરણને નુકસાનની કિંમત પ્રદૂષક દ્વારા જ ઉઠાવવી જોઈએ.
- **નિવારક સિદ્ધાંતો:**
- આ સિદ્ધાંત અનુસાર, વૈજ્ઞાનિક પુરાવાની ગેરહાજરીમાં પણ પર્યાવરણીય અધોગતિના કારણોનો અંદાજ લગાવવા અને અટકાવવા માટે પગલાં લેવા જોઈએ. કોઈ પણ સંભવિત જોખમથી જનતાને બચાવવાની રાજ્યની સામાજિક જવાબદારી છે.
- **લોક વિશ્વાસ સિદ્ધાંત:**
- તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે પાણી, હવા, સમુદ્ર અને જંગલ જેવા સંસાધનો સામાન્ય લોકો માટે ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ છે, તેથી તેમને ખાનગી માલિકીનો વિષય બનાવવો અયોગ્ય રહેશે. બધાના લાભ માટે આવા સંસાધનોનું રક્ષણ કરવું અને તેનો કોઈ વ્યાપારી ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી ન આપવી એ રાજ્યની ફરજ છે.

■ ટકાઉ વિકાસ સિદ્ધાંતો:

- આ સિદ્ધાંત અનુસાર, રાજ્યએ વિકાસ અને પર્યાવરણ વચ્ચે સંતુલન જાળવવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

યુએન હ્યુમન રાઇટ્સ કાઉન્સિલ

■ પરિચય:

- તે યુએન સિસ્ટમની અંદર એક આંતરસરકારી સંસ્થા છે જે વિશ્વભરમાં માનવ અધિકારોના પ્રોત્સાહન અને સંરક્ષણને મજબૂત કરવા માટે જવાબદાર છે.

■ ગઠન:

- આ કાઉન્સિલની રચના 2006માં યુનાઈટેડ નેશન્સ જનરલ એસેમ્બલી (United Nations General Assembly-UNGA) દ્વારા કરવામાં આવી હતી. તેનું મુખ્ય મથક સ્વિટ્ઝર્લેન્ડના જિનેવામાં આવેલું છે.

■ સભ્ય:

- તે યુએન જનરલ એસેમ્બલી દ્વારા ચૂંટાયેલા સંયુક્ત રાષ્ટ્રના 47 સભ્ય દેશો સાથે રચાય છે.
- જાન્યુઆરી 2019માં ભારતની ત્રણ વર્ષના સમયગાળા માટે પસંદગી કરવામાં આવી હતી.

■ પ્રક્રિયા અને મિકેનિઝમ:

- સાર્વત્રિક સમયાંતરે સમીક્ષા: સાર્વત્રિક સમયાંતરે સમીક્ષા (Universal Periodic Review- UPR) UPR સંયુક્ત રાષ્ટ્રના તમામ સભ્ય દેશોમાં માનવ અધિકારોની પરિસ્થિતિઓના મૂલ્યાંકન તરીકે કામ કરે છે.
- સંયુક્ત રાષ્ટ્રની વિશેષ પ્રક્રિયા: આ વિશેષ પત્રકારો, વિશેષ પ્રતિનિધિઓ, સ્વતંત્ર નિષ્ણાતો અને કાર્યકારી જૂથોની બનેલી છે, જેઓ ચોક્કસ દેશોમાં થીમેટિક મુદ્દાઓ અથવા માનવ અધિકારોની પરિસ્થિતિઓ પર દેખરેખ, તપાસ, સલાહ અને અહેવાલ આપવાનું કામ કરે છે.

ભારતમાં 'હીટવેવ'માં અવકાશી ફેરફારો

- તાજેતરના એક અભ્યાસમાં ભારતમાં 'હીટવેવ'માં અવકાશી પરિવર્તનની સ્થિતિ જોવા મળી છે.
- અધ્યયનમાં કહેવામાં આવ્યું છે કે હાલમાં હીટવેવથી સુરક્ષિત પૂર્વ અને પશ્ચિમ કિનારાઓ ભવિષ્યમાં ભારે અસર કરી શકે છે.
- આ અભ્યાસ દરમિયાન 1951-2016 સુધી દેશમાં 'હીટવેવ'માં માસિક, મોસમી, દાયકાવિહોણી અને લાંબા ગાળાના વલણોનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું.

નિષ્કર્ષ

- ઉત્તર-પશ્ચિમ અને દક્ષિણ ભારતમાં 'વોર્મિંગ પેટર્ન' જોવા મળી છે, જ્યારે દેશના ઉત્તર-પૂર્વ અને દક્ષિણ-પશ્ચિમ વિસ્તારોમાં પ્રગતિશીલ 'કૂલિંગ પેટર્ન' જોવા મળી છે.

- 'હીટવેવ' ઘટનાઓ 'અવકાશી-કામચલાઉ પરિવર્તન' દર્શાવે છે, જેમાં ત્રણ મુખ્ય હીટવેવ પ્રોન વિસ્તારોમાં નોંધપાત્ર વધારો નોંધવામાં આવ્યો છે - ઉત્તર-પશ્ચિમ, મધ્ય અને દક્ષિણ-મધ્ય ભારત, પશ્ચિમ મધ્યપ્રદેશમાં સૌથી વધુ (0.80 ઘટનાઓ/વર્ષ) છે.

- 'હીટવેવ'ની ઘટના પરંપરાગત રીતે ઉત્તર પ્રદેશ, બિહાર, દિલ્હી અને મધ્યપ્રદેશના ઉત્તરીય ભાગો સાથે સંકળાયેલી છે.
- દક્ષિણ મધ્યપ્રદેશ, આંધ્રપ્રદેશ, કર્ણાટક અને તમિલનાડુ માં ગરમીના મોજાની ઘટનાઓ જોવા મળી હતી, જ્યાં તે પરંપરાગત રીતે મળી આવી ન હતી.

- કર્ણાટક અને તમિલનાડુમાં 'હીટવેવ'ની ઘટનાઓમાં વધારો ખાસ કરીને મહત્વપૂર્ણ છે, અને ભવિષ્યમાં આવી ઘટનાઓમાં વધારો સૂચવે છે.

- પૂર્વીય પ્રદેશ એટલે કે પશ્ચિમ બંગાળમાં ગંગાના આસપાસના ભાગોમાં 'હીટવેવ'માં નોંધપાત્ર ઘટાડો નોંધાયો છે (0.13 ઘટનાઓ/વર્ષ).

- પાછલા દાયકાઓમાં 2001-2010ના દાયકામાં હીટવેવ અને તીવ્ર હીટવેવના દિવસોનો વધતો ટ્રેન્ડ જોવા મળ્યો છે.

પરિબળ

- દેશમાં ગરમીના મોજાની સ્થિતિ વધારવા માટે મુખ્યત્વે બે તત્વો જવાબદાર છે - રાત્રિના સમયના તાપમાનમાં વધારો, જે રાત્રે ગરમીના નિકાલને વિક્ષેપિત કરે છે અને ભેજના સ્તરમાં વધારો કરે છે.

Back to basics : હીટવેવ

■ પરિચય:

- 'હીટવેવ' અસામાન્ય રીતે ઊંચા તાપમાનના સમયગાળાનો ઉલ્લેખ કરે છે, જ્યારે ચોક્કસ પ્રદેશનું તાપમાન ત્યાંના સામાન્ય તાપમાન કરતા વધુ હોય છે.

- 'હીટવેવ'ની સ્થિતિ ઘણીવાર માર્ચ અને જૂનની વચ્ચે જોવા મળે છે અને કેટલાક દુર્લભ કિસ્સાઓમાં તે જુલાઈ મહિના સુધી લંબાવી શકે છે.

- ભારતીય હવામાન વિભાગ (IMD) પ્રદેશો અને તેમની તાપમાનની રેન્જ અનુસાર હીટવેવને વર્ગીકૃત કરે છે.

■ હીટવેવ માપદંડ:

- 'હીટવેવ'ની સ્થિતિ ઘણી વાર ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે મેદાનોમાં સ્ટેશનનું મહત્તમ તાપમાન ઓછામાં ઓછું 40 ડિગ્રી સેલ્સિયસ અને પહાડી વિસ્તારોમાં ઓછામાં ઓછું 30 ડિગ્રી સેલ્સિયસ સુધી પહોંચે છે.

- બીજી તરફ સ્ટેશનનું સામાન્ય મહત્તમ તાપમાન 40°સે કરતાં ઓછું અથવા બરાબર હોય તો સામાન્ય તાપમાન કરતાં 5°સે.થી 6°સે.નો વધારો 'હીટવેવ' સ્થિતિ માનવામાં આવે છે.

- > તદુપરાંત, સામાન્ય તાપમાનથી 7°સે અથવા તેથી વધુનો વધારો ગંભીર 'હીટવેવ' સ્થિતિ માનવામાં આવે છે.
- > જો સ્ટેશનનું સામાન્ય મહત્તમ તાપમાન 40°સે.થી વધુ હોય તો સામાન્ય તાપમાન કરતાં 4°સે-5°સે.નો વધારો 'હીટવેવ' સ્થિતિ માનવામાં આવે છે.
- > આ ઉપરાંત 6°સે કે તેથી વધુનો વધારો ગંભીર 'હીટવેવ' સ્થિતિ માનવામાં આવે છે.
- > આ ઉપરાંત સામાન્ય મહત્તમ તાપમાન હોવા છતાં વાસ્તવિક મહત્તમ તાપમાન 45 ડિગ્રી સેલ્સિયસ અથવા તેથી વધુ રહે તો ગરમીનું મોજું જાહેર કરવામાં આવે છે.

પ્રભાવ

■ હીટ સ્ટ્રેસ:

- > વાતાવરણમાં ભેજની હાજરી થી પરસેવા દ્વારા શરીરના બાષ્પીભવન ઠંડકની થર્મોરેગ્યુલેટરી સિસ્ટમ ખોરવાઈ જાય છે, જે 'હીટ સ્ટ્રેસ' સ્થિતિ તરફ દોરી શકે છે.

■ ગરમી સંબંધિત મૃત્યુદરમાં વધારો:

- > ઉનાળા દરમિયાન સરેરાશ તાપમાનમાં 0.5 ડિગ્રી સેલ્સિયસનો વધારો ગરમી સંબંધિત મૃત્યુદર 2.5 ટકાથી વધીને 32 ટકા થઈ શકે છે અને જો હીટવેવનો સમયગાળો 6થી 8 દિવસનો વધારો થાય તો તેના પરિણામે મૃત્યુદરમાં 78 ટકા સુધીનો વધારો થઈ શકે છે.

■ હીટ સ્ટ્રોક:

- > ખૂબ ઊંચું તાપમાન અથવા ભેજવાળી સ્થિતિ 'હીટ સ્ટ્રોક'નું જોખમ વધારે છે.
- > વૃદ્ધ લોકો અને હૃદયરોગ,શ્વસન રોગ અને ડાયાબિટીસ જેવા લાંબા ગાળાના રોગોથી પીડાતા લોકો હીટસ્ટ્રોક માટે વધુ સંવેદનશીલ હોય છે, કારણ કે ઉંમરની સાથે ગરમીને નિયંત્રિત કરવાની શરીરની ક્ષમતા ઘટે છે.

■ ઉર્જાની માંગમાં વધારો:

- > કાળજાળ ગરમી ઘણી વાર ઉર્જાની માંગમાં વધારો કરે છે, જે તેના દરમાં પણ વધારો કરે છે.

■ કામદારોની ઉત્પાદકતામાં ઘટાડો:

- > કાળજાળ ગરમી કામદારોની ઉત્પાદકતાને પણ અસર કરે છે, ખાસ કરીને તે કામદારો કે જેઓ ખુલ્લા વિસ્તારોમાં કામ કરે છે.
- > કર્મચારીઓ ઘણીવાર 'ગરમીના તણાવ'ને કારણે ઓછા ઉત્પાદક બને છે.

યુએન હ્યુમન રાઇટ્સ કાઉન્સિલે 'સ્વચ્છ પર્યાવરણના અધિકાર' ને માન્યતા આપી

- > સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવાધિકાર પરિષદ (UNHRC) એ સર્વસંમતિથી સ્વચ્છ, સ્વસ્થ અને ટકાઉ વાતાવરણને સાર્વત્રિક અધિકાર તરીકે માન્યતા આપવા મત આપ્યો. આ અધિકારને UNHRC દ્વારા 8 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ જિનેવા, સ્વિટ્ઝર્લેન્ડમાં માન્યતા આપવામાં આવી હતી.
- > એકવાર આ અધિકાર બધા દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત થયા પછી, સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘની સામાન્ય સભા દ્વારા 1948માં માનવ અધિકારોના સાર્વત્રિક ઘોષણાને અપનાવવામાં આવ્યા પછી 70 વર્ષમાં તે પ્રથમ પ્રકારનો હશે.

સ્વચ્છ પર્યાવરણનો અધિકાર

- > સ્વચ્છ પર્યાવરણનો અધિકાર સૌપ્રથમ 1972ના સ્ટોકહોમ ઘોષણાપત્રમાં સમાવિષ્ટ હતો.

યુએન ઠરાવ

- > ઠરાવ પર્યાવરણીય બાબતોમાં કામ કરતા માનવાધિકારના રક્ષકોના 'જીવનનો અધિકાર, સ્વતંત્રતા અને સુરક્ષા' પર ભાર મૂકે છે. તેઓ પર્યાવરણીય માનવ અધિકાર રક્ષક તરીકે ઓળખાય છે. માનવ અધિકાર પરિષદ દ્વારા સ્વચ્છ પર્યાવરણનો ઠરાવ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. ઠરાવમાં પર્યાવરણ સુધારવા માટે દેશોને તેમની ક્ષમતા વધારવા માટે પણ આહવાન કરાયું હતું. તે 43-0થી પસાર થયું હતું.

પર્યાવરણીય રક્ષકોની ચિંતા

- > વિશ્વભરના પર્યાવરણીય રક્ષકોને સતત શારીરિક હુમલા, કાનૂની કાર્યવાહી, અટકાયત, ધરપકડ વગેરે દ્વારા હેરાન કરવામાં આવે છે. માત્ર 2020માં, લગભગ 200 પર્યાવરણીય રક્ષકોની હત્યા કરવામાં આવી હતી.

Back to basics : સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવ અધિકાર પરિષદ

(UNHRC)

- > UNHRC એ સંયુક્ત રાષ્ટ્રની સંસ્થા છે જે વિશ્વભરમાં માનવ અધિકારોને પ્રોત્સાહન અને રક્ષણ આપવાનો પ્રયત્ન કરે છે. કાઉન્સિલમાં 47 સભ્યો હોય છે અને પ્રાદેશિક જૂથના આધારે ત્રણ વર્ષની મુદત માટે ચૂંટાય છે. તેનું મુખ્યાલય જિનીવા, સ્વિટ્ઝર્લેન્ડમાં છે.

જૈવવિવિધતા પર કુનમિંગ ઘોષણા

- > કુનમિંગ ઘોષણાપત્ર (Kunming Declaration)ને તાજેતરમાં ચીનના 100થી વધુ દેશોએ જૈવવિવિધતા પર સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પરિષદની 15મી બેઠકમાં સ્વીકાર્યું હતું.
- > આ ઘોષણાપત્રને અપનાવવાથી નવા વૈશ્વિક જૈવવિવિધતા કરારનો આધાર બનશે.
- > છેલ્લે 2010માં જાપાનના આઈચીમાં જૈવવિવિધતા માટેની વ્યૂહાત્મક યોજના 2011-2020 પર હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા, તેમાં સરકારો એ 2020 સુધીમાં જૈવવિવિધતાના નુકસાનને ઘટાડવા અને કુદરતી રહેઠાણોનું રક્ષણ કરવા માટે 20 લક્ષ્યો પર સંમતિ આપી હતી.

Back to basics : પરિચય

- > તે વૈશ્વિક અર્થતંત્રના તમામ ક્ષેત્રોમાં જૈવવિવિધતાના વિચારને પ્રતિબિંબિત કરવા માટે તાત્કાલિક અને સંકલિત કાર્યવાહીની માંગ કરે છે, પરંતુ ગરીબ દેશોમાં સંપત્તિનું સંરક્ષણ અને જૈવવિવિધતાને અનુકૂળ પુરવઠા શૃંખલાના મુદ્દાઓ જેવા મહત્વપૂર્ણ મુદ્દાઓ પર ભવિષ્યમાં ચર્ચા કરવાનું બાકી છે.
- > આ કોઈ બંધનકર્તા આંતરરાષ્ટ્રીય સમજૂતી નથી.
- > તે પક્ષોને નિર્ણય લેવામાં જૈવવિવિધતા સંરક્ષણને મુખ્ય પ્રવાહમાં લાવવા અને માનવ આરોગ્યના રક્ષણમાં સંરક્ષણના મહત્વને ઓળખવા અપીલ કરે છે.
- > આ ઘોષણાની મુખ્ય થીમ છે – પર્યાવરણીય સંસ્કૃતિ: પૃથ્વી પરના તમામ જીવન માટે એક સામાન્ય ભવિષ્યનું નિર્માણ.
- > રાષ્ટ્રોએ બાયો-સેફ્ટી પર કાર્ટાજેના પ્રોટોકોલ માટે ક્ષમતા નિર્માણ કાર્ય યોજના, 2020 પછી અસરકારક અમલીકરણ યોજનાના વિકાસ, સ્વીકાર અને અમલીકરણને ટેકો આપવા માટે પોતાની જાતને પ્રતિબદ્ધ કરી છે.
- > આ પ્રોટોકોલ આધુનિક બાયોટેકનોલોજીના પરિણામે જીવંત સુધારેલા જીવો દ્વારા ઉભા થતા સંભવિત જોખમોથી જૈવવિવિધતાનું રક્ષણ કરશે.
- > ઘોષણાપત્ર મુજબ, હસ્તાક્ષર કરનારા રાષ્ટ્રો એ સુનિશ્ચિત કરશે કે રોગચાળા પછીની પુનઃપ્રાપ્તિ નીતિઓ, કાર્યક્રમો અને યોજનાઓ જૈવવિવિધતાના સંરક્ષણ અને ટકાઉ ઉપયોગમાં ફાળો આપે, ટકાઉ અને સર્વસમાવેશક વિકાસને પ્રોત્સાહન આપે.

30X30 સંરક્ષણ લક્ષ્યો

- > આ ઘોષણાપત્રમાં '30X30 કન્ઝર્વેશન ગોલ્સ'નો ખ્યાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે, જે COP15માં રજૂ કરવામાં આવેલી એક મોટી દરખાસ્ત છે, જે 2030 સુધીમાં પૃથ્વી પર જમીન અને મહાસાગરોની સુરક્ષિત સ્થિતિનો 30 ટકા હિસ્સો સહન કરશે.

- > આ ઉપરાંત, કૃષિમાં રસાયણોનો ઉપયોગ અડધો કરવાનો અને પ્લાસ્ટિકના કચરાના ઉત્પાદનને અંકુશમાં રાખવાના લક્ષ્ય પર પણ ચર્ચા કરવામાં આવી હતી.

કુનમિંગ જૈવવિવિધતા ભંડોળ

- > ચીને વિકાસશીલ દેશોમાં જૈવવિવિધતાના રક્ષણ માટે નવા ભંડોળ માટે 233 મિલિયન અમેરિકન ડોલરનું વચન આપ્યું છે. આ ભંડોળને ચીન દ્વારા કુનમિંગ જૈવવિવિધતા ભંડોળ તરીકે મોકલવામાં આવી રહ્યું છે.
- > આ દિશામાં આ યોગ્ય પગલું છે. જોકે, કેટલાક દેશોએ આ ભંડોળ સામે વાંધો ઉઠાવ્યો છે.
- > કેટલાક દેશોએ આ ભંડોળને 'ડોલમાં એક ટીપું' ગણાવ્યો છે, કારણ કે ચીન વિશ્વનું સૌથી મોટું પ્રદૂષક છે.
- > તદુપરાંત, કેટલાક સમૃદ્ધ દેશોના રોકાણકારોનું કહેવું છે કે સંરક્ષણ માટે નવું ભંડોળ બિનજરૂરી છે કારણ કે યુએનની વૈશ્વિક પર્યાવરણીય સુવિધા પહેલેથી જ વિકાસશીલ દેશોને ગ્રીન પ્રોજેક્ટ્સને નાણાં પૂરા પાડવામાં મદદ કરે છે.

જૈવવિવિધતા સંરક્ષણ સંબંધિત વૈશ્વિક પહેલો

- જૈવિક વિવિધતા સંમેલન:
  - > જૈવિક વિવિધતા પરનું સંમેલન (Convention on Biological Diversity- CBD) જૈવવિવિધતાના સંરક્ષણ માટે કાયદાકીય રીતે બંધનકર્તા સંધિ છે જે 1993થી અમલમાં છે.
  - > ભારત આ પરિષદ/સંમેલનનો પક્ષીય સભ્ય છે.
- વન્યપ્રાણી અને વનસ્પતિની લુપ્ત થતી પ્રજાતિઓમાં આંતરરાષ્ટ્રીય વેપાર પર સંમેલન:
  - > તે માનવ પ્રગતિ, આર્થિક વિકાસ અને પ્રકૃતિ સંરક્ષણ સુનિશ્ચિત કરવા માટે જાહેર, ખાનગી અને NGOને જ્ઞાન અને ટીપ્સ પ્રદાન કરે છે.
  - > ભારત આ કન્વેન્શનનો સભ્ય છે.
- પ્રકૃતિના સંરક્ષણ માટે વિશ્વવ્યાપી ભંડોળ:
  - > કુદરતી પર્યાવરણના સંરક્ષણ, સંશોધન અને જાળવણી સંબંધિત મુદ્દાઓ પર કામ કરવા માટે તે એક આંતરરાષ્ટ્રીય NGO છે.
- વૈશ્વિક જૈવવિવિધતા મૂલ્યાંકન:
  - > તે જૈવવિવિધતાના મુખ્ય પાસાઓને લગતા વર્તમાન મુદ્દાઓ, સિદ્ધાંતો અને વિચારોનું સ્વતંત્ર, વિવેચનાત્મક, જટિલ વૈજ્ઞાનિક વિશ્લેષણ છે.
- મેન એન્ડ બાયોસ્ફીયર રિઝર્વ પ્રોગ્રામ:
  - > તેની શરૂઆત 1970માં કરવામાં આવી હતી અને વિવિધતા અને પ્રકૃતિ દ્વારા પૂરા પાડવામાં આવેલા સંસાધનો, જૈવવિવિધતા પર મનુષ્યનો પ્રભાવ તેમજ જૈવવિવિધતા માનવ પ્રવૃત્તિઓને કેવી રીતે અસર કરે છે તેના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરતા કાર્યક્રમો અને પ્રવૃત્તિઓ શરૂ કરી છે.

ક્લાઇમેટ ફાઇનાન્સ**પરિચય:**

- ▶ ક્લાઇમેટ ફાઇનાન્સ સ્થાનિક, રાષ્ટ્રીય અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય ધિરાણનો સંદર્ભ આપે છે જે જાહેર, ખાનગી અને વૈકલ્પિક ધિરાણ સ્ત્રોતોમાંથી લેવામાં આવ્યું છે. તે શમન અને અનુકૂળન સંબંધિત કાર્યોને ટેકો આપે છે.

કેટલાક વૈશ્વિક આબોહવા ભંડોળ**ગ્રીન ક્લાઇમેટ ફંડ (GCF):**

- ▶ તેની સ્થાપના વિકાસશીલ દેશોમાં ગ્રીનહાઉસ ગેસ (GHG) ના ઉત્સર્જનને ઘટાડવા અને સંવેદનશીલ સમાજને આબોહવા પરિવર્તનની અનિવાર્ય અસરોને અનુકૂળ થવામાં મદદ કરવા માટે કરવામાં આવી હતી.

કસ્ટમાઇઝેશન ફંડ (AF):

- ▶ તેની સ્થાપના 2001માં ક્યુટો પ્રોટોકોલ હેઠળ કરવામાં આવી હતી અને આબોહવા અનુકૂળન અને લવચીક પ્રવૃત્તિઓ માટે 532 મિલિયન ડોલરની પ્રતિબદ્ધતા વ્યક્ત કરી છે.

વૈશ્વિક પર્યાવરણ ભંડોળ (GEF):

- ▶ 1994માં આ સંમેલન અમલમાં આવ્યું ત્યારથી ગ્લોબલ એન્વાયર્નમેન્ટ ફંડ (Global Environment Fund-GEF)એ નાણાકીય મશીનરીના ઓપરેશનલ યુનિટ તરીકે સેવા આપી છે.
- ▶ તે એક ખાનગી ઈફ્ટિવટી ફંડ છે જે જળવાયુ પરિવર્તન હેઠળ સ્વચ્છ ઉજામાં રોકાણ કરીને લાંબા ગાળાનું નાણાકીય વળતર હાંસલ કરવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
- ▶ વધારાનું ભંડોળ: GEF અને GCFને માર્ગદર્શન આપવા ઉપરાંત પક્ષોએ બે વિશેષ ભંડોળની સ્થાપના કરી છે:
- ▶ સ્પેશિયલ ક્લાઇમેટ ચેન્જ ફંડ (SCCF) અને ઓછામાં ઓછા વિકસિત દેશો (LDCF)નું ભંડોળ.
- ▶ બંને ભંડોળનું સંચાલન GEF દ્વારા કરવામાં આવે છે.

ભારતીય ઝૂ માટે વિઝન પ્લાન (2021-2031)

- ▶ પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલયે ભારતીય પ્રાણી સંગ્રહાલયો માટે 'વિઝન પ્લાન: 2021-2031' બહાર પાડ્યું. ગુજરાતમાં પ્રાણી સંગ્રહાલયના નિર્દેશકો અને પશુ ચિકિત્સકો માટે બે દિવસીય રાષ્ટ્રીય પરિષદ દરમિયાન આ યોજના જાહેર કરવામાં આવી હતી.
- ▶ આ બે દિવસીય કોન્ફરન્સનું આયોજન સેન્ટ્રલ ઝૂ ઓથોરિટી દ્વારા અને ગુજરાતમાં કેવડીયાના સરદાર પટેલ ઝૂલોજિકલ પાર્ક દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
- ▶ આ વિઝન પ્લાન ભારતીય પ્રાણી સંગ્રહાલયોને વૈશ્વિક ધોરણોમાં અપગ્રેડ કરવાના ઉદ્દેશ્ય સાથે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.

- ▶ તે સ્થાનિક પક્ષીઓ અને પ્રાણીઓના સંરક્ષણ પર પણ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.
- ▶ આ પ્રસંગે, આઝાદી કા અમૃત મહોત્સવના ભાગરૂપે 75 પ્રાણી સંગ્રહાલયમાંથી 75 પ્રજાતિઓનું સંકલન કરતી કોફી ટેબલ બુકનું વિમોચન પણ કરવામાં આવ્યું હતું.

મિત્ર પુરસ્કાર

- ▶ આ પરિષદમાં ચાર કેટેગરીમાં મિત્ર એવોર્ડ પણ આપવામાં આવ્યા હતા. આ ચાર શ્રેણીઓ છે – પશુચિકિત્સકો, પશુ ચિકિત્સકો અથવા ઝૂ ફાઉન્ડેશન, ઝૂ ડિરેક્ટર્સ અથવા ક્યુરેટર્સ અને જીવવિજ્ઞાનીઓ અથવા શિક્ષણવિદો દ્વારા ઉત્કૃષ્ટ યોગદાન.

Back to basics : વિઝન પ્લાનિંગ (2021-2031)

- ▶ વિઝન પ્લાન એ ભારતીય પ્રાણી સંગ્રહાલયને પરિવર્તિત કરવાની વ્યૂહરચના છે. 10 વર્ષના વિઝન પ્લાનને વિસ્તૃત ડેટા માઈનિંગ અને હિસ્ટોરો સાથે પરામર્શ કર્યા બાદ બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો. આ યોજના સમગ્ર ભારતમાં એક્સ-સિટુ સંરક્ષણ અભિગમને માર્ગદર્શન આપવાના હેતુથી અપનાવવામાં આવી હતી. તેમાં સેન્ટ્રલ ઝૂ ઓથોરિટી (CZA) અને ભારતીય ઝૂ માટે પરિવર્તનના 10 સ્તંભોનો પણ ઉલ્લેખ છે. તે 'કોલ ટુ એક્શન' હાંસલ કરવા માટે ચોક્કસ લક્ષ્યો અને સમયમર્યાદા નક્કી કરે છે જે 10 વર્ષમાં પૂર્ણ થશે. આ સ્તંભોમાં ભયંકર મૂળ પ્રજાતિઓના સ્થળની બહારના રક્ષણને મજબૂત બનાવવું, બચાવેલા પ્રાણીઓનું સંચાલન કરવું અને પ્રાણી કલ્યાણને શ્રેષ્ઠ બનાવવું શામેલ છે.

ભારતમાં જૈવવિવિધતા

- ▶ ટકાઉ વિકાસ માટે ભારતમાં જૈવવિવિધતાનું જતન થવું જોઈએ. ભારત વિશ્વની જમીનનો માત્ર 2.4% વિસ્તાર આવરી લે છે. પરંતુ તે તમામ નોંધાયેલી પ્રજાતિઓમાં 7-8% હિસ્સો ધરાવે છે. તેમાં છોડની 45,000 પ્રજાતિઓ અને પ્રાણીઓની 91,000 પ્રજાતિઓનો સમાવેશ થાય છે.

ચીનમાં યુએન બાયોડાયવર્સિટી સમિટ (UN Biodiversity Summit) શરૂ થઈ

- ▶ 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ ચીનમાં યુનાઈટેડ નેશન્સ બાયોડાયવર્સિટી સમિટ (UN Biodiversity Summit) ની શરૂઆત થઈ.
- ▶ યુનાઈટેડ નેશન્સ સમિટને જૈવવિવિધતાનું રક્ષણ કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું છે.
- ▶ COP-26 ક્લાઇમેટ સમિટ પહેલા પ્રદૂષણનો સામનો કરવા અને સામૂહિક લુપ્તતાને રોકવા માટે દેશો વચ્ચેની બેઠકની પૃષ્ઠભૂમિમાં આ સમિટની શરૂઆત થઈ.

30 બાય 30 પ્લાન (30 by 30 Plan)

- > આ સમિતિ દરમિયાન દેશો 30% જમીન અને મહાસાગરોને સંરક્ષિત દરજ્જો આપવાની યોજના '30 બાય 30' પર ચર્ચા કરશે. આ પગલાને રાષ્ટ્રોના વિશાળ ગઠબંધન દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે. સભ્ય દેશો પ્લાસ્ટિક કચરાના નિર્માણને રોકવા માટે લક્ષ્યો પણ નક્કી કરશે. જોકે, ચીને હજુ સુધી આ યોજના માટે પ્રતિબદ્ધતા દાખવી નથી.

COP-15 બેઠક

- > વર્ષ 2021માં, COP-15 બેઠક દક્ષિણ-પશ્ચિમ શહેર કુનમિંગમાં યોજાઈ હતી. તે મૂળ રીતે 2020 માટે સુનિશ્ચિત કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ COVID-19 રોગચાળાને કારણે મુલતવી રાખવામાં આવ્યું હતું.

વસવાટ પર માનવ અતિક્રમણની અસર

- > આશરે 10 લાખ પ્રાણીઓ અને વનસ્પતિ પ્રજાતિઓ વસવાટ, પ્રદૂષણ, વધુ શોષણ, આબોહવા પરિવર્તન અને આક્રમક પ્રજાતિઓના ફેલાવાને કારણે માનવ લુપ્ત થવાનો ખતરો છે.

પ્રશ્નોત્તરી

- 1) સ્વચ્છ પર્યાવરણનો અધિકાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. UPR સંયુક્ત રાષ્ટ્રના તમામ સભ્ય દેશોમાં માનવ અધિકારોની પરિસ્થિતિઓના મૂલ્યાંકન તરીકે કામ કરે છે.
  2. ભારતીય બંધારણની કલમ 21 અનુસાર, 'કાયદા દ્વારા સ્થાપિત પ્રક્રિયા અનુસાર વ્યક્તિ તેના જીવન અથવા શારીરિક સ્વતંત્રતાથી વંચિત રહેશે, નહીં તો નહીં.'
  3. સામાન્ય રીતે માનવ અધિકારોની વિભાવના બીજા વિશ્વયુદ્ધ (1939-45) પછી ઉભરી આવી હતી.
  4. સ્વચ્છ પર્યાવરણનો અધિકાર 1972ની સ્ટોકહોમ ઘોષણાપત્રમાં છે, જેને માનવ પર્યાવરણના મેગ્ના કાર્ટા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

- 2) ભારતમાં 'હીટવેવ'માં અવકાશી ફેરફારો વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. 'હીટવેવ' અસામાન્ય રીતે ઊંચા તાપમાનના સમયગાળાનો ઉલ્લેખ કરે છે, જ્યારે ચોક્કસ પ્રદેશનું તાપમાન ત્યાંના સામાન્ય તાપમાન કરતા વધુ હોય છે.
  2. 'હીટવેવ'ની સ્થિતિ ઘણીવાર માર્ચ અને જૂનની વચ્ચે જોવા મળે છે અને કેટલાક દુર્લભ કિસ્સાઓમાં તે જુલાઈ મહિના સુધી લંબાવી શકે છે.
  3. ભારતીય હવામાન વિભાગ (IMD) પ્રદેશો અને તેમની તાપમાનની રેન્જ અનુસાર હીટવેવને વર્ગીકૃત કરે છે.
  4. 'હીટવેવ'ની સ્થિતિ ઘણી વાર ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે મેદાનોમાં સ્ટેશનનું મહત્તમ તાપમાન ઓછામાં ઓછું 40 ડિગ્રી સેલ્સિયસ અને પહાડી વિસ્તારોમાં ઓછામાં ઓછું 30 ડિગ્રી સેલ્સિયસ સુધી પહોંચે છે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4
- 3) સ્વચ્છ પર્યાવરણના અધિકાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. સંયુક્ત રાષ્ટ્ર માનવાધિકાર પરિષદ (UNHRC) એ સર્વસંમતિથી સ્વચ્છ, સ્વસ્થ અને ટકાઉ વાતાવરણને સાર્વત્રિક અધિકાર તરીકે માન્યતા આપવા મત આપ્યો.
  2. આ અધિકારને UNHRC દ્વારા 8 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ જિનેવા, સ્વિટ્ઝર્લન્ડમાં માન્યતા આપવામાં આવી હતી.
  3. એકવાર આ અધિકાર બંધા દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત થયા પછી, સંયુક્ત રાષ્ટ્રસંઘની સામાન્ય સભા દ્વારા 1948માં માનવ અધિકારોના સાર્વત્રિક ઘોષણાને અપનાવવામાં આવ્યા પછી 70 વર્ષમાં તે પ્રથમ પ્રકારનો હશે.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3
- 4) જૈવવિવિધતા પર કુનમિંગ ઘોષણા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.
1. GEF અને GCFને માર્ગદર્શન આપવા ઉપરાંત પક્ષોએ બે વિશેષ ભંડોળની સ્થાપના કરી છે.
  2. કુદરતી પર્યાવરણના સંરક્ષણ, સંશોધન અને જાળવણી સંબંધિત મુદ્દાઓ પર કામ કરવા માટે તે એક આંતરરાષ્ટ્રીય NGO છે.
  3. જૈવિક વિવિધતા પરનું સંમેલન (Convention on Biological Diversity- CBD) જૈવવિવિધતાના સંરક્ષણ માટે કાયદાકીય રીતે બંધનકર્તા સંધિ છે જે 1993થી અમલમાં છે.
  4. આ ઘોષણાની મુખ્ય થીમ છે – પર્યાવરણીય સંસ્કૃતિ: પૃથ્વી પરના તમામ જીવન માટે એક સામાન્ય ભવિષ્યનું નિર્માણ.
- ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

5) ભારતીય પ્રાણી સંગ્રહાલયો માટે 'વિઝન પ્લાન: 2021-2031' વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ બે દિવસીય કોન્ફરન્સનું આયોજન સેન્ટ્રલ ઝૂ ઓથોરિટી દ્વારા અને ગુજરાતમાં કેવડીયાના સરદાર પટેલ ઝૂલોજિકલ પાર્ક દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું.
2. આ પરિષદમાં ચાર કેટેગરીમાં મિત્ર એવોર્ડ પણ આપવામાં આવ્યા હતા.
3. તે સ્થાનિક પક્ષીઓ અને પ્રાણીઓના સંરક્ષણ પર પણ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

6) યુએન બાયોડાયવર્સિટી સમિટ (UN Biodiversity Summit) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ ચીનમાં યુનાઈટેડ નેશન્સ બાયોડાયવર્સિટી સમિટ (UN Biodiversity Summit) ની શરૂઆત થઈ.
2. આ સમિટ દરમિયાન દેશો 30% જમીન અને મહાસાગરોને સંરક્ષિત દરજ્જો આપવાની યોજના '30 બાય 30' પર ચર્ચા કરશે.
3. યુનાઈટેડ નેશન્સ સમિટને જૈવવિવિધતાનું રક્ષણ કરવાનું કામ સોંપવામાં આવ્યું છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

GPSC 1/2, PI, PSI/CONSTABLE, S.T.I., Dy.SO, નાયબ મામલતદાર, બિનસચિવાલય ક્લાર્ક, તલાટી, TET, TAT વગેરે વિવિધ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે અત્યંત ઉપયોગી પુસ્તક

ભારતનો સાંસ્કૃતિક વારસો

GPSCની નવી પરીક્ષા પદ્ધતિને અનુરૂપ
સંપૂર્ણ પરીક્ષાલક્ષી પુસ્તક

સાંસ્કૃતિક વારસા સંબંધિત મહત્વની
વર્તમાન ઘટનાઓનો સમાવેશ

નૃત્ય, સંગીત, નાટ્ય, શિલ્પ, ચિત્ર,
સ્થાપત્ય વગેરે ક્ષેત્રોનો
પરીક્ષાલક્ષી અભ્યાસ

સંબંધિત પ્રશ્નોને ધ્યાનમાં રાખીને
તૈયાર થયેલું કન્ટેન્ટ

પરીક્ષાલક્ષી મહત્વની માહિતીની તદ્દન સરળ રજૂઆત

સંપાદક
મૌલિક ગોધિયા

ICE®
INSTITUTE FOR COMPETITIVE EXAMS

વૈશ્વિક બહુમુખી ગરીબી સૂચકાંક 2021

- ગ્લોબલ મલ્ટિફેસ પોવર્ટી ઈન્ડેક્સ 2021 તાજેતરમાં યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (UNDP) અને ઓક્સફર્ડ પોવર્ટી એન્ડ હુમન ડેવલપમેન્ટ ઈનિશિયેટિવ (OPHI) દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો.
- આ સૂચકાંક 109 દેશો અને 5.9 અબજ લોકોના ડેટાનું મૂલ્યાંકન કરે છે.

વૈશ્વિક ડેટા

- 1.3 અબજ લોકો બહુમુખી ગરીબ છે.
- આમાંથી લગભગ અડધા (644 મિલિયન) 18 વર્ષથી ઓછી વયના બાળકો છે.
- લગભગ 85% સબ-સહારા આફ્રિકા (556 મિલિયન) અથવા દક્ષિણ એશિયા (532 મિલિયન)માં રહે છે.
- 67 ટકાથી વધુ લોકો મધ્યમ આવક ધરાવતા દેશોમાં રહે છે.

ગરીબીમાં સમયાંતરે ઘટાડો

- 80 દેશો અને પાંચ અબજ લોકો (સમયાંતરે અને ડેટા બંને ઉપલબ્ધ) માંથી 70 દેશોએ ઓછામાં ઓછા એક સમયગાળામાં MPI માં ઘટાડો કર્યો હતો, જેમાં સિએરા લિયોન (2013-2017) ઝડપથી બદલાયો હતો, ત્યારબાદ ટોગો (2013/2014-2017) બદલાયો હતો.

ગરીબીમાં કુલ ઘટાડો

- કેટલાક દેશોએ તેમના સૌથી ગરીબ પ્રદેશોમાં સૌથી ઝડપી સંપૂર્ણ કાપ જોયો હતો, જેણે કોઈને પાછળ ન છોડવાની તેમની પ્રતિજ્ઞાને પૂર્ણ કરવામાં મદદ કરી હતી.
- આ વિસ્તારોમાં લાઈબેરિયામાં નોર્થ સેન્ટ્રલ (2013-2019/2020) અને નેપાળમાં પ્રાંત 2 (2016-2019)નો સમાવેશ થાય છે.

વંશીય અને વંશીય જૂથો વચ્ચે ગરીબી

- કેટલાક કિસ્સાઓમાં, વંશીય અને વંશીય જૂથોમાં બહુમુખી ગરીબીમાં અસમાનતા ભૌગોલિક પેટારાષ્ટ્રીય વિસ્તારોમાં અસમાનતાઓ કરતાં વધુ હોય છે.
- દેશની અંદર વિવિધ વંશીય જૂથોમાં બહુપરિમાણીય ગરીબી ખૂબ જ અલગ હોઈ શકે છે.
- તેથી, બહુપરિમાણીય ગરીબી ઘટાડવા માટે વિવિધ નીતિગત પગલાં લેવાની જરૂર છે.

શિક્ષણ

- વિશ્વભરમાં લગભગ બે તૃતીયાંશ બહુપરિમાણીય ગરીબો (836 મિલિયન) એવા ઘરોમાં રહે છે જ્યાં કોઈ પણ સ્ત્રી અથવા છોકરીએ ઓછામાં ઓછા છ વર્ષ શાળાકીય શિક્ષણ પૂર્ણ કર્યું નથી.
- ભારતમાં 227 મિલિયન ગરીબ લોકો રહે છે.
- તમામ બહુપરિમાણીય ગરીબ લોકોમાંથી 1/6 (215 મિલિયન) એવા ઘરોમાં રહે છે જેમાં ઓછામાં ઓછા એક છોકરા અથવા પુરૂષે છ કે તેથી વધુ વર્ષ શાળાકીય શિક્ષણ પૂર્ણ કર્યું છે પરંતુ કોઈ છોકરી અથવા સ્ત્રી દ્વારા નહીં.
- અહેવાલમાં એમ પણ જણાવા મળ્યું છે કે બહુમુખી ગરીબીમાં જીવતી મહિલાઓ અને છોકરીઓને આત્મીય ભાગીદારો તરફથી હિંસાનું જોખમ વધુ હોય છે.

જીવનધોરણ

- 1 અબજ લોકો કચરા આધારિત રાંધણ બળતણના સંપર્કમાં છે, અન્ય (અરબ) અપૂરતી સ્વચ્છતા સાથે જીવે છે, તેમજ ઘણા (અબજો) ઓછી ગુણવત્તાવાળા આવાસ ધરાવે છે.
- ઓછામાં ઓછા એક કુપોષિત વ્યક્તિ સાથેના મકાનમાં 788 મિલિયન લોકો રહે છે.
- 30 મિનિટના રાઉન્ડ ટ્રિપ વોકની અંદર, 568 મિલિયનમાં વધુ સારા પીવાના પાણીનો અભાવ છે.

કોવિડની અસર

- કોવિડ-19 રોગચાળાએ વિશ્વભરમાં વિકાસની પ્રગતિને નષ્ટ કરી દીધી છે અને અમે હજી પણ તેની સંપૂર્ણ અસરોને સમજવા માટે સંઘર્ષ કરી રહ્યા છીએ.
- તેણે સામાજિક સુરક્ષા પ્રણાલીઓમાં નબળાઈ, શિક્ષણ અને વિશ્વભરના કામદારોની નબળાઈને પ્રકાશિત કરી છે.
- બહુપરિમાણીય ગરીબીનું ઉચ્ચ સ્તર ધરાવતા દેશોમાં આ નબળાઈઓ સૌથી વધુ છે.

ભારતીય દૃશ્ય

- ભારતમાં જાતિઓ અને જનજાતિઓ વચ્ચે સામાજિક સ્તરીકરણની વધુ પ્રચલિત રેખા હોવાથી, આ સૂચકાંક જાતિઓ અને જનજાતિઓ અને વ્યક્તિઓ કે જેઓ કોઈ જાતિ અથવા જનજાતિના સભ્ય નથી તેમની વચ્ચે બહુપરિમાણીય ગરીબીની ઘટના અને તીવ્રતા રજૂ કરે છે.
- ભારતમાં છ બહુપરિમાણીય ગરીબ લોકોમાંથી પાંચ નીચી જાતિઓ અથવા જાતિના છે.
- ST જૂથનો 9.4 ટકા હિસ્સો બહુમુખી ગરીબીમાં જીવે છે.

- અનુસૂચિત જાતિ જૂથનો 33.3 ટકા હિસ્સો બહુમુખી ગરીબીમાં જીવે છે.
- OBC જૂથનો 27.2 ટકા હિસ્સો બહુમુખી ગરીબીમાં જીવે છે.
- ભારતમાં લગભગ 12 ટકા વસ્તી મહિલા પ્રધાન પરિવારોમાં રહે છે.

ભારતમાં કોવિડ-19 રસીકરણનો આંકડો 95 કરોડને પાર

- અત્યાર સુધીમાં, ભારતમાં 95 કરોડથી વધુ લોકોને કોવિડ-19 રસીના ડોઝ આપવામાં આવ્યા છે. છેલ્લા 24 કલાકમાં 46 લાખ લોકોને રસી આપવામાં આવી છે.

Back to basics : બહુપરિમાણીય ગરીબી સૂચકાંક (MPI)

- તેનો વિકાસ 2010માં ઓક્સફર્ડ પોવર્ટી એન્ડ હુમન ડેવલપમેન્ટ ઇનિશિયેટિવ(OPHI) અને યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (UNDP) દ્વારા કરવામાં આવ્યો હતો.
- MPI એ વિચાર પર આધારિત છે કે ગરીબી એ કોઈ પરિમાણ નથી (તે માત્ર આવક પર જ આધાર રાખે છે અને વ્યક્તિમાં શિક્ષણ, આરોગ્ય વગેરે જેવી ઘણી મૂળભૂત જરૂરિયાતોનો અભાવ હોઈ શકે છે), પરંતુ તે બહુપરિમાણીય છે.
- આ સૂચકાંક વૈશ્વિક બહુમુખી ગરીબી સૂચકાંક પર આધારિત છે, જે દર વર્ષે વ્યક્તિગત અને સામૂહિક રીતે ગરીબ લોકોના જીવનની જટિલતાઓને માપે છે.
- MPI ત્રણ પરિમાણો અને દસ સૂચકોનો ઉપયોગ કરે છે જે નીચે મુજબ છે:
  - શિક્ષણ:
    - શાળાકીય શિક્ષણ અને બાળ નોંધણીનું વર્ષ (દરેકનું 1/6 વજન, કુલ 2/6)
  - સ્વાસ્થ્ય:
    - બાળ મૃત્યુદર અને પોષણ (દરેકનું 1/6 વજન, કુલ 2/6)
  - જીવનધોરણ:
    - વીજળી, ફ્લોરિંગ, પીવાનું પાણી, સ્વચ્છતા, રાંધણ બળતણ અને સંપત્તિ (દરેકનો 1/18 ભાર, કુલ 2/6)
    - તે સમજાવે છે કે કેવી રીતે લોકો ત્રણ મુખ્ય પરિમાણોમાં પાછળ છે: આરોગ્ય, શિક્ષણ અને જીવનધોરણ, જેમાં 10 સૂચકાંકોનો સમાવેશ થાય છે. જેમને ઓછામાં ઓછા એક તૃતીયાંશમાં ઉણપનો અનુભવ થાય છે (એટલે કે 33% કે તેથી વધુ), તેઓ બહુપરિમાણીય રીતે ગરીબની શ્રેણીમાં આવે છે.
    - MPI મહત્વપૂર્ણ છે કારણ કે તે પરંપરાગત પદ્ધતિની તુલનામાં વિવિધ પરિમાણોમાં ગરીબીને માન્યતા આપે છે જે ફક્ત આવક અથવા નાણાકીય પરિસ્થિતિઓ દ્વારા ગરીબીને માપે છે.

રસીકરણ માટે નોંધણી કેવી રીતે કરવી ?

- કોવિડ-19 રસીકરણ માટે નોંધણી કો-વિન પોર્ટલ (<https://www.cowin.gov.in>) અને આરોગ્ય સેતુ એપ પર કરી શકાય છે. નોંધણી કર્યા પછી, વ્યક્તિએ રસીનું સ્થાન અને સમય પસંદ કરવો પડશે.

Back to basics : ભારતમાં વપરાતી રસી

- COVAXIN:
  - COVAXIN એ ભારત બાયોટેક દ્વારા ઉત્પાદિત સરકારી સહાયિત રસી છે. તેની અસરકારકતા દર 81% છે. 27,000 થી વધુ સહભાગીઓએ COVAXIN રસીના ત્રીજા તબક્કામાં ભાગ લીધો છે. COVAXIN બે ડોઝમાં આપવામાં આવે છે. ડોઝ વચ્ચેનો સમય અંતરાલ ચાર અઠવાડિયા છે. કોવેક્સિન મૃત કોવિડ-19 વાયરસમાંથી તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું.
- કોવિશિલ્ડ:
  - COVISHIELD રસી એસ્ટ્રાઝેનેકા દ્વારા બનાવવામાં આવે છે. સ્થાનિક રીતે, કોવિશિલ્ડ સીરમનું નિર્માણ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઇન્ડિયા દ્વારા કરવામાં આવી રહ્યું છે. તે ચિમ્પાન્ઝી એડેનોવાયરસ નામના સામાન્ય ઠંડા વાયરસના નબળા સંસ્કરણમાંથી બનાવવામાં આવ્યો હતો. કોવિડ -19 વાયરસ જેવો દેખાવા માટે વાયરસમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે. તે બે ડોઝમાં લાગુ પડે છે.
- સ્પુટનિક વી (Sputnik V):
  - તે મોસ્કોમાં ગામલેયા રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ એપિડેમિયોલોજી એન્ડ માઈક્રોબાયોલોજી (Gamleya Research Institute of Epidemiology and Microbiology) દ્વારા વિકસાવવામાં આવી હતી.
  - તે બે ડોઝની રસી છે. જો કે, તાજેતરમાં રશિયામાં સ્પુટનિક V ની એક ડોઝ રસી બનાવવામાં આવી છે. તેને સ્પુટનિક લાઈટ સિંગલ ડોઝ કહેવામાં આવે છે. ભારત માત્ર ડબલ ડોઝ સ્પુટનિક વીનો ઉપયોગ કરી રહ્યું છે.
  - જ્યારે COVISHIELD નબળા સામાન્ય એડેનોવાયરસથી બનાવવામાં આવે છે જે ચિમ્પાન્ઝીને અસર કરે છે, સ્પુટનિક વી વિવિધ માનવ એડેનોવાયરસનો ઉપયોગ કરીને બનાવવામાં આવી છે.

પીએમ મોદી 'પીએમ ગતિ શક્તિ' (PM Gati Shakti) માસ્ટરપ્લાન લોન્ચ કરશે

- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી 'પ્રધાનમંત્રી ગતિ શક્તિ' (Pradhan Mantri Gati Shakti) નામનું પ્રથમ રાષ્ટ્રીય માળખાગત માસ્ટરપ્લાન લોન્ચ કરશે. આ માસ્ટરપ્લાન 13 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ લોન્ચ કરવામાં આવશે.
- સ્વતંત્રતા દિવસ, 2021ના રોજ પીએમ મોદી દ્વારા ગતિ શક્તિ યોજનાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.
- આ માસ્ટરપ્લાન 16 મંત્રાલયો અને સાત મુખ્ય ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ક્ષેત્રોને એક જ પ્લેટફોર્મ પર લાવશે જેથી ડુપ્લિકેશન, પ્લગ ગેપ્સ અને સમયસર મંજૂરીઓને ઝડપી બનાવવા માટે તમામ હિસ્સેદાર મંત્રાલયોને સંકલન કરી શકાય.

Back to basics : Gati Shakti Platform

- તત્કાલ માહિતી આપવા માટે ગતિ શક્તિ પ્લેટફોર્મ શરૂ કરવામાં આવ્યું છે. આ મંત્રાલયો વચ્ચે વધુ સારા સંકલનને મંજૂરી આપશે. ગતિ શક્તિ યોજના ત્રણ મૂળભૂત ધ્યેયો હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે શરૂ કરવામાં આવી હતી:
- માલ અને લોકોની સરળ હેરફેરની સુવિધા માટે સીમલેસ મલ્ટીમોડલ કનેક્ટિવિટી
- બહેતર પ્રાથમિકતા, સંસાધનોનો મહત્તમ ઉપયોગ, સમયસર ક્ષમતા નિર્માણ
- અસંબંધિત આયોજન, માનકીકરણ અને મંજૂરીઓ જેવા મુદ્દાઓનું નિરાકરણ

માસ્ટર પ્લાનનો ઉદ્દેશ

- આ માસ્ટર પ્લાન 'નેશનલ ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પાઇપલાઇન પ્રોગ્રામ' (National Infrastructure Pipeline) માટે એક માળખું પૂરું પાડશે.
- આ યોજનાનો ઉદ્દેશ ભારતીય ઉત્પાદનોને તેમના લોજિસ્ટિક્સ ખર્ચમાં ઘટાડો કરીને અને સપ્લાય ચેઇનમાં સુધારો કરીને વધુ સ્પર્ધાત્મક બનાવવાનો છે. તે એકંદર માળખાકીય સુવિધાઓ અને અર્થતંત્ર માટે સંકલિત માર્ગનો પાયો પૂરો પાડવાનો છે.
- આ ભારતના સ્થાનિક ઉત્પાદકોને વૈશ્વિક સ્તરે સ્પર્ધાત્મક બનવામાં મદદ કરશે.
- આ સિવાય 100 લાખ કરોડ રૂપિયાથી વધુની આ યોજના યુવાનો માટે રોજગારની તકો ઉભી કરશે.
- તે ભારતમાં ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર સુધારવા માટે સમગ્ર વિશ્વમાંથી રોકાણ આકર્ષવા માગે છે અને ભારતમાં એકંદર માળખાકીય વિકાસ માટે નવી દિશા અને નવી ગતિ પ્રદાન કરશે.

આયોજનનું મહત્વ

- તે એક સીમલેસ મલ્ટી-મોડલ કનેક્ટિવિટી પ્લેટફોર્મ છે અને માલ અને લોકોની અવિરત હિલચાલને સુનિશ્ચિત કરશે અને રહેવાની સરળતા અને વ્યવસાયમાં સરળતા વધારશે.

ભારત-કોએશિયાએ પરંપરાગત દવા પ્રણાલીમાં સંશોધન માટે સાથે કામ કરવાનું નક્કી કર્યું

- ભારતે કોએશિયા સાથે ભારતીય પરંપરાગત દવા પદ્ધતિઓમાં સંશોધન અને વિકાસ અને યુરોપમાં આયુર્વેદના પ્રચાર માટે MOU પર હસ્તાક્ષર કર્યા.
- કોએશિયાની સરકાર તેના પ્રવાસન સાથે ભારતમાંથી આયુર્વેદ અને યોગનું પેકેજ કરવાની યોજના બનાવી રહી છે.
- આ MOUનો એક ધ્યેય યુરોપિયન સભ્યોને આરોગ્ય અને પ્રવાસન ઉત્પાદનોની વધુ વ્યાપક ઓફર સાથે જોડવાનો છે.
- આ યોજનાને અમલમાં મૂકવા માટે, આયુષ મંત્રાલયે ભારતીય પરંપરાગત દવા પદ્ધતિમાં શૈક્ષણિક સહયોગ માટે કોએશિયન આરોગ્ય મંત્રાલય સાથે કરાર કર્યો છે.
- ઓલ ઈન્ડિયા ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ આયુર્વેદ (AIIA) અને કોએશિયાના ફ્વાર્નર હેલ્થ ટુરિઝમ ફ્લસ્ટર વચ્ચે MOU પર હસ્તાક્ષર થયા હતા.

MOUનું મહત્વ

- આ કરાર મહત્વપૂર્ણ છે કારણ કે તે યુરોપિયન દેશોમાં ભારતીય પરંપરાગત દવા પ્રણાલીને પ્રોત્સાહન આપવામાં મદદ કરશે. અન્ય દેશો સાથે ભારતના સંબંધો વધારવા અને શૈક્ષણિક સંશોધન, તબીબી શિક્ષણ, તબીબી અને શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ, તાલીમ અને લાયકાત મકાનને પ્રોત્સાહન આપવા માટે આ એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે.

ભારત-કોએશિયા સંબંધો

- ભૂતપૂર્વ યુગોસ્લાવિયાના યુગથી ભારત-કોએશિયાના સંબંધો મૈત્રીપૂર્ણ રહ્યા છે. 1990ના દાયકાની શરૂઆતમાં રાજકીય ઉથલપાથલ અને સંઘર્ષોને કારણે, યુગોસ્લાવિયા 1990ના દાયકા દરમિયાન 6 નવા દેશોમાં વિભેરાઈ ગયું. આ છ દેશો છે – બોસ્નિયા અને હર્ઝેગોવિના, મેસેડોનિયા, મોન્ટેનેગ્રો, સર્બિયા, કોએશિયા અને સ્લોવેનિયા. કોએશિયા તેની ભૂ-વ્યૂહાત્મક સ્થિતિ અને યુરોપિયન યુનિયન અને નાટોના સભ્યપદને કારણે એક મહત્વપૂર્ણ મધ્ય યુરોપિયન દેશ છે. આ દેશ એડ્રિયાટિક દરિયાકિનારો દ્વારા યુરોપનું મહત્વનું પ્રવેશ દ્વાર છે.

11 ઓક્ટોબર: આંતરરાષ્ટ્રીય કન્યા દિવસ (International Day of the Girl Child)

- યુનિસેફ દ્વારા દર વર્ષે 11 ઓક્ટોબરના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય કન્યા દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.
- આ દિવસ સમગ્ર વિશ્વમાં છોકરીઓના મહત્વ, શક્તિ અને સંભાવનાઓની ઉજવણી કરે છે. આ દિવસ છોકરીઓની જરૂરિયાતો અને તેમની સામે આવતી સમસ્યાઓ પર પણ પ્રકાશ પાડે છે.

Back to basics : ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (Sustainable Development Goal)

- ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્ય 5 નો ઉદ્દેશ 2030 સુધીમાં લિંગ સમાનતા પ્રાપ્ત કરવાનો છે. મહિલાઓ પુરૂષો કરતા 2.6 ગણી વધુ અવેતન અને ઘરના કામ કરે છે. 2019 સસ્ટેનેબલ ડેવલપમેન્ટ ઈન્ડેક્સ માપ જણાવે છે કે 129 દેશોમાં 17 માંથી 14 SDGs સાથે લિંગ સમાનતા છે.

ઇતિહાસ

- દિવસની શરૂઆત કેનેડામાં પ્લાન ઈન્ટરનેશનલ તરીકે થઈ. તેની શરૂઆત એક એનજીઓએ કરી હતી. બાદમાં એનજીઓએ યુનાઈટેડ નેશન્સને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે દિવસ મનાવવા વિનંતી કરી.

ભારત

- ભારત આંતરરાષ્ટ્રીય ગર્લ ચાઈલ્ડ ડે અને નેશનલ ગર્લ ચાઈલ્ડ ડે બંનેની ઉજવણી કરે છે. રાષ્ટ્રીય ગર્લ ચાઈલ્ડ ડે દર વર્ષે 24 જાન્યુઆરીએ ઉજવવામાં આવે છે.

National Girl Child Day

- દેશમાં ઘટતા બાળ જાતિ ગુણોત્તર મુદ્દે જાગૃતિ લાવવા માટે ઉજવવામાં આવે છે. તેનો ઉદ્દેશ છોકરીના મૂલ્યાંકનમાં સકારાત્મક વાતાવરણ બનાવવાનો છે. તેની શરૂઆત 2008 માં થઈ હતી.

બેટી બચાઓ બેટી પઠાઓ

- ભારત સરકારે 2015માં આ યોજના શરૂ કરી હતી. તેનો ઉદ્દેશ દેશમાં દરેક છોકરીને શિક્ષણ આપવાનો છે. તે બાળ લિંગ ગુણોત્તર ઘટવાના મુદ્દાને પણ સંબોધે છે. આ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છોકરીની સલામતી સુનિશ્ચિત કરવાનો છે.
- આ યોજના ત્રિ-મંત્રી પ્રયાસ છે. તેનો અમલ મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય, માનવ સંસાધન વિકાસ અને આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ મંત્રાલય દ્વારા કરવામાં આવે છે.

ઉત્તર પ્રદેશમાં રાષ્ટ્રવ્યાપી રિવરિંગ કાર્યક્રમ (Nationwide River Ranching Programme) શરૂ થયો

- કેન્દ્રીય મત્સ્યપાલન, પશુપાલન અને ડેરી ઉદ્યોગ મંત્રી પુરૂષોત્તમ રૂપાલાએ 8 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ નદી પશુપાલન કાર્યક્રમ (River Ranching Programme) શરૂ કર્યો.
- આ કાર્યક્રમ ઉત્તર પ્રદેશના બ્રિજઘાટ, ગઢ મુક્તેશ્વર ખાતે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- ઉત્તર પ્રદેશની સાથે, અન્ય 4 રાજ્યો ઓરિસ્સા, ઉત્તરાખંડ, ત્રિપુરા અને છત્તીસગઢે 'રાષ્ટ્રીય નદી પશુપાલન કાર્યક્રમ' લોન્ચમાં ભાગ લીધો હતો.
- ઉત્તર પ્રદેશમાં, રાષ્ટ્રીય સ્તરે નદી પશુપાલન કાર્યક્રમની શરૂઆતમાં આશરે 500 લોકોએ ભાગ લીધો હતો.
- ઉત્તરાખંડના હરિદ્વાર જિલ્લામાં ગંગા નદીના ચંડી ઘાટ પર એક લાખ આંગળીઓ (એક પ્રકારની માછલી) ઉછેરવામાં આવી હતી.

Back to basics : નદી પશુપાલન કાર્યક્રમ (River Ranching Programme)

- પ્રધાનમંત્રી મત્સ્ય સંપદા યોજના (PMMSY) યોજના અંતર્ગત નદી પાલન કાર્યક્રમ જમીન અને પાણીના ઉત્પાદક રીતે વિસ્તૃત, ઠંડા, વૈવિધ્યકરણ અને ઉપયોગ દ્વારા માછલી ઉત્પાદન અને ઉત્પાદકતા વધારવા માટે એક વિશેષ પ્રવૃત્તિ તરીકે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- અમલીકરણ એજન્સી:
- નેશનલ ફિશરીઝ ડેવલપમેન્ટ બોર્ડ, હૈદરાબાદ PMMSYના કેન્દ્રીય ઘટક હેઠળ નોડલ એજન્સી છે. આ બોર્ડને 'મત્સ્યપાલન મંત્રાલય' દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવ્યું છે.
- પ્રોગ્રામ આવશ્યકતા:
- જેમ જેમ માનવ વસ્તી વધી રહી છે, ઉચ્ચ ગુણવત્તાની પ્રોટીનની જરૂરિયાત અને માછલીની માંગ ધીમે ધીમે વધી રહી છે. આમ, આર્થિક અને પર્યાવરણીય રીતે જવાબદાર રીતે માછીમારી સંસાધનોના ટકાઉ ઉપયોગ અને સંરક્ષણને પ્રોત્સાહન આપવા માટે, નદી પશુપાલન કાર્યક્રમ શરૂ કરવામાં આવ્યો. આ કાર્યક્રમ ટકાઉ મત્સ્યઉદ્યોગ, જૈવવિવિધતાના સંરક્ષણ, ઈકોસિસ્ટમ સેવાઓનું મૂલ્યાંકન, નિવાસસ્થાનના ઘટાડાને ઘટાડવામાં અને સામાજિક-આર્થિક લાભો વધારવામાં મદદ કરશે.

અર્થશાસ્ત્રમાં નોબેલ પુરસ્કાર 2021 (Nobel Prize in Economics)ની જાહેરાત કરી

- આ વખતે ત્રણ અર્થશાસ્ત્રી ડેવિડ કાર્ડ, જોશુઆ ઍગ્રિસ્ટ અને ગુઈડો ઈમ્બેન્સને અર્થશાસ્ત્ર 2021માં નોબેલ પુરસ્કાર (Nobel Prize in Economics) એનાયત કરવામાં આવ્યો છે.
- ડેવિડ કાર્ડ એક અમેરિકન કેનેડિયન, જોશુઆ ઍગ્રિસ્ટ ઈઝરાયલી-અમેરિકન અને ડચ-અમેરિકન અર્થશાસ્ત્રી ગિડો ઈમ્બેન્સને આ વખતે અર્થશાસ્ત્રનું નોબેલ પુરસ્કાર શ્રમ બજારની સમજ અને 'કુદરતી પ્રયોગો' માટે આપવામાં આવ્યું છે.
- અડધો એવોર્ડ ડેવિડ કાર્ડ (કેલિફોર્નિયા યુનિવર્સિટી, બર્કલેના પ્રોફેસર) ને 'શ્રમ અર્થશાસ્ત્રમાં તેમના પ્રયોગમૂલક યોગદાન માટે' ગયો. ડેવિડ કાર્ડનું કામ ન્યૂનતમ વેતન, ઈમિગ્રેશન અને શિક્ષણની શ્રમ બજારની અસરો પર કેન્દ્રિત છે.
- ઈનામનો બીજો અડધો ભાગ જોશુઆ ઍગ્રિસ્ટ (મેસેચ્યુસેટ્સ ઈન્સ્ટિટ્યુટ ઓફ ટેકનોલોજી (MIT)ના પ્રોફેસર) અને સ્ટેનફોર્ડના પ્રોફેસર ગુઈડો ઈમ્બેન્સને 'કારણભૂત સંબંધોના વિશ્લેષણમાં તેમના પદ્ધતિસરના યોગદાન માટે' આપવામાં આવ્યો હતો.

અર્થશાસ્ત્રમાં નોબેલ પુરસ્કાર (Nobel Prize in Economics)

- અર્થશાસ્ત્રમાં નોબેલ પુરસ્કાર (Nobel Prize in Economics) સૌપ્રથમ 1969માં આપવામાં આવ્યો હતો. આ એવોર્ડ Royal Swedish Academy of Sciences દ્વારા આપવામાં આવે છે. 1969માં, જાન ટીનબર્ગન અને રાગનાર ફિશ એવોર્ડના પ્રથમ વિજેતા હતા. આ એવોર્ડનું સત્તાવાર નામ Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel છે.

સુનીલ છેત્રીએ 77મા ગોલ સાથે પેલેની બરાબરી કરી

- સુનીલ છેત્રીએ 10 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ 83મી મિનિટની સ્ટ્રાઈકમાં પોતાનો 77મો આંતરરાષ્ટ્રીય ગોલ ફટકારીને દિગ્ગજ ફૂટબોલર પેલેની બરાબરી કરી હતી.
- આ સ્ટ્રાઈક દરમિયાન છેત્રીના 77 મા ગોલની મદદથી ભારતે નેપાળને 1-0થી હરાવ્યું.
- આ ગોલએ તેમની ટીમને SAFF ચેમ્પિયનશિપમાં નાબૂદીના આરેથી પણ બચાવી હતી.

- છેત્રીએ ભારત માટે તેની 123મી મેચમાં આ સિદ્ધિ મેળવી હતી.
- તે હવે સંયુક્ત આરબ અમીરાતના અલી મબખૌત સાથે સંયુક્ત રીતે સક્રિય ફૂટબોલરોમાં સૌથી વધુ સ્કોર બનાવનારાઓની યાદીમાં ત્રીજા સ્થાને છે.
- તે 112 ગોલ સાથે ક્રિસ્ટિયાનો રોનાલ્ડો અને 79 ગોલ સાથે લિયોનલ મેસ્સીથી પાછળ છે.

SAFF ચેમ્પિયનશિપ 2021

- સાત વખતની ચેમ્પિયન ભારત હવે ત્રણ મેચમાંથી પાંચ પોઈન્ટ સાથે 'પાંચ-ટીમના ટેબલમાં' ત્રીજા સ્થાને છે. ભારત ત્રણ મેચમાં છ પોઈન્ટ સાથે માલદીવ અને ત્રણ મેચમાં છ પોઈન્ટ સાથે નેપાળથી નીચે છે. ફાઈનલમાં સ્થાન મેળવવા માટે ભારતે હજુ યજમાન માલદીવ સામે અંતિમ રાઉન્ડ-રોબિન લીગ મેચ જીતવાની જરૂર છે.

Back to basics : સાઉથ એશિયન ફૂટબોલ ફેડરેશન ચેમ્પિયનશિપ (SAFF Championship)

- SAFF ચેમ્પિયનશિપ અગાઉ 'દક્ષિણ એશિયન સંગઠન પ્રાદેશિક સહકાર ગોલ્ડ કપ' તરીકે જાણીતી હતી. ચેમ્પિયનશિપ પુરૂષોની રાષ્ટ્રીય ફૂટબોલ ટીમોની આંતરરાષ્ટ્રીય સંગઠન ફૂટબોલ સ્પર્ધા છે. તે સાઉથ એશિયન ફૂટબોલ ફેડરેશન (SAFF) દ્વારા સંચાલિત છે. તમામ સાત ટીમો બાંગ્લાદેશ, ભારત, ભૂતાન, નેપાળ, માલદીવ, પાકિસ્તાન અને શ્રીલંકા આ ટુર્નામેન્ટમાં ભાગ લેવા માટે પાત્ર છે. આ ટુર્નામેન્ટનું આયોજન દર બે વર્ષે કરવામાં આવે છે. 2005માં SAFFમાં જોડાવા માટે અફઘાનિસ્તાન તાજેતરનો દેશ છે. જો કે, અફઘાનિસ્તાને 2015માં સંગઠન છોડી દીધું અને સેન્ટ્રલ એશિયન ફૂટબોલ એસોસિએશન (CAFA) ના સ્થાપક સભ્ય બન્યા.

10 ઓક્ટોબર: વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ (World Mental Health Day)

- 10 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ સમગ્ર વિશ્વમાં વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી, જેનો ઉદ્દેશ માનસિક સ્વાસ્થ્યના મુદ્દાઓ પર જાગૃતિ લાવવાનો હતો.
- આ દિવસ માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારી સંબંધિત પહેલ પર ટેકો મેળવવા માટે મનાવવામાં આવે છે.
- આ વર્ષે, વિશ્વ માનસિક સ્વાસ્થ્ય વધુ મહત્વનું છે કારણ કે કોવિડ-19 એ લોકોના માનસિક સ્વાસ્થ્ય પર મોટી અસર કરી છે.

વર્લ્ડ હેલ્થ એસોસિએશન

- મે 2021માં વર્લ્ડ હેલ્થ એસોસિએશન દરમિયાન, વિશ્વભરની સરકારોએ તમામ સ્તરે ગુણવત્તાયુક્ત માનસિક આરોગ્ય સેવાઓ વધારવાની જરૂરિયાત પર ભાર મૂક્યો હતો. કેટલાક દેશોએ તેમની વસ્તીને માનસિક આરોગ્ય સંભાળ પૂરી પાડવા માટે નવી રીતો શોધી છે.

Back to basics : વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ (World Mental Health Day)

- વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ વૈશ્વિક માનસિક સ્વાસ્થ્ય જાગૃતિ, શિક્ષણ અને સામાજિક કલંક સામે હિમાયત માટે આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ છે. વર્લ્ડ ફેડરેશન ફોર મેન્ટલ હેલ્થના ઉપક્રમે આ દિવસ સૌપ્રથમ વર્ષ 1992માં ઉજવવામાં આવ્યો હતો. ફેડરેશન 150થી વધુ દેશોના સભ્યો સાથે વૈશ્વિક માનસિક આરોગ્ય સંસ્થા છે.

ગ્રેડેડ રિસ્પોન્સ એક્શન પ્લાન (GRAP)

- તાજેતરમાં, એર ક્વોલિટી મેનેજમેન્ટ કમિશન (CAQM) એ માહિતી આપી છે કે 48 કલાક દરમિયાન હવાની ગુણવત્તા વધુ દૂષિત અને નિર્ધારિત સ્તરથી ઉપર હોય તો ગ્રેડેડ રિસ્પોન્સ એક્શન પ્લાન (GRAP)ની 'ખૂબ જ નબળી' અને 'ગંભીર' કેટેગરી હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલા પગલાં લાગુ પડશે.

Back to basics : ગ્રેડેડ રિસ્પોન્સ એક્શન પ્લાન (GRAP)

- પરિચય:**
- દિલ્હીના NCTમાં હવાની ગુણવત્તા અંગે એમસી મહેતા વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા (2016)ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના આદેશ મુજબ વિવિધ એર ક્વોલિટી ઈન્ડેક્સ (AQI) હેઠળ અમલીકરણ માટે ગ્રેડેડ રિસ્પોન્સ એક્શન પ્લાન તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે. આને મુખ્ય કેટેગરીમાં વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે, એટલે કે, ગરીબ, ખૂબ જ ગરીબ અને ગંભીર કેટેગરીમાં, એટલે કે.
- તેમાં 'ગંભીર+ અથવા કટોકટી'ની નવી કેટેગરી ઉમેરવામાં આવી છે.
- આ યોજનાને પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા 2017માં સૂચિત કરવામાં આવી હતી.
- હવાની નબળી ગુણવત્તાના કિસ્સામાં લેવામાં આવનાર પગલાંને સંસ્થાગત બનાવ્યા.
- આ યોજના પ્રકૃતિમાં વૃદ્ધિશીલ છે, તેથી જ્યારે હવાની ગુણવત્તા 'ગરીબ' થી 'ખૂબ ગરીબ' તરફ આગળ વધે છે, ત્યારે બંને કેટેગરી હેઠળ સૂચિબદ્ધ પગલાંનું પાલન કરવું જોઈએ.

- આ PM10 અને PM2.5 સ્તરને 'મધ્યમ' રાષ્ટ્રીય AQI કેટેગરીથી આગળ વધતા અટકાવે છે.

અમલીકરણ

- 2020 સુધીમાં, સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિયુક્ત પર્યાવરણ પ્રદૂષણ (નિવારણ અને નિયંત્રણ) સત્તામંડળ (EPCA)એ રાજ્યોને GRAP પગલાં લાગુ કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો.
- વર્ષ 2020માં EPCA નું વિસર્જન કરવામાં આવ્યું હતું અને તેની જગ્યાએ એર ક્વોલિટી મેનેજમેન્ટ કમિશન (CAQM) લેવામાં આવ્યું હતું.
- CAQM એ દિલ્હી, પંજાબ, હરિયાણા, રાજસ્થાન અને ઉત્તર પ્રદેશમાં હવાની ગુણવત્તા સુધારવા માટેના વિવિધ પ્રયાસોના સંકલન અને દેખરેખ માટેનું વૈધાનિક તંત્ર છે, જે અંતર્ગત ઉપચારાત્મક અભિગમ સાથે છે.

શ્રેણી	એસ્પિયન્ટ પાર્ટિક્યુલેટ મેટર (PM)	ધોરણ
સરેરાશ કરતા ખરાબ	PM 2.5, 61-120 µg/ ઘન મીટર PM 10, 101-350µg/ ઘન મીટર	થર્મલ પાવર પ્લાન્ટ્સમાં પ્રદૂષણ નિયંત્રણ નિયમોનો અમલ. રસ્તાઓ પર મશીન દ્વારા સફાઈ. ફટાકડા પર કડક પ્રતિબંધ. કચરો સળગાવવા પર પ્રતિબંધ.
ખૂબ જ ખરાબ	PM 2.5, 121-250 µg/ ઘન મીટર PM 10, 351-430 µg/ ઘન મીટર	ડીઝલ જનરેટર સેટનો ઉપયોગ બંધ કરવો. બસ અને મેટ્રો સેવાઓમાં વધારો અને મેટ્રો સેવાઓની આવૃત્તિમાં વધારો. હોટલો અને ખુલ્લી રેસ્તોરાં માં કોલસા/લાકડાનો ઉપયોગ બંધ કરવો.
ગંભીર	PM 2.5, 250થી વધુ µg/ ઘન મીટર PM 10, 430µg/ ઘન મીટરથી વધુ.	રસ્તાની સતત યાંત્રિક સફાઈ અને પાણીનો છંટકાવ. ઈંટના ભટ્ટા, ગરમ મિશ્રણ છોડ, પથ્થરના કશર બંધ કરવા. બદરપુર પાવર પ્લાન્ટ બંધ. વિવિધ દરે જાહેર પરિવહનને પ્રોત્સાહન આપવું.

શ્રેણી	એમ્બિયન્ટ પાર્ટિક્યુલેટ મેટર (PM)	ધોરણ
ગંભીર+ અથવા કટોકટી	PM 2.5,300 µg/ ઘન મીટર પ્લસ PM 10, 500µg/ ઘન મીટરથી વધુ (48 કલાક અથવા તેથી વધુ સમય માટે સ્થિર સ્થિતિ)	દિલ્હીમાં ટ્રુકોનો પ્રવેશ બંધ થયો (આવશ્યક ચીજવસ્તુઓ સિવાય). બાંધકામનું કામ બંધ થઈ ગયું. ખાનગી વાહનો માટે ઓડ/ઈવન યોજનાની રજૂઆત. શાળાઓ બંધ કરવી.

અન્ય પગલાં

- > પર્યાવરણ સંરક્ષણ ફી (EPC): 2016માં સુપ્રીમ કોર્ટે દિલ્હી અને NCRમાં 2000cc અને તેથી વધુની ડીઝલ કારના વેચાણ પર 1 ટકાની EPC લાગુ કરી હતી.
- > પર્યાવરણ વળતર ફી (ECC): 2015માં સુપ્રીમ કોર્ટે દિલ્હીમાં પ્રવેશતા ટ્રુકો પર ECC લાગુ કરી હતી.

ડ્રાફ્ટ EPR નોટિફિકેશન: પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ વેસ્ટ

- > તાજેતરમાં કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રાલયે પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ રૂલ્સ, 2016 હેઠળ વિસ્તૃત ઉત્પાદક જવાબદારી (Extended Producer Responsibility-EPR)ના નિયમન માટે ડ્રાફ્ટ નોટિફિકેશન બહાર પાડ્યું છે.
- > આ ડ્રાફ્ટમાં ભારતમાં પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ કચરો ઉત્પન્ન કરનારા ઉત્પાદકો, આયાતકારો અને બ્રાન્ડ માલિકો દ્વારા સંચાલિત કરવામાં આવનાર કચરાના જથ્થાને સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે.
- > અગાઉ મંત્રાલયે પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ સુધારા નિયમો, 2021ની સૂચના આપી હતી. આ નિયમનનો ઉદ્દેશ 2022 સુધીમાં ‘ઓછી ઉપયોગિતા અને ઉચ્ચ કચરા ક્ષમતા’ સાથે વિશિષ્ટ સિંગલ-યુઝ પ્લાસ્ટિક આઈટમ્સને મર્યાદિત કરવાનો છે.

ઉત્પાદક ઓર્ડર

- > તે પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ સામગ્રીના ઉત્પાદકો માટે 2024 સુધીમાં ઉત્પાદિત તમામ ઉત્પાદનો એકત્રિત કરવાનું ફરજિયાત બનાવે છે અને ખાતરી કરે છે કે લઘુત્તમ ટકાવારી રિસાયકલ કરવામાં આવે છે તેમજ પછીના પુરવઠામાં તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

- > પ્લાસ્ટિકના ઉત્પાદકોને કેન્દ્રીકૃત વેબસાઈટ મારફતે સરકારને જાહેરાત કરવાની ફરજ પડશે કે તેઓ વાર્ષિક કેટલું પ્લાસ્ટિક ઉત્પન્ન કરે છે.

EPR પ્રમાણપત્ર

- > તેણે એવી સિસ્ટમ પણ સ્પષ્ટ કરી છે જેના દ્વારા પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગના ઉત્પાદકો અને વપરાશકર્તાઓ પ્રમાણપત્રો એકત્રિત કરી શકે છે – તેને EPR સર્ટિફિકેટ કહેવામાં આવે છે અને તેઓ તેના દ્વારા વેપાર કરી શકે છે.
- > EPRનો અર્થ એ છે કે ઉત્પાદનના પર્યાવરણને અનુકૂળ સંચાલન (પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ) માટે ઉત્પાદકની જવાબદારી તે ઉત્પાદનના ઉપયોગના સમયગાળા સુધી રહેશે.
- > પ્રમાણપત્રો સંસ્થાઓની અંદરની ખામીઓને દૂર કરવાની તેમની જવાબદારી કરતા રિસાયકલ કરેલી સામગ્રીનો વધુ ઉપયોગ કરતી સંસ્થાઓની મદદ લેશે.

ઉત્પાદનના સમયગાળામાં સમાધાન

- > પ્લાસ્ટિકનો માત્ર એક ભાગ કે જેને રિસાયકલ કરી શકાતો નથી, જેમ કે બહુસ્તરીય બહુ-ભૌતિક પ્લાસ્ટિક માર્ગ બાંધકામ, કચરો થી ઉજા, તેલ અને સિમેન્ટના ભટ્ટાનો કચરો વગેરે.
- > કેન્દ્રીય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ (CPCB) દ્વારા નિર્ધારિત પદ્ધતિઓને જ તેમના નિકાલ માટે મંજૂરી આપવામાં આવશે.

Back to basics : પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગનું વર્ગીકરણ

- **સખત પ્લાસ્ટિક:**
  - > આમાં પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદનોનો સમાવેશ થાય છે જેનો નિકાલ કરવામાં આવે ત્યારે સરળતાથી નાશ પામતો નથી, ઘણી મોટી અને ભારે વસ્તુઓ જેમ કે લોન ખુરશીઓ, ડોલ, ટોડલર રમકડાં વગેરે.
- **ફ્લેક્સિબલ પ્લાસ્ટિક:**
  - > તેમાં સિંગલ લેયર અથવા મલ્ટિલેયર (વિવિધ પ્રકારના પ્લાસ્ટિક સાથે એકથી વધુ સ્તર), પ્લાસ્ટિકની ચાદરો અને પ્લાસ્ટિકની ચાદરોથી બનેલું કવર, કેરી બેગ (કમ્પોસ્ટેબલ પ્લાસ્ટિકથી બનેલી કેરી બેગ સહિત), પ્લાસ્ટિકના પાઉચ અથવા પાઉચનું પેકેજિંગ શામેલ છે.
- **મલ્ટિલેવલ પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ:**
  - > આમાં પ્લાસ્ટિકનો સમાવેશ થાય છે જેમાં પ્લાસ્ટિકનું ઓછામાં ઓછું એક સ્તર અને પ્લાસ્ટિક સિવાય સામગ્રીનું ઓછામાં ઓછું એક સ્તર હોય છે.

લક્ષ્ય

- કંપનીઓ દ્વારા પ્લાસ્ટિક કચરાના એકત્ર/સંગ્રહ માટે લક્ષ્ય:
  - > 2021-22માં લક્ષ્યાંકના 35 ટકા.
  - > 2022-23 સુધીમાં લક્ષ્યાંકના 70 ટકા.
  - > 2024 સુધીમાં લક્ષ્યાંકના 100 ટકા.
  - > 2024માં તેમના હાર્ડ પ્લાસ્ટિક (કેટેગરી 1)ના ઓછામાં ઓછા 50 ટકા પ્લાસ્ટિકને તેમની કેટેગરી 2 અને 3 હેઠળ 30 ટકા પ્લાસ્ટિક રિસાયકલ કરવું પડશે.
  - > આમ, દર વર્ષે એક પછી એક ઊંચા લક્ષ્યાંકો પ્રદર્શિત કરવામાં આવશે અને 2026-27 પછી તેમની કેટેગરી 1ના 80 ટકા અને અન્ય બે કેટેગરીના 60 ટકા ને રિસાયકલ કરવાની જરૂર પડશે.
  - > પેકેજિંગ સામગ્રીનો ઉપયોગ કરવા તેમજ તેમની આયાત કરતી કંપનીઓ માટે, ઓછા ફેરફાર સાથે સમાન લક્ષ્યો છે.
- EPR પ્રમાણપત્રો ખરીદવું:
  - > જો સંસ્થાઓ તેમની જવાબદારીઓ પૂરી કરવામાં અસમર્થ હોય, તો તેમને 'કેસ-બાય-કેસ ધોરણે' પ્રમાણપત્રો ખરીદવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે.
  - > સેન્ટ્રલ પોલ્યુશન કન્ટ્રોલ બોર્ડ (CPCB) કેન્દ્રીકૃત ઓનલાઈન પોર્ટલ પર આવા એક્સચેન્જો માટે એક મિકેનિઝમ વિકસાવશે.
- પાલન ન કરવું:
  - > જોકે, અનુપાલન ન કરવા માટે પરંપરાગત દંડ લાદવામાં આવશે નહીં. તેના બદલે પર્યાવરણીય વળતર ચૂકવવું પડશે, જોકે નિયમોમાં વળતર કેટલું હશે તે સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું નથી.
- ફાઇન:
  - > જે સંસ્થાઓ તેમના લક્ષ્યોને પૂર્ણ કરતી નથી અથવા તેમના વાર્ષિક લક્ષ્યોને પૂર્ણ કરવા માટે પૂરતી કેડિટ ખરીદતી નથી તેમને દંડ આપવો પડશે.
  - > જો તેઓ ત્રણ વર્ષમાં તેમના લક્ષ્યોને પૂર્ણ કરશે, તો તેમને 40% રિફંડ મળશે, નહીં તો પૈસા જપ્ત કરવામાં આવશે.
  - > આ રીતે એકત્રિત કરવામાં આવેલી રકમ એસ્કો એકાઉન્ટ (Escrow Account)માં મૂકવામાં આવશે અને તેનો ઉપયોગ પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ કચરાના સંગ્રહ અને રિસાયકલિંગ/નિકાલમાં કરી શકાય છે જેમાંથી પર્યાવરણીય વળતર મળ્યું છે.
- પ્લાસ્ટિક પર પ્રતિબંધ :
  - > જુલાઈ 2022 થી પ્લાસ્ટિક ઉત્પાદનોની શ્રેણીના ઉત્પાદન પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવશે. આ યાદીમાં પ્લાસ્ટિકની લાકડીઓ વાળા ઈયરબ્લૂસ, ફુગ્ગાઓ માટે પ્લાસ્ટિકની લાકડીઓ, પ્લાસ્ટિકના પ્રવજ, કેન્ડી સ્ટીક્સ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

એલેક્ઝાન્ડર શેલેનબર્ગને ઓસ્ટ્રિયાના નવા ચાન્સેલર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા

- > સેબેસ્ટિયન કુર્ઝ (Sebastian Kurz)ના રાજીનામા બાદ એલેક્ઝાન્ડર શેલેનબર્ગ (Alexander Schellenberg) 11 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ ઓસ્ટ્રિયાના ચાન્સેલર તરીકે ચૂંટાયા હતા.
- > ભ્રષ્ટાચાર કૌભાંડમાં સંડોવણીને કારણે સેબેસ્ટિયન કુર્ઝ રાજીનામું આપ્યું.
- > એલેક્ઝાન્ડર ઉપરાંત, માર્કલ લિનહાર્ડ વિદેશ મંત્રીની ભૂમિકા માટે જોડાયા. તેઓ ફાન્સમાં ભૂતપૂર્વ રાજદૂત હતા.
- > બંને વ્યક્તિઓની નિમણૂકે ઓસ્ટ્રિયન સરકાર, ઓસ્ટ્રિયન પીપલ્સ પાર્ટી અને ગ્રીન પાર્ટી ગઠબંધનમાં કટોકટીનો અંત લાવવામાં મદદ કરી.

Back to basics : એલેક્ઝાન્ડર શેલેનબર્ગ

- > તે ઓસ્ટ્રિયન રાજદ્વારી, ન્યાયશાસ્ત્રી અને ઓસ્ટ્રિયન પીપલ્સ પાર્ટીના રાજકારણી છે. તેઓ હાલમાં ઓસ્ટ્રિયાના ચાન્સેલર તરીકે સેવા આપી રહ્યા છે. બીજી કુર્ઝ સરકારમાં, તેમણે વિદેશ બાબતોના મંત્રી તરીકે સેવા આપી હતી. તે શેલેનબર્ગ પરિવારનો સભ્ય છે. તે યુરોપ કોલેજમાંથી સ્નાતક છે. તેઓ કારકિર્દી રાજદ્વારી હતા અને વિદેશ મંત્રી બન્યા ત્યારે સેબેસ્ટિયન કુર્ઝના સલાહકાર બન્યા હતા.

રજનીશ કુમાર ભારતપે(BharatPe)ના પ્રમુખ બન્યા

- > ભારતીય સ્ટેટ બેંકના ભૂતપૂર્વ ચીફ રજનીશ કુમાર ભારતપેના બોર્ડમાં ચેરમેન તરીકે જોડાયા છે.
- > રજનીશ કુમાર કંપનીની ટૂંકા ગાળાની અને લાંબા ગાળાની વ્યૂહરચના નક્કી કરવામાં સામેલ થશે.
- > તે બોર્ડના અન્ય સભ્યો અને મુખ્ય અનુભવ અધિકારી સાથે ચાવીરૂપ નિયમનકારી અને વ્યવસાયિક પહેલ પર નજીકથી કામ કરશે.
- > BharatPe-Centrum Capitalને રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) તરફથી એક નાની ફાઇનાન્સ બેન્ક સ્થાપવા માટે સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી મળી છે, જે પંજાબ મહારાષ્ટ્ર બેંકનો કબજો લેશે.

BharatPe ના ચેરમેન તરીકે સેવા

- > BharatPe ના ચેરમેન તરીકે, રજનીશ કુમાર વ્યાપારની કામગીરી તેમજ કોર્પોરેટ ગવર્નન્સની બાબતો પર BharatPe ના મેનેજમેન્ટને સલાહ અને પરામર્શ આપશે.

ચેરમેન તરીકેનો કાર્યકાળ

- રજનીશ કુમારે ઓક્ટોબર 2020માં ભારતના સૌથી મોટા ધિરાણકર્તા SBIના ચેરમેન તરીકેનો કાર્યકાળ પૂરો કર્યો. હાલમાં, તે આંધ્ર પ્રદેશ સરકારના સલાહકાર (સંસાધન ઉછેર) તરીકે કામ કરી રહ્યા છે. તેઓ HSBC બેંક, L&T ઈન્ફોટેક અને એશિયામાં સ્વતંત્ર બિન-કાર્યકારી નિયામક તરીકે પણ સેવા આપે છે.

મેનેજિંગ ડિરેક્ટર તરીકેનો કાર્યકાળ

- રજનીશ કુમારે નેશનલ બેન્કિંગ ગ્રુપના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર અને સ્ટેટ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયાના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર (કમ્પ્લાયન્સ એન્ડ રિસ્ક) તરીકે પણ સેવા આપી છે. તેમણે સ્ટેટ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયાના મેનેજિંગ ડિરેક્ટર અને ચીફ એક્ઝિક્યુટિવ ઓફિસર તરીકે કેપિટલ માર્કેટ્સ લિમિટેડનું નેતૃત્વ પણ કર્યું હતું.

નાગરિક ઉડ્ડયન મંત્રીએ અકાસા એરને ભારતમાં સંચાલન કરવાની મંજૂરી આપી

- નાગરિક ઉડ્ડયન મંત્રાલયે ભારતમાં તેની કામગીરી માટે 'અકાસા એર' (Akasa Air) નામની નવી એરલાઇનને નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ (NoC) આપ્યું છે.
- અકાસા એરને રાકેશ ઝુનઝુનવાલા અને જેટ એરવેઝના ભૂતપૂર્વ CEO વિનય દુબેનું સમર્થન છે.
- નવી એરલાઇન 2022ના મધ્ય સુધીમાં કામગીરી શરૂ કરવાનું લક્ષ્ય ધરાવે છે.
- એરલાઇન આગામી ચાર વર્ષમાં 70 વિમાનોનું સંચાલન કરવાની યોજના ધરાવે છે.

અકાસા એરલાઇન (Akasa Air)

- અકાસા એરલાઇન રાકેશ ઝુનઝુનવાલા દ્વારા શરૂ કરવામાં આવી રહેલી અલ્ટ્રા-લો-કોસ્ટ કેરિયર સર્વિસ (ULCC) છે. તેઓ કંપનીમાં 40% હિસ્સો ધરાવે છે. તેમાં વિમાન દુબે, જેટ એરવેઝના ભૂતપૂર્વ CEO અને ઈન્ડિગોના ભૂતપૂર્વ ચેરમેન આદિત્ય ઘોષ જેવા ઉડ્ડયન ઉદ્યોગના દિગ્ગજોને પણ સામેલ કર્યા છે. વિનય દુબે અકાસા કંપનીના CEO છે જ્યારે આદિત્ય ઘોષ ઝુનઝુનવાલાના નોમિની તરીકે સેવા આપે તેવી અપેક્ષા છે.

ULCC મોડેલ

- ULCC એટલે 'અલ્ટ્રા-લો-કોસ્ટ કેરિયર્સ'. (ultra-low-cost carriers) આ એરલાઇન બિઝનેસ મોડેલ હેઠળ, કંપની ઈન્ડિગો અને સ્પાઈસ જેટ જેવી સામાન્ય બજેટ

એરલાઇન્સની તુલનામાં ઓપરેટિંગ ખર્ચ ઓછો રાખવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે. લો-કોસ્ટ કેરિયર (LCC) મોડેલમાં, એરલાઇન્સ કેટલીક સુવિધાઓને બાકાત રાખે છે જે સામાન્ય રીતે સીટ સિલેક્શન, ફૂડ એન્ડ બેવેરેજ્સ વગેરે જેવા સંપૂર્ણ સેવા એરલાઇન અનુભવ સાથે સંકળાયેલી હોય છે.

ઈરાને વેલાયત નામની વાર્ષિક હવાઈ સંરક્ષણ ક્વાયત શરૂ કરી

- ઈરાને 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ તેના વિશાળ કેંદ્રિય રણમાં બે દિવસની હવાઈ સંરક્ષણ ક્વાયત શરૂ કરી.
- સેના અને અર્ધલશ્કરી ક્રાંતિકારી ગાર્ડ બંને પહેલેથી જ વેલાયત નામની વાર્ષિક ક્વાયતમાં ભાગ લઈ રહ્યા હતા.
- હવે, એલિટ હવાઈ દળ, હવાઈ સંરક્ષણ એકમો પણ ક્વાયતમાં ભાગ લેશે.

પૃષ્ઠભૂમિ

- અગાઉ ઓક્ટોબરમાં, ઈરાને અઝરબૈજાન સાથે તેની સરહદ નજીક એક ક્વાયત હાથ ધરી હતી.
- આ લશ્કરી ક્વાયત હાથ ધરવામાં આવી હતી એ પહેલા અઝરબૈજાન અને ઈઝરાયેલે તાજેતરના મહિનાઓમાં તેમના લશ્કરી જોડાણને મજબૂત બનાવ્યું છે. નાગોર્નો-કારાબાખ ક્ષેત્રમાં આર્મેનિયા સાથેના સંઘર્ષમાં અઝરબૈજાનને મદદ કરવા ઈઝરાયેલે હાઈટેક ડ્રોન પૂરા પાડ્યા હતા.

2015 પરમાણુ કરાર

- ઈરાનના જૂના 2015 ના કરારને પુનઃજીવિત કરવા માટે વિયેનામાં જૂન 2021 થી વાતચીત અટકી પડી છે. તેની પુનઃસ્થાપના માટે કોઈ તારીખ નક્કી કરવામાં આવી નથી. 2015 ના પરમાણુ કરાર હેઠળ, ઈરાને આર્થિક પ્રતિબંધો હટાવવાના બદલામાં યુરેનિયમનું સંવર્ધન નોંધપાત્ર રીતે મર્યાદિત કર્યું. 2018 માં, યુએસના ભૂતપૂર્વ રાષ્ટ્રપતિ ડોનાલ્ડ ટ્રમ્પે 2015 ના કરારમાંથી યુ.એસ.ને હટાવી લીધું. આનાથી સમગ્ર મધ્ય પૂર્વમાં તણાવ વપ્રયો અને પરિણામે હુમલાની ઘટનાઓ બની.

12 ઓક્ટોબર: વિશ્વ સંધિવા દિવસ

- દર વર્ષે 12 ઓક્ટોબરના રોજ જાગૃતિ લાવવા માટે વિશ્વ સંધિવા દિવસ મનાવવામાં આવે છે જેથી સંયુક્ત રોગો કે જે પીડા અને જડતાનું કારણ બને છે.
- યુરોપિયન એલાયન્સ ઓફ એસોસિએશન્સ ફોર રૂમેટોલોજી (EULAR) અનુસાર, સંધિવાના વિવિધ પ્રકારો છે અને અંદાજિત 100 મિલિયન લોકોનું નિદાન થયું નથી.

સંધિવાના દર્દીઓએ કસરત કરવી જોઈએ?

- સંધિવાના ઘણા દર્દીઓ તીવ્ર સાંધાના દુખાવાને કારણે કસરત કરવા માટે બહુ ઉત્સાહી નથી. પરંતુ નિષ્ક્રિય જીવન અને વ્યાયામના અભાવને કારણે, સાંધાના રોગો વધુ ખરાબ થાય છે. પરંતુ તેમને પીડા ઘટાડવા અને તંદુરસ્ત વજન જાળવવા માટે મધ્યમ કસરત કરવી જોઈએ.

આ રોગથી કોણ પીડાય છે?

- જોકે સંધિવા સામાન્ય રીતે વૃદ્ધાવસ્થા સાથે સંકળાયેલ છે. પરંતુ યુવાનો સાંધાના રોગો માટે પણ સંવેદનશીલ હોય છે. સંયુક્ત રોગની સ્થિતિ બાળકોમાં જુવેનાઈલ ઇડિયોપેથિક આર્થરાઈટિસ (JIA) તરીકે ઓળખાય છે.

સૈનિક સ્કૂલ સોસાયટી સાથે 100 શાળાઓના જોડાણને મંત્રીમંડળે મંજૂરી આપી

- કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે સૈનિક સ્કૂલ સોસાયટી સાથે 100 સરકારી ક્ષેત્ર તેમજ ખાનગી ક્ષેત્રની શાળાઓને જોડાણ માટે મંજૂરી આપી દીધી છે.
- પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીની અધ્યક્ષતામાં કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ આ પ્રસ્તાવને મંજૂરી આપી હતી.
- આ મંજૂરી મુજબ, સંરક્ષણ મંત્રાલયની સૈનિક શાળાઓ સોસાયટી હેઠળ સંલગ્ન સૈનિક શાળાઓ શરૂ કરવામાં આવશે.

સંગઠનનો પ્રથમ તબક્કો

- પ્રથમ તબક્કામાં સરકારે પ્રસ્તાવ મૂક્યો છે કે રાજ્યો, NGO અને ખાનગી ભાગીદારોમાંથી 100 સંલગ્ન ભાગીદારો બનાવવામાં આવશે.

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ

- આ શાળાઓ શિક્ષણની રાષ્ટ્રીય નીતિ અનુસાર જોડાયેલી હતી. સરકારે મૂલ્ય આધારિત શિક્ષણ પર વધુ ધ્યાન આપવાનું પણ નક્કી કર્યું છે જે બાળકોને ભારતની સમૃદ્ધ સંસ્કૃતિ અને વારસામાં ગૌરવ વિકસાવવામાં મદદ કરશે. તે તેમની વચ્ચે શિસ્ત, ચારિત્ર્ય, રાષ્ટ્રીય ફરજની ભાવના અને દેશભક્તિ સાથે અસરકારક નેતૃત્વ પણ વિકસાવશે.

સૈનિક શાળાઓમાં બાળકોનો પ્રવેશ

- શૈક્ષણિક વર્ષ 2022-2023 થી શરૂ કરીને, આવી 100 સંલગ્ન શાળાઓમાં આશરે 5000 વિદ્યાર્થીઓ વર્ગ 6 માં પ્રવેશ મેળવશે. હાલમાં, હાલની 33 સૈનિક શાળાઓમાં 6 માં વર્ગમાં આશરે ત્રણ હજાર વિદ્યાર્થીઓની પ્રવેશ ક્ષમતા છે.

Back to basics : લશ્કરી શાળા

- સૈનિક શાળાઓ ભારતભરની શાળાઓની એક વ્યવસ્થા છે, જે સૈન્ય શાળાઓ સોસાયટી દ્વારા સ્થાપિત અને સંચાલિત છે, જે સંરક્ષણ મંત્રાલય (MoD) હેઠળ છે. આ શાળાઓની કલ્પના વર્ષ 1961 માં વી.કે. કૃષ્ણ મેનને કરેલી.

ટ્યુનિશિયાના રાષ્ટ્રપતિએ નવી સરકારનું અનાવરણ કર્યું

- ટ્યુનિશિયાના રાષ્ટ્રપતિ કેસ સૈયદે 11 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ નવી સરકારનું અનાવરણ કર્યું.
- રાષ્ટ્રપતિએ એ પણ કોઈ સંકેત આપ્યો નથી કે તેઓ જુલાઈ 2021 માં પ્રાપ્ત કરેલી મોટાભાગની શક્તિઓનો સંપૂર્ણ નિયંત્રણ ક્યારે છોડી દેશે.
- તેમણે આર્થિક આપત્તિને ટાળવા માટે નાણાકીય બચાવ પેકેજ માટે જરૂરી સુધારાઓ શરૂ કરવા માટે કોઈ સંકેત આપ્યા ન હતા.

રાષ્ટ્રપતિ સૈયદની શક્તિ

- સૈયદે એક્ટિવિટીવ ઓથોરિટી જપ્ત કરીને અને ચૂંટાયેલી સંસદને સ્થગિત કરીને ટ્યુનિશિયામાં 2011 ની ક્રાંતિના લોકશાહી લાભ પર શંકા કરી છે. તેમણે સામાન્ય બંધારણીય વ્યવસ્થાને પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે કોઈ સ્પષ્ટ કાર્યક્રમ આપ્યો ન હતો. તેમણે 2014 ના બંધારણમાં સુધારો કરવા અને તેને લોકમતમાં મૂકવા માટે સમિતિની નિમણૂક કરવા માટે પોતાની જાતને સત્તા આપી.

ટ્યુનિશિયામાં ચિંતા

- સરકારની નિમણૂકમાં વિલંબથી બચાવ પેકેજ પર આંતરરાષ્ટ્રીય નાણાં ભંડોળ (IMF) સાથે વાતચીત અટકીને ટ્યુનિશિયાને નાણાકીય સહાયની તાત્કાલિક જરૂરિયાત વધી છે. કેન્દ્રીય બેંકના ગવર્નરે આર્થિક પરિણામોની ચેતવણી પણ આપી છે.

કોવિડ: WHO એ ઇમ્યુનોકોમ્પ્રિમાઈઝ્ડ માટે ત્રીજી માત્રા સૂચવી

- વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO) એ 'ઇમ્યુનોકોમ્પ્રિમાઈઝેશન પર નિષ્ણાતોના વ્યૂહાત્મક સલાહકાર જૂથ (SAGE)' ની ચાર દિવસીય બેઠક બાદ ઇમ્યુનોકોમ્પ્રિમાઈઝ્ડના ત્રીજા ડોઝની ભલામણ કરી છે. આ મામલે અંતિમ અહેવાલ ડિસેમ્બરમાં જારી કરવામાં આવશે.

- > SAGE મુજબ, મધ્યમ અને ગંભીર રસીકરણ ધરાવતી વ્યક્તિઓને WHO દ્વારા માન્ય તમામ રસીઓની વધારાની માત્રા આપવી જોઈએ.
- > આ ભલામણ એટલા માટે કરવામાં આવી હતી કારણ કે આ વ્યક્તિઓ પ્રમાણભૂત પ્રાથમિક રસી શ્રેણી પછી રસીકરણનો પ્રતિભાવ આપે તેવી શક્યતા ઓછી હોય છે. તેઓ ગંભીર COVID-19 માંદગીના ઉચ્ચ જોખમમાં પણ છે.
- > SAGE એ પણ ભલામણ કરે છે કે 60 વર્ષ અને તેથી વધુ ઉંમરના લોકો જે સિનોવાક અને સિનોફાર્મા રસીઓ મેળવી રહ્યા છે તેમને ત્રીજો ડોઝ મળવો જોઈએ. જો કે, પુરવઠા અને એક્સેસના આધારે અન્ય રસીઓના ઉપયોગને પણ ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે.
- > SAGE એ 'ભારત બાયોટેક' દ્વારા વિકસિત રસીની પણ સમીક્ષા કરી અને WHO તેના કટોકટીના ઉપયોગની મંજૂરી આપે તે પછી નીતિની ભલામણ જારી કરશે.

WHO દ્વારા વૈશ્વિક રસી વ્યૂહરચના

- > WHO એ વૈશ્વિક રસીની વ્યૂહરચનાની જાહેરાત પણ કરી છે કે વિશ્વભરમાં દરેકને રસીની પહોંચ છે તેની ખાતરી કરીને COVID-19 રોગચાળાને સમાપ્ત કરવા. આ વ્યૂહરચના 2021 ના અંત સુધીમાં દેશભરમાં 40% લોકોને અને 2022 સુધીમાં 70% લોકોને રસી આપવાની માંગ કરે છે. તે રસીકરણ માટે ત્રણ-પગલાંનો અભિગમ પૂરો પાડે છે. આ વ્યૂહરચના હેઠળ, વૃદ્ધ લોકો, તમામ ઉંમરના ઉચ્ચ જોખમ ધરાવતા જૂથો અને આરોગ્ય સંભાળ કામદારો ત્યારબાદ પુખ્ત અને પછી કિશોરોને પ્રાધાન્ય આપવામાં આવશે.

મેલેરિયા રસી

- > SAGE એ મેલેરિયા પર WHO સલાહકાર જૂથ સાથે વિશ્વની પ્રથમ મેલેરિયા રસી માટેના પુરાવાઓની સમીક્ષા કરી. તેમણે મેલેરિયાના મધ્યમથી ઉચ્ચ ટ્રાન્સમિશનવાળા વિસ્તારોમાં RTS, S/AS01 રસીના ઉપયોગની ભલામણ કરી.

સિલિકોસિસ

- > ભારતમાં ખાણો, બાંધકામના કામો અને ફેક્ટરીઓમાં કામ કરતા અસંખ્ય કામદારો ધૂળના સંપર્કમાં આવવાને કારણે ધીમે ધીમે મૃત્યુ તરફ આગળ વધી રહ્યા છે. તેને સિલિકોસિસ (Silicosis) તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- > ધૂળના સંપર્કમાં આવવાને કારણે સિલિકોસિસને વ્યવસાયિક રોગ અથવા જોખમ તરીકે વર્ણવી શકાય છે. તે અસાધ્ય છે અને કાયમી વિકલાંગતાનું કારણ બની શકે છે.

- > જો કે, ઉપલબ્ધ નિયંત્રણ પગલાં અને તકનીકી દ્વારા તેને સંપૂર્ણપણે અટકાવી શકાય છે.

Back to basics : સિલિકોસિસ વિશે

- > સિલિકોસિસ સામાન્ય રીતે ખોદકામ, બાંધકામ અને બિલ્ડિંગ ઉદ્યોગોમાં કામ કરતા લોકોમાં હોય છે.
- > સિલિકા (SiO₂/સિલિકોન ડાયોક્સાઇડ) એ રેતી, ખડક અને ક્વાર્ટ્ઝમાં વિપુલ પ્રમાણમાં જોવા મળતું સ્ફટિક/ઘાતુ જેવું ખનિજ છે.
- > તે શ્વાસ દ્વારા સિલિકાના નાના કણોને લાંબા સમય સુધી શ્વાસ માં લેવાથી ફેફસાનો રોગ છે, જેના સામાન્ય લક્ષણોમાં શ્વાસ લેવામાં મુશ્કેલી, ઉધરસ, તાવ અને વાદળી ત્વચાનો રંગ શામેલ છે.
- > તે વિશ્વમાં સૌથી પ્રચલિત વ્યવસાયિક આરોગ્ય રોગોમાં નો એક છે. ઔદ્યોગિક અને બિન-ઔદ્યોગિક સ્ત્રોતોમાંથી ઉદભવતી સિલિકા ધૂળના જોખમની અસર બિન-વાણિજ્યિક વિસ્તારોની વસ્તી પર પણ જોવા મળે છે.
- > મોટી માત્રામાં મુક્ત સિલિકાના સંપર્કમાં આવવાની કાળજી લઈ શકાતી નથી કારણ કે સિલિકા ગંધહીન, ઉત્તેજક નથી અને તેની તાત્કાલિક આરોગ્ય અસરો નથી, પરંતુ લાંબા સમય સુધી તેના સંપર્કમાં આવવાથી ન્યુમોકોનિઓસિસ, ફેફસાનું કેન્સર, પલ્મોનરી ટ્યુબરક્યુલોસિસ અને ફેફસાના અન્ય રોગો ને લગતા રોગો થાય છે.
- > ન્યુમોકોનિઓસિસ (Pneumoconiosis) એ ફેફસાને લગતા રોગોનું એક જૂથ છે જે અમુક પ્રકારના ધૂળના કણોમાં શ્વાસ લેવાથી થાય છે અને ફેફસાને નુકસાન પહોંચાડે છે.
- > તેના નિદાનની દ્રષ્ટિએ સૌથી મોટો પડકાર એ છે કે દર્દી કયો રોગ (Tuberculosis) અથવા સિલિકોસિસથી પીડાઈ રહ્યો છે કે કેમ તે શોધવું મુશ્કેલ બની જાય છે.
- > જૂથ બનાવવા માટે એકત્રિત કરવામાં આવતી ગ્રંથિઓને છાતીના એક્સ-રે દ્વારા ઓળખવામાં 20 વર્ષ સુધીનો સમય લાગી શકે છે અને પીડિતા ઘણા વર્ષોથી સિલિકાના સંપર્કમાં રહ્યા પછી જ લક્ષણો દેખાય છે.
- > સામાન્ય રીતે, સિલિકોટિક ગાંઠો મક્કમ, અવિભાજ્ય, ગોળ ઘા હોય છે જેમાં કાળા રંગદ્રવ્યની ચલ માત્રા હોય છે.
- > નોડ્યુલ્સ શ્વસન બ્રોન્કિયોલ્સ (Bronchioles) અને નાની પલ્મોનરી (Pulmonary) ધમનીઓની આસપાસ હોય છે.
- > ભારતમાં બાંધકામ અને ખાણ કામ કરતા કામદારોમાં ગુજરાત, રાજસ્થાન, પુડુચેરી, હરિયાણા, ઉત્તર પ્રદેશ, બિહાર, છત્તીસગઢ, ઝારખંડ, ઓડિશા અને પશ્ચિમ બંગાળ માં સિલિકોસિસની અસર વધુ જોવા મળી છે.

સરકારે લીધેલા પગલાં

- **કાનૂની સુરક્ષા:**
  - સિલિકોસિસને ખાણ અધિનિયમ (Mines Act), 1952 અને ફેક્ટરી અધિનિયમ, 1948 હેઠળ સૂચિત રોગ તરીકે સામેલ કરવામાં આવ્યો છે.
  - વધુમાં, ફેક્ટરીઝ એક્ટ, 1948માં હવાદાર કાર્યકારી વાતાવરણ, ધૂળની સુરક્ષા, ભીડઘટાડવા અને મૂળભૂત વ્યવસાયિક આરોગ્ય સંભાળની જોગવાઈ ફરજિયાત છે.
- **સિલિકોસિસ પોર્ટલ:**
  - સામાજિક ન્યાય અને સશક્તિકરણ વિભાગ દ્વારા 'સિલિકોસિસ પોર્ટલ' શરૂ કરવામાં આવ્યું છે.
- **સ્વ-નોંધણી:**
  - જિલ્લા સ્તરના ન્યુમોકોનિયોસિસ બોર્ડ મારફતે, આ કામદાર સ્વ-નોંધણી અને નિદાનની સિસ્ટમ છે જેના આધારે જિલ્લા ખનિજ ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ (DMFT) ફંડમાંથી વળતર ચૂકવવામાં આવે છે, જેમાં ખાણ માલિકો ફાળો આપે છે.
- **બિઝનેસ સિક્યોરિટી, હેલ્થ એન્ડ વર્કપ્લેસ સ્ટેટસ કોડ 2020 (OSHC):**
  - આ સંહિતા તમામ નોકરીદાતાઓ માટે સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત યોગ્ય વાર્ષિક આરોગ્ય તપાસ મફત માં આપવાનું ફરજિયાત બનાવે છે.

સંબંધિત પડકારો

- **સૂચનાનો અભાવ:**
  - ખાણ કામ ક્ષેત્ર દ્વારા સિલિકોસિસ સંબંધિત સૂચનાના અભાવને કારણે સિલિકોસિસ મોટે ભાગે ક્ષય રોગ તરીકે નિદાન થાય છે.
- **અમાનવીય ચક્ર:**
  - હાલની સિસ્ટમ ખાણ કામના ક્ષેત્રમાં કામદારોનો ઉપયોગ કરવા અને ઓછા વળતર સાથે સક્ષમ કામદારો સાથે સ્થાપિત કરવા માટે બનાવવામાં આવી છે.
- **OSHC કોડમાં ખામીઓ:**
  - આ સંહિતા ખાણમાં વૈકલ્પિક રોજગાર અને તબીબી રીતે અયોગ્ય જણાતા કર્મચારી માટે વિકલાંગતા ભથ્થા/એકમુશ્ત વળતરના કોઈ પુનર્વસન અથવા ચુકવણી માટે ખાણ માલિક પર કોઈ જવાબદારી મૂકતી નથી.
- **ભંડોળનો ઓછો ઉપયોગ:**
  - ફંડ્સ ઓફ ડિસ્ટ્રિક્ટ મિનરલ ફાઉન્ડેશન ટ્રસ્ટ (DMFT)નો ઓછો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે અને સંપૂર્ણપણે એડહોક રીતે ખર્ચ કરવામાં આવે છે.

આગળનો રસ્તો

- **રાજસ્થાન મોડેલ:**
  - રાજસ્થાનમાં દેશમાં ખનિજ ઉત્પાદનમાં 17 ટકાથી વધુનું યોગદાન છે જે ટોચના ભાગીદારોમાંનું એક છે અને નાગરિક સમાજની સક્રિયતાનો લાંબો ઇતિહાસ ધરાવે છે.
  - આ બાબતની નોંધ લઈને રાજસ્થાન 2015માં સિલિકોસિસને 'મહામારી' તરીકે સૂચિત કરવાનું પ્રથમ રાજ્ય બન્યું હતું.
  - વધુમાં 2019માં તેણે ઔપચારિક ન્યુમોકોનિયોસિસ નીતિની જાહેરાત કરી હતી, જેનો અત્યાર સુધી માત્ર હરિયાણા દ્વારા જ અમલ કરવામાં આવ્યો હતો.
  - આ મોડેલ અન્ય ખનિજ ઉત્પાદક રાજ્યો દ્વારા પણ અમલમાં મૂકી શકાય છે.
- **OSHCનો યોગ્ય અમલ:**
  - OSHWC કોડ હેઠળ, રાજ્ય દ્વારા નિયમોએ સુનિશ્ચિત કરવું જોઈએ કે સંસ્થાઓમાં તમામ કામદારોની આરોગ્ય તપાસ તેમની ઉંમરને ધ્યાનમાં લીધા વિના કરવામાં આવે.
  - સ્થાનિક ઉત્પાદકોને પ્રોત્સાહન આપવું: સ્થાનિક ઉત્પાદકોને ઓછી કિંમતની ધૂળ દબાવવા અને ભીના ડ્રિલિંગ મિકેનિઝમ વિકસાવવા પ્રોત્સાહિત કરવા જોઈએ જેના માટે કાં તો સબસિડી આપી શકાય અથવા ખાણ માલિકોને મફતમાં આપી શકાય.

વૈશ્વિક આબોહવા જોખમ સૂચકાંક 2021

- તાજેતરમાં આંતરરાષ્ટ્રીય પર્યાવરણીય થિંક ટેન્ક જર્મનવોયે વૈશ્વિક આબોહવા જોખમ સૂચકાંક 2021 (Global Climate Risk Index 2021) બહાર પાડ્યો હતો.
- આ ઈન્ડેક્સની આ 16મી આવૃત્તિ છે. તે દર વર્ષે પ્રકાશિત થાય છે.
- બોન અને બર્લિન (જર્મની)માં જર્મનવોય એક સ્વતંત્ર વિકાસ અને પર્યાવરણીય સંસ્થા છે જે ટકાઉ વૈશ્વિક વિકાસ માટે કામ કરી રહી છે.

Back to basics : સૂચકાંક વિશે

- આ સૂચકાંકમાં હવામાન સંબંધિત ઘટનાઓ (વાવાઝોડા, પૂર, ગરમીની લહેર વગેરે)ની અસરોથી દેશ અને પ્રદેશ કેટલી હદે પ્રભાવિત થયા છે તે વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું છે.
- તે જીવલેણ માનવ અસરો અને સીધા આર્થિક નુકસાન બંનેનું વિશ્લેષણ કરે છે.
- તે વર્ષ 2019 માટે ઉપલબ્ધ નવનિતમ ડેટા અને 2000-2019ના દાયકાના ડેટાનું વિશ્લેષણ કરે છે.
- 2021ના સૂચકાંકમાં યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ ડેટા શામેલ નથી.
- ક્લાઈમેટ રિસ્ક ઈન્ડેક્સ સ્પષ્ટ પણે સૂચવે છે કે કોઈપણ ખંડ અથવા કોઈપણ પ્રદેશમાં વધતા આબોહવા પરિવર્તનના પરિણામોને હવે અવગણી શકાય નહીં.

- > હવામાનની આત્યંતિક ઘટનાઓ સૌથી ગરીબ દેશોને વધુ અસર કરે છે કારણ કે તેઓ ખાસ કરીને જોખમની હાનિકારક અસરો પ્રત્યે સંવેદનશીલ હોય છે, તેમની રોગપ્રતિકારક શક્તિ ઓછી હોય છે અને પુનર્નિર્માણ અને પુનઃપ્રાપ્તિ માટે વધુ સમયની જરૂર પડી શકે છે.
- > ઉચ્ચ આવક વાળા દેશોને પણ આબોહવા પરિવર્તનની ગંભીર અસર થઈ રહી છે.

વર્ષ 2021ના મુખ્ય તારણો

- > મોઝામ્બિક, ઝિમ્બાબ્વે અને બહામાસ 2019માં સૌથી વધુ અસરગ્રસ્ત દેશો હતા.
- > પ્યુર્ટો રિકો, મ્યાનમાર અને હૈતી 2000થી 2019ના સમયગાળા માટે ટોચ પર છે.
- > વાવાઝોડું અને તેમની સીધી અસર-વરસાદ, પૂર અને ભૂસ્ખલન એ 2019માં નુકસાન અને નુકસાનના મુખ્ય કારણો હતા.
- > 2019માં ઉષ્ણકટિબંધીય ચક્રવાતથી સૌથી વધુ અસરગ્રસ્ત દસ દેશોમાંથી છ ને અસર થઈ હતી. તાજેતરની તકનીકો સૂચવે છે કે વૈશ્વિક સરેરાશ તાપમાનના દરેક દસમા ભાગસાથે ગંભીર ઉષ્ણકટિબંધીય ચક્રવાતની સંખ્યામાં વધારો થશે.
- > 2019માં અત્યંત મોસમી ઘટનાઓની માત્રાત્મક અસરોથી સૌથી વધુ અસર પામેલા દસમાંથી આઠ દેશો નીચાથી ઓછી મધ્યમ આવક ધરાવતા જૂથો સુધીના છે. તેમાંથી અડધા સૌથી ઓછા વિકસિત દેશો છે.

ભારતની સ્થિતિ

- > ભારતે ગયા વર્ષની તુલનામાં તેના રેન્કિંગમાં સુધારો કર્યો છે. ગ્લોબલ ક્લાઈમેટ રિસ્ક ઈન્ડેક્સ-2021માં ભારત 7મા ક્રમે છે, જ્યારે ગ્લોબલ ક્લાઈમેટ રિસ્ક ઈન્ડેક્સ-2020માં ભારત 5મા ક્રમે હતું.
- > ભારતીય ચોમાસું 2019ના સામાન્ય સમયગાળા કરતાં એક મહિના સુધી ચાલુ રહ્યું હતું, જેના કારણે વધારાના વરસાદને કારણે ઘણી મુશ્કેલી ઊભી થઈ હતી. આ સમયગાળા દરમિયાન વરસાદ સામાન્ય કરતાં 110 ટકા વધારે હતો, જે 1994 પછીનો સૌથી વધુ વરસાદ હતો.
- > વધુ વરસાદને કારણે આવેલા પૂરમાં લગભગ 1800 લોકો માર્યા ગયા હતા અને લગભગ 1.8 મિલિયન લોકોની હિજરત કરવાની ફરજ પડી હતી.
- > કુલ મળીને, ચોમાસાની તીવ્ર સિઝનથી 11.8 મિલિયન લોકો પ્રભાવિત થયા હતા અને અંદાજિત 10 અબજ ડોલરનું આર્થિક નુકસાન થયું હતું.
- > ભારતમાં કુલ 8 ઉષ્ણકટિબંધીય ચક્રવાત ત્રાટક્યા હતા, જેમાં થી સૌથી ખરાબ ચક્રવાત ફાની (મે 2019)ને કારણે થયું હતું.

- > ભારતમાં હિમાલયના હિમનદીઓ, દરિયાકિનારાઓ અને રણને ગ્લોબલ વોર્મિંગની ગંભીર અસર થઈ છે.
- > આ અહેવાલમાં ભારતમાં ઉનાળાના મોજાની સંખ્યામાં વધારો, ચક્રવાતની તીવ્રતા અને આવૃત્તિમાં વધારો અને હિમનદીઓ પીગળવાનો દર વધારવાનો પણ નિર્દેશ કરવામાં આવ્યો છે.

સૂચનો

- > વૈશ્વિક કોવિડ-19 રોગચાળાએ એ હકીકતને પુનરાવર્તિત કરી છે કે જોખમ અને નબળાઈ બંને પ્રણાલીગત અને એકબીજા સાથે જોડાયેલા છે. તેથી, નબળા લોકોને વિવિધ જોખમો (આબોહવા, ભૂભૌતિક, આર્થિક અથવા આરોગ્ય સંબંધિત) થી બચાવવું મહત્વપૂર્ણ છે.
- > કોવિડ-19 રોગચાળાને કારણે 2020માં આંતરરાષ્ટ્રીય આબોહવા નીતિની પ્રક્રિયા ખોરવાઈ ગયા બાદ 2021 અને 2022માં લાંબા ગાળાની પ્રગતિ અને અનુકૂલન માટે પૂરતો નાણાકીય ટેકો મળવાની સંભાવના છે.
- > પ્રક્રિયાને અસરકારક બનાવવા માટે નીચેના પગલાં લેવાની જરૂર છે:
- > ભવિષ્યના નુકસાન અને નુકસાનના સંદર્ભમાં નબળા દેશોને ટેકો આપવાનો નિર્ણય સતત ધોરણે નક્કી કરવાનો છે.
- > આ આવશ્યકતાઓને પહોંચી વળવા માટે નાણાકીય સંસાધનો પૂરા પાડવા માટે જરૂરી પગલાં લેવા.
- > જળવાયુ પરિવર્તનના અનુકૂલન માટેના પગલાંના અમલીકરણને મજબૂત બનાવવું.
- > સંભવિત નુકસાનને રોકવા અથવા ઘટાડવા માટે અસરકારક આબોહવા પરિવર્તન શમન અને અનુકૂલન પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવું.

ડ્રાફ્ટ પ્રાદેશિક યોજના 2041: NCR

- > નેશનલ કેપિટલ રિજન પ્લાનિંગ બોર્ડ (NCRPB)એ તાજેતરમાં ડ્રાફ્ટ રિજનલ પ્લાન -2041ને મંજૂરી આપી છે, જેના કારણે નેશનલ કેપિટલ રિજન (NCR)ના વિસ્તરણમાં ઘટાડો થવાની ધારણા છે.
- > NCRના સંતુલિત વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા અને અવ્યવસ્થિત વિકાસટાળવા માટે 1985માં નેશનલ કેપિટલ ટેરિટરી પ્લાનિંગ બોર્ડ (NCRPB)ની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.

Back to basics : પરિચય

- નવી મર્યાદા:
- > આ વિસ્તારનું ભૌગોલિક કદ રાજઘાટ (દિલ્હી)થી 100 કિમી દૂર સુધીના અવકાશનો એક આંતરિક વર્તુળાકાર વિસ્તાર હશે. 100 કિ.મી. અવકાશનું ક્ષેત્રફળ મુખ્ય ક્ષેત્ર તરીકે વિકસાવી શકાય છે.

- > NCR એ 1985માં દિલ્હી અને તેની આસપાસ સંકલિત શહેરી વિકાસ માટે કલ્પિત ક્ષેત્ર છે.
- > 100 કિ.મી. એક્સપ્રેસ વે/નેશનલ હાઈવે/સ્ટેટ હાઈવે/રિજનલ રેપિડ ટ્રાન્ઝિટ સિસ્ટમને તમામ સૂચિત શહેરો/નગરો અને હાલની NCR સરહદ સાથે જોડવા માટે બંને બાજુ એક કિ.મી.ના કોરિડોરનો સમાવેશ કરવામાં આવશે.
- > હાલમાં NCRમાં ઉત્તર પ્રદેશ, હરિયાણા અને રાજસ્થાન અને સમગ્ર દિલ્હી વિસ્તારના 24 જિલ્લાઓનો સમાવેશ થાય છે, જે 55,083 ચોરસ કિલોમીટરના વિસ્તારમાં ફેલાયેલા છે.

■ કુદરતી સંરક્ષણ વિસ્તારના નામે ફેરફારો:

- > પ્રાદેશિક યોજના-2021માં શરૂ કરવામાં આવેલા કુદરતી સંરક્ષણ ક્ષેત્રનું નામ આગામી પ્રાદેશિક યોજના-2041માં 'કુદરતી વિસ્તાર'માં બનાવવામાં આવશે.

■ મજબૂત સ્થિતિ:

- > રાજ્યોને એ નક્કી કરવાનો અધિકાર હશે કે NCRની મર્યાદામાં આંશિક રીતે આવતા તહસીલો ત્યાં જ રહેશે કે નહીં.

■ સ્લમ ફ્રી NCR:

- > ડ્રાફ્ટ રિજનલ પ્લાન 2041 (DRP 2041): આ યોજના ભવિષ્યની ઝૂંપડપટ્ટી મુક્ત NCR માટે એર એમ્બ્યુલન્સ સુવિધા અને હેલિટેક્સી, રોડ, રેલ અને આંતરિક જળમાર્ગો મારફતે હાઈ સ્પીડ કનેક્ટિવિટીનો માર્ગ મોકળો કરશે.

■ વધુ સારી રેલ કનેક્ટિવિટી:

- > આ યોજનામાં NCRની નજીકની સરહદથી દિલ્હી સુધી 30 મિનિટની માસ ટ્રાન્ઝિટ રેલ સિસ્ટમ (MTRS)ની શક્યતા વધારવાનો પ્રસ્તાવ છે.

પ્રયાસની અસરો

- > તેના અમલ સાથે હરિયાણાના પાણીપત અને ઉત્તર પ્રદેશના મુઝફ્ફરનગરના કેટલાક ભાગોને NCRના નવા નકશામાંથી દૂર કરવામાં આવશે.
- > તેનો ઉદ્દેશ એક કોમ્પેક્ટ વિસ્તાર બનાવવાનો છે જેથી વિકાસનું વધુ સારી રીતે આયોજન કરી શકાય.
- > આનાથી ગ્રામીણ વિસ્તારોને ફાયદો થશે કારણ કે રાજ્ય સરકારો તેમના વિકાસ માટે વધુ સારી યોજના બનાવી શકશે.

તેમાં સામેલ મુદ્દાઓ

- > હાલમાં NCRનો વિસ્તાર લગભગ 150-175 કિલોમીટરનો વિસ્તાર આવરી લે છે, જે દિલ્હી-NCRના ઘણા અંતરિયાળ ગામોને આવરી લે છે, પરંતુ પ્રાદેશિક યોજના 2041 મુજબ આ વિસ્તાર 100 કિમી સુધી મર્યાદિત રહેશે.
- > આ વિસ્તારમાં પાણી, સ્વચ્છતા અને અન્ય સુવિધાઓ જેવી મૂળભૂત સેવાઓની પહોંચનો અભાવ.

- > અન્ય મુદ્દાઓમાં મિલકતોની માન્યતા, સાંકડા રસ્તાઓ, ભીડ, વાણિજ્યિક અને રહેણાંક ઉપયોગ પર સંઘર્ષ, પીવાના પાણીની ગુણવત્તા અને પાણી ભરાવા વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.

- > આગ, ભૂકંપ વગેરે જેવી આપત્તિઓ પ્રત્યે નબળાઈ અને જોખમ.

- > DDA, દિલ્હી જલ બોર્ડ, પૂર અને સિંચાઈ વિભાગ અને વિવિધ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશનો વચ્ચે સંકલનનો અભાવ.

આગળનો રસ્તો

- > એજન્સીઓની બહુવિધતાના પડકારનો સામનો સરકાર દ્વારા કરવાની જરૂર છે. આ એજન્સીઓ વચ્ચે સંકલન અને સહકાર વધારશે.

- > જળસંસ્થાઓ અને ગટરોની સફાઈ માટેની યોજનાઓનો કડક અમલ થવો જોઈએ, જે વર્ષોથી દિલ્હીની એજન્સીઓ માટે પડકારજનક છે. યમુના નદીમાં કચરો ફેંકવા પર પણ કડક નિયંત્રણ રાખવાની જરૂર છે.

ભારત WHO ને રાષ્ટ્રીય રસીકરણ યોજના અને લક્ષ્યો રજૂ કરશે

- > ભારત તેની કોવિડ-19 રસીકરણ યોજના અને લક્ષ્યો વિશ્વ આરોગ્ય સંગઠન (WHO) ને સુપરત કરશે.
- > ભારત એક અપડેટ કરેલ રાષ્ટ્રીય રસીકરણ માર્ગ અને યોજનાઓ રજૂ કરશે જે રોકાણને માર્ગદર્શન આપવા માટે ડોઝની જરૂરિયાતોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે.
- > સરકાર દ્વારા રસીઓનું ઉત્પાદન અને વિતરણ માર્ગદર્શક રોકાણની જરૂર છે.
- > WHO ના 'Strategy to Achieve Global Covid-19 Vaccination by mid-2022' હેઠળ નાણાકીય કાર્યક્રમ અને સંસાધનોની વિગતો WHO સાથે શેર કરવામાં આવશે. આ વ્યૂહરચના WHO દ્વારા ઓક્ટોબર, 2021 માં શરૂ કરવામાં આવી હતી.

ભારતનું લક્ષ્ય

- > ભારત સરકારે અગાઉ પ્રકાશિત કર્યું હતું કે ડિસેમ્બર 2021 સુધીમાં તેની સમગ્ર પુખ્ત વસ્તીને રસી આપવામાં આવશે. બીજી તરફ, WHO એ દેશોને 2021ના અંત સુધીમાં તેમની 40% વસ્તી અને 2022ના મધ્ય સુધીમાં 70% રસીકરણના લક્ષ્યને પૂર્ણ કરવા હાકલ કરી છે.

રસીકરણમાં ભારતની પ્રગતિ

- > રસીકરણનું લક્ષ્ય હાંસલ કરવામાં ભારતની પ્રગતિ ખૂબ ઝડપથી આગળ વધી રહી છે અને ભારતમાં કોવિડ-19 રસીના ઉત્પાદકો માંગ પૂરી કરી રહ્યા છે. ભારત તમામ ભારતીયોના સંપૂર્ણ કવરેજની વ્યૂહરચના સાથે કામ કરી રહ્યાં છે.

WHO નું લક્ષ્ય

- > WHO ના લક્ષ્ય અનુસાર, દેશોએ સપ્ટેમ્બર 2021 સુધીમાં 10% વસ્તીને રસી આપવી જરૂરી હતી. જો કે, 56 દેશો (આફ્રિકા અને પશ્ચિમ એશિયામાં બહુમતી) આ લક્ષ્યને પૂર્ણ કરવામાં અસમર્થ હતા. આમ, WHO એ દેશોને તેમની રાષ્ટ્રીય રસીકરણની વ્યૂહરચનાઓ, નીતિઓ સુધારવા અને હાલની, સંશોધિત તેમજ નવી રસીઓની અસરને મહત્તમ કરવા જણાવ્યું છે. વિશ્વની 70% વસ્તીને રસી આપવા માટે લગભગ 11 અબજ રસી ડોઝની જરૂર છે. પરંતુ, સપ્ટેમ્બરના અંત સુધીમાં, વિશ્વભરમાં આશરે 6 અબજ ડોઝ આપવામાં આવ્યા હતા.

હેનલી પાસપોર્ટ ઇન્ડેક્સ (Henley Passport Index) 2021

- > હેનલી પાસપોર્ટ ઇન્ડેક્સ 2021 તાજેતરમાં બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો જેમાં 2020 ના ઇન્ડેક્સની સરખામણીમાં ભારતનો ક્રમ 6 સ્થાન ઘટી ગયો છે.
- > હેનલી પાસપોર્ટ ઇન્ડેક્સ વિશ્વના સૌથી વધુ મુસાફરી-મૈત્રીપૂર્ણ પાસપોર્ટની યાદી આપે છે.
- > આ વર્ષે ભારત 90મા સ્થાને છે.
- > સૂચકાંક એવા સમયે બહાર પાડવામાં આવ્યો છે જ્યારે દેશો 2020માં આંતરરાષ્ટ્રીય મુલાકાતીઓ માટે મુસાફરીના નિયમો હળવા કરી રહ્યા છે, COVID-19 રોગચાળો શરૂ થયાના બે વર્ષ પછી.

આ ઇન્ડેક્સ દેશોને કેવી રીતે ક્રમ આપે છે?

- > હેનલી પાસપોર્ટ ઇન્ડેક્સ દેશો માટે પાસપોર્ટને ક્રમાંકિત કરે છે જ્યાં તેમના ધારકો અગાઉથી વિઝા મેળવ્યા વિના મુલાકાત લઈ શકે છે. ઇન્ટરનેશનલ એર ટ્રાન્સપોર્ટ એસોસિએશન (IATA) દ્વારા આપવામાં આવેલા ડેટાનું વિશ્લેષણ કરીને રેન્કિંગ નક્કી કરવામાં આવે છે.

દેશોની રેન્કિંગ

- > આ વર્ષે જાપાન અને સિંગાપોર આ યાદીમાં ટોચ પર છે કારણ કે તેમના પાસપોર્ટ ધારકોને 192 દેશોમાં વિઝા મુક્ત મુસાફરીની મંજૂરી છે.

- > જાપાને સતત ત્રીજા વર્ષે ટોચનું સ્થાન મેળવ્યું છે.
- > દક્ષિણ કોરિયા અને જર્મની બીજા સ્થાને હતા.
- > અફઘાનિસ્તાન, સીરિયા, ઈરાક, યમન અને પાકિસ્તાન સૌથી ઓછા શક્તિશાળી દેશોમાં છે.

ભારતનો ક્રમ

- > 2020માં ભારત 84મા ક્રમે હતું પરંતુ 2021માં તેનું સ્થાન ઘટીને 90માં થઈ ગયું છે. ભારતીય પાસપોર્ટ ધારકોને 58 દેશોમાં વિઝા મુક્ત મુસાફરી કરવાની મંજૂરી છે. ભારત આ ક્રમ તાજિકિસ્તાન અને બુર્કિના ફાસો સાથે વહેંચે છે.

આ અહેવાલ કોણ તૈયાર કરે છે?

- > હેનલી પાસપોર્ટ ઇન્ડેક્સ લંડન સ્થિત હેનલી એન્ડ પાર્ટનર્સ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે, જે વૈશ્વિક નાગરિકતા અને રેસીડેન્સી સલાહકાર કંપની છે. તેમાં 199 પાસપોર્ટ અને 227 ડેસ્ટિનેશનનો સમાવેશ થાય છે.

દિલ્હી સરકારે 'દેશ કે મેન્ટર' (Desh ke Mentors) કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો

- > દિલ્હી સરકારે 11 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ પોતાનો 'દેશ કે મેન્ટર' કાર્યક્રમ શરૂ કર્યો. આ કાર્યક્રમ દિલ્હીની તમામ શાળાઓમાં લાગુ કરવામાં આવશે.
- > આ કાર્યક્રમ વિદ્યાર્થીઓને યુવા માર્ગદર્શક પ્રદાન કરવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
- > યુવા માર્ગદર્શકો IX થી XII ના વિદ્યાર્થીઓને તેમના ઉચ્ચ શિક્ષણ સાથે કારકિર્દીના માર્ગમાં નેવિગેટ કરવા માટે માર્ગદર્શન આપશે.
- > આ માર્ગદર્શક કાર્યક્રમ 18 થી 35 વર્ષની વયના લોકોને પણ માર્ગદર્શન આપશે. તેઓ દિલ્હી ટેકનોલોજીકલ યુનિવર્સિટીની ટીમ દ્વારા બનાવવામાં આવેલી એપની મદદથી માર્ગદર્શન મેળવવા માટે સાઈન અપ કરી શકે છે. તેઓ પરસ્પર હિતના આધારે વિદ્યાર્થીઓ સાથે જોડાશે.

પ્રોગ્રામ અવધિ

- > 'દેશ કે મેન્ટર કાર્યક્રમ' ઓછામાં ઓછા બે મહિના માટે ઉપલબ્ધ રહેશે. તે વૈકલ્પિક રીતે વધારાના ચાર મહિના સુધી ચાલુ રાખી શકે છે. એક માર્ગદર્શક 2 થી 5 વિદ્યાર્થીઓને માર્ગદર્શન આપશે.

કાર્યક્રમનું માર્ગદર્શન કોણ આપી શકે?

- > ભારતના કોઈપણ ભાગમાંથી માર્ગદર્શક બાળકોને માર્ગદર્શન આપવા માટે કાર્યક્રમમાં નોંધણી કરાવી શકે છે. આ માટે દિલ્હી સરકારે એક એપ વિકસાવી છે.

કાર્યક્રમનું મહત્વ

- આ કાર્યક્રમ બાળકોને તેમના સપનાનો ન્યાય કર્યા વગર અને તેમના પર થોપ્યા વગર માર્ગદર્શકોની મદદથી વધુ સારા નિર્ણયો લેવામાં મદદ કરશે. માર્ગદર્શકો મદદ, માર્ગદર્શન અને વિચારો આપશે જ્યારે બાળકની જવાબદારી મહેનત અને સ્માર્ટ બનાવવાની અને સતત પ્રયત્ન અને પ્રતિભા બનાવવાની રહેશે.

કોવેક્સિન (Covaxin) 2-18 વર્ષના બાળકોમાં કટોકટીના ઉપયોગ માટે મંજૂર

- કોવિડ -19 પર વિષય નિષ્ણાત સમિતિએ 2-18 વર્ષનાં બાળકો માટે ભારત બાયોટેકની કોવેક્સિન રસીના 'તાત્કાલિક ઉપયોગ' ને મંજૂરી આપી છે.
- હેંદરાબાદ સ્થિત ભારત બાયોટેક દ્વારા સપ્ટેમ્બર મહિનામાં 18 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકો પર કોવેક્સિન રસીના ફેઝ-2 અને ફેઝ-3 ટ્રાયલ હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા.
- ટ્રાયલ ડેટા ઓક્ટોબર 2021માં ડ્રગ્સ એન્ડ કંટ્રોલર જનરલ ઓફ ઈન્ડિયા (DCGI) ને સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો.
- AIIMSના પ્રોફેસરના જણાવ્યા અનુસાર, તાજેતરની ટ્રાયલ દર્શાવે છે કે ભારતની સ્વદેશી COVID-19 રસીની સલામતી અને રોગપ્રતિકારકતા લગભગ 2-18 વર્ષના બાળકોમાં સમાન છે, કારણ કે તે 18 વર્ષથી વધુ વયના પુખ્ત વયના લોકોમાં છે.
- બાળકોને ત્રણ જૂથોમાં વહેંચીને ટ્રાયલ હાથ ધરવામાં આવી હતી. પ્રથમ જૂથ 12-18 વર્ષની વચ્ચે હતું, બીજું જૂથ 6-12 વર્ષની વચ્ચે હતું જ્યારે ત્રીજું જૂથ 2-6 વર્ષની વચ્ચે હતું.

Back to basics : Covaxin

- Covaxinનું કોડનામ BBV152 છે. તે નિષ્ક્રિય વાયરસ આધારિત COVID-19 રસી છે. તેને ભારત બાયોટેક દ્વારા ઈન્ડિયન કાઉન્સિલ ઓફ મેડિકલ રિસર્ચ (ICMR) ના સહયોગથી વિકસાવવામાં આવી હતી. ભારત બાયોટેકે અહેવાલ આપ્યો છે કે કોવેક્સિન એસિમટોમેટિક કેસો સામે 64% અસરકારક છે, લક્ષણોના કેસો સામે 78% અસરકારક, ગંભીર ચેપ સામે 93% અસરકારક છે જ્યારે કોરોનાવાયરસના ડેલ્ટા વેરિએન્ટ સામે 65% અસરકારક છે.

પૂર્વ IAS અમિત ખરેને પીએમ મોદીના સલાહકાર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા

- ભૂતપૂર્વ ઉચ્ચ શિક્ષણ સચિવ, અમિત ખરેને 12 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીના સલાહકાર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે.

- અમિત ખરે સપ્ટેમ્બર 2021માં IAS ના પદ પરથી નિવૃત્ત થયા.
- તેઓ ઝારખંડ કેડરના 1985 બેચના નિવૃત્ત IAS અધિકારી છે.
- તેમને કોન્ટ્રાક્ટના આધારે પ્રધાનમંત્રીના સલાહકાર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે.

પ્રધાનમંત્રીના સલાહકાર

- મંત્રીઓની પરિષદની નિમણૂક સમિતિની મંજૂરી બાદ ખરેનો નિમણૂક આદેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રધાનમંત્રી કાર્યાલયમાં સલાહકાર તરીકે, તેઓ કેન્દ્ર સરકારના સચિવના હોદ્દા અને પગાર ધોરણ ધરાવે છે. તેમની નિમણૂક કરારના ધોરણે કરવામાં આવી છે, શરૂઆતમાં બે વર્ષના સમયગાળા માટે અથવા આગળના આદેશ સુધી, જે પણ પહેલા હોય.

પૃષ્ઠભૂમિ

- ઉચ્ચ શિક્ષણ સચિવ તરીકે સેવા આપતી વખતે ખરેએ નવી રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ (NEP)ને આકાર આપવામાં મદદ કરી. તેમણે IIM અમદાવાદમાંથી MBAની ડિગ્રી મેળવી છે. ખરેએ ડિસેમ્બર 2019માં ઉચ્ચ શિક્ષણ સચિવનો કાર્યભાર સંભાળ્યો હતો. મે 2018 અને ડિસેમ્બર 2019ની વચ્ચે, તેમણે માહિતી અને પ્રસારણ મંત્રાલયના સચિવ તરીકે સેવા આપી. તેમણે 'ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજી (મધ્યવર્તી માર્ગદર્શિકા અને ડિજિટલ મીડિયા આચાર સંહિતા) નિયમો, 2021' જારી કરવામાં પણ મહત્વની ભૂમિકા ભજવી હતી. તેમણે રાંચી યુનિવર્સિટીના કુલપતિ અને ઝારખંડના કમિશનર તરીકે પણ સેવા આપી છે. તેમણે સેન્ટ સ્ટીફન્સ કોલેજમાંથી BSc (ભૌતિકશાસ્ત્ર)ની ડિગ્રી મેળવી છે.

14 ઓક્ટોબર: આંતરરાષ્ટ્રીય ઇ-વેસ્ટ દિવસ (International E-Waste Day)

- 14 ઓક્ટોબરના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય ઇ-વેસ્ટ દિવસ મનાવવામાં આવે છે. આ દિવસ Waste Electrical and Electronic Forum (WEEF) દ્વારા 2018થી ઉજવવામાં આવી રહ્યો છે.
- યુનાઈટેડ નેશન્સ અનુસાર, છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ઇ-વેસ્ટની માત્રામાં 21%નો વધારો થયો છે. સંયુક્ત રાષ્ટ્ર પણ કહે છે કે 53.6 મિલિયન ટન ઇ-વેસ્ટ વિશ્વભરમાં પેદા થાય છે. આમાંથી, માત્ર 17.4% એકત્રિત અને રિસાયકલ કરવામાં આવે છે. એવો અંદાજ પણ છે કે 2030 સુધીમાં 74 મિલિયન ટન ઇ-વેસ્ટ પેદા થશે.
- ટેકનોલોજીમાં ઝડપી પ્રગતિ, શહેરીકરણ પ્રક્રિયા અને આર્થિક વિકાસ એ ઇ-કચરામાં ઝડપી વૃદ્ધિના મુખ્ય કારણો છે.

મહત્વ

- > દિવસ રિસાયક્લિંગ અને ઈ-વેસ્ટ ઘટાડવાના મહત્વ પર ભાર મૂકે છે. આ દિવસની ઉજવણી કરવી અને ઈ-કચરાના જોખમો વિશે જાગૃતિ લાવવી મહત્વપૂર્ણ છે કારણ કે માત્ર 78 દેશોમાં સારું ઈ-વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ છે. વિશ્વની માત્ર 71% વસ્તી ઈ-કચરાના કાયદા દ્વારા આવરી લેવામાં આવી છે.

ભારત

- > ભારતે 2019માં 3.2 મિલિયન ટન ઈ-કચરો પેદા કર્યો. સેન્ટ્રલ પોલ્યુશન કંટ્રોલ બોર્ડે 312 ઈ-વેસ્ટ રિસાયકલર્સની નોંધણી કરી છે. 2016માં, પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલયે ઈ-વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ રૂલ્સ, 2016ની સૂચના આપી હતી. તે વિસ્તૃત ઉત્પાદક જવાબદારી લાગુ કરે છે.
- > ભારતમાં પેદા થતા ઈ-વેસ્ટમાં 38 ટકા હિસ્સો ચીનનો છે. ભારતમાં ઉત્પન્ન થતા ઈ-વેસ્ટમાં છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં 43% નો વધારો થયો છે.

WEEE ફોરમ

- > 2002 ઓસ્ટ્રિયા, નેધરલેન્ડ્સ, બેલ્જિયમ, નોર્વે, સ્વિટ્ઝર્લન્ડ્સ અને સ્વીડન નામના 6 દેશોની સંસ્થાઓ દ્વારા 2002માં તેની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી.
- ઇલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણોના જોખમો:
- > ઈલેક્ટ્રોનિક સાધનોમાં કેડમિયમ, લીડ અને બેરિલિયમ જેવા જોખમી ધાતુના દૂષકો હોય છે. પ્લાસ્ટિક ઈ-વેસ્ટમાં 30% હિસ્સો ધરાવે છે. તમામ ઈલેક્ટ્રોનિક ઉપકરણોમાં લીડ સૌથી હાનિકારક તત્વ છે.

દરિયાઈ ક્વાયત 'મલાબાર' નો બીજો તબક્કો શરૂ થયો

- > રોયલ ઓસ્ટ્રેલિયન નેવી (RAN), જાપાન મેરીટાઈમ સેલ્ફ ડિફેન્સ ફોર્સ (JMSDF) અને યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ નેવી (USN) સાથે ભારતીય નૌકાદળ "એક્સરસાઈઝ મલાબાર" નામની બહુપક્ષીય દરિયાઈ ક્વાયતના બીજા તબક્કામાં ભાગ લઈ રહી છે.
- > 12 ઓક્ટોબરથી 15 ઓક્ટોબર 2021 સુધી બંગાળની ખાડીમાં મલાબાર ક્વાયત હાથ ધરવામાં આવી છે.
- > આ મલાબાર પ્રેક્ટિસનો બીજો તબક્કો છે. આ સહભાગી દેશો વચ્ચે સુમેળ સંકલન (synergic coordination) ઉભું કરશે અને આંતર-કાર્યક્ષમતા પણ વધારશે.
- > આ ક્વાયતનો પ્રથમ તબક્કો ફિલિપાઈન્સ સમુદ્રમાં 26-29 ઓગસ્ટ 2021 દરમિયાન હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો.

- > આ ક્વાયત અદ્યતન સપાટી અને એન્ટિ-સબમરીન વોરફેર એક્સરસાઈઝ, હથિયાર ફાયરિંગ અને સીમેનશીપ ડેવલપમેન્ટ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે.

નૌકા જહાજો

- > આ દરિયાઈ ક્વાયતમાં, INS રણવિજય, INS સતપુરા તેમજ ભારતીય નૌકાદળના P8I લોંગ રેન્જ મેરીટાઈમ પેટ્રોલ એરક્રાફ્ટ ભાગ લેશે.

માલાબાર ક્વાયતનો બીજો તબક્કો

- > આ ક્વાયતનો બીજો તબક્કો પ્રથમ તબક્કા કરતાં મોટો હશે. આ તબક્કામાં અમેરિકાએ નિમિત્ત-વર્ગ સુપર એરક્રાફ્ટ કેરિયર તૈનાત કર્યું છે.
- > અમેરિકાનું પ્રતિનિધિત્વ USA લેક ચેમ્પલેન, બે ડિસ્ટ્રોયર અને USA સ્ટોકડેલ કરશે. તે વિમાનવાહક જહાજ USS કાર્લ વિન્સનને પણ તૈનાત કરશે.
- > જાપાનીઝ નેવીનું પ્રતિનિધિત્વ જે.એસ. કાગા અને માર્ગદર્શિત મિસાઈલ વિનાશક મુરાસામે ઉપરાંત, તેમના SH60K હેલિકોપ્ટર પણ આવું કરશે.
- > રોયલ ઓસ્ટ્રેલિયન નેવી આ ક્વાયતમાં HMAS Ballarat અને HMAS Sirius ને તૈનાત કરશે.

માલાબાર ક્વાયત

- > માલાબાર ક્વાયત વર્ષ 1992માં ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે વાર્ષિક દ્વિપક્ષીય નૌકા ક્વાયત તરીકે શરૂ થઈ હતી.

ભારતના પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ રિસાયક્લિંગ લક્ષ્ય

- > કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રાલયે 'પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ રૂલ્સ 2016' હેઠળ વિસ્તૃત ઉત્પાદક જવાબદારી (Extended Producer Responsibility -EPR) ને નિયંત્રિત કરવા માટે ડ્રાફ્ટ નોટિફિકેશન બહાર પાડ્યું છે.
- > ડ્રાફ્ટ પૂરો પાડે છે કે સમગ્ર ભારતમાં પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ કચરો પેદા કરતા ઉત્પાદકો, બ્રાન્ડ માલિકો અને આયાતકારો દ્વારા કચરાના જથ્થાનું સંચાલન કરવું પડશે.
- > જ્યારે ડ્રાફ્ટ નોટિફિકેશન પસાર થશે, તે તરત જ અમલમાં આવશે.

Back to basics : વિસ્તૃત ઉત્પાદક જવાબદારી**(Extended Producer Responsibility -EPR)**

- > EPR એટલે ઉત્પાદનના જીવનના અંત સુધી અને પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ માટે પર્યાવરણને અનુકૂળ વ્યવસ્થાપન માટે ઉત્પાદકની જવાબદારી. લોકો અને હિસ્સેદારો ડ્રાફ્ટ પર વાંધા અથવા સૂચનો 60 દિવસની અંદર પર્યાવરણ મંત્રાલયને સુપરત કરી શકે છે.

પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગની ત્રણ શ્રેણીઓ

- > EPR પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગની નીચેની શ્રેણીઓને આવરી લે છે:
- > કઠોર પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ
- > સિંગલ લેયર અથવા મલ્ટિલેયર ફ્લેક્સિબલ પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ
- > પ્લાસ્ટિક શીટ, કેરી બેગ, પ્લાસ્ટિક પાઉચ
- > મલ્ટિલેયર પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ.

ડ્રાફ્ટની અન્ય જોગવાઈઓ

- > આ મુસદ્દા અનુસાર, 2021-22માં, પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ કચરાના ઉત્પાદકોએ મેટ્રિક ટનમાં 'Q1' કચરાના 35% નું સંચાલન કરવું જરૂરી છે.
- > 2022-23માં ઉત્પાદકોનું EPR લક્ષ્ય વધીને 70% થશે, જ્યારે 2023-24 પછી તે 100% થશે.
- > સમાન EPR લક્ષ્યો આયાતકારો અને બ્રાન્ડ માલિકો માટે લાગુ પડશે.

13 ઓક્ટોબર: આપત્તિ જોખમ ઘટાડવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ (International Day for Disaster Risk Reduction)

- > દર વર્ષે 13 ઓક્ટોબરે વૈશ્વિક સ્તરે આપત્તિ જોખમ ઘટાડવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ મનાવવામાં આવે છે.
- ઉદ્દેશ:
- > જોખમ જાગૃતિ અને આપત્તિ ઘટાડાની વૈશ્વિક સંસ્કૃતિને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી આ દિવસ મનાવવામાં આવે છે. તે લોકોનો સામનો કરી રહેલા જોખમોમાં લગામના મહત્વ વિશે જાગૃતિ લાવી રહી છે.
- 2021 આવૃત્તિ:
- > આપત્તિ જોખમ ઘટાડવા માટેનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ આપત્તિ જોખમ અને જીવન, આરોગ્ય અને આજીવિકાને નુકસાન ઘટાડવામાં થયેલી પ્રગતિને સ્વીકારવાની તક પૂરી પાડે છે.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > આપત્તિ જોખમ ઘટાડવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ સૌપ્રથમ વર્ષ 1989માં મનાવવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે સંયુક્ત રાષ્ટ્ર મહાસભા (UNGA) એ આપત્તિ ઘટાડવા અને જોખમ-જાગૃતિની વૈશ્વિક સંસ્કૃતિને પ્રોત્સાહન આપવા માટે એક દિવસની હાકલ કરી હતી. 2015માં સેન્ડાઈ (જાપાન)માં યોજાયેલી આપત્તિ જોખમ ઘટાડા પર સંયુક્ત રાષ્ટ્રની ત્રીજી વિશ્વ પરિષદમાં, આંતરરાષ્ટ્રીય સમુદાયને યાદ અપાવવામાં આવ્યું હતું કે આપત્તિઓ સ્થાનિક સ્તરે સૌથી વધુ નુકસાન પહોંચાડે છે, જેમાં જાનહાનિ અને સામાજિક અને આર્થિક કારણ ઉથલપાથલ થાય છે.

■ આપત્તિ જોખમ ઘટાડવું:

- > યુનાઈટેડ નેશન્સ ઓફિસ ફોર ડિઝાસ્ટર રિસ્ક રિડક્શન (United Nations Office for Disaster Risk Reduction – UNDRR) વિશ્વભરમાં જોખમ પરિસ્થિતિઓની તપાસ માટે દર બે વર્ષે વિચારકો, નિષ્ણાતો, પ્રેક્ટિશનરો અને નવીનતાઓ સાથે કામ કરે છે.

ભારત Renewable Energy (RE) Country Attractiveness Indexમાં ત્રીજા ક્રમે

- > અર્ન્સ્ટ એન્ડ યંગ (EY) રિન્યુએબલ એનર્જી કન્ટ્રી આકર્ષણ ઈન્ડેક્સ (Renewable Energy (RE) Country Attractiveness Index) તાજેતરમાં પ્રકાશિત થયો હતો જેમાં ભારતને ત્રીજા સ્થાને રાખવામાં આવ્યું છે.
- > Renewable Energy (RE) Country Attractiveness Index વિશ્વના ટોચના 40 દેશોને તેમની જમાવટની તકો અને નવીનીકરણીય ઊર્જાના આકર્ષણના સંબંધમાં સ્થાન આપે છે.
- > આ ઈન્ડેક્સમાં ભારતે પોતાનું ત્રીજું સ્થાન જાળવી રાખ્યું છે જ્યારે અમેરિકાએ ટોચનું સ્થાન જાળવી રાખ્યું છે.
- > ચીન બીજા ક્રમે છે.
- > આ અહેવાલ મુજબ, નવીનીકરણીય ઊર્જા ઉત્પાદનમાં ઝડપી વૃદ્ધિ માટે શરતો યોગ્ય છે. મોટો પડકાર ગ્રીડનું અપૂરતું રોકાણ હશે.
- > આ અનુક્રમણિકા અનુસાર, કોર્પોરેટ પાવર ખરીદી કરારો સ્વચ્છ ઊર્જા વૃદ્ધિના મુખ્ય પરિબળો હતા કારણ કે પર્યાવરણીય, સામાજિક અને શાસનનાં પગલાં કંપનીઓ અને રોકાણકારો માટે ટોચનો એજન્ડા બની રહ્યા છે.

PPA ઈન્ડેક્સમાં ભારતનો ક્રમ

- > ટોચના 30 વીજ ખરીદી કરાર (Power Purchase Agreement (PPA) બજારોમાં ભારત છઠ્ઠા ક્રમે છે. PPA અનુક્રમણિકા નવીનીકરણીય ઊર્જા ખરીદીના આકર્ષણ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરે છે.

ભારતનું નવીનીકરણીય ઊર્જા બજાર

- > ભારતમાં નવીનીકરણીય ઊર્જા બજારની સ્થિતિ, જેમાં નીતિગત નિર્ણયો, રોકાણો અને ટેકનોલોજી સુધારાઓનો સમાવેશ થાય છે, તે સ્વ-ટકાઉ પુરવઠા સાંકળો પર કેન્દ્રિત છે. તે ભારતની સ્વચ્છ ઊર્જા સંક્રમણને નવી ઉંચાઈઓ પર લઈ ગયું છે.

કેન્દ્રીય ગૃહ મંત્રાલયે ગોરખાઓ અને પશ્ચિમ બંગાળ સાથે ત્રિપક્ષીય વાટાઘાટો શરૂ કરી

- > 12 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ કેન્દ્રીય ગૃહ મંત્રાલયે દાર્જિલિંગ ટેકરીઓ, તરાઈ અને ડુઅર્સ પ્રદેશ તેમજ પશ્ચિમ બંગાળ સરકારના 'ગોરખા પ્રતિનિધિઓ' સાથે ત્રિપક્ષીય વાટાઘાટો શરૂ કરી.
- > ઉત્તર બંગાળ ક્ષેત્રમાં લાંબા સમયથી રાજ્યની માંગને ઉકેલવા માટે ત્રિપક્ષીય વાટાઘાટો શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- > ગૃહમંત્રી અમિત શાહ અને દાર્જિલિંગના સાંસદ રાજુ બિષ્ટની આગેવાનીમાં એક ગોરખા પ્રતિનિધિ મંડળની અધ્યક્ષતામાં મંત્રણા કરવામાં આવી હતી.
- > આ બેઠક દરમિયાન અધિકારીઓએ ગોરખાઓ અને પ્રદેશને લગતા ઘણા મુદ્દાઓ પર ચર્ચા કરી.

Back to basics : પૃષ્ઠભૂમિ

- > આ મુદ્દે છેલ્લી બેઠક ઓક્ટોબર, 2021માં થઈ હતી જ્યારે ગોરખા નેતાઓનું પ્રતિનિધિમંડળ તત્કાલીન ગૃહ રાજ્યમંત્રી જી. કિશન રેડ્ડીને મળવા આવ્યા હતા.

પ્રતિનિધિમંડળની માંગ

- > ગોરખાલેન્ડ પ્રતિનિધિમંડળે 11 ગોરખા પેટા સમુદાયોને અલગ ગોરખાલેન્ડ રાજ્ય અને અનુસૂચિત જનજાતિનો દરજ્જો આપવાની માંગ ઉઠાવી છે. ગોરખાલેન્ડ ટેરિટોરિયલ એડમિનિસ્ટ્રેશન (GTA) નો મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો, જેમાં પ્રતિનિધિમંડળે જણાવ્યું હતું કે તેઓ GTA પર ચર્ચા નહીં કરે કારણ કે 2011માં ભારત સરકાર, પશ્ચિમ બંગાળ સરકાર અને ગોરખા જનમુક્તિ મોરચા વચ્ચે થયેલા હસ્તાક્ષર, પશ્ચિમ બંગાળે તેને ફગાવી દીધો હતો.

શું છે ગોરખાલેન્ડ મુદ્દો?

- > ગોરખાલેન્ડમાં પશ્ચિમ બંગાળના દાર્જિલિંગ, કુર્સેઓંગ, કાલિમપોંગ અને અન્ય પહાડી જિલ્લાઓના નેપાળી ભાષી લોકોનો સમાવેશ થાય છે. આ પ્રદેશોના લોકો પશ્ચિમ બંગાળના બંગાળી સમુદાય સાથે સાંસ્કૃતિક, નૈતિક અને ભાષાકીય તફાવતો ધરાવે છે. એક અલગ વહીવટી ક્ષેત્ર તરીકે દાર્જિલિંગની માંગ પ્રથમ વર્ષ 1907માં રજૂ કરવામાં આવી હતી. જો કે, 'ગોરખાલેન્ડ' શબ્દનો ઉપયોગ 1980ના દાયકા દરમિયાન સુભાષ ધિસિંગે કર્યો હતો. સુભાષ ધિસિંગ ગોરખા નેશનલ લિબરેશન ફ્રન્ટ (GNLF)ના સ્થાપક હતા.

ગોરખાલેન્ડ આંદોલન

- > આ એક ચળવળ છે જે મુખ્યત્વે પશ્ચિમ બંગાળની દાર્જિલિંગ ટેકરીઓ પર કેન્દ્રિત છે, અને એક અલગ ગોરખાલેન્ડ રાજ્ય બનાવવાની માંગ કરે છે.

BSFના અધિકારક્ષેત્રનું વિસ્તરણ

- > તાજેતરમાં ગૃહ મંત્રાલયે આસામ, પશ્ચિમ બંગાળ અને પંજાબમાં આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદથી 50 કિમી દૂર જપ્તી, શોધ અને ધરપકડ માટે સરહદ સુરક્ષાદળ(BSF)ના અધિકારક્ષેત્રને વિસ્તૃત કરવા માટે એક જાહેરનામું બહાર પાડ્યું છે.

આદેશના સંદર્ભમાં

- > આ જાહેરનામામાં BSF એક્ટ, 1968 હેઠળ 2014ના આદેશનું સ્થાન લેશે, જેમાં મણિપુર, મિઝોરમ, ત્રિપુરા, નાગાલેન્ડ અને મેઘાલયનો પણ સમાવેશ થાય છે.
- > તેમાં ખાસ કરીને બે નવનિર્મિત કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશો – જમ્મુ –કાશ્મીર અને લદાખનો પણ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.
- > BSF જે ઉલ્લંઘનમાં શોધખોળ અને જપ્તીની કાર્યવાહી કરી શકે છે તેમાં ડૂગસની હેરાફેરી, અન્ય પ્રતિબંધિત માલની દાણચોરી, વિદેશીઓનો ગેરકાયદેસર પ્રવેશ અને અન્ય કોઈ કેન્દ્રીય કાયદા હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનાઓ વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.
- > કોઈ શંકાસ્પદ વ્યક્તિની અટકાયત કર્યા પછી અથવા નિર્ધારિત વિસ્તારની અંદર માલ કબજે કર્યા પછી, BSF ફક્ત 'પ્રાથમિક તપાસ' કરી શકે છે અને શંકાસ્પદ વ્યક્તિને 24 કલાકની અંદર સ્થાનિક પોલીસને સોંપવો જરૂરી છે.
- > BSF પાસે શંકાસ્પદ લોકો સામે કેસ ચલાવવાની સત્તા નથી.

સંબંધિત મુદ્દાઓ

- જાહેર વ્યવસ્થા વિરૂદ્ધ રાજ્યની સુરક્ષા:
  - > જાહેર શાંતિ અને સુરક્ષાનું પ્રતીક જાહેર વ્યવસ્થા જાળવવી એ મુખ્યત્વે રાજ્ય સરકારની જવાબદારી છે (પ્રવેશ-1, રાજ્ય સૂચિ).
  - > જો કે, જ્યારે કોઈ ગંભીર જાહેર અવ્યવસ્થા હોય, જે રાજ્ય અથવા દેશની સલામતી અથવા સલામતી માટે ખતરો ઉભો કરે છે, ત્યારે પરિસ્થિતિ કેન્દ્ર સરકાર માટે પણ ચિંતાનો વિષય બને છે (યુનિયન લિસ્ટની એન્ટ્રી 1). (સંઘની સૂચિની એન્ટ્રી 1)
- સંઘવાદની ભાવનાને હળવી કરવી:
  - > રાજ્ય સરકારની સંમતિ મેળવ્યા વિના બહાર પાડવામાં આવેલી આ સૂચના રાજ્યોની સત્તાઓ પર અતિક્રમણ કરવા જેવું છે.
  - > પંજાબ સરકારનું કહેવું છે કે આ જાહેરનામું સુરક્ષા અથવા વિકાસની આડમાં રાજ્ય સરકારની સત્તાઓ પર અતિક્રમણ છે.

■ BSFની કામગીરી પર અસર:

- આંતરિક વિસ્તારોમાં સુરક્ષા જાળવવી BSFના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતી નથી, પરંતુ તેની પ્રાથમિક જવાબદારી આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદની સુરક્ષાની છે, જે કિસ્સામાં આ જાહેરનામું પ્રાથમિક જવાબદારી નિભાવવામાં BSFની કાર્યક્ષમતાને નબળી પાડશે.

રાજ્યોમાં સશસ્ત્ર દળોની તૈનાતી અંગે બંધારણીય દષ્ટિકોણ

- કેન્દ્ર કલમ 355 હેઠળ રાજ્યને 'બાહ્ય આક્રમણ અને આંતરિક અશાંતિ' થી બચાવવા માટે તેના દળો તૈનાત કરી શકે છે, જ્યારે સંબંધિત રાજ્ય કેન્દ્ર પાસેથી સહાય માંગતું નથી અને કેન્દ્રીય દળોને તૈનાત કરવામાં અચકાય છે.
- સંઘના સશસ્ત્ર દળોની તૈનાતીના સંદર્ભમાં કોઈ રાજ્યના વિરોધના કિસ્સામાં, કેન્દ્ર દ્વારા સૌ પ્રથમ કલમ 355 હેઠળ સંબંધિત રાજ્યને નિર્દેશો જારી કરવામાં આવે છે.
- કેન્દ્ર સરકારની દિશાનું પાલન ન થાય તો કેન્દ્ર કલમ 356 (રાષ્ટ્રપતિ શાસન) હેઠળ આગળની કાર્યવાહી કરી શકે છે.

સરહદ સુરક્ષા દળ

- ભારત-પાકિસ્તાન યુદ્ધ બાદ 1965માં BSFની રચના કરવામાં આવી હતી.
- તે ગૃહ મંત્રાલય (MHA)ના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળના ભારતના સાત કેન્દ્રીય સશસ્ત્ર પોલીસ દળોમાંનું એક છે.
- અન્ય કેન્દ્રીય સશસ્ત્ર પોલીસ દળો છે: આસામ રાઈફલ્સ (AR), ઈન્ડો-તિબેટબોર્ડર પોલીસ (ITBP), સેન્ટ્રલ ઈન્ડસ્ટ્રિયલ સિક્યોરિટી ફોર્સ (CISF), સેન્ટ્રલ રિઝર્વ પોલીસ ફોર્સ (CRPF), નેશનલ સિક્યોરિટી ગાર્ડ (NSG) અને સાશાસ્ત્ર સીમા બાલ (SSB)
- પાકિસ્તાન અને બાંગ્લાદેશની સરહદો પર 2.65 લાખ સૈનિકો તૈનાત છે.
- તે ભારતીય સેના સાથે ભારત-પાકિસ્તાન આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદ, ભારત-બાંગ્લાદેશ આંતરરાષ્ટ્રીય સરહદ, નિયંત્રણ રેખા (LOC) અને નક્સલ વિરોધી કામગીરીમાં તૈનાત છે.
- તેમાં એર વિંગ, મરીન વિંગ, આર્ટિલરી રેજિમેન્ટ અને કમાન્ડો યુનિટ છે.
- BSF અરબી સમુદ્રમાં સર ક્રીક અને બંગાળની ખાડીમાં સુંદરવન ડેલ્ટા જેવી ભૌગોલિક પરિસ્થિતિઓમાં પણ સુરક્ષા પ્રદાન કરી રહ્યું છે.
- કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવવામાં અને રાજ્ય વહીવટીતંત્રને શાંતિપૂર્ણ ચૂંટણી યોજવામાં મદદ કરવામાં BSFની મહત્વપૂર્ણ ભૂમિકા છે.
- જરૂર પડે તો માનવ જીવન બચાવવા માટે BSF કુદરતી આપત્તિઓ દરમિયાન સુરક્ષા પણ પ્રદાન કરે છે.

- તે દર વર્ષે તેના પ્રશિક્ષિત માનવબળની મોટી ટુકડી મોકલીને યુએન શાંતિ જાળવણી મિશનમાં સમર્પિત સેવાઓનું યોગદાન આપે છે.
- આને ભારતીય પ્રદેશોની સંરક્ષણની પ્રથમ લાઈન કહેવામાં આવે છે.

આગળનો રસ્તો

- રાજ્યની સંમતિ ઇચ્છનીય છે:
- ભારતના પડોશમાં સુરક્ષાની સ્થિતિને જોતાં કેન્દ્રીય સશસ્ત્ર દળો અને રાજ્યના પોલીસ અધિકારીઓ વચ્ચેના હાલના સંબંધોમાં કોઈ ફેરફારની જરૂર નથી.
- જો કે, એ ઇચ્છનીય છે કે રાજ્યોમાં તેના સશસ્ત્ર દળોને તૈનાત કરતી વખતે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા શક્ય હોય ત્યાં રાજ્ય સરકારની સલાહ લેવી જોઈએ.
- રાજ્ય આત્મનિર્ભર બની રહ્યું છે:
- દરેક રાજ્ય સરકાર તેની સશસ્ત્ર પોલીસને મજબૂત કરવા માટે કેન્દ્ર સરકાર સાથે પરામર્શ કરીને ટૂંકા ગાળાની અને લાંબા ગાળાની વ્યવસ્થા કરી શકે છે.
- તેનો ઉદ્દેશ સશસ્ત્ર પોલીસને મોટા ભાગે આત્મનિર્ભર બનાવવાનો છે જેથી કેન્દ્રીય સશસ્ત્ર દળોની મદદ માત્ર ગંભીર ખલેલના કિસ્સામાં જ લેવામાં આવે.
- પ્રાદેશિક વ્યવસ્થા:
- પડોશી રાજ્યોના જૂથમાં સર્વસંમતિથી જરૂર પડે તો એકબીજાની સશસ્ત્ર પોલીસનો ઉપયોગ કરવાની કાયમી વ્યવસ્થા હોઈ શકે છે.
- ઝોનલ કાઉન્સિલ આવી સિસ્ટમ ઘડવા માટે એક પ્રદેશની અંદર રાજ્યોની સંમતિ મેળવવા માટે શ્રેષ્ઠ પ્લેટફોર્મ હશે.
- પોલીસ સુધારાઓ:
- વિવિધ સમિતિઓ અને નિર્ણયો દ્વારા ભલામણ કરાયેલા પોલીસ સુધારાઓને પૂર્ણ કરવાનો આ યોગ્ય સમય છે.

ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ 2021

- ગ્લોબલ હંગર ઇન્ડેક્સ (GHI) 2021માં ભારત 116 દેશોમાં 101મા ક્રમે રહ્યું છે. ભારત 2020માં 94મા ક્રમે હતું.

Back to basics : ગ્લોબલ ભૂખમરા સૂચકાંક વિશે

- વાર્ષિક અહેવાલ:
- કન્સર્ન વર્લ્ડવાઈડ અને વેલ્થિંગરહિલ્ડ દ્વારા સંયુક્ત પણે પ્રકાશિત.
- તે સૌ પ્રથમ 2006માં રજૂ કરવામાં આવી હતી. તે દર વર્ષે ઓક્ટોબરમાં રિલીઝ થાય છે. તેનું 2021નું સંસ્કરણ GHIની 16મી આવૃત્તિનો સંદર્ભ આપે છે.

■ ઉદ્દેશો:

- > વૈશ્વિક, પ્રાદેશિક અને દેશના સ્તરે ભૂખને વ્યાપક પણે માપવી અને ટ્રેક કરવી.
- > ગણતરી: તેની ગણતરી ચાર સૂચકાંકોના આધારે કરવામાં આવે છે:

■ અન્ડરન્યુટ્રિશન:

- > અપૂરતી કેલરી સેવન ધરાવતી વસ્તી.

■ યાઇલ્ડ વેસ્ટિંગ:

- > પાંચ વર્ષથી ઓછી વયના બાળકોનો હિસ્સો જેઓ તેમની ઊંચાઈની દ્રષ્ટિએ ઓછું વજન ધરાવે છે તે તીવ્ર કુપોષણ સૂચવે છે.

■ યાઇલ્ડ સ્ટેટિંગ:

- > પાંચ વર્ષથી ઓછી વયના બાળકોનો હિસ્સો જે ઓછું વજન ધરાવે છે તે કુપોષણનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે.

■ બાળ મૃત્યુદર:

- > પાંચ વર્ષથી ઓછી વયના બાળકોનો મૃત્યુદર.

■ સ્કોરિંગ:

- > ચાર સૂચકાંકોના મૂલ્યોના આધારે, GHI 100 પોઈન્ટસ્કેલ પર ભૂખ નક્કી કરે છે જ્યાં 0 શ્રેષ્ઠ સંભવિત સ્કોર (શૂન્ય ભૂખ) છે અને 100 ને સૌથી ખરાબ માનવામાં આવે છે.
- > ગંભીરતાના આધારે દરેક દેશના GHI સ્કોરને નીચાથી અત્યંત ખતરનાક વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.

■ માહિતી સંગ્રહ:

- > ખાદ્ય અને કૃષિ સંસ્થા દ્વારા અન્ડરન્યુટ્રિશન ડેટા પૂરા પાડવામાં આવે છે અને બાળ મૃત્યુદરનો ડેટા યુનાઈટેડ નેશન્સ ઈન્ટર એજન્સી ગ્રુપ ફોર યાઈલ્ડ મોર્ટાલિટી એસ્ટીમેશન (UN IGME) પાસેથી મેળવવામાં આવે છે.
- > બાળકોના વેસ્ટિંગ અને સ્ટેટિંગ અંગેના ડેટા યુનિસેફ, વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO) અને વર્લ્ડ બેંકના સંયુક્ત ડેટાબેઝમાંથી લેવામાં આવ્યા છે.

વૈશ્વિક દશ્ય

- > ભૂખ નિવારણ કાર્યક્રમની કામગીરી બહુ સારી હોવાનું જણાયું નથી.
- > હાલના GHI અંદાજોના આધારે સમગ્ર વિશ્વ, ખાસ કરીને 47 દેશો, 2030 સુધીમાં ભૂખનું નીચું સ્તર હાંસલ કરવામાં નિષ્ફળ જશે.

ખાદ્ય સુરક્ષાની અસ્થિરતા

- > વધતો સંઘર્ષ, વૈશ્વિક આબોહવા પરિવર્તનની મોસમની ચરમસીમા અને કોવિડ-19 મહામારી સાથે સંકળાયેલા આર્થિક અને આરોગ્ય પડકારો ભૂખમરણનું સ્તર વધારી રહ્યા છે.

- > દાયકાઓના ઘટાડા બાદ કુપોષણનો વૈશ્વિક ફેલાવો (ગ્લોબલ હંગર ઈન્ડેક્સનો ઘટક) વધી રહ્યો છે.
- > આ ફેરફાર ભૂખના અન્ય પગલાંની નિષ્ફળતાનું મુખ્ય સૂચક હોઈ શકે છે.
- > પ્રદેશો, દેશો અને સમુદાયો વચ્ચે વ્યાપક અસમાનતા છે જે ટકાઉ વિકાસ લક્ષ્યો (SDG) 'કોઈને પાછળ ન છોડવું' ને પ્રતિકૂળ અસર કરશે.
- > આફ્રિકા, ખાસ કરીને સબ-સહારન અને દક્ષિણ એશિયા, ભૂખમરણનું ઉચ્ચતમ સ્તર ધરાવતા વિસ્તારો છે. બંને વિસ્તારોમાં ભૂખનું સ્તર નિર્ણાયક છે.

ભારતીય દશ્ય

- > 2000થી ભારતે આ ક્ષેત્રમાં નોંધપાત્ર પ્રગતિ કરી છે, પરંતુ બાળ પોષણ હજી પણ ચિંતાનું મુખ્ય ક્ષેત્ર છે.
- > 20માં ભારતનો GHI સ્કોર 27.5 હતો જે 2021માં વધીને 38.8 થયો છે. GHIનો આ સ્કોર ગંભીર સ્તરનો માનવામાં આવે છે.
- > વસ્તીમાં કુપોષિત લોકોનું પ્રમાણ અને પાંચ વર્ષથી ઓછી વયના બાળકોનો મૃત્યુદર હવે પ્રમાણમાં નીચા સ્તરે છે.
- > ભારતમાં યાઈલ્ડ સ્ટેટિંગમાં નોંધપાત્ર ઘટાડો જોવા મળ્યો છે – જે 1998-1999માં 54.2 ટકા હતો જે 2016-2018માં 34.7 ટકા હતો પરંતુ આ ક્ષેત્રમાં ઘણું કરવાનું બાકી છે.
- > ભારતના GHI સ્કોરમાં 17.3 ટકા યાઈલ્ડ વેસ્ટિંગ લેવલ હતું જે અન્ય દેશોની તુલનામાં ઘણું પછાત છે, ભારતનો સ્કોર 1998-1999ના 17.1 ટકા કરતાં થોડો વધારે છે.
- > આ સ્કોરના આધારે ભારત સૌથી નીચા 15 દેશોમાં સ્થાન ધરાવે છે.
- > ભારતના મોટાભાગના પડોશી દેશો ભારત કરતાં પાછળ છે. પાકિસ્તાન-92, નેપાળ અને બાંગ્લાદેશ-76 અને શ્રીલંકા 65મા ક્રમે.

ભારતનો પક્ષ

- > મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલયે અહેવાલની ટીકા કરી છે અને દાવો કર્યો છે કે FAO દ્વારા ઉપયોગમાં લેવામાં આવતી પદ્ધતિ અવૈજ્ઞાનિક છે.
- > સરકારના જણાવ્યા અનુસાર ગ્લોબલ હંગર ઈન્ડેક્સ રિપોર્ટ 2021 અને 'ધ સ્ટેટ ઓફ ફૂડ સિક્યોરિટી એન્ડ ન્યુટ્રિશન ઈન ધ વર્લ્ડ 2021' પર FAOના અહેવાલમાં નીચેના તથ્યોની સંપૂર્ણ અવગણના કરવામાં આવી છે:
- > આ અહેવાલનું મૂલ્યાંકન 'ચાર આધારો' પર કરવામાં આવ્યું છે, ટેલિફોન દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા સર્વેક્ષણમાં કોઈ શારીરિક નથી.

- ઓછા પોષણના વૈજ્ઞાનિક માપન માટે વજન અને ઊંચાઈ માપનની જરૂર પડે છે, જ્યારે ટેલિફોનિક સર્વેક્ષણો દરમિયાન વિસંગતતાઓ જોવા મળી હતી.
- આ અહેવાલમાં પ્રધાનમંત્રી ગરીબ કલ્યાણ અન્ન યોજના (PMGKY) અને સ્વનિર્ભર ભારત યોજના જેવા કોવિડ સમયગાળા દરમિયાન ખાદ્ય સુરક્ષા સુનિશ્ચિત કરવાના સરકારના મોટા પાયે પ્રયાસોની અવગણના કરવામાં આવી છે.

ભારત દ્વારા લેવામાં આવેલી પહેલ

- ઘટ રાષ્ટ્ર ઇન્ડિયા મૂવમેન્ટ:
  - ફૂડ સેફ્ટી એન્ડ સ્ટાન્ડર્ડ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા (FSSAI) દ્વારા નાગરિકોને ખોરાકમાં યોગ્ય ખાદ્ય ચીજોનો સમાવેશ કરવા માટે પ્રેરિત કરવા માટે આયોજિત આઉટરીચ પ્રવૃત્તિ.
- પોષણ અભિયાન:
  - મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા 2018માં શરૂ કરવામાં આવેલા આ અભિયાનનો ઉદ્દેશ સ્ટ્રેટિંગ, અન્ડરન્યુટ્રિશન, એનિમિયા (નાના બાળકો, મહિલાઓ અને કિશોર છોકરીઓમાં) ઘટાડવાનો છે.
- પ્રધાનમંત્રી માતૃ વંદના યોજના:
  - આ મહિલા અને બાળ વિકાસ મંત્રાલય દ્વારા અમલમાં મૂકવામાં આવેલી કેન્દ્ર પ્રાયોજિત યોજના છે, જે દેશના તમામ જિલ્લાઓમાં 1 જાન્યુઆરી, 2017થી અમલમાં મૂકવામાં આવેલા પ્રસૂતિ લાભ કાર્યક્રમ છે.
- ખાદ્ય ફોર્ટિફિકેશન:
  - ચોખા, દૂધ અને મીઠું વગેરે જેવા મુખ્ય ખોરાકમાં આયર્ન, આયોડિન, ઝિંક, વિટામિન A અને D જેવા મુખ્ય વિટામિન્સ અને ખનિજોનો સમાવેશ કરવા માટે ખોરાકનું કિલ્લેબંધી અથવા ખોરાક સંવર્ધન મુખ્ય ઘટકો છે.
- રાષ્ટ્રીય ખાદ્ય સુરક્ષા અધિનિયમ, 2013:
  - તે લક્ષિત જાહેર વિતરણ પ્રણાલી હેઠળ 75% ગ્રામીણ વસ્તી અને 50% શહેરી વસ્તીને સબસિડી યુક્ત અનાજ મેળવવાનો અધિકાર આપે છે.
- મિશન ઇન્દ્રધનુષ:
  - તે 2 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકો અને ગર્ભવતી મહિલાઓને 12 રસી-નિવારક રોગો (VPD) સામે રસીકરણ માટે લક્ષ્ય બનાવે છે.
- સંકલિત બાળ વિકાસ સેવાઓ (ICDS) યોજના:
  - 2 ઓક્ટોબર, 1975ના રોજ શરૂ કરવામાં આવેલી છ સેવાઓ (પૂરક પોષણ, શાળા પૂર્વેનું બિનઔપચારિક શિક્ષણ, પોષણ અને આરોગ્ય શિક્ષણ, રસીકરણ, આરોગ્ય તપાસ અને રેફરલ સેવાઓ) પેકેજ, 0-6 વર્ષની વય જૂથના બાળકો, ગર્ભવતી મહિલાઓ અને સ્તનપાન કરાવતી માતાઓને ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવે છે.

AIIMS એ 'હેલ્થી સ્માઈલ' મોબાઈલ એપ લોન્ચ કરી

- બાળકોમાં મૌખિક સ્વચ્છતા (oral hygiene) જાળવવા અંગે જાગૃતિ લાવવા માટે એઈમ્સ દ્વારા દ્વિભાષી મોબાઈલ એપ્લિકેશન 'હેલ્થી સ્માઈલ' (Healthy Smile) શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- આ એપ AIIMS ઇન્ટ્રામ્યુરલ રિસર્ચ ગ્રાન્ટની મદદથી બાળરોગ અને નિવારક દંત ચિકિત્સા વિભાગની પહેલ છે.
- આ પહેલ બાળપણથી જ બાળકોમાં મૌખિક સ્વચ્છતા જાળવવા અંગે જાગૃતિ ફેલાવવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવી છે.
- તે તેમને દિવસમાં બે વાર સારી રીતે બ્રશ કરવા માટે પણ પ્રેરિત કરશે.
- આ એપ ઘરની સંભાળના સરળ ઉપાયો દ્વારા ડેન્ટલ કેરીઝને કેવી રીતે નિયંત્રણમાં રાખી શકે તે વિશે માહિતી આપશે.

એપ્લિકેશન સુવિધાઓ

- એપ્લિકેશનમાં બાળકોના તમામ વય જૂથો માટે નિવારક ડેન્ટલ કેર ટિપ્સ, બાળકો માટે અનુકૂળ રંગબેરંગી પેનલ, પ્રેરક ગીતો, સગર્ભાવસ્થા દરમિયાન વારંવાર પૂછાતા પ્રશ્નો અને મૌખિક સંભાળની ટીપ્સ સાથે બે મિનિટના મ્યુઝિકલ બ્રશિંગ ટાઈમરનો સમાવેશ થાય છે.

આ એપ શા માટે લોન્ચ કરવામાં આવી ?

- ભારતની 40-50% બાળકોની વસ્તીમાં ડેન્ટલ કેરીઝ પ્રચલિત હોવાનું જાણવા મળ્યા બાદ આ એપ લોન્ચ કરવામાં આવી હતી.

ચીન અને રશિયા દ્વારા 'સંયુક્ત સમુદ્ર 2021 નૌકા ક્વાયટ'નું આયોજન

- ચીન અને રશિયા જાપાનના સમુદ્રમાં 'સંયુક્ત સમુદ્ર 2021 નેવલ એક્સરસાઈઝ' (Joint Sea 2021 Naval Exercise) નામની સંયુક્ત નૌકા ક્વાયટ કરી રહ્યા છે.
- આ સંયુક્ત નૌસેના ક્વાયટ 14 ઓક્ટોબર, 2021થી શરૂ કરવામાં આવી હતી.
- તે રશિયા અને ચીન વચ્ચે વધતા રાજકીય અને લશ્કરી ગોઠવણીના તાજેતરના સંકેતને પ્રકાશિત કરે છે.
- જાપાનના સમુદ્રમાં રશિયાના પીટર ધ ગ્રેટ ગલ્ફમાં આ ક્વાયટ શરૂ થઈ. તે 17 ઓક્ટોબર 2021 સુધી ચાલશે.

પ્રવૃત્તિઓ

- આ સંયુક્ત નૌકા કવાયતમાં સંચાર, સંયુક્ત દાવપેચ અને ફાયરિંગ, હવા-વિરોધી અને સબમરીન વિરોધી કામગીરી, સંયુક્ત દાવપેચ અને દરિયાઈ લક્ષ્યો પર ફાયરિંગનો સમાવેશ થશે.

વ્યવહારમાં ચીન

- વિદેશમાં કવાયતમાં પ્રથમ વખત, ચીનને સબમરીન વિરોધી યુદ્ધ વિમાનો અને 10,000 ટનથી વધુના વિનાશક દ્વારા રજૂ કરવામાં આવશે. ટાઈપ 055 લાર્જ ડિસ્ટ્રોયર નાંચાંગ, ટાઈપ 054A ફિગેટ્સ બિન્જોઉ અને લિયુઝોઉ, ટાઈપ 052D ડિસ્ટ્રોયર કનમિંગ, ટાઈપ 903A કોમ્પ્રિહેન્સિવ સપ્લાય શિપ ડોંગપિંગુ, શિપ બોર્ન હેલિકોપ્ટર અને ફિક્સડ વિંગ એન્ટી સબમરીન વોરફેર જેવા યુદ્ધ જહાજો દ્વારા પણ ચીનનું પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવશે. બીજી બાજુ, રશિયાનું પ્રતિનિધિત્વ સબમરીન વિરોધી જહાજો, વિમાન અને યુદ્ધ જહાજો દ્વારા કરવામાં આવશે.

ચીન-રશિયા સહયોગ

- વૈશ્વિક બાબતોમાં અમેરિકાના વર્યસ્વનો વિરોધ કરવા માટે ચીન અને રશિયા સંયુક્ત કવાયત કરી રહ્યા છે. બંને દેશો અફઘાનિસ્તાનમાં વોશિંગ્ટનની વિદેશ નીતિના કડવા ટીકાકાર રહ્યા છે. ચીન સામાન્ય રીતે ઈરાન જેવી બાબતોમાં રશિયાની લીડને અનુસરે છે. તે તાઈવાન, દક્ષિણ ચીન સાગર અને ભારત-પ્રશાંત સંબંધોમાં તેના મહત્ત્વના હિતોનું રક્ષણ કરવા માટે વધુને વધુ અવાજવાળું બન્યું છે. ચીને ઓસ્ટ્રેલિયા માટે અમેરિકન ટેકનોલોજીથી બનેલી આઠ પરમાણુ શક્તિ ધરાવતી સબમરીન ખરીદવા માટેના સોદાની પણ સખત ટીકા કરી છે.

ભારતીય ટીમ

- આ કવાયતમાં, ભારતીય ટુકડી ભારતીય સેનાના પાયદળ બટાલિયન જૂથના 350 કર્મચારીઓનો સમાવેશ કરશે.
- પૃષ્ઠભૂમિ:
- આ કવાયતની અગાઉની (16મી) આવૃત્તિ ફેબ્રુઆરી 2021માં બિકાનેરની મહાજન ફિલ્ડ ફાયરિંગ રેન્જમાં થઈ હતી.

અભ્યાસનું મહત્વ

- આ કવાયત યુદ્ધ અભ્યાસ બંને દેશો વચ્ચે લશ્કરી સહકાર વધારવાની દિશામાં એક પગલું છે. ભારત અને અમેરિકાની સેનાઓ વચ્ચે સમજણ, સહકાર અને ક્રિયાપ્રતિક્રિયા વધારવાના હેતુથી આ કરવામાં આવ્યું છે. તે ઠંડી આબોહવાની સ્થિતિમાં સંયુક્ત હથિયારોના દાવપેચ પર પણ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરશે. આ કવાયતનો પ્રાથમિક ઉદ્દેશ વ્યૂહાત્મક સ્તરની કસરતો વહેંચવાનો અને એકબીજા પાસેથી શ્રેષ્ઠ પ્રયાસો શીખવાનો છે.

મુખ્ય સંરક્ષણ ભાગીદાર

- અમેરિકાએ જૂન 2016માં ભારતને મુખ્ય સંરક્ષણ ભાગીદાર તરીકે નિયુક્ત કર્યું હતું. બંને દેશોએ વર્ષોમાં મહત્વપૂર્ણ સંરક્ષણ અને સુરક્ષા કરારો પર હસ્તાક્ષર કર્યા, જેમ કે 2016માં લોજિસ્ટિક્સ એક્સચેન્જ મેમોરેન્ડમ ઓફ એગ્રીમેન્ટ (LEMOA).
- LEMOA બંને દેશોની સેનાઓને સમારકામ અને પુરવઠાની ભરપાઈ માટે એકબીજાના પાયાનો ઉપયોગ કરવાની મંજૂરી આપે છે અને ઉંડો સહકાર પૂરો પાડે છે.
- દેશોએ વર્ષ 2018માં COMCASA (Communications Compatibility and Security Agreement) પર પણ હસ્તાક્ષર કર્યા હતા. COMCASA બે સેનાઓ વચ્ચે આંતર-કાર્યક્ષમતા પૂરી પાડે છે તેમજ યુ.એસ. તરફથી હાઈ-એન્ડ ટેકનોલોજીના વેચાણની જોગવાઈ કરે છે.
- તેઓએ દ્વિપક્ષીય સંરક્ષણ સંબંધોને વધુ વેગ આપવા માટે ઓક્ટોબર 2020માં BECA (Basic Exchange and Cooperation Agreement) કરાર પર હસ્તાક્ષર કર્યા. તે બંને દેશો વચ્ચે ઉચ્ચતમ લશ્કરી ટેકનોલોજી, લોજિસ્ટિક્સ અને ભૂસ્તરીય નકશાની વહેંચણી પૂરી પાડે છે.

ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે 'યુદ્ધ અભ્યાસ 2021' (Yudh Abhyas 2021) નામની કવાયત શરૂ થઈ

- ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે દ્વિપક્ષીય લશ્કરી સહકારને વધુ ગાઢ બનાવવા 15 ઓક્ટોબર, 2021 થી અલાસ્કામાં 15 દિવસની મેગા લશ્કરી કવાયત શરૂ થઈ.
- વર્ષ 2021 કવાયત 'યુદ્ધ અભ્યાસ' ની 17મી આવૃત્તિને ચિહ્નિત કરશે.
- આ કવાયત અલાસ્કામાં સંયુક્ત આધાર એલ્મેન્ડોર્ફ રિયાર્ડસન ખાતે હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.
- તે 15 ઓક્ટોબરથી શરૂ થશે અને 29 ઓક્ટોબરે સમાપ્ત થશે.

ભારત પાયલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે 1000 મેગાવોટની બેટરી એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ (BESS) શરૂ કરશે

- કેન્દ્ર સરકારે પાયલોટ 1000 મેગાવોટની બેટરી એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ (Battery Energy Storage System – BESS) પ્રોજેક્ટની સ્થાપના માટે એક્સપ્રેશન ઓફ ઇન્ટરેસ્ટ (Expression of Interest) ને આમંત્રણ આપવા માટે તેની મંજૂરી આપી દીધી છે.
- આ પાયલોટ પ્રોજેક્ટ નવી અને નવીનીકરણીય ઊર્જા મંત્રાલય અને ઊર્જા મંત્રાલયનો સંયુક્ત પ્રયાસ છે.
- બંને મંત્રાલયો ભારતમાં એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ્સ ગોઠવવા માટે રોડ મેપ આપવા માટે કામ કરી રહ્યા છે.

BESS પ્રોજેક્ટ કેમ શરૂ કરવામાં આવી રહ્યો છે?

- બેટરી એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ (BESS) ની સ્થાપના 2030 સુધીમાં નવા અને નવીનીકરણીય ઊર્જા મંત્રાલય દ્વારા 450 GW નવીનીકરણીય ઊર્જા લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરવાના મહત્વાકાંક્ષી લક્ષ્યને ટેકો આપવા માટે કરવામાં આવશે.

BESS કોણ ખરીદશે?

- સોલર એનર્જી કોર્પોરેશન ઓફ ઇન્ડિયા (SECI) એ 1000 મેગાવોટ બેસની ખરીદી માટે એક્સપ્રેશન ઓફ ઇન્ટરેસ્ટ માંગ્યું છે. આ RFS બિડિંગ ડોક્યુમેન્ટ અને BESSની પ્રાપ્તિ અને ઉપયોગ માટે વ્યાપક માર્ગદર્શિકાના ડ્રાફ્ટ સાથે પ્રકાશિત કરવામાં આવશે.

અંતિમ RFS દસ્તાવેજ

- વિવિધ હિસ્સેદારોના સૂચનો અને પ્રતિસાદના આધારે, અંતિમ RFS દસ્તાવેજ નવેમ્બર, 2021માં બહાર પાડવામાં આવશે. RFS દસ્તાવેજ સાથે, BESSની ખરીદી અને ઉપયોગ માટે અંતિમ વ્યાપક માર્ગદર્શિકા જનરેશન, ટ્રાન્સમિશન અને ડિસ્ટ્રીબ્યુશન એસેટ્સના ભાગરૂપે જારી કરવામાં આવશે.

ઊર્જા સંગ્રહ સિસ્ટમોનો ઉપયોગ

- મંત્રાલયના જણાવ્યા અનુસાર, ભારત નવીનીકરણીય ઊર્જા હેઠળ ઊર્જા સંગ્રહ વ્યવસ્થાનો ઉપયોગ કરવાની યોજના ધરાવે છે. ટ્રાન્સમિશન સિસ્ટમનો મહત્તમ ઉપયોગ કરવા અને ગ્રીડની સ્થિરતાને મજબૂત કરવા માટે ઊર્જા સંગ્રહ વ્યવસ્થાનો ઉપયોગ ગ્રીડ તત્વ તરીકે કરવામાં આવશે. આ ટ્રાન્સમિશન ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરના વિસ્તરણમાં રોકાણ બચાવવામાં મદદ કરશે.

ડો.એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ પ્રેરણા સ્થાનનું ઉદ્ઘાટન કર્યું

- ડો.એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ પ્રેરણા સ્થાનનું ઉદ્ઘાટન 15 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ નેવલ સાયન્સ એન્ડ ટેકનોલોજી લેબોરેટરી (NSTL), વિશાખાપટ્ટનમ ખાતે કરવામાં આવ્યું હતું.
- આ 'પ્રેરણા સ્થાન'નું ઉદ્ઘાટન ભારતરત્ન ડો.એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ 90મી જન્મ જયંતી તેમજ દિલ્હીમાં આઝાદી કા અમૃત મહોત્સવ 'ની ઉજવણી તરીકે કરાયું.
- DRDOના ડિરેક્ટર જનરલ (નેવલ સિસ્ટમ્સ એન્ડ મટિરિયલ્સ) ડો.સમીર વી.કામતે પણ આ પ્રસંગે ડો.કલામની પ્રતિમાનું અનાવરણ કર્યું હતું.
- વરૂણાસ્ત્ર, ટોરપિડો એડવાન્સ્ડ લાઈટ (TAL) અને મરીચ ડીકોય જેવા NSTL ઉત્પાદનો પણ આ પ્રસંગે પ્રદર્શિત કરવામાં આવી રહ્યા છે.

NSTL

- NSTL સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) હેઠળ કાર્યરત અગ્રણી નૌકા સંશોધન પ્રયોગશાળા છે. તે વિશાખાપટ્ટનમમાં સ્થિત છે. NSTLનું મુખ્ય કાર્ય અંડરવોટર હથિયારો અને સંબંધિત સિસ્ટમોનું સંશોધન અને વિકાસ છે. NSTLના વર્તમાન ડિરેક્ટર ડો. વાય. શ્રીનિવાસ રાવ છે.

Back to basics : અબુલ પાકિર જૈનુલાબ્દીન (APJ)

અબ્દુલ કલામ

- તેઓ ભારતીય એરોસ્પેસ વૈજ્ઞાનિક હતા અને 2002થી 2007 સુધી ભારતના 11માં રાષ્ટ્રપતિ તરીકે પણ સેવા આપી હતી. તેમનો જન્મ અને ઉછેર તમિલનાડુના રામેશ્વરમમાં થયો હતો. તેમણે ભૌતિકશાસ્ત્ર અને એરોસ્પેસ એન્જિનિયરિંગનો અભ્યાસ કર્યો. તેમણે DRDO અને ઇન્ડિયન સ્પેસ રિસર્ચ ઓર્ગનાઈઝેશન (ISRO)માં વૈજ્ઞાનિક અને વિજ્ઞાન સંચાલક તરીકે પોતાના ચાર વર્ષ સમર્પિત કર્યા. તેઓ ભારતમાં લશ્કરી મિસાઈલ વિકાસ પ્રયાસો અને નાગરિક અવકાશ કાર્યક્રમમાં સામેલ હતા. તેથી જ તેઓ ભારતના મિસાઈલ મેન તરીકે ઓળખાય છે. તેમણે 1998માં ભારત દ્વારા પોખરણ –2 પરમાણુ પરીક્ષણોમાં મુખ્ય સંસ્થાકીય, તકનીકી ભૂમિકા ભજવી હતી.

પ્રશ્નોત્તરી

1) વૈશ્વિક બહુમુખી ગરીબી સૂચકાંક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ગ્લોબલ મલ્ટિફેસ પોવર્ટી ઈન્ડેક્સ 2021 તાજેતરમાં યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (UNDP) અને ઓફસર્ફ પોવર્ટી એન્ડ હુમન ડેવલપમેન્ટ ઇનિશિયેટિવ (OPHI) દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો.
2. આ સૂચકાંક 109 દેશો અને 5.9 અબજ લોકોના ડેટાનું મૂલ્યાંકન કરે છે.
3. 1.3 અબજ લોકો બહુમુખી ગરીબ છે. આમાંથી લગભગ અડધા (644 મિલિયન) 18 વર્ષથી ઓછી વયના બાળકો છે.
4. લગભગ 85% સબ-સહારા આફ્રિકા (556 મિલિયન) અથવા દક્ષિણ એશિયા (532 મિલિયન)માં રહે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

2) ભારતમાં કોવિડ-19 રસીકરણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. અત્યાર સુધીમાં, ભારતમાં 95 કરોડથી વધુ લોકોને કોવિડ-19 રસીના ડોઝ આપવામાં આવ્યા છે.
2. કોવિડ-19 રસીકરણ માટે નોંધણી કો-વિન પોર્ટલ (<https://www.cowin.gov.in>) અને આરોગ્ય સેતુ એપ પર કરી શકાય છે. નોંધણી કર્યા પછી, વ્યક્તિએ રસીનું સ્થાન અને સમય પસંદ કરવો પડશે.
3. COVAXIN, COVISHIELD અને Sputnik V ભારતમાં વપરાતી રસી છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

3) પીએમ ગતિ શક્તિ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી 'પ્રધાનમંત્રી ગતિ શક્તિ' (Pradhan Mantri Gati Shakti) નામનું પ્રથમ રાષ્ટ્રીય માળખાગત માસ્ટરપ્લાન લોન્ચ કરશે. આ માસ્ટરપ્લાન 13 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ લોન્ચ કરવામાં આવશે.
2. સ્વતંત્રતા દિવસ, 2021ના રોજ પીએમ મોદી દ્વારા ગતિ શક્તિ યોજનાની જાહેરાત કરવામાં આવી હતી.
3. આ માસ્ટરપ્લાન 16 મંત્રાલયો અને સાત મુખ્ય ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર ક્ષેત્રોને એક જ પ્લેટફોર્મ પર લાવશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

4) ભારત-કોએશિયા પરંપરાગત દવા પ્રણાલી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતે કોએશિયા સાથે ભારતીય પરંપરાગત દવા પદ્ધતિઓમાં સંશોધન અને વિકાસ અને યુરોપમાં આયુર્વેદના પ્રચાર માટે MOU પર હસ્તાક્ષર કર્યાં.
2. કોએશિયાની સરકાર તેના પ્રવાસન સાથે ભારતમાંથી આયુર્વેદ અને યોગનું પેકેજ કરવાની યોજના બનાવી રહી છે.
3. આ MOUનો એક ધ્યેય યુરોપિયન સભ્યોને આરોગ્ય અને પ્રવાસન ઉત્પાદનોની વધુ વ્યાપક ઓફર સાથે જોડવાનો છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

5) આંતરરાષ્ટ્રીય કન્યા દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ દિવસ સમગ્ર વિશ્વમાં છોકરીઓના મહત્વ, શક્તિ અને સંભાવનાઓની ઉજવણી કરે છે.
2. દિવસની શરૂઆત કેનેડામાં પ્લાન ઈન્ટરનેશનલ તરીકે થઈ.
3. દેશમાં ઘટતા બાળ જાતિ ગુણોત્તર મુદ્દે જાગૃતિ લાવવા માટે ઉજવવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

6) ઉત્તર પ્રદેશમાં રાષ્ટ્રવ્યાપી રિવરિંગ કાર્યક્રમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ કાર્યક્રમ ઉત્તર પ્રદેશના બ્રિજઘાટ, ગઢ મુક્તેશ્વર ખાતે શરૂ કરવામાં આવ્યો હતો.
2. ઉત્તરાખંડના હરિદ્વાર જિલ્લામાં ગંગા નદીના ચંડી ઘાટ પર એક લાખ આંગળીઓ (એક પ્રકારની માછલી) ઉછેરવામાં આવી હતી.
3. નેશનલ ફિશરીઝ ડેવલપમેન્ટ બોર્ડ, હૈદરાબાદ PMMSYના કેન્દ્રીય ઘટક હેઠળ નોડલ એજન્સી છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

7) અર્થશાસ્ત્રમાં નોબેલ પુરસ્કાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ વખતે ત્રણ અર્થશાસ્ત્રી ડેવિડ કાર્ડ, જોશુઆ એંગ્રિસ્ટ અને ગુઈડો ઈમ્બેન્સને અર્થશાસ્ત્ર 2021માં નોબેલ પુરસ્કાર (Nobel Prize in Economics) એનાયત કરવામાં આવ્યો છે.
2. ડેવિડ કાર્ડ એક અમેરિકન કેનેડિયન, જોશુઆ એંગ્રિસ્ટ ઈઝરાયલી-અમેરિકન અને ડચ-અમેરિકન અર્થશાસ્ત્રી ગિડો ઈમ્બેન્સને આ વખતે અર્થશાસ્ત્રનું નોબેલ પુરસ્કાર શ્રમ બજારની સમજ અને 'કુદરતી પ્રયોગો' માટે આપવામાં આવ્યું છે.
3. અડ્વો એવોર્ડ ડેવિડ કાર્ડ (કેલિફોર્નિયા યુનિવર્સિટી, બર્કલેના પ્રોફેસર) ને 'શ્રમ અર્થશાસ્ત્રમાં તેમના પ્રયોગમૂલક યોગદાન માટે' ગયો. ડેવિડ કાર્ડનું કામ ન્યૂનતમ વેતન, ઈમિગ્રેશન અને શિક્ષણની શ્રમ બજારની અસરો પર કેન્દ્રિત છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

8) સુનીલ છેત્રી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સુનીલ છેત્રીએ 10 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ 83મી મિનિટની સ્ટ્રાઈકમાં પોતાનો 77મો આંતરરાષ્ટ્રીય ગોલ ફટકારીને દિગ્ગજ ફૂટબોલર પેલેની બરાબરી કરી હતી.
2. આ સ્ટ્રાઈક દરમિયાન છેત્રીના 77 મા ગોલની મદદથી ભારતે નેપાળને 1-0થી હરાવ્યું.
3. છેત્રીએ ભારત માટે તેની 123મી મેચમાં આ સિદ્ધિ મેળવી હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

9) વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 10 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ સમગ્ર વિશ્વમાં વિશ્વ માનસિક આરોગ્ય દિવસની ઉજવણી કરવામાં આવી હતી.
2. જેનો ઉદ્દેશ માનસિક સ્વાસ્થ્યના મુદ્દાઓ પર જાગૃતિ લાવવાનો હતો.
3. આ દિવસ માનસિક સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારી સંબંધિત પહેલ પર ટેકો મેળવવા માટે મનાવવામાં આવે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

10) ગ્રેડેડ રિસ્પોન્સ એક્શન પ્લાન (GRAP) વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 2016માં સુપ્રીમ કોર્ટે દિલ્હી અને NCRમાં 2000cc અને તેથી વધુની ડીઝલ કારના વેચાણ પર 1 ટકાની EPC લાગુ કરી હતી.
2. આ PM10 અને PM2.5 સ્તરને 'મધ્યમ' રાષ્ટ્રીય AQI કેટેગરીથી આગળ વધતા અટકાવે છે.
3. આ યોજનાને પર્યાવરણ, વન અને આબોહવા પરિવર્તન મંત્રાલય દ્વારા 2017માં સૂચિત કરવામાં આવી હતી.
4. વર્ષ 2020માં EPCA નું વિસર્જન કરવામાં આવ્યું હતું અને તેની જગ્યાએ એર ક્વોલિટી મેનેજમેન્ટ કમિશન (CAQM) લેવામાં આવ્યું હતું.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

11) ડ્રાફ્ટ EPR નોટિફિકેશન: પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ વેસ્ટ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કેન્દ્રીય પ્રદૂષણ નિયંત્રણ બોર્ડ (CPCB) દ્વારા નિર્ધારિત પદ્ધતિઓને જ તેમના નિકાલ માટે મંજૂરી આપવામાં આવશે.
2. ભારતમાં પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ કચરો ઉત્પન્ન કરનારા ઉત્પાદકો, આયાતકારો અને બ્રાન્ડ માલિકો દ્વારા સંચાલિત કરવામાં આવનાર કચરાના જથ્થાને સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે.
3. EPRનો અર્થ એ છે કે ઉત્પાદનના પર્યાવરણને અનુકૂળ સંચાલન (પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ) માટે ઉત્પાદકની જવાબદારી તે ઉત્પાદનના ઉપયોગના સમયગાળા સુધી રહેશે.
4. જે સંસ્થાઓ તેમના લક્ષ્યોને પૂર્ણ કરતી નથી અથવા તેમના વાર્ષિક લક્ષ્યોને પૂર્ણ કરવા માટે પૂરતી કેડિટ ખરીદતી નથી તેમને દંડ આપવો પડશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

12) વૈશ્વિક બહુપરીમાણીય ગરીબી સૂચકાંક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. "યુનાઈટેડ નેશન્સ ડેવલપમેન્ટ પ્રોગ્રામ (UNDP)" અને 'ઓફસફોર્ડ પોવર્ટી એન્ડ હુમન ડેવલપમેન્ટ ઇનિશિયેટિવ (OPHI)' દ્વારા વૈશ્વિક બહુપરીમાણીય ગરીબી સૂચકાંક 2021 બહાર પાડવામાં આવ્યો છે.
2. રિપોર્ટ 109 દેશોમાં 5.9 અબજ લોકોને આવરી લેતા, બહુપરીમાણીય ગરીબીના સ્તર અને માળખાની તપાસ કરે છે.
3. આ રિપોર્ટ અનુસાર, 1.3 અબજ લોકો બહુપરીમાણીય રીતે ગરીબ છે, જેમાંથી લગભગ 644 મિલિયન 18 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકો છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

13) કારૂપુર કલામકારી પેઇન્ટિંગ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કારૂપુર કલામકારી પેઇન્ટિંગ્સ (Karuppur Kalamkari Paintings) નામની પરંપરાગત ડાય-પેઇન્ટેડ મૂર્તિ અને કલ્લાકુરૂચી વુડ કોતરણી (Kallakuruchi Wood Carvings)ને ભૌગોલિક સંકેત ટેગ (GI-Geographical Indication) મળ્યો છે.
2. કલ્લાકુરૂચી લાકડાની કોતરણી તાડના થડ, ખજૂરના ઝાડ, વાંસની લાકડીઓ અને નાળિયેરના ઝાડના થડમાંથી બનેલા પીંછીઓનો ઉપયોગ કરીને કરવામાં આવે છે.
3. આ પ્રમાણપત્ર તામિલનાડુ હસ્તકલા વિકાસ નિગમ (પૂમપુહર) દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીના આધારે જારી કરવામાં આવ્યું હતું.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

14) ઓસ્ટ્રિયાના નવા ચાન્સેલર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સેબેસ્ટિયન કુર્ઝ (Sebastian Kurz)ના રાજીનામા બાદ એલેક્ઝાન્ડર શેલેનબર્ગ (Alexander Schellenberg) 11 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ ઓસ્ટ્રિયાના ચાન્સેલર તરીકે ચૂંટાયા હતા.
2. ભ્રષ્ટાચાર કૌભાંડમાં સંડોવણીને કારણે સેબેસ્ટિયન કુર્ઝે રાજીનામું આપ્યું.
3. બંને વ્યક્તિઓની નિમણૂકે ઓસ્ટ્રિયન સરકાર, ઓસ્ટ્રિયન પીપલ્સ પાર્ટી અને ગ્રીન પાર્ટી ગઠબંધનમાં કટોકટીનો અંત લાવવામાં મદદ કરી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

15) ભારતપે(BharatPe)ના પ્રમુખ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારતીય સ્ટેટ બેંકના ભૂતપૂર્વ ચીફ રજનીશ કુમાર ભારતપેના બોર્ડમાં ચેરમેન તરીકે જોડાયા છે.
2. તે બોર્ડના અન્ય સભ્યો અને મુખ્ય અનુભવ અધિકારી સાથે ચાવીરૂપ નિયમનકારી અને વ્યવસાયિક પહેલ પર નજીકથી કામ કરશે.
3. BharatPe-Centrum Capitalને રિઝર્વ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયા (RBI) તરફથી એક નાની ફાઇનાન્સ બેન્ક સ્થાપવા માટે સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી મળી છે, જે પંજાબ મહારાષ્ટ્ર બેંકનો કબજો લેશે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

16) અકાસા એરને ભારતમાં સંચાલન કરવાની મંજૂરી વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. નાગરિક ઉડ્ડયન મંત્રાલયે ભારતમાં તેની કામગીરી માટે 'અકાસા એર' (Akasa Air) નામની નવી એરલાઇનને નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ (NoC) આપ્યું છે.
2. અકાસા એરને રાકેશ ઝુનઝુનવાલા અને જેટ એરવેઝના ભૂતપૂર્વ CEO વિનય દુબેનું સમર્થન છે.
3. નવી એરલાઇન 2022ના મધ્ય સુધીમાં કામગીરી શરૂ કરવાનું લક્ષ્ય ધરાવે છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

17) વેલાયત હવાઈ સંરક્ષણ ક્વાયત વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ઈરાને 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ તેના વિશાળ કેંદ્રિય રણમાં બે દિવસની હવાઈ સંરક્ષણ ક્વાયત શરૂ કરી.
2. સેના અને અર્ધલશ્કરી ક્રાંતિકારી ગાર્ડ બંને પહેલેથી જ વેલાયત નામની વાર્ષિક ક્વાયતમાં ભાગ લઈ રહ્યા હતા.
3. આ લશ્કરી ક્વાયત હાથ ધરવામાં આવી હતી એ પહેલા અઝરબૈજાન અને ઈઝરાયલે તાજેતરના મહિનાઓમાં તેમના લશ્કરી જોડાણને મજબૂત બનાવ્યું છે.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

18) વિશ્વ સંધિવા દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. દર વર્ષે 12 ઓક્ટોબરના રોજ જાગૃતિ લાવવા માટે વિશ્વ સંધિવા દિવસ મનાવવામાં આવે છે જેથી સંયુક્ત રોગો કે જે પીડા અને જડતાનું કારણ બને છે.
2. યુરોપિયન એલાયન્સ ઓફ એસોસિએશન્સ ફોર રૂમેટોલોજી (EULAR) અનુસાર, સંધિવાના વિવિધ પ્રકારો છે અને અંદાજિત 100 મિલિયન લોકોનું નિદાન થયું નથી.
3. સંધિવાના ઘણા દર્દીઓ તીવ્ર સાંધાના દુખાવાને કારણે કસરત કરવા માટે બહુ ઉત્સાહી નથી.
ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?
(A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

19) સૈનિક સ્કૂલ સોસાયટી સાથે 100 શાળાઓના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે સૈનિક સ્કૂલ સોસાયટી સાથે 100 સરકારી ક્ષેત્ર તેમજ ખાનગી ક્ષેત્રની શાળાઓને જોડાણ માટે મંજૂરી આપી દીધી છે.
2. પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીની અધ્યક્ષતામાં કેન્દ્રીય મંત્રીમંડળે 12 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ આ પ્રસ્તાવને મંજૂરી આપી હતી.
3. આ મંજૂરી મુજબ, સંરક્ષણ મંત્રાલયની સૈનિક શાળાઓ સોસાયટી હેઠળ સંલગ્ન સૈનિક શાળાઓ શરૂ કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

20) ટ્યુનિશિયાની નવી સરકાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ટ્યુનિશિયાના રાષ્ટ્રપતિ કેસ સૈયદે 11 ઓક્ટોબર, 2021 ના રોજ નવી સરકારનું અનાવરણ કર્યું.
2. તેમણે આર્થિક આપત્તિને ટાળવા માટે નાણાકીય બચાવ પેકેજ માટે જરૂરી સુધારાઓ શરૂ કરવા માટે કોઈ સંકેત આપ્યા ન હતા.
3. સૈયદે એફ્રિક્યુટિવ ઓથોરિટી જપ્ત કરીને અને ચૂંટાયેલી સંસદને સ્થગિત કરીને ટ્યુનિશિયામાં 2011 ની ક્રાંતિના લોકશાહી લાભ પર શંકા કરી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

21) કોવિડ ઇમ્યુનોકોમ્પ્રિમાઈઝ્ડ માટે ત્રીજી માત્રા વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વર્લ્ડ હેલ્થ ઓર્ગેનાઈઝેશન (WHO) એ 'ઇમ્યુનાઈઝેશન પર નિષ્ણાતોના વ્યૂહાત્મક સલાહકાર જૂથ (SAGE)' ની ચાર દિવસીય બેઠક બાદ ઇમ્યુનોકોમ્પ્રિમાઈઝ્ડના ત્રીજા ડોઝની ભલામણ કરી છે.
2. SAGE મુજબ, મધ્યમ અને ગંભીર રસીકરણ ધરાવતી વ્યક્તિઓને WHO દ્વારા માન્ય તમામ રસીઓની વધારાની માત્રા આપવી જોઈએ.
3. આ ભલામણ એટલા માટે કરવામાં આવી હતી કારણ કે આ વ્યક્તિઓ પ્રમાણભૂત પ્રાથમિક રસી શ્રેણી પછી રસીકરણનો પ્રતિભાવ આપે તેવી શક્યતા ઓછી હોય છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

22) અકસા એર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. નાગરિક ઉડ્ડયન મંત્રાલયે ભારતમાં તેની કામગીરી માટે 'અકસા એર' નામની નવી એરલાઈનને નો ઓબ્જેક્શન સર્ટિફિકેટ (NoC) આપ્યું છે.
2. અકસા એરને રોકેશ ઝુનઝુનવાલા અને જેટ એરવેઝના ભૂતપૂર્વ CEO વિનય દુબેનું સમર્થન છે.
3. નવી એરલાઈન 2022 ના મધ્ય સુધીમાં કામગીરી શરૂ કરવાનું લક્ષ્ય ધરાવે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

23) સિલિકોસિસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. સિલિકોસિસને ખાણ અધિનિયમ (Mines Act), 1952 અને ફેક્ટરી અધિનિયમ, 1948 હેઠળ સૂચિત રોગ તરીકે સામેલ કરવામાં આવ્યો છે.
2. ઉપલબ્ધ નિયંત્રણ પગલાં અને તકનીકી દ્વારા તેને સંપૂર્ણપણે અટકાવી શકાય છે.
3. આ મોડેલ અન્ય ખનિજ ઉત્પાદક રાજ્યો દ્વારા પણ અમલમાં મૂકી શકાય છે.
4. સિલિકોસિસ સામાન્ય રીતે ખોદકામ, બાંધકામ અને બિલ્ડિંગ ઉદ્યોગોમાં કામ કરતા લોકોમાં હોય છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

24) વૈશ્વિક આબોહવા જોખમ સૂચકાંક વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. તાજેતરમાં આંતરરાષ્ટ્રીય પર્યાવરણીય થિંક ટેન્ક જર્મનવોયે વૈશ્વિક આબોહવા જોખમ સૂચકાંક 2021 (Global Climate Risk Index 2021) બહાર પાડ્યો હતો.
2. આ ઇન્ડેક્સની આ 16મી આવૃત્તિ છે. તે દર વર્ષે પ્રકાશિત થાય છે.
3. બોન અને બર્લિન (જર્મની)માં જર્મનવોય એક સ્વતંત્ર વિકાસ અને પર્યાવરણીય સંસ્થા છે જે ટકાઉ વૈશ્વિક વિકાસ માટે કામ કરી રહી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

25) ડ્રાફ્ટ પ્રાદેશિક યોજના 2041: NCR વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ યોજનામાં NCRની નજીકની સરહદથી દિલ્હી સુધી 30 મિનિટની માસ ટ્રાન્ઝિટ રેલ સિસ્ટમ (MTRS)ની શક્યતા વધારવાનો પ્રસ્તાવ છે.
2. પ્રાદેશિક યોજના-2021માં શરૂ કરવામાં આવેલા કુદરતી સંરક્ષણ ક્ષેત્રનું નામ આગામી પ્રાદેશિક યોજના-2041માં 'કુદરતી વિસ્તાર'માં બનાવવામાં આવશે.
3. NCRમાં ઉત્તર પ્રદેશ, હરિયાણા અને રાજસ્થાન અને સમગ્ર દિલ્હી વિસ્તારના 24 જિલ્લાઓનો સમાવેશ થાય છે, જે 55,083 ચોરસ કિલોમીટરના વિસ્તારમાં ફેલાયેલા છે.
4. એજન્સીઓની બહુવિધતાના પડકારનો સામનો સરકાર દ્વારા કરવાની જરૂર છે. આ એજન્સીઓ વચ્ચે સંકલન અને સહકાર વધારશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1,2 અને 3 (B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4 (D) 1,2,3 અને 4

26) રાષ્ટ્રીય રસીકરણ યોજના વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભારત તેની કોવિડ-19 રસીકરણ યોજના અને લક્ષ્યો વિશ્વ આરોગ્ય સંગઠન (WHO) ને સુપરત કરશે.
2. ભારત એક અપડેટ કરેલ રાષ્ટ્રીય રસીકરણ માર્ગ અને યોજનાઓ રજૂ કરશે જે રોકાણને માર્ગદર્શન આપવા માટે ડોઝની જરૂરિયાતોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે.
3. સરકાર દ્વારા રસીઓનું ઉત્પાદન અને વિતરણ માર્ગદર્શક રોકાણની જરૂર છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

27) હેનલી પાસપોર્ટ ઈન્ડેક્સ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. હેનલી પાસપોર્ટ ઈન્ડેક્સ 2021 તાજેતરમાં બહાર પાડવામાં આવ્યો હતો જેમાં 2020 ના ઈન્ડેક્સની સરખામણીમાં ભારતનો ક્રમ 6 સ્થાન ઘટી ગયો છે.
2. હેનલી પાસપોર્ટ ઈન્ડેક્સ વિશ્વના સૌથી વધુ મુસાફરી-મૈત્રીપૂર્ણ પાસપોર્ટની યાદી આપે છે. આ વર્ષે ભારત 90મા સ્થાને છે.
3. 2020માં ભારત 84મા ક્રમે હતું પરંતુ 2021માં તેનું સ્થાન ઘટીને 90માં થઈ ગયું છે. ભારતીય પાસપોર્ટ ધારકોને 58 દેશોમાં વિઝા મુક્ત મુસાફરી કરવાની મંજૂરી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

28) 'દેશ કે મેન્ટર' કાર્યક્રમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. આ કાર્યક્રમ બાળકોને તેમના સપનાનો ન્યાય કર્યા વગર અને તેમના પર થોપ્યા વગર માર્ગદર્શકોની મદદથી વધુ સારા નિર્ણયો લેવામાં મદદ કરશે.
2. આ માર્ગદર્શક કાર્યક્રમ 18 થી 35 વર્ષની વયના લોકોને પણ માર્ગદર્શન
3. 'દેશ કે મેન્ટર કાર્યક્રમ' ઓછામાં ઓછા બે મહિના માટે ઉપલબ્ધ રહેશે. તે વૈકલ્પિક રીતે વધારાના ચાર મહિના સુધી ચાલુ રાખી શકે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

29) 2-18 વર્ષના બાળકો માટે કોવેક્સિન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. કોવિડ-19 પર વિષય નિષ્ણાત સમિતિએ 2-18 વર્ષનાં બાળકો માટે ભારત બાયોટેકની કોવેક્સિન રસીના 'તાત્કાલિક ઉપયોગ' ને મંજૂરી આપી છે.
2. હૈદરાબાદ સ્થિત ભારત બાયોટેક દ્વારા સપ્ટેમ્બર મહિનામાં 18 વર્ષથી ઓછી ઉંમરના બાળકો પર કોવેક્સિન રસીના ફેઝ-2 અને ફેઝ-3 ટ્રાયલ હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા.
3. ટ્રાયલ ડેટા ઓક્ટોબર 2021માં ડ્રગ્સ એન્ડ કંટ્રોલર જનરલ ઓફ ઈન્ડિયા (DCGI) ને સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

30) પીએમ મોદીના સલાહકાર વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. ભૂતપૂર્વ ઉચ્ચ શિક્ષણ સચિવ, અમિત ખરેને 12 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ વડાપ્રધાન નરેન્દ્ર મોદીના સલાહકાર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે.
2. અમિત ખરે સપ્ટેમ્બર 2021માં IAS ના પદ પરથી નિવૃત્ત થયા.
3. તેઓ ઝારખંડ કેડરના 1985 બેચના નિવૃત્ત IAS અધિકારી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

31) આંતરરાષ્ટ્રીય ઈ-વેસ્ટ દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 14 ઓક્ટોબરના રોજ આંતરરાષ્ટ્રીય ઈ-વેસ્ટ દિવસ મનાવવામાં આવે છે. આ દિવસ Waste Electrical and Electronic Forum (WEEF) દ્વારા 2018થી ઉજવવામાં આવી રહ્યો છે.
- યુનાઈટેડ નેશન્સ અનુસાર, છેલ્લા પાંચ વર્ષમાં ઉત્પન્ન થયેલા ઈ-વેસ્ટની માત્રામાં 21%નો વધારો થયો છે.
- માત્ર 17.4% એકત્રિત અને રિસાયકલ કરવામાં આવે છે. એવો અંદાજ પણ છે કે 2030 સુધીમાં 74 મિલિયન ટન ઈ-વેસ્ટ પેદા થશે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2 અને 3

32) દરિયાઈ ક્વાયત 'મલાબાર' વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- રોયલ ઓસ્ટ્રેલિયન નેવી (RAN), જાપાન મેરીટાઈમ સેલ્ફ ડિફેન્સ ફોર્સ (JMSDF) અને યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સ નેવી (USN) સાથે ભારતીય નૌકાદળ "એક્સરસાઈઝ મલાબાર" નામની બહુપક્ષીય દરિયાઈ ક્વાયતના બીજા તબક્કામાં ભાગ લઈ રહી છે.
- આ મલાબાર પ્રેક્ટિસનો બીજો તબક્કો છે. આ સહભાગી દેશો વચ્ચે સુમેળ સંકલન (synergic coordination) ઉભું કરશે અને આંતર-કાર્યક્ષમતા પણ વધારશે.
- મલાબાર ક્વાયત વર્ષ 1992માં ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે વાર્ષિક દ્વિપક્ષીય નૌકા ક્વાયત તરીકે શરૂ થઈ હતી.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

33) ભારતના પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ રિસાયકલિંગ લક્ષ્ય વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- કેન્દ્રીય પર્યાવરણ મંત્રાલયે 'પ્લાસ્ટિક વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ રૂલ્સ 2016' હેઠળ વિસ્તૃત ઉત્પાદક જવાબદારી (Extended Producer Responsibility -EPR) ને નિયંત્રિત કરવા માટે ડ્રાફ્ટ નોટિફિકેશન બહાર પાડ્યું છે.
- ડ્રાફ્ટ પ્રમાણે સમગ્ર ભારતમાં પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ કચરો પેદા કરતા ઉત્પાદકો, બ્રાન્ડ માલિકો અને આયાતકારો દ્વારા કચરાના જથ્થાનું સંચાલન કરવું પડશે.
- 2021-22માં, પ્લાસ્ટિક પેકેજિંગ કચરાના ઉત્પાદકોએ મેટ્રિક ટનમાં 'Q1' કચરાના 35% નું સંચાલન કરવું જરૂરી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

34) આપત્તિ જોખમ ઘટાડવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- આપત્તિ જોખમ ઘટાડવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ સૌપ્રથમ વર્ષ 1989માં મનાવવામાં આવ્યો હતો.
- દર વર્ષે 13 ઓક્ટોબરે વૈશ્વિક સ્તરે આપત્તિ જોખમ ઘટાડવાનો આંતરરાષ્ટ્રીય દિવસ મનાવવામાં આવે છે.
- જોખમ જાગૃતિ અને આપત્તિ ઘટાડાની વૈશ્વિક સંસ્કૃતિને પ્રોત્સાહન આપવાના હેતુથી આ દિવસ મનાવવામાં આવે છે. તે લોકોનો સામનો કરી રહેલા જોખમોમાં લગામના મહત્વ વિશે જાગૃતિ લાવી રહી છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

35) Renewable Energy (RE) Country Attractiveness Index વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- અર્સ્ટ એન્ડ યંગ (EY) રિન્યુએબલ એનર્જી કન્ટ્રી આકર્ષણ ઈન્ડેક્સ (Renewable Energy (RE) Country Attractiveness Index) તાજેતરમાં પ્રકાશિત થયો હતો જેમાં ભારતને ત્રીજા સ્થાને રાખવામાં આવ્યું છે.
- આ ઈન્ડેક્સમાં ભારતે પોતાનું ત્રીજું સ્થાન જાળવી રાખ્યું છે જ્યારે અમેરિકાએ ટોચનું સ્થાન જાળવી રાખ્યું છે.
- Renewable Energy (RE) Country Attractiveness Index વિશ્વના ટોચના 40 દેશોને તેમની જમાવટની તકો અને નવીનીકરણીય ઊર્જાના આકર્ષણના સંબંધમાં સ્થાન આપે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

36) ગોરખાઓ અને પશ્ચિમ બંગાળ સાથે ત્રિપક્ષીય વાટાઘાટો વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

- 12 ઓક્ટોબર, 2021ના રોજ કેન્દ્રીય ગૃહ મંત્રાલયે દાર્જિલિંગ ટેકરીઓ, તરાઈ અને ડુઅર્સ પ્રદેશ તેમજ પશ્ચિમ બંગાળ સરકારના 'ગોરખા પ્રતિનિધિઓ' સાથે ત્રિપક્ષીય વાટાઘાટો શરૂ કરી.
- ગોરખાલેન્ડ પ્રતિનિધિમંડળે 11 ગોરખા પેટા સમુદાયોને અલગ ગોરખાલેન્ડ રાજ્ય અને અનુસૂચિત જનજાતિનો દરજ્જો આપવાની માંગ ઉઠાવી છે.
- આ એક ચળવળ છે જે મુખ્યત્વે પશ્ચિમ બંગાળની દાર્જિલિંગ ટેકરીઓ પર કેન્દ્રિત છે, અને એક અલગ ગોરખાલેન્ડ રાજ્ય બનાવવાની માંગ કરે છે.

ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

- (A) 1 અને 2 (B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3 (D) 1,2, અને 3

37) BSFના અધિકારક્ષેત્રનું વિસ્તરણ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વિવિધ સમિતિઓ અને નિર્ણયો દ્વારા ભલામણ કરાયેલા પોલીસ સુધારાઓને પૂર્ણ કરવાનો આ યોગ્ય સમય છે.
2. તે દર વર્ષે તેના પ્રશિક્ષિત માનવબળની મોટી ટુકડી મોકલીને યુએન શાંતિ જાળવણી મિશનમાં સમર્પિત સેવાઓનું યોગદાન આપે છે.
3. તેનો ઉદ્દેશ સશસ્ત્ર પોલીસને મોટા ભાગે આત્મનિર્ભર બનાવવાનો છે જેથી કેન્દ્રીય સશસ્ત્ર દળોની મદદ માત્ર ગંભીર ખલેલના કિસ્સામાં જ લેવામાં આવે.
4. તે ગૃહ મંત્રાલય (MHA)ના વહીવટી નિયંત્રણ હેઠળના ભારતના સાત કેન્દ્રીય સશસ્ત્ર પોલીસ દળોમાંનું એક છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

38) ગ્લોબલ હંગર ઈન્ડેક્સ 2021 વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. 20માં ભારતનો GHI સ્કોર 27.5 હતો જે 2021માં વધીને 38.8 થયો છે. GHIનો આ સ્કોર ગંભીર સ્તરનો માનવામાં આવે છે.
2. ભારતનો સ્કોર 1998-1999ના 17.1 ટકા કરતાં થોડો વધારે છે.
3. હાલના GHI અંદાજોના આધારે સમગ્ર વિશ્વ, ખાસ કરીને 47 દેશો, 2030 સુધીમાં ભૂખનું નીચું સ્તર હાંસલ કરવામાં નિષ્ફળ જશે.
4. 2021નું સંસ્કરણ GHIની 16મી આવૃત્તિનો સંદર્ભ આપે છે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1,2 અને 3	(B) 2,3 અને 4
(C) 1,2 અને 4	(D) 1,2,3 અને 4

39) મોબાઈલ એપ્લિકેશન 'હેલ્થી સ્માઈલ' વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. બાળકોમાં મૌખિક સ્વચ્છતા (oral hygiene) જાળવવા અંગે જાગૃતિ લાવવા માટે એઈમ્સ દ્વારા દ્વિભાષી મોબાઈલ એપ્લિકેશન 'હેલ્થી સ્માઈલ' (Healthy Smile) શરૂ કરવામાં આવી હતી.
2. આ પહેલ બાળપણથી જ બાળકોમાં મૌખિક સ્વચ્છતા જાળવવા અંગે જાગૃતિ ફેલાવવાના હેતુથી શરૂ કરવામાં આવી છે.
3. ભારતની 40-50% બાળકોની વસ્તીમાં ડેન્ટલ કેરીઝ પ્રચલિત હોવાનું જાણવા મળ્યા બાદ આ એપ લોન્ચ કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

40) ચીન અને રશિયા 'સંયુક્ત સમુદ્ર 2021 નૌકા ક્વાયત' વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વૈશ્વિક બાબતોમાં અમેરિકાના વર્ચસ્વનો વિરોધ કરવા માટે ચીન અને રશિયા સંયુક્ત ક્વાયત કરી રહ્યા છે.
2. વિદેશમાં ક્વાયતમાં પ્રથમ વખત, ચીનને સબમરીન વિરોધી યુદ્ધ વિમાનો અને 10,000 ટનથી વધુના વિનાશક દ્વારા રજૂ કરવામાં આવશે.
3. આ સંયુક્ત નૌસેના ક્વાયત 14 ઓક્ટોબર, 2021થી શરૂ કરવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

41) ભારત અને અમેરિકા વચ્ચે 'યુદ્ધ અભ્યાસ 2021' વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. વર્ષ 2021 ક્વાયત 'યુદ્ધ અભ્યાસ' ની 17મી આવૃત્તિને ચિહ્નિત કરશે.
2. આ ક્વાયત અલાસ્કામાં સંયુક્ત આધાર એલ્મેન્ડોર્ફ રિચાર્ડસન ખાતે હાથ ધરવામાં આવી રહી છે.
3. આ ક્વાયતની અગાઉની (16મી) આવૃત્તિ ફેબ્રુઆરી 2021માં બિકાનેરની મહાજન ફિલ્ડ ફાયરિંગ રેન્જમાં થઈ હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

42) ભારત પાયલોટ પ્રોજેક્ટ તરીકે 1000 મેગાવોટની બેટરી એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. બંને મંત્રાલયો ભારતમાં એનર્જી સ્ટોરેજ સિસ્ટમ્સ ગોઠવવા માટે રોડ મેપ આપવા માટે કામ કરી રહ્યા છે.
2. BESS ની સ્થાપના 2030 સુધીમાં નવા અને નવીનીકરણીય ઊર્જા મંત્રાલય દ્વારા 450 GW નવીનીકરણીય ઊર્જા લક્ષ્યને પ્રાપ્ત કરવાના મહત્વાકાંક્ષી લક્ષ્યને ટેકો આપવા માટે કરવામાં આવશે.
3. આ ટ્રાન્સમિશન ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરના વિસ્તરણમાં રોકાણ બચાવવામાં મદદ કરશે. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

43) ડો.એ.પી.જે. અબ્દુલ કલામ પ્રેરણા સ્થલનું ઉદઘાટન વિશે નીચેના વિધાનો ધ્યાનમાં લો.

1. NSTL સંરક્ષણ સંશોધન અને વિકાસ સંગઠન (DRDO) હેઠળ કાર્યરત અગ્રણી નૌકા સંશોધન પ્રયોગશાળા છે.
2. DRDOના ડિરેક્ટર જનરલ (નેવલ સિસ્ટમ્સ એન્ડ મટિરિયલ્સ) ડો.સમીર વી.કામતે પણ આ પ્રસંગે ડો.કલામની પ્રતિમાનું અનાવરણ કર્યું હતું.
3. તેઓ ભારતીય એરોસ્પેસ વૈજ્ઞાનિક હતા અને 2002થી 2007 સુધી ભારતના 11માં રાષ્ટ્રપતિ તરીકે પણ સેવા આપી હતી. ઉપરોક્ત આપેલ નિવેદનોમાંથી કયાં નિવેદનો યોગ્ય છે?

(A) 1 અને 2	(B) 2 અને 3
(C) 1 અને 3	(D) 1,2, અને 3

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાની લેટેસ્ટ માહિતી અને ફ્રી મટીરિયલ્સ
તેમજ રેગ્યુલર કન્ટેન્ટ અફેર્સ મેળવવા માટે
નીચે આપેલા અમારા
Social Media Icon પર Click કરો.

JOIN OUR WHATSAPP GROUP
joinicerajkot.com

JOIN OUR TELEGRAM
t.me/icerajkotofficial

YouTube
ICE RAJKOT

Instagram
ICE RAJKOT

Facebook
like | comment | share
ICE RAJKOT

twitter
ICE RAJKOT